

आशुतोष गग यांचा **जन्म** 1973 मध्ये दिल्लीत झाला. हमाचल देश आणि विद्यालयातून M.A (हिमा) आणि दिल्लीहून नाटको रॅड लोमा (स्वरूप आणि अनुवाद) प्राप्त केल्यानंतर इंदिरा गांधी विद्यापीठातून एमबीए (एचआर) पदवी प्राप्त केली. मस्त के पहिल्या दिवसापासून कविता आणि म्हणी लिहिण्याची प्रक्रिया सुरू झाली होती आणि आतापर्यंत तुम्ही जवळपास 15 पुस्तके लिहिली आणि अनुवादित केली आहेत.

इंग्रजी भाषा आणि भाषांतर या दोन्हीवर तुमचा समान अधिकार आहे

माझे एक परिचित नाव आहे. दशराजन, सौपदाचे महाभारत, आनंदाचा सोपा मार्ग, हनुमान लीला इत्यादि मुख्य भाषांतरे तुम्ही अंतःकरणात केली आहेत, ज्यांचे खूप कौतुक आहे. गेले आहे. आशुतोष नियमितपणे वर्तमानपत्रात लिहितात. सध्या, रेल्वे मंत्रालयात उपसंचालक पदावर कार्यरत.

मला पुस्तकाचं कौतुक वाटतं

आणि. मैथलीशरण गुट्टा यांनी उपेक्षित नायक-नायकाचा संदर्भ देण्याचा पुरेपूर प्रयत्न केला. साहित्य अव्याहत चालू राहिले. त्याचप्रमाणे लयमराठी कणांना संदर्भामध्ये आणण्याचे उद्दिष्ट आहे तो डनकरकडे जातो. पुराव्याच्या हातावर जबाबदारी आहे की तो आणि मृत नायक-याकाला पुन्हा मारू नका. हे देखील महत्वाचे आहे कारण इतिहास आणि अगदी दंतकथेचे शब्द नेहमीच जीवनाचा एक भाग असतात आणि म्हणूनच नेहमीच संबंधित जगा. या वर्गात 'आत्मा' हा आवश्यक आणि महत्त्वाचा प्रयत्न आहे. अस्थमाचे पात्र मनोरंजक आहे पण तुम्हाला क्वचितच माहीत असेल, असा प्रयत्न श्री आशुतोष गगका यांनी केला आहे. स्तुत्य उपक्रम. या पुस्तकासाठी अभिनंदनासह हार्दिक शुभेच्छा.

- डॉक्टर. कुमार आणि वास
एक आणि राजकारणी

'नार की कुंजर...' हे माणसांच्या शब्दांत गोंधळलेले आहे. असत्य, माणसासाठी कायमचे बी हा कारण आणि विचारमंथनाचा विषय आहे. सत्याचा शोध आणि अनेक चमत्कार तो आपल्या अवचेतन मनाचा भाग आहे. 'आठमा'चा पाळ हे याचे प्रतीक आहे.

आशुतोषचे पुस्तक मला वाचायला दिले तेव्हा मला सर्वात चांगली गोष्ट सापडली की त्यांनी त्यांच्या पहिल्याच रिहर्सलमध्ये अशी पात्रे निवडली आहेत, जी चांगलीही नाहीत आणि वाईटही नाहीत! चांगले किंवा वाईट वेगळे करणे कदाचित अशक्य आहे. एकतर चांगले किंवा वाईट, ते स्वतःच म्हणूनच त्याचे विश्लेषण करणे आवश्यक आहे. जर प्रत्येक कंपनीत वाइस-प्रोफेशनल दिसले जर तो वाईट शोधत असेल, किंवा तो खऱ्या अर्थाने चक्रासह न्याय करू शकेल का?

आशुतोष गग यांचे अस्थमा संग्रहाविषयीचे लिखाण हेच भाष्य आहे. आपण हे पुस्तक वाचा, कारण अनेकदा आपण एखाद्याला बरोबर की चूक हे सहज सांगतो आणि यामुळे महाभारत युद्ध समर्पक असण्याचे कारण संपते.

आशुतोषला माझ्या शुभेच्छा! आशा आहे की ते यासारखे नवीन आणि नवीन असतील या विषयावर लिहित राहिन.

- सुतापा सक्दार
खाते आणि फॅम नमता

आशुतोष गग

मंजुल पाल श्रग हाऊस

पृष्ठ 5

मंजुल पाल श्रग हाऊस

कॉर्पोरेट आणि संपादकीय कार्यालय

तिसरा मजला, उषाशीत कॉलेज, ४२ मालवीय नगर, भोपाळ—४६२००३

वित्त आणि विपणन कार्यालय

7/32, अन्सारी रोड, रायगंज, न्यू द ली-110002

वेबसाइट: www.manjulindia.com

वितरणाचे

अहमदाबाद, बागलू, भोपाळ, कोलकाता, चे ई,

हैदराबाद, मुंबई, न्यू द ली, पुणे

कॉपीराइट © 2017 आशुतोष गग

ही आवृत्ती 2017 मध्ये प्रथमच आली

ISBN 978-81-8322-806-0

आशुतोष गागीस यांनी पु
च्या लेखक असण्याची जबाबदारी घ्या

हे पुस्तक प्रकाशकाच्या लेखी परवानगीशिवाय, ते किंवा त्याचा कोणताही भाग या अटीवर प्रकाशित करण्यात येत आहे
री-कंडिशन किंवा इतर कोणत्याही प्रकारे, कोणत्याही प्रकारे रद्द करता येणार नाही
वापरले जाऊ शकते. असे कोणी केल्यास त्याच्यावर कायदेशीर कारवाई केली जाईल.

सर्व चांगले आहे
काय
भगवान कृष्णाचे
टप्प्यात

सामग्री सारणी

कृतज्ञता	
ग्राउंड maca	
३.	
२	
३	
४	
५	
६	
७	
८	
९	
१०	
११	
१२	
१३	
१४	
३५	
१६	
३७	
३८	
३९	
२०	

[३१](#)
[२२](#)
[२३](#)
[३४](#)
[३५](#)
[२६](#)
[३७](#)
[३८](#)
[उपसंहार](#)

एन.एस. हे माझे पहिले काम नाही कारण मला अनुवाद आणि संपादनाच्या कामात रस आहे. बराच वेळ गेला आणि या दरम्यान माझ्या नावावर अनेक पुस्तके लिहिली गेली. एन.एस. पण मूळ प्रयत्नाच्या संदर्भात हा माझा पहिलाच प्रयत्न नक्कीच आहे.

लेखकाचा प्रवास हा एकूणच बरोबरीचा आहे कारण लेखकाला त्याच्या पुस्तकातून जावे लागते. तोच आनंद आणि समाधान प्रकाशनातून मिळते, जो स्त्रीला बाळाच्या जन्मानंतर मिळतो. आहे! लेखकाच्या या आनंददायी प्रवासात अनेक माणसे त्यांचे सोबती आहेत, जे पाय-या पायरीवर आहेत पण तो आपले लेखन सांभाळतो आणि सांभाळतो. ते त्याच्या मेंदूत चाललेले गोंधळ आहेत. कथेतील गुंता तुमच्या स्वतःच्या सूचनांसह सोडवा वरील गोष्टी लेखकाला त्याच्या निराशेच्या आणि निराशेच्या क्षणांमध्ये प्रेरणा देतात. ते लोक, लेखकाने विवेकाच्या खोलीतून, भावनांचे सर्वोत्तम मार्ग निवडणे आणि त्यांना कागदावर ठेवणे. तुम्ही मदत करा हेच लोक लेखकाला खरे तर लेखक बनवतात!

या कादंबरीच्या संकल्पनेपासून ते प्रकाशनापर्यंत आणि मग तुमच्या हातात पोहोचेपर्यंतच्या प्रवासाला अनेकांनी प्रेरणा दिली आहे.

सर्वप्रथम मी माझ्या आई-वडिलांचे नाव घेतो, ज्यांचे आशीर्वाद मला नेहमीच मिळतात आले आहे. माझे वडील डॉ. लमी नारायण गगणे, जे स्वतः लेखक आणि अनुवादक आहेत होय, माझी पौराणिक साहित्याशी अशी ओळख झाली की पौराणिक कथा, माझ्या ज्ञान आणि चेतनेचा एक भाग व्हा. माझी आई, श्रीमती आशा गग, माझ्यासाठी नेहमीच धैर्य आणि संघर्ष हा आशेचा आधारस्तंभ आहे. त्यांनी मला शिकवले की संघर्ष करणे, कधीही दुःखी होऊ शकत नाही! हे त्यांचे रहस्य आहे ज्याने मला थकवले, काम करत राहण्याची अमर्याद क्षमता ऊर्जा देते. मला सांभाळणारी माझी पत्नी गुंजन मी मनापासून आभार मानतो सतत पाठिंबा देतो, माझा लेखी मसुदा पुन्हा पुन्हा संयमाने ऐकतो आणि कोणाच्या सूचना सेमेरा लेखन चालू आहे. मी माझा योग्य मुलगा, दुसरी आणि चंद्रदर्शन करणारी मुलगी, अपूर्ण आहे तथापि, कारण ते प्रेमाने आणि त्यांच्या असीम प्रेमाने भरलेले आहेत. आपण माझे वर्तमान जीवन लहान, परंतु आनंदाच्या आणि आनंदाच्या मौल्यवान क्षणांनी भरतो.

माझ्या लेखनाचे पालन करणाऱ्या माझ्या सहकाऱ्यांचे मी आभार मानू इच्छितो. कौतुक त्यांच्या स्तुतीने आणि प्रोत्साहनाने मी आज या टप्प्यावर पोहोचू शकले. माझ्या मालकीचे आहे या पुस्तकाच्या विषयावर मी ज्यांच्याशी चर्चा केली त्या सर्वांचाही मी ऋणी आहे. वारंवार चर्चा केली आणि त्यात त्यांनी महत्त्वाच्या सूचना दिल्या, त्याला आकार देण्यास मदत झाली. मौल्यवान योगदान दया आहे.

मी माझे प्रकाशक, मंजुळ पुलंचे घर आणि विशेषतः श्री विकास आणि ठेवीन या कथेच्या आख्यायिका आणि सामाजिकीकरणासाठी योगदान देणारे श्री किपाल साह यांचे मनःपूर्वक आभार. समाजाच्या भल्यासाठी त्याचे महत्त्व समजले आणि ते पुस्तकरूपाने वाचकांसमोर मांडले. तुम्ही तुमचे कर्तव्य प्रशंसनीय पार पाडले आहे.

शेवटी, भगवान विष्णूचा अवतार असलेल्या भगवान श्रीकृष्णाला मी वारंवार प्रणाम करतो माझ्यात उत्स्फूर्त आणि अनंत उर्जेचे स्रोत आहेत!

ग्राउंड maca

पो राणक साहित्यात दोन ग्रंथ सर्वाधिक लोकप्रिय मानले जातात - रामायण आणि महाभारत. जिथे एकीकडे रामायण भावांचं अतूट प्रेम दाखवतं. महाभारतावर आधारित चुलत भाऊ, रजत आणि कुटनी तत यांच्यातील ही निर्मिती आहे. रंजत यू ही एक आख्यायिका आहे.

महाभारत हा एकमेव धर्मग्रंथ आहे जो धार्मिक, पौराणिक, तत्वज्ञान सर्व कोनातून महत्वाचे मानले जाते. आणि सर्वात लांब महाकाव्य आहे यामुळे महाभारताला 'पाचवा वेद' असेही म्हटले गेले आहे. hk दुसरा पा आणि 'शिम गावता' हा ग्रंथही महाभारताचा भाग आहे. संपूर्ण महाभारतात एक लाख पेक्षा जास्त आपण आहात वेदांनी रचलेल्या महाभारताचे आणखी एक वैशिष्ट्य आहे महानता आहे. याचा अंदाज त्याच्या पहिल्या पावलावरून लावता येतो, ज्याचा अर्थ होतो:

जो येथे आहे (महाभारतात) तो तुम्हाला जगासमोर आणतो.
नाही म्हणायला नक्की हरवून जाईल,
पण जे महाभारतात नाही ते जगात आहे.
आपण दुसरे काहीही बोलू शकणार नाही!

महाभारतात अराहांच्या संख्येला विशेष महत्त्व आहे. कौरव आणि पांडव यांच्यात युद्ध अठरा दिवस गेले. दोन्ही बाजूंच्या सैन्यांची एकत्रित संख्या त्रेंशे होती,

ज्यामध्ये कौरवांच्या अकरा साडेसाती आणि पांडवांच्या सात-आठ बहिणी होत्या. संपूर्ण महाभारत आरंभ पवित्रमध्येही मजकूर वेगळी आहे आणि महाभारतातील उत्सवातगतही त्याचा उल्लेख आहे.

मानधनातही अठरा अध्याय आहेत. एकंदरीत, रामायण, महाभारताच्या तुलनेत लोकांच्या मनात कुतूहल, कुतूहल जास्त दिसून येते. महाभारताचे आश्चर्यकारकपणे मनोरंजक कथानक आणि आणि त्यातील पात्रे आणि कौशल्ये वाचकासाठी शेवटपर्यंत बांधून ठेवा.

महाभारत यू याला धम-यु असेही म्हणतात कारण त्यात अनुक्रमे कौरव आणि पांडवांचा समावेश आहे.

अधर्म आणि धमक्या ही प्रतीके आहेत आणि रामायणाप्रमाणे महाभारताचाही अध्याय संपतो. न्याय आणि धार्मिकतेचा विजय पुनर्स्थापनेसह येतो. सर्व पैशाच्या नेतृत्वाखाली काम करतात कौरवांचा अहंकार आणि हट्टीपणा वेदांमध्ये वाहून गेला आणि शेवटी पांडवांचा विजय झाला.

धर्म-धर्माच्या अशा कथेत लोकांची चांगली-वाईट अशी विभागणी होणे स्वाभाविक आहे. असे घडत असते, असे घडू शकते. धोक्याची साथ देणारा चांगला समजला जातो आणि जो वाईटाचा पाठलाग करतो तो वाईट समजला जातो. महाभारतातही असेच घडले. नालायक पैशाला आधार देणाऱ्या सर्वांना रचारी असे गृहीत धरले जाते, जरी ते गंगा-पुमध्ये असले तरी, कट-नाथाची चिन्हे देखील यु-कौशल्यांमध्ये आहेत. स्वतःच्या अस्तित्वाचा शोध घेणारी एक सुजाण व्यक्ती किंवा महान कण! हे विनाशासारखे आहे की जगाने हे महान तरुण आणि नैतिकदृष्ट्या सद्गुणी लोक दिले आहेत, सद्गुणी असूनही, पैशाचा पैसा म्हणून वापर केल्याचा गुन्हा कधीच माफ केला नाही.

कौरवांच्या या फायद्यांमध्ये एक पा आहे जो आणि अ इतर लोकांच्या चकाकीत आभा मंद होत गेली. अशीच एक गोष्ट, जी शरीरातून संपूर्ण जीवन फसवते एक माणूस पैशाने जगला, परंतु ज्याचे हृदय नैतिकतेने डळमळणार नाही. कधी केले ते पा मध्यभागी राहूनही, कपट आणि कपटाच्या गडद सावलीपासून नेहमी आपल्या आत्म्याचे रक्षण करा. ठेवले. असे अद्वितीय व्ही, ज्याने पैशाच्या मूर्खपणाला आपले धोरण - हृदय दिले आहे हट्टीपणाच्या सततच्या प्रहारांपासून वाचले. महाभारताच्या युद्धाच्या वेळी त्या पै असे गुन्हे केले गेले होते, ज्यामुळे भगवान श्रीकृष्णाने त्याला त्याच्या शरीराच्या हानीचा शाप दिला होता. जखमा कधीच बऱ्या होणार नाहीत आणि तो बराच काळ त्याचे कुजलेले, मृत शरीर पृथ्वीवर ठेवेल. भटकत राहणार! असे मानले जाते की तो कृष्णाने दिलेल्या शिक्षेने ग्रस्त आहे आजपर्यंत एन्जॉय करतोय. महाभारताचा तो अनोखा उतारा म्हणजे - अथामा! म्हणे कृष्णाने दिलेल्या शापामुळे, म्हणजे हजार वर्षांनंतरही आजही जिवंत आहे आणि पापाचे परिणाम भोगणे.

हे खरे आहे की युद्धाच्या शेवटी अस्थमाने अशी कृत्ये केली, ज्यामुळे त्याचे जीवन बदलले- अस्वच्छता आणि स्वच्छतेची दुरवस्था झाली. माझा असाही विश्वास आहे की त्याचे इतर गुन्हांच्या श्रेणीत कमी येतात. हे देखील खरे आहे की फसवणूक आणि कुबूच्या पाठिंब्यामुळे अथामा दयनीय आहे. पण ते खरे आहे की या सर्व गोष्टी असत्य आहेत!

कोणीही पूर्णपणे चांगला किंवा वाईट नसतो. प्रत्येक माणसाच्या आत चांगले आणि वाईट या दोन्ही गोष्टींचा समावेश आहे आणि महाभारताच्या इतर भागांप्रमाणे, अस्थमामध्येही इतर मानवांप्रमाणेच चारित्र्याचे सामर्थ्य होते. झाले असते अस्थमाने केलेले पैसे, परिस्थिती हानीचे परिणाम अनुचित प्रथेबद्दल बोलत असताना, तो एक अयोग्य विद्यार्थी होता हे देखील आपण गृहीत धरले पाहिजे. आणि त्याच्यामध्ये प्रामाणिकपणा आणि नैतिकता असण्याची चिन्हे देखील होती. त्याचा आणि क क्षण समजून घेण्यासाठी आणि ते जाणून घेण्यासाठी, त्याला संपत्ती, थोर आणि समान मानले गेले

आहे. फक्त तो हताश अवस्थेत असल्यामुळे प्रतिस्पर्ध्याला भुरळ पडल्यासारखी आणि धर्म आणि गुन्हा, त्याचे इतर गुण आणि चारित्र्याची वैशिष्ट्ये त्याच्याकडे दुर्लक्ष करणे हा त्या महान योद्ध्याचा अध्याय आहे. महाभारताच्या युद्धात असे अनेक धडे मिळाले. जे दम्यांप्रमाणे फसव्या कृत्यांसाठी दोषी आहेत, परंतु सर्वात फायदेशीर आणि दम्यालाच शिक्षा मिळाली.

येथे, भगवान श्रीकृष्णाच्या शिक्षेला आव्हान देणे हे माझे ध्येय नाही कारण कृष्ण हा स्वतः इरचा अवतार आहे आणि एखाद्याला इरच्या अस्तित्वाची कल्पना करायची होती. आहे. ही वस्तुस्थिती लक्षात घेऊन अस्थमालाही त्या शापाचा त्रास होणार आहे. या दरम्यान, तो आत्मपरीक्षण करत राहतो आणि प्रतिबिंबाद्वारे त्याच्या वर्तनाचे विश्लेषण करतो. तो आपल्या आयुष्यातील चांगल्या-वाईट घटना आणि कृष्णाने दिलेला तो महान प्रसंग आठवतो. घका लक शापाचे कारण शोधण्याचा प्रयत्न करतो. शेवटी तो कृष्णाचाच होता शापाचे औचित्य समजून घेण्यात वकट यशस्वी होतो. त्याला कळते की कृष्णाने त्याला बनवले आहे भयंकर अवस्थेत जिवंत सोडून आधुनिक मानव समाजाने दिला महत्त्वाचा संदेश!

लहानपणापासून आजपर्यंत जेव्हा-जेव्हा मी महाभारताची कथा वाचली, ऐकली तेव्हा माझ्या मनात अस्थमामुळे, फक्त सहानुभूती आणि करुणेच्या भावना नेहमीच निघून जातात. म्हणून मला वाटले मला महाभारताच्या कोणत्याही भागावर कधी काही लिहायचे असेल तर मला अस्थमावर लिहायचे आहे. मी लिहायलाच हवे कारण लोकांनी दम्यावर विश्वास ठेवावा असे मला वाटते. उताराच्या किंचित खाली समजून घेण्याचा प्रयत्न करतो. त्यामुळेच या कादंबरीत महाभारताची कथा आहे ठेवण्यासाठी कोनातून सादर करणे, त्याची कोरीव काम आणि कोरीव कामाची पूजा सदस्यांनी प्रथम त्यांच्या विवेकी आणि आधुनिक वाचकापर्यंत करुणामय संदेश पोहोचवण्याचा प्रयत्न केला आहे. या कृत्याने अस्थमाच्या शापित आत्म्याच्या शरीराच्या जखमा नक्कीच भरल्या जाऊ शकत नाहीत, परंतु त्याच्या तसेच फसव्या आत्म्यावरील हजार वर्षांचा आघात बरा होणार नाही!

आजकाल अनेक टीव्ही चॅनेल्स आणि सोशल मीडिया इ. मंदिर आणि जंगलात पाहिल्याच्या बातम्याही ऐकायला येतात. अगदी अस्थमाचा शोध घेण्याचेही प्रयत्न सुरू झाले आहेत. अथामाला अमर मानणे, त्याचे या कादंबरीत शोधकर्त्यांसाठी एक संदेशही आहे, जो समजून घ्यावा आणि अंमलबजावणी करणे आवश्यक आहे.

आणखी एक गोष्ट! लोकांना सामान्यतः गोष्टी स्पष्टपणे पहायच्या असतात परंतु नेहमी यासारख्या असतात शक्य झाले नसते. तुझ्या आणि माझ्या व्यतिरिक्त आणखी एक कोन आहे, जो किनारपट्टी व्या राहते; तो इकडे वा तिकडे वाकत नाही. एखाद्याच्या चारित्र्याबद्दल झटपट हे ठरवणे खूप सोपे आहे परंतु आपण हा ट्रेंड टाळला पाहिजे कारण या दबावामुळे त्यासोबतच चॅप्टर होण्याची शक्यता वाढते. मला तो दमा माहीत आहे याबद्दल लोकांची सामान्य धारणा काय आहे? जर ही कादंबरी तुमच्या दम्याबद्दल असेल पहाटे आव्हान देते किंवा तुम्हाला त्याबद्दल पुनर्विचार करण्यास भाग पाडते

जर होय, तर मी ते माझे सर्जनशील यश मानेन.

ही माझी पहिलीच मूळ कादंबरी असल्याने, हे अगदी शक्य आहे की, माझ्या नकळत, मध्य-दरम्यान, स्पष्ट तथ्य-संबंधित त्रुटी आहेत. मी माझ्या गोड वाचकांना ते सांगू इच्छितो - मी चुकीबद्दल माफी मागतो आणि विनंती करतो की त्यांनी मला त्यांचे मोकळेपणाने द्यावे सूचना आणि टिप्पण्या पाठवा, जेणेकरून मी माझ्या आगामी पुस्तकात त्या सूचनांचा विचार करेन

मी ठेवू शकतो

चला, आता मी तुम्हाला अस्थमाकडे घेऊन जाऊ, जो अज्ञात व्यक्ती आहे.
जंगलात, तुझ्या कोनातून आणि मनातून महाभारताची इतकी सुंदर कथा होती.
तो ऐकून आनंदी आहे!

- आशुतोष गग
नवीन ली

ई-मेल: ashutoshgarg343@gmail.com

के आज माणसाच्या जन्माबरोबरच त्याच्या मृत्यूची वेळही ठरलेली असते. पण मला असे काही आले नाही. जोपर्यंत लग्नाचा प्रश्न आहे, तो त्याचे आहे पूर्वनियोजित वेळेवरच पोहोचलो, पण लग्नाला एक हजार वर्षे झाली तरी नियतीने माझा मृत्यू ओढवला. वेळ आणि ठिकाणाबाबत अद्याप कोणताही निर्णय झालेला नाही. तथापि, माझ्या आयुष्यासाठी स्थिती पाहता, निर्मात्याने नियमानुसार माझा जन्म दिला असण्याचीही शक्यता आहे. जसे, माझ्या मृत्यूची वेळ ठरलेली होती पण, माझी परिस्थिती आणि माझे काम परिणामी, न्या अंनंतकाळसाठी पुढे ढकलणे योग्य मानले गेले. माझ्या काळातील काही समकालीन असे वैज्ञानिक आणि बौद्धिक लोकही होते जे आज मी जिवंत असते तर कदाचित माझा जीव गेला असता. मी काही सांगू शकलो. पण एक एक करून सगळे मिळणे हेही माझे नशीब आहे शतकापूर्वी गेला नरक - कुठे गेले कोणास ठाऊक - मी अजूनही मरतो मी का पृथ्वीवर एकटा, निराधार आणि असहाय भटकत आहे.

माझी शारीरिक स्थिती चांगली होती आणि मला माझ्या मनःस्थितीचे वर्णन करायचे होते.

नाही, परंतु हे सांगणे अत्यावश्यक आहे कारण या कथेच्या शेवटी तुम्हाला हे सांगायचे आहे माझ्या कामासाठी आणि त्यांच्यासाठी मला कॅलेंडर निर्यात करावे लागेल. तरच तुम्ही तुम्ही माझ्याबद्दल आतापर्यंत काय वाचलं, ऐकलं आणि तुम्ही काय वाचलं हे समजून घ्या माझ्याबद्दल विचार करा, किंवा तो खरोखर योग्य आहे!

माझे हृदय उडून गेले आहे आणि मी अनेक असामान्य अर्ध-जखमांनी थकलो आहे. माझे शरीरावरील जखमेतून सतत पू स्राव होत असल्याने तो माझ्या शरीरातून काढून टाकला जातो. भयंकर वास येतो. या कारणास्तव, जर तुम्ही नान केले तर शांती मिळण्याचा कोणताही मार्ग नाही, आणि आंधोळ केल्यावर माझ्या जखमा पाण्यामुळे ओल्या झाल्यामुळे प्रकृती बिघडते. होय, मग त्यांच्यातून येणारा पू स्राव आणि त्यातून आउटपुट देखील वाढते. माझी स्थिती की टोकाची गोष्ट म्हणजे मला स्वतःला माहित नाही की आता माझ्या मनात रक्ताचे प्रमाण जास्त आहे किंवा पू! माझ्या आत्म्याच्या कोणत्याही भागाबद्दल बोलणे, हे प्रकरण आहे. माझ्या केसांपासून ते खूप कठीण झाले आहे. आता ते सोडवायची हिम्मत ना माझ्यात आहे ना संयम. माझी नखे इतकी मोठी आणि काळीभोर झाली आहेत की त्यांना पाहून मला भीती वाटते. मी असेन सामान्य माणसांचे दात काही वर्षात पडू लागतात आणि मग त्यांना खाणे-पिणे आवश्यक असते. मी संकटात आहे, पण माझी अवस्था भयावह आहे. तुम्हाला जाणून घ्यायला आवडेल की माझे बहुतेक दात अजूनही आहेत, परंतु कालांतराने ते इतके काळे, कडक आणि वाकडे होतात गेले की मी काही खाल्ले आहे असे मला वाटत नाही आणि अनेकदा मला ते कळतही नाही मला वाटतं माझ्या तोंडात फळ आहे खडे! मला तुमची तीक्ष्णता आणि बुद्धी कधीही देऊ नका पांडु-पु अर्जुन व्यतिरिक्त शब्द आणि बाण चालवण्यात माझी बरोबरी नाही याचा मला अभिमान वाटला. होते. तथापि, आज माझी स्थिती अशी आहे की मी कु वंशातील राणी गांधारीशी विवाह केला आहे. मी इतका निरर्थक झालो आहे कारण मला डोळे असूनही मला स्पष्ट दिसत नव्हते. तर बोलायला आणि ऐकायला, त्यामुळे इथेही माझ्यापेक्षा दुर्दैवी कोणी नाही शापित, कित्येक शतके, या जंगली आणि रानटी जंगलात माझ्याशी बोलणारे कोणीही नाही. माला आहे.

जेव्हा माझे मन खूप रागावते, तेव्हा सामान्य माणसाप्रमाणे मलाही रडण्याचे कारण असते.

मलामाझे वशीतंयमल्या शिड्याराडोळ्याहेनअण्णू ताहोयमेगअहेरा जेथेतीरुनमाझे माहेलके होईल,
आता मी माझ्या डोळ्यांची कॉपी देखील करू शकत नाही. त्यांच्या जागीही फक्त रक्ताचा थेंब
ठिबकत आहे गेली सुमारे पाचशे वर्षे मी दिवसा उजेडात प्रवास करणे बंद केले.
कारण उन्हाच्या तडाख्याने माझी त्वचा जुन्या काडीसारखी जागोजागी तडे जाऊ लागली आहे.
निर्जन दरीतील खोल गुहा आता माझे निवासस्थान आहे. काही वर्षांपूर्वी कधीही
उजेडात जायचो तेव्हा जंगल आणि प्राण्यांकडे लक्ष द्यायचे.
तोपर्यंत ते माझ्या जवळ यायला घाबरत होते. मला पाहताच त्यांच्या डोळ्यात भीतीची छाया घिरायला लागली.
होते. माझे वडील हे धोकादायक प्राणी होते याबद्दल हळूहळू मला शंका उरली नाही.
तो आणखीनच नीच झाला आहे. म्हणूनच आता मी फक्त अमाव्याच्या गाढ अंधारात आहे

फक्त बाहेर पडतो जेणेकरून मी आणि ते एकमेकांना पाहू शकत नाही आणि आपल्या जगात प्रवेश करू शकत नाही
मात्र कोणत्याही प्रकारची टक्कर झाल्याची घटना नाही. अशा प्रकारे अनेक नशा करतात
प्रज्ञा माझ्या गैरहजेरीचा फायदा घेते आणि त्या दिवशी त्याच्याकडे त्या भागात काही गोष्टी होत्या.
नियम आहे. पण मी महिन्यातून एकदा, माझी बारा हात उंच
पण जीव कसा शरीराला वाहून नेतो, त्याच्या पोकळीतून कॉपी करतो, म्हणून नशा
जगातील ते सर्व प्राणी घाबरतात आणि आपापल्या गुहेत जातात आणि विश्वास ठेवायचे सोडून देतात
मी अन्नातून निवृत्त होण्याची वाट पाहत आहे. इतक्या वर्षांच्या एकाकी आणि एकाकी आयुष्याने मला बनवले
अनोख्या प्राण्यात रूपांतर झाले आहे. माझ्या आयुष्याच्या या खडतर काळात,
फळ आणि देह यातील भेद पुसट झाला आहे आणि वादाचे महत्त्व नाहीसे झाले आहे. मी फळांचा रस
आणि पशू आणि प्राणी यातील फरक विसरला आहे. मला काही रसाळ फळे चोखायला लावणारा आनंद
ती आल्यावर तीच तल्लफ मीटबॉल्सवर चिरडण्यात गढून जाते.

माझ्या आत्म्याच्या या जखमांपेक्षा जास्त वेदनादायक, पाच निष्पाप मुले आहेत आणि
नदशा म्हणजे न जन्मलेल्या मुलाच्या कत्तलीपासून उराच्या संततीचा दंश. माझी कमी शिक्षा
भगवान श्रीकृष्णाने मला शाप दिला की माझ्या जखमा कधीच बऱ्या होणार नाहीत आणि मी या सडलेल्या स्थितीत आहे
असेच हजार वर्षे पृथ्वीवर भटकत राहतील. uh देखील शाप दिला
दया की जोपर्यंत मी जिवंत आहे तोपर्यंत मी कोणाशीही बोलू शकणार नाही. कृपया
केवळ शाप देऊनच नाही तर त्यांनी मला माझ्याच वस्तराने कापून टाकले, अगदी माझ्या मनाला तो सुद्धा
बाहेर काढले, जे माझ्या जन्माच्या वेळेपर्यंत गुंतले होते. तेच मन माझे विलक्षण कळी,
तो शक्ती आणि शक्तीचा स्रोत होता. त्या तोफाची घाव आजही माझ्या कपाळावरून ओघळते.

कृष्णाच्या त्याच हृदयद्रावक शापाचा परिणाम म्हणून या मध्यम जगात हजार वर्षे
इतर अनेक लोकांसोबत तुमच्या पापाचे ओझे घेऊन फिरायला सोडले. एकूण
शेवटी माझे आयुष्य पशूपेक्षाही वार्डट झाले आहे आणि मी स्वतः सडलेल्या गळ्यात जिवंत राहिलो आहे.
मृतदेहाशिवाय काही नाही! म्हणजे मी चरणजीवी आहे, अमर आहे पण परम सत्य आहे
मी शापित, कलंकित आहे आणि माझ्या आत्म्याचा नाश करू शकणारा या विशाल पृथ्वीवर कोणीही नाही.
कमी करण्यास सक्षम संपूर्ण पृथ्वीवर तुझे नाव माझ्या नावाचे असेल हे माझ्या अपयशाचा कळस आहे.
ते कोणालाच मिळणार नाही.

होय, माझे नाव अस्थमा आहे आणि मी अजूनही जिवंत आहे!

2

परंतु युगामध्ये महाभारत युगापासून अजून एक आहे जो अमर आहे.

जरी तो अमरत्व प्राप्त करतो, माझ्यासारखा शाप म्हणून नाही तर वरदान म्हणून.

होते. माझ्यासारख्या माझ्या मामा कृपा, ज्यांना आता मानव कृपाचाय हे नाव जास्त माहीत आहे

मी जिवंत असेपर्यंत. महाभारताच्या युद्धानंतर आणि पांडवांच्या हिमालयातील काही महाथान

कृपा मामा आणि मी नंतर पर्यंत भेटत राहिलो. पण कृष्णाच्या शापामुळे आय

सामाजिक संबंधही तुटू लागले आणि लोक माझ्याशी घासून गप्पा मारू लागले.

ते जवळपास बंदच होते. कदाचित हेच कारण असेल की त्या घटनेनंतर काही वर्षांनी माझे काका

त्यानेही माझी बाजू सोडली. मी कुठे आहे हे कदाचित कृपाचायला माहित असेल, पण मला त्याच्याबद्दल बोलायचे आहे.

माझ्याकडे आता कोणतीही माहिती नाही.

मी ही गोष्ट सांगत आहे, त्यामुळे आधी माझा आणि माझ्या पालकांचा पत्ता सांगा.

व्हायला हवे होते, पण चरणजीवीचा संदर्भ कॉपी केला म्हणून मी माझ्या काका कृपेच्या यांना लिहिले.

कृपया लिहा. आता कृपाचायाची चर्चा सुरू झाली आहे, मी ही महान गाथा सुरू करू.

मी त्यांना एक कथा देखील करतो. असो, या दाट दरीत बसून माझ्याकडे या गोष्टी आहेत

मरण्याशिवाय पर्याय नाही. अतिशय दयाळूपणे

आणि सहनशील होते. त्याच्या नावाप्रमाणेच त्याच्या जन्माची कथाही खूप रंजक आहे.

आंग्रस राजघराण्यात एक तेजस्वी मुलगा जन्माला आला, जो नंतर महासभा गौतम म्हणून ओळखला जाऊ लागला.

आणि आ गौतम मुनू आणि त्यांची पत्नी अह्या यांच्या घरी एक मूल जन्माला आले लया. जन्माच्या वेळीच त्याचे शरीर बाणांनी (बाण) बांधलेले होते आणि तो बटने लढू शकला होता. होते. आपल्या पुत्राचे हे अद्भुत रूप पाहून महान गौतमाचे सामर्थ्य कळले नाही. आणि खूप विचारविनिमय केल्यानंतर त्यांनी आपल्या लहान मुलाचे नाव शरण ठेवले. अगदी सुरुवातीपासूनच बालशरणाचे मन वेदांमध्ये कमी आणि धनुवादात जास्त असल्याचे दिसत होते. अभ्यासात हुशार असणारा मोठा मुलगा गौतमाला खूप निराश करतो- आश्चर्याची बाब होती. पण जेव्हा मूल बाण घेऊन जन्माला येते तेव्हा त्याचे धनु राशीच्या आधी संस्कार किती मजबूत झाले असतील याची सहज कल्पना करता येते! त्यांची सद्गुण प्रतिभा लक्षात घेऊन गौतम ऋषींनी विधिमंडळात हस्तक्षेप केला. आणि धनुवादला आपल्या जावयाला दत्तक देण्यात आनंद झाला. त्याला परवानगी द्या त्याचे परिणाम जे व्हायला हवे होते.

कालांतराने, शरणने एका तेजस्वी आणि हुशार तरुणाचे रूप धारण केले आणि तो हळूहळू धनु विज्ञानात पारंगत होत गेले. शरण यांचे कार्य कामगारांचे नव्हते तर ए महाशकाचा पुत्र असल्याने तपस्याचा गुणही शरणाला स्वाभाविकपणे प्राप्त झाला होता. त्यांनी आपल्या पत्न्याच्या मार्गदर्शनाखाली एक एक करून सर्व प्रकार, आणि तो एक तपस्वी तसेच एक असामान्य व्यक्ती बनला. विष्णू, धनुवा आणि तपोबलाच्या रूपाने, केवळ आपल्यापासून पृथ्वीवर ध्वज फडकायला लागला.

शरण जेव्हा धनुष्यबाण करत असत तेव्हा देवही त्याला वरून पहात असत. आणि जेव्हा तो आपल्या खांद्यावरून धनुष्य काढून कुशासनावर तपश्चर्या करायला बसला, तेव्हाही देवलोक मी गडबड करू लागले होते. इतिहास खरा आहे, जेव्हा जेव्हा पृथ्वीवर व्यक्ती किंवा Tapa V ची कीर्ती वाजते, म्हणून जर त्याच्या आवाजाने, एखाद्याला त्याच्या पृथ्वीचा अभिमान वाटला पाहिजे. आधी उष्णतेची भीती निर्माण होते, मग तो देवराज! अशा वर्षात ते जे नेहमी करत आले आहेत, त्याच कृतीची त्यांनी यावेळीही पुनरावृत्ती केली. हेच ते शरानची स्तुती ऐकली, त्याने शरणच्या तपश्चर्येची पूजा केली नाही आणि नशीब कलंकित केले. या हेतूने जनपद नावाच्या देवतेला शरण पाठवले. शरण जसस काळ त्याच्या आत्म्यात विलीन झाला, जनपद त्याच्या आत्म्यात प्रवेश केला. देवक किंवा त्याशिवाय शरणाचा सुगंध आत्म्यात दरवळला. तेथे प्राणीही फिरत आहेत काकर जनपदाकडे पाहू लागले. सावकाश पावलांनी जनपद शरण जवळ पोहोचले. त्याच्या कामुक शरीराचा मादक सुगंध मनापर्यंत पोहोचला, त्याने आपला आत्मा सोडला ते ऋषीवर सोडा. सुगंधाने मोहित झालेल्या शरणने हळूच डोळे उघडले.

समोर उभा असलेला जनपद पाहून तो थक्क झाला. मी सहसा शरण पासून उद्भवतो जनपदाच्या रूपाने आणि लाव्याने त्याला मंत्रमुग्ध केले होते, हे प्रकाशातून स्पष्ट होत होते.

"देवी तू कोण आहेस? तू कोणत्या उद्देशाने माझ्या आत्म्यात आला आहेस?"

"माझे नाव जनपद आहे! मी इथून कॉपी करत होतो तेव्हाच तुमची वर पडले तुझे अतिशय भावपूर्ण रूप पाहून मी स्वतःला थांबवू शकत नाही आत आले तुमची रुंद छाती, पूर्ण खांदे आणि सुंदर स्नायुयुक्त शरीर, तुमचे शरीर धावत्या माणसाचा ठसा आहे, पण तुझ्या चेहऱ्यावरचे तेज आणि तपश्चर्या चमक हे देखील सूचित करते की तुम्ही दृढ आहात. कृपया स्वतःला सांगा की तुम्ही ऋषी की का?" जनपदाने आपली खरी योजना नाट्यमय पद्धतीने छापली विचारले.

"देवी, मी महान ऋषी गौतम यांचा पुत्र आहे. जन्मापासून मी फक्त ऋषी-पु आहे पण माझे मन धनु राशीमध्ये भरपूर क्षमता आहे आणि यामुळेच रणनीतिकखेळ कौशल्याचा सतत सराव केल्याने मला मदत झाली आहे.

हे ह्याला खोटा हिंसेने समजून घ्या. हेण आशुनिक विनकी तुम्ही ताबडतोब येथून हलवा. मी माझे तपस्या चालू ठेवू.

“महाराज, तुमचे ऋषी किंवा व्यक्ती असण्याची मला पर्वा नाही. मी तसे तुझा पती मोहित झाला आहे. आता इथून परतणे मला शक्य नाही. कृपया मला तुझी दासी म्हणून स्वीकार.” असे म्हणत जनपद शरणाला नमस्कार केला. त्याने नाव केले आणि त्याच्या अगदी जवळ आला. शरणने खूप प्रयत्न केले पण त्याने त्यांच्या जीवनाशिवाय त्यांना पक्षातून काढता आले नाही. जसे कृतीच्या जाळ्यात अडकलेला पक्षी बाहेर थुंकतो, त्याचप्रमाणे शरीरातील माणसे प्राण्यांच्या हृदयात अडकतात. गोंधळ होऊ लागला. Inc. चे पाऊल यशस्वी झाले. शरणचे तरूण शरीर आणि मन पूर्ण प्रकारचे होय, तो मनाने वश झाला होता.

ज्या धनुष्याने शरणने संपूर्ण जगात आपले नाव खेळवले होते, ते धनुष्य खूप खाली उचलणेही त्याला शक्य नव्हते. जनपदाच्या नावावर मोहित शरण त्याच्या संयमाचा बांध कोलमडणारच होता की अचानक त्याची तडफ आणि विवेक परत आला. आणि त्याने कसा तरी मोठ्या कष्टाने स्वतःला सांभाळले. तरी माझ्या मनात या विकारामुळे त्यांचा जोम खवळला होता. स्वतःला आवर घालणे असे असूनही शरणचे रक्त सांडले आणि खाली पडलेल्या वेळूवर पडले. माझ स्वताच अ.ची चंचलता पाहून शरण खूप अस्वस्थ झाला आणि त्याने आपले धनुष्य, बाण हातात घेतले. आणि देवतेचा कायमचा त्याग करून आत्म्याचा त्याग केला. शरण यांच्याकडे आहे मी ते सोडले, पण त्याच्या जोराने खाली पडलेली वेळू दोन भागांत विभागली. झाले. वेळूच्या त्या दोन भागांतून दोन बालके जन्माला आली. एक मूल होते आणि

बाळ भाग्यवान होते.

दुसरीकडे, देवकांनी किंवा जनपदांनी दिलेली कार्ये पूर्ण केल्यानंतर, तेथून पण शरणाच्या बीजातून जन्मलेल्या मुला-बालकाची जोडी पृथ्वीवर हरवून गेली. रडत खोटे बोल. सर्वसाधारणपणे, अशा परिस्थितीत, जंगलांमध्ये वसलेल्या आत्म्यामध्ये एक असहायता असते. नवजात बाळाला जगणे अशक्य आहे, पण असे घडले तर ही कथा प्रगती कशी करायची? तर, असं काही येत नाही!

योगायोगाने त्याच वेळी महाराज शंतनू शिकारीला निघाले होते आणि ते इकडे तिकडे फिरत होते. भगवंताच्या आत्म्याच्या जवळ जा. तेथे त्यांनी नवजात बाळाचे भजन ऐकले. तो पडल्यावर तो लगेच जीवाच्या आत गेला. लहान मुलाचा प्रकाश पाहून शंतनूला समजायला वेळ लागला नाही की त्या दोन्ही बाळांमध्ये तेजस्वी पुरुषाचे अवयव आहेत. दोन्ही मुलांवर दया दाखवून त्यांना उचलून वाड्यात घेऊन जायचे त्याने ठरवले. परतावा. तिथे शंतनूने दोन्ही मुलांचा स्वतःच्या मुलांप्रमाणे सांभाळ केला. उच्च मुलाचे नामकरण करण्याची संधी वेळेवर आली तेव्हा शंतनूने आपल्या गुरू आणि गुरूंना यासाठी घेतले. अयानला फोन केला.

शंतनू आपल्या गुरूला म्हणाला, "गु देव, मध्ये तुम्ही दोन्ही बाळांना योग्य नाव देऊ शकता का?"

गुजीने डोळे मिटले आणि काही क्षण विचार करून म्हणाले, महाराज, यापासून तुमच्या कृपेने दोन्ही मुलांना जीवनदान मिळाले आहे, म्हणून त्यांचे नावही एकच आहे. ते गुणवत्तेच्या आधारावर ठेवणे चांगले होईल. मी सुचवितो की तुम्ही मुलाचे नाव 'कृपा' ठेवा आणि मुलाचे नाव 'कृपी' ठेवा.

"ये देवा! कृपया तुम्ही कृपी आणि कृपीच्या भविष्याबद्दलही काही सांगू शकता. मला सांग."

"राजा! भविष्यवाणी करणे म्हणजे देवाच्या नियमात हस्तक्षेप न करण्यासारखे आहे, म्हणूनच त्यांच्या भविष्याबद्दल मी काही बोलणार नाही, पण तुम्ही म्हणून विचारलं आहे मी सांगू शकतो की हे मूल खूप भाग्यवान असेल आणि ते भारतातील सर्वात सुंदर मुलांपैकी एक असेल. शा हे शाली घराण्याचे कुलगुरू होतील.

"ओओओओओओओओओओओओम!" शंतनू आनंदाने म्हणाला, "आणि गुरुदेव, कृपया? त्याचे नशीब कसे आहे होईल?"

"कृपीचे भाग्य लाभेल. त्याचे आयुष्य तप वाणीच्या रूपात व्यतीत होईल. हे एक-ती शक्तीच्या सर्वोत्तम शिक्षिकेची पत्नी बनेल आणि एका अतिशय शूर मुलाला जन्म देईल पण..."

"काय की देवा?" शंतनूच्या कपाळावर चिंतेचे भाव उमटले.

"...मी म्हणालो होतो महाराज, मी फार काही करणार नाही. आता जाऊया मी आतमध्ये आहे दोन्ही मुलांचे भले कर!" राजा शंतनूच्या कपाळावरचा डाग सोडून, गु देव राजवाड्यातून बाहेर पडले.

दरम्यान, आत्मा सोडून वनात तपश्चर्या करायला गेल्याने शरण त्याच्या तपापासून दूर झाले. त्यांच्या दोन मुलांची आणि त्यांच्या जन्माची कहाणी कळली. ते भावनिक झाले आणि त्याला पाहण्यापासून रोखू शकत नाही. शरणत काळ राजा शंतनूकडे गेला आणि तिथे त्याने शंतनूला जनपदाची संपूर्ण कथा त्याच्या आत्म्यात आणि तारांनी सांगितली. शरण यांचा ही कथा ऐकून राजा शंतनूचे कोमल मन अतिशय दुःखी झाले. ते मनातून आले आहेत की त्यांनी स्वतः बाल कृपेचे ज्ञान शास्त्र, धनु-वेद आणि संपूर्ण श-वेद यांना दिले. करा. आपला मुलगा शिष्य म्हणून मिळाल्यामुळे शरण खूप दुःखी झाला आणि त्याने शंतनूला विचारले. तव सहज स्वीकारला.

कृपया तुमच्या उदात्त पत्त्याच्या आणि गुरूच्या पुराव्यानिशी सर्व विषयांसाठी अर्ज करा. शिकवणी झाली. राजा शंतनूच्या भविष्यवाण्यांनुसार, ही कृपा नंतर होईल कु वंशातील कृपाचार्य म्हणून व्यातयात.

कृपाचार्य हे माझे मामा आणि तेही माझ्यासारखेच चरणजीवी आहेत हा योगायोग!

3

S तसे असल्यास, माझी कथा सांगण्याचा माझा उद्देश नाही. इथे या निर्जन जंगलात येऊ नका मी माझ्या पापाचे ओझे घेऊन एकटाच बसलो आहे. माझ्याकडे असलेले सर्व जुने मृत्यू आहेत कधी कधी आठवण करून मन हलकं करतो आणि हेच कारण आहे कथेत घटना घडण्याची शक्यता कमी आहे. माझ्या आधी जर दुसरी काही गोष्ट मेली आणि माझी कथा भरकटली तर मी तुम्हाला तुमचा पत्ता सांगेन. जन्म आणि मग माझा जन्म सांग.

हा साधा योगायोग आहे की माझे मामा कृपाचार्याप्रमाणेच माझाही पत्ता जन्माला आला. व्ही च्या विपुल संभोगामुळे एक महान तपस्वी आला होता. आणखी एक भावपूर्ण योगायोग असा की माझ्या पत्त्याच्या जन्मातही देवराज इनने तीच वार्डट भूमिका बजावली होती माझ्या मामाच्या कृपेच्या जन्माच्या संदर्भात तो खेळला.

असे म्हणतात की त्या वेळी गंगार नावाच्या ठिकाणी महाभराज चैतन्यात होते. आपल्या गतिमान स्वभावाने त्यांनी जगभर प्रसिद्धी मिळवली होती. विश्वास होता की त्या काळात पृथ्वीवरील महान राजाची गती त्या मोजक्या ऋषी आणि सरदारांची होती.

बाला आहनेया-नावाच्या एका विशेष व्यक्तीचे ज्ञान-आपल्या योग्य मुलाला द्यायचे होते. परंतु ते ज्ञान त्यांनी शोणाच्या जन्मापूर्वीच अनवयाला दिले होते, म्हणून शोना होती अयानाला शिक्षण देण्याचे काम नव्याने पूर्ण केले. पुढे कौरवांनी आणि पांडवांचे गुरु म्हटले. महिन्याचा गढून गेल्यावर, तुमच्या पत्त्यामध्ये राहणे सुरू करा. पुढे श्रोनेने कृपापूर्वक पुष्टी केली यांच्याशी लग्न केले कृपी अत्यंत धीर आणि धीराची होती. hon आणि kripa चे संयुग मी इथून आलो आहे या नात्यामुळे माझी आई कृपीचा भाऊ कृपी चाई माझा मामा झाला.

माझी कथा अशीच आहे. माझ्या नावासाठी, म्हणून ते नाव हे रहस्य मला नंतर माझ्या पालकांनी सांगितले. जन्माच्या वेळी सर्व बाळ रडतात आणि त्याचा दिवस हा अगदी सामान्य दिवस आहे, पण माझा जन्म झाला, त्यावेळी माझा जीव गेला. मुखातून तेच वरदान उचैह्वा म्हणू लागले. त्याच वधूची कारण माझ्या पत्त्याने माझे नाव 'अथमा' ठेवले आहे.

मी जे मनेस आठ-दहा वर्षांचा होतो ते दिवस. मी माझ्या पत्त्याला कंटाळलो आहे. एनएस ही हीत आणि आम्हाला दिवसातून दोन वेळेचे जेवण मिळणं कठीण होते होते. माझा पत्ता अयंत किंवा भामणी नर होता. त्यांनी खूप बुद्धिमत्ता आणि चारित्र्य दिले आहे. धनु राशीचा स्वामी असूनही कोणाकडूनही उपकाराची अपेक्षा करू नका के. भटाणातूनच आमचा जीव उन्नत झाला. यामुळेच आम्ही थकलो होतो प्रकृतीत बराच काळ सुधारणा झाली नाही.

एके दिवशी मी माझ्या काही सोबतच्या मुलांसोबत खेळायला गेलो होतो तेव्हा मला ते दिसले त्याच्या ओठांवर काही पांढरे पदार्थ होते. मी त्यांना विचारले आणि ते सर्व आढळले ते मद्यपान करून आपापल्या घरून आले होते.

"एनएस! बरं, असं होतं काय?" मी माझ्या एका मित्राला उत्सुकतेपोटी विचारले.

"अरे धरा, तुला माहीत नाही का?" असं म्हणत सगळे माझ्याकडे बघून हसायला लागले. हे मी आईला सांगितल्यावर तिच्या डोळ्यात पाणी आले. त्यांच्या रडण्याच्या वेळी

कारण समजू शकले नाही.

मी आईला म्हणालो, "आई, मला पण प्यायची आहे."

आईने ओल्या डोळ्यांनी क्षणभर विचार केला आणि मग स्वयंपाकघरात गेली. काही काही वेळातच ती पांढऱ्यासारखे पातळ द्रावण घेऊन आली आणि मला खायला दिली. मी असल्यापासून खरे पाणी मी कधी पाहिले किंवा प्यायले नव्हते, म्हणून तिने पांढरे गोड द्रावण प्यायले आणि मला रडवले. मला वाटले मी प्यालो. मी माझ्या मित्रांसोबत खेळायला बाहेर गेल्यावर त्यांनी मला सांगितले हे पाहून तो हसू लागला.

एकजण म्हणाला, "अरे! हे पिठाचे मिश्रण चेहऱ्यावर कुठून आणले?"

"हे पिठाचे मिश्रण नाही; मी नशेत आलोय!" मी अभिमानाने म्हणालो.

"अरे बघ माझ्या मनालाही पाणी प्यायला आलंय!" सगळे मित्र रागाने हसायला लागले.

मी वर चढलो आणि रडत घरी परतलो. काही वेळाने वडील घरी आले. उह ने ही घटना ऐकून मी दुःखाने आईकडे पाहू लागलो.

आई म्हणाली, "गरिबीची भावना गरीब असण्यापेक्षा जास्त फायदेशीर आहे!"

"चला! मला काहीतरी करावे लागेल!" पत्ता घेणारा गोंधळला, "असं आता अंतराचा डंख सहन करणे कठीण झाले आहे."

आई कृपी संयमाने पत्त्यावर म्हणाली, "जर छोट्या छोट्या गोष्टींसाठी आपण त्यादिवशी लाज वाटायची, मग काही दिवसांनी दमा सांभाळायचा आमच्यासाठीही ते कठीण होईल. तुझं वय गुरुकुलच्या काळचं आहे, असं म्हणायचे पद, आजकाल पांचाळ हा देशाचा राजा आहे. त्याच्याकडे जाऊन तुम्ही त्याला मदत करू शकत नाही विचारा?"

माझा पत्ता खूप जास्त आहे किंवा जास्त आहे हे देखील मी आधी सांगितले होते. एखाद्याच्या समोर पसरणे त्यांची कल्पनाही त्याला येत नाही, पण बायको आणि मुलाच्या जबाबदारीचे वजन आणि दैनंदिन ओझे वाढत्या वयामुळे अक्रोनचा स्वाभिमान वाढला.

दुसऱ्याच दिवशी तो पांचाळला निघाला. उह मगम पोस्ट गु कुलसह मला ते दिवस आठवत होते. बालपणीच्या गोड आठवणीतून त्यांना निवांत वाटू द्या केली होती. त्या सुखद आठवणींच्या साहाय्याने, पाच तासांचा प्रवास जणू काही पंखांचा आणि शोना जेव्हा वर्तमानात परतला तेव्हा तो पोस्टाच्या राजवाड्यासमोर उभा असल्याचे दिसले. आपल्या बालपणीच्या मित्राला पाहून पदाची ओळख होईल असे त्याने मनात गृहीत धरले होते.

तो घेईल आणि पळून जाईल आणि त्यातून उडून जाईल. आपले वार्डट दिवस संपले याची रागाने खात्री पटली. होणार होते.

आत्मविश्वासाने भरलेल्या आत्म्याने अभिमानाने डोके वर केले आणि पदाच्या दरबारात प्रवेश केला. जिथे एकीकडे अनेक वर्षांच्या गरिबीने कोनांच्या कामाला जीवदान दिले आहे आणि त्यांची ताकद त्यांना दिली आहे. कर दिला, तो नियम आणि उपभोग - वालांनी पद घेतले संपत्ती आणि वैभव ते तेजाने भरलेले होते. दोघांनी एकमेकांकडे पाहिले. कोनात बघून मी पोस्ट म्हणाली एक फडफड उठली. पोस्ताने त्याला पाहताच ओळखले हा अँगलचा अंदाज बरोबर होता होते. मग तो अंगनाला मिठी मारण्यासाठी हिंमत करून उठला. सर्वकाही कोन ठरल्याप्रमाणे घडत होते. सहसा पोस्ट त्याच्या डोक्यावर ठेवलेल्या मुकुटासारखे वाटले ते जड होते आणि तो त्याच्या ओझ्यातून उठू शकत नव्हता. राज-ग रामाने पद बळकावले लया आणि गणिका उत्सुकतेने पोस्ताच्या पायावर संकोचाचे बेड्या घालतात.

"तू कोण आहेस आणि तुला माझ्याकडून काय हवे आहे?" पोस्टच्या मागून छापलेली पोस्ट विचारले.

मी आश्चर्यचकित झालो. पण वर्षभराच्या कटू अनुभवावरून त्यांना ते समजायला वेळ लागला नाही त्याच्यासमोर गुकुळचे सखा पद नाही, तर पांचाल नरेशचे पद उभे राहिले. पोस्टचे सहा अँगॉनच्या चेहऱ्यावर आशा, अविश्वास आणि निराशेचे निराश भाव उमटले. या श्लोक सर्व काही माहीत असूनही मूर्खपणाचे नाटक करत आहे, हे जाणून अंगनाने वृद्धाला सांगितले सत्ता आणि राजेशाहीचा आदर करत या पदावर आणखी एकाला संधी देण्याचा निर्णय घेण्यात आला. काय.

"राजन! मी तुझी आई आहे. तू मरशील की आम्ही दोघे माझा पत्ता भरतो मनातल्या मनात मी एकत्र अभ्यास करायचो. आमचे शिक्षण संपले की मग गुरुकुलातून स्टेशन करत असताना तू मला म्हणालास, "अरे! तू माझा सर्वोत्तम आहेस आणि जेव्हा मी जर मी राजा झालो तर त्या वेळी तुला जे पाहिजे ते मिळेल!"

पॅडने त्याचे डेडपॅन मिटवले. त्याला हा दयेचा शब्द पाहू दे पण अहंकार आणि राजेशाहीने स्थान बदलले.

तो म्हणाला, "अरे देवा! तुमचा तोल चुकला आणि तुमचा बु आपली बाजू सोडली आहे. किंवा क्षमता समान भागांमध्ये आहे हे देखील तुम्हाला माहित नाही? चुकूनही श्रीमंत व्यक्तीची क्षमता संपत्तीतून मिळवली गेली तरी ती फारशी आणि पटकन हलत नाही ते फक्त वितळते."

माझ्या पत्त्याला पोस्टवर किती राग आला असेल याचा अंदाज बांधणे कठीण नाही. आहे! त्यांना हवे असते तर ते पदाला आपल्या शक्तीने शिव्याशाप देऊन शिक्षा देऊ शकले असते. पण भारज ऋषींचा पुत्र असल्याने तो राग ताबडतोब शमवता येईल अशी उत्सुकता होती. तिची तीव्रता केवळ कमी होत नाही, तर ती अनावधानाने मादीला देखील प्रवण आहे बनवणे. याउलट मत्सराची ठिणगी जर संयम आणि संयमाच्या पातळीच्या खाली असेल. मुद्रित केल्यावर, ते कालांतराने चांद अन्नाचे रूप धारण करते

त्याच्या शमनासाठी पश्चात्ताप हाच एकमेव उपाय!

कसा तरी शोनाने संयम ठेवला आणि राग मनात ठेवला. त्यांना नको होते पोस्टाला शाप देऊन ताबडतोब शिक्षा करून त्याचा राग शांत केला पाहिजे. म्हणा, पोटशूळ पैसे काढण्यासाठी देखील शुल्क आवश्यक आहे. त्या अपमानाने दुखावलेले हृदय पोटशूळ काढून टाकण्यासाठी आणि त्यामुळे होणारा त्रास कमी करण्यासाठी इतर कोणताही योग्य उपाय. पी शेंडू शोधू लागला. त्याने पोस्ट आणि त्याचा नाश मनात धारदार टाकला कडक हाक मारून तो शांतपणे राजवाड्याच्या बाहेर पडला.

० हा पांचाळ राज्याच्या सीमेबाहेरील नाकळ येथे भरधाव वेगाने चालत आला होता. पुढे प्रत्येक पावलावर त्याच्या हृदयातील संताप वाढत होता आणि पश्चात्तापाची वेदना वाढत होती. ती होत होती फिरत फिरत तो एका ठिकाणी आला. तिथे त्याला काही दिसले मुलं विहिरीच्या आत बघत होती. त्यांनी त्याच्या जवळ जाऊन विचारले, "बाळा, तू कोण आहेस? आणि तुला या विहिरीत काय दिसतंय?"

"आम्ही कु वंशाचे राजपुत्र आहोत, ऋषी! या विहिरीत आपण पडलो आहोत. आम्ही ते कसे बाहेर काढायचे याचा विचार करत आहे." एक मुलगा म्हणाला.

मुलाचा परिचय होताच तो काहीतरी विचार करू लागला. त्यांनी ते हळू हळू केले. त्यांना ते मिळाले त्या मुलांच्या समस्यांचे निदान करूनच त्यांच्या समस्या सोडवणे शक्य होते. होते.

"बस, तुला अशी काळजी वाटते का?" मी हसत म्हणालो. "जा आणि जवळ पडलेली काही रीड मिळवा. आम्ही फक्त तुझी गांड बाहेर फेकून देऊ

एनएस."

हे ऐकून बाळ दुःखी झाले. त्याने धारदार कोनासमोर अनेक रीड्स हलवले तो घेऊन आला आणि मग कुतूहलाने प्राशनकडे पाहू लागला. 11 काहीतरी घाई केली वेळू उचलणे आणि दूरच्या बाणासारखे नशा करणे, एकामागून एक विहिरीत फेकणे सुरुवात केली. मुलाने पाहिले की कोनाने फेकलेल्या पहिल्या रीडने चेंडू मध्यभागी बांधला होता आणि नंतर फेकलेली वेळू एकमेकांना चिकटत होते. काही क्षणात, शेवटचा रीड पकडून वर खेचणे, त्यानंतर बॉलसह सर्व रीड विहिरीतून बाहेर काढले जातात. परतावा. मुलाचा हा अद्भुत चमत्कार पाहून मुलाच्या आनंदाला पारावार उरला नाही. ते तो आनंदाने गांड घेऊन राजवाड्यात परतला. तिथे त्याने त्याचा पत्ता घेतला तेव्हा मी देखील हे ऐकूनही मला समजायला वेळ लागला नाही की त्याचा राजपुत्र आहे - शक्ती देण्यासाठी शिकवण्यापेक्षा चांगला मार्ग नाही! मी मी ने टी काळ रजक माई त्या वल्लन करणला राजवाड्यात आणण्याची आज्ञा दिली. तेथे देखील गडबड ऐकताच आणि लवकरच त्याचा शोध सुरू होणार हे त्याला चांगलंच माहीत होतं कोणीतरी त्याच्या मदतीला येईल. असे या!

राजा माया घेऊन राजा महालात पोहोचला. तसेच मोठ्या आदराने माझ्या संबोधनाचे स्वागत केले आणि म्हणाले, "महाराज! मी तुला विनंती करतो की तू हतनपुरात राहून राजपुत्राला धनुवद आणि ऐश-आशीर्वाद द्या. आजपासून कौरवांची संपत्ती, राज्य आणि वैभव तुझे आहे. तुमचे आगमन आमच्यासाठी आशीर्वाद आहे!" असे म्हणत मी काही राजपुत्राच्या शिक्षणाचे कर्तव्य ब्रोणावर सोपवले.

मलाही याचा फायदा होतो. माझा पत्ता आता कु वंशाचा असल्याने राज्यकर्त्यांचे गुरू झाले होते, त्यामुळे माझी शिकवणही त्यांच्याच अधिकारात असणे स्वाभाविक होते. पत्त्याच्या पुराव्याने राजसी वैभव घडू लागले. दरम्यान, मला पांडव आणि कौरवांना द्यायचे आहे त्यांचा स्वभाव आणि स्वभाव जवळून पाहण्याची आणि समजून घेण्याची संधीही मला मिळाली. मी वेळ-त्यांच्याबद्दलही वेळप्रसंगी बोलेन.

भीमासोबतच्या सणामुळे आमचं कुटुंब डोळ्यांच्या पारणे फेडले. माझ्या पत्त्यावर त्याहूनही समाधानाची गोष्ट म्हणजे तो या पदावर होता.

सूडाचा खेळ खेळायला आता फक्त सापडत नव्हते तर अबोध कु राजकुमारांच्या रूपात प्यादेही उपलब्ध होऊ लागले. सुदैवाने, मी देखील त्या सील्समध्ये आहे. मी व्यसनाधीन होतो. जरी मी माझ्या माहितीसह पोस्ट हे मान्य केले पाहिजे त्याने त्याच्या दरबारात जे केले ते पूर्णपणे अयोग्य आणि अश्लील होते, तरीही माझा विश्वास आहे धडा शिकवण्यासाठी माझ्या पत्त्याने निवडलेली पद्धत अधिक विकृत आणि अशोभनीय होती. होते. तुझी हट्टी इच्छा, माझा पत्ता, मीही माझ्या वैराच्या आगीत होरपळून निघावे. निर्णय घेतला होता.

त्याच्या महत्त्वाकांक्षा माझ्या रॉयल नूतनाने पूर्ण होऊ लागल्या. आता त्यांचे त्याच्या वैयक्तिक युद्ध कौशल्य आणि ज्ञानाव्यतिरिक्त, कु राजवंशाचा पाठिंबा देखील उपलब्ध होता. होते. त्यांनी निष्ठेने आणि परिश्रमपूर्वक कौरव आणि पांडवकुमारांना धनुष्य आणि आशिष बनवले. कृपया देणे सुरू करा. सर्व शिष्य कष्टाळू असले तरी पांडव राजपुत्र अर्जुन माझ्यात अशी काही शक्ती होती, ज्यामुळे तो आमच्यापेक्षा वेगळा आणि वेगळा होता. काही शंका नाही, जून मी धनुर्धारी बनण्याचे सर्व गुण त्याच्यात होते. उत्कटतेने, प्रेमात आणि एकात्मतेत ते आमच्यात आघाडीवर होते. या गुणांमुळे ते स्वतः माझ्या ज्ञानातील सर्वात यशस्वी शिष्य बनले.

अंगनाला आधीच आचार्य ही पदवी मिळाली होती, पण तो राजकुमार असल्याने- माझा पत्ता पण होता. शिक्षक असल्याने सर्वांना एकत्र शिकवणे ही त्यांची मजबुरी होती पण हे कसेही असले तरी ते मला पांडवांना देतील असा त्यांचा बाप मन सतत प्रयत्न करत राहणे स्वाभाविक होते. आणि कौरवांपेक्षा जास्त दान करा. त्यासाठी त्याने युद्धही केले. शोधही घेतला. व्यायामाच्या दरम्यान तो आपल्या शिष्यांना पाणी आणायला पाठवत असे. पाणी त्यासाठी प्रत्येकाला एक एक करून देण्यात आले. त्याच्या शिष्यांना पाणी आणण्यासाठी मला अरुंद तोंडाचे पॅड मिळायचे, तर मला मिळालेले तोंड रुंद होते. त्यामुळे इतरांच्या पिण्याआधी माझे पाणी भरले जायचे आणि मी पाणी घ्यायचो. जेडी परत येईल. दरम्यान, माझ्या पत्त्यावर इतरांपर्यंत पोहोचण्याआधीच, मी ते विज्ञानाची काही नवीन रहस्ये शिकवत असत जेणेकरून त्यांचे इतर शिष्य वंचित राहिले. जायचे

माझ्या पत्त्याचा हा गोंधळ मला पहिल्यांदाच आला तेव्हाच ही पद्धत त्यांनी अवलंबली होती. मला त्याच्याबद्दल अतुलनीय आदर होता, पण जेव्हा मला त्याच्या चक्रांची ही शक्ती कळली तेव्हा मला माझ्या मनात राग आला. पण मी त्यावेळेसही जीवनाचा अनुभव कमी होता आणि माझ्यातही मला काही राजकुमार भेटता आले. एक इच्छा होती. ही माझी महत्त्वाकांक्षा होती जी अंगोनच्या या फसव्या वागणुकीला कारणीभूत ठरली नाही. कृपया शांतपणे दान करा.

काही काळ हे असेच चालले पण एके दिवशी अर्जुनला हे कळले. गया. शिक्षक म्हणून त्याच्या पापी वर्तनाचा त्याला राग आला असावा. माझेही शिष्यांशिवाय पत्ते-पुलचे नाते होते, त्यामुळे आम्हा दोघांनाही शक्य नव्हते अर्जुनला काहीही बोलणे अवघड होते. सर्व काही माहीत असतानाही अर्जुनने हे केले नाही त्याने या गोष्टीला आपल्या मनावर वर्चस्व गाजवू दिले नाही, किंवा त्याच्या गुप्ततेचा चिखल त्याने केला नाही.

काय. म्हणूनच मी आधी बोललो आणि नंतर म्हणेन की अर्जुन आमच्यापेक्षा वेगळा होता. कोनाबद्दल तक्रार किंवा तक्रार करण्याऐवजी, त्याला त्यांच्या हालचालीचा दश सापडला आणि त्याने स्वतःला कोनाचे खरे सत्य बनवले. अर्जुनाने विशेष साधनेने मनापासून शिकले. योग शिकला होता, ज्याद्वारे पाणी-पाऊस करता येतो. अर्जुन आपलं पाणी-हा पास भरण्यासाठी वापरायला सुरुवात केली आणि त्यानेही माझ्यासोबत त्याचा पास भरला

तो परत यायचा. माहित नाही, पण तुमचा पत्ता चुकीचा ठरलेला पहा मला बरं वाटत होतं. मी धनु राशीपेक्षा चारित्र्याची शुद्धता अधिक मानतो. ही गोष्ट तो इतका मोठा नसला तरी पाण्याच्या थेंबाप्रमाणे स्फोट झाला. जातो आणि मग पिण्यास अयोग्य राहतो, त्याच प्रकारे कोनाच्या या फसव्यामुळे माझ्या फसवणुकीने माझ्या पत्त्याबद्दल असलेल्या आदराचा पायाच मोडून टाकला होता.

6

आय

आमनेंतर अर्जुनाने आचार्याकडून दुसरा भेद बाण सोडायला शिकला. कृपया शिकण्यास सुरुवात करा. जेव्हा इतर लोक झोपी गेले तेव्हा ते रात्रीच्या गडद अंधारात बाहेर पडले होते. अनुकरण करून अर्जुन शभेद बाण मारण्याचा प्रयत्न करायचा. हळूहळू ते मन अर्जुनाच्या प्रेमात गढून गेले. एके दिवशी अर्जुनाच्या कृपेने प्रभावित होऊन भावनेच्या भरात अंगनाने त्याला हे वचन दिले, "अजुन! मी प्रयत्न करेन की तू जगात हरलास त्याच्यासारखा धनुर्धर दुसरा कोणी नसावा!" हा शब्द ऐकणे खूप आनंददायी आहे, परंतु ते कठीण आहे वचनाचे पालन करण्यासाठी, त्याने जाणूनबुजून किंवा नकळत अनेक गुन्हे केले आणि दुर्दैवाने, मी. त्या सर्व गुन्हांचा मी एक भाग होतो.

जसजसे आपण लोकांच्या शिक्षणात प्रगती करत गेलो, पसरेल अनेक राजपुत्र त्यांच्याकडे शिक्षणासाठी येत असत, पण शिष्य ते बनवण्यापूर्वी, कोन पाहुण्याला धनुष्य देऊन त्याची चाचणी घेतो आणि त्याची पात्रता तपासत असे. त्यानंतरच ते शेवटचा निर्णय घेत असत. कमच्या तोंडातून कोनाची चाचणी पूर्ण करा हे अन्न चोरल्यासारखे होते. एके दिवशी एक तरुण त्याच्याकडे आला.

"नाम गु वर!" तो तरुण आदराने म्हणाला, "मला तुमच्याकडून धनु शिकायचे आहे. कृपया मला तुझा शिष्य बनवा."

"तू आणि तू कोण?" अन विचारले.

"मी प्रत्येक यधुनुचा एकुलता एक पुत्र आहे," तो म्हणाला. "मला तुझ्यासाठी खूप यश आहे ऐकले. तू मला तुझा शिष्य केलेस तर माझे जीवन धन्य होईल."

श्रोन म्हणाला, "मी तुला सत्य शिकवले असेल, पण मला माफ करा, तू कोणीतरी आहेस.

ते शोधवे लागेल."

"पण माझा काय दोष साहेब?" एकलने शाळेत विचारलं.

"अविवाहित, तू नशाद जातीचा आहेस आणि माझे फक्त यया कुमारकडे शिक्षण झाले आहे. मी देतो तुला लक्ष्य बनवणे हे माझे तत्वज्ञान आहे."

सिंगलच्या चेहऱ्यावर दुःखाचे भाव उमटले. त्याने आणखी एक विचार केला आणि म्हणाला, "देवा, एकदा तुम्ही माझा धनुष्याचा सराव तपासा आणि मी तुमच्या परीक्षेत असल्यास जर मी सुधारू शकलो तर मी स्वतःहून निघून जाईन." एकेरी वर विश्वास ठेवणे तो धनुष्यबाण चालवण्यात निपुण असल्याचे पाहून मोठ्या आशेने अंगणाच्या जवळ गेला. आले होते. अंगणाने त्याच्या विनंतीकडे दुर्लक्ष केले आणि हाताच्या इशान्याने त्याला जाऊ दिले. ला सांगितले

"आचाय, तुम्ही मला तुमचा शिष्य बनवू नका," एकल हात जोडून म्हणाला.

"पण मी तुला मनापासून स्वीकारलं आहे! चल, जाऊया." एकल मुलाचे नाव ठेवले आणि तेथून निघून गेला.

निघताना एकलने वळून माझ्याकडे पाहिले. त्याच्यात छापून आलेली भावना मला आत घेऊन गेली तो पर्यंत. माझ्या शिकवणीमुळे आणि राजकुमाराशी झालेल्या संभाषणामुळे. ते योग्य होते का? की पुन्हा एकदा पु-मोहाने गु-धर्माला लाज आणली नाही?

तो गेल्यानंतर मला दिसले की माझे पत्ते जोरात हसत आहेत. मी हा आहे मी ते आधी कधीच पाहिले नव्हते. ते छापलेले होते की त्याच्या हसण्यामागे? किंवा यातही काही युक्ती होती जी अजून उघड व्हायची होती. अध्यापनाच्या कुशासनावर बसून रागाने शिष्यांना सांगायचे की तो जन्माला नाही तरी निदान मोठा आहे. पण त्यांनी स्वतः त्याच्या एकल क्षमतेचे आणि शिकण्याच्या क्षमतेचे मूल्यांकन केले. ते जन्माच्या आधारावर केले गेले.

एकाच घटनेला बराच वेळ गेला आहे. एकदा सर्व सद्गुणांसह शिकारीवर अनुकरण केले. त्यावेळी एक कुत्राही आमच्यासोबत चालला होता. भटकंती, ती विहीर थोडे पुढे कॉपी केले. थोड्या वेळाने आम्हाला तो कुत्रा जोरात भुंकण्याचा आवाज आला.

ऐकले. काही क्षणांनी भुंकण्याचा आवाज थांबला आणि तो धावत परत आला. आले. त्याची अवस्था पाहून आम्ही सगळे थक्क झालो. पण कुत्र्याचे तोंड बाणाने बांधलेले होते. त्याच्या अंगावर एकही जखम नव्हती. ते पाहून असे वाटले की कुशल धनुर्धराने कुत्र्याला मारले आहे. शरीराला छेद द्या, मोठ्या कौशल्याने त्याचे तोंड बाणाने बंद केले होते. मोकाट प्राण्यावरचा हा अत्याचार पाहून राजपुत्र संतापला. त्यांचे सूर्य उगवू लागला आणि आम्ही सर्वजण त्याच दिशेने पळत सुटलो जिथून कुत्रा परतला होता.

एक तरुण, हरण घातलेला आणि डोक्याला बांधलेला, आमच्याकडे पाठ फिरवताना दिसला. पाठीशी उभा राहिला. समोरच्या झाडावर त्याच लक्ष्य निश्चित होतं. त्याच्या उजवीकडे एक ऋषी माझ्यापासून बनवलेला तमथा पातळ होता आणि तिच्या गळ्यात फ्लॉवर-हार्ट लटकत होता.

"तू कोण आहेस?" आणल्यानंतर अर्जुनने त्या तरुणाला विचारले. त्याची पाठ अजूनही आमची आहे आणि तो धनुष्यावर बसवलेला बाण सोडणार होता.

अर्जुनाचा आवाज ऐकून त्या तरुणाने धनुष्य मोकळे केले आणि हातातील बाण सोडला. तो आमच्या दिशेने वळला.

"अरे, तो सिंगल आहे!" मी त्याला वाचवले आणि म्हणालो.

आमच्या सोबत आलेल्या ओंचायला पाहून एकलने धनुष्यबाण पृथ्वीवर ठेवले.

त्याला वाकून नमस्कार केला.
"अविवाहित, तू!" इयान आश्चर्याने म्हणाला. त्याची आई त्याच्या पायावर पडली
त्यामुळे ती त्याची आई असल्याचे त्याने पाहिले.

"अरे देवा!" एकल म्हणाला, "मी तुला सांगितले होते की तू मला तुझा मुलगा द्या.
बनवू नकोस पण मी तुला माझा गुण म्हणून मनापासून स्वीकारले आहे. जेव्हा तू मला तुझे प्रेम दिलेस
मी ते बनवायला नकार दिला तर मी तुझा मित्र इथे जंगलात बनवला आणि त्यातून प्रेरणा घेतली.
धनु राशीचा सराव करत राहा. तुमच्या कृपेने आणि आशीर्वादाने आज मी धनु राशीत आहे.
मी प्रवीण झालो आहे आणि तुमच्या कोणत्याही विद्यार्थ्यांपेक्षा मी स्वतःला चांगले करू शकतो!"
आपल्या आशीर्वादाने कोन भरून येतील, असा विश्वास एकलला होता. तो उत्कट आहे
मी ते बघू लागलो.

कोनाच्या शेवटी तिथे उपस्थित असलेले सर्व पांडव आणि कौरव राजपुत्राच्या नजरेत होते.
सोलो परफॉर्मन्सची प्रशंसा झाली. सर्व सिंगल्समध्ये खूप उत्कटता आणि प्रेम आहे
तो खूश झाला आणि त्याच्या धनु राशीने सर्वांना आश्चर्यचकित केले. आणि p, जून काही
तो दिसत नव्हता. त्याला समजले की अविवाहित राहणे हा त्याच्यासाठी जगाचा अर्थ आहे.
सर्वोत्कृष्ट तिरंदाज बनणे सोपे होणार नाही. Data आणि Fut Ekal कडे जे होते, तेच
अर्जुन सुद्धा सोबत होता पण अर्जुन घाबरला की तो आहे
गुरूच्या साक्षीने राहून किंवा काहीतरी प्रेरणा घेऊन बरंच काही शिकता येतं.

करू शकत नाही! अर्जुनच्या भविष्यातील योजनांना हाणून पाडण्यासाठी ही कल्पना पुरेशी होती.
होते.

अर्जुनने ओनाचायाकडे हसतमुखाने पाहिले. अर्जुनच्या चेहऱ्यावरचे भाव पाहून,
त्याला अर्जुनाच्या मनातील हताशपणा जाणवला. त्याने अर्जुनाला सांगितलेले शब्द आठवले.
दया आली: "अजुना! मी प्रयत्न करेन की तुझ्यासारखा धनुर्धारी जगात दुसरा कोणी नाही!"
कोनाचा भोवरा ग. तो स्तब्ध उभा राहून आपल्या तमाकडे पाहत राहिला. मला तुमची माहिती आहे
सूक्ष्म ते सूक्ष्म भाव-भंगमा सर्वश्रुत होते. मी त्यांना असे शांत पाहतो
त्याच्या शांततेच्या मागे एक भयंकर वादळ येत असल्याचे जाणवले. अहं देऊ नका
एका मिनिटापेक्षा कमी वेळ लागला आणि नंतर त्याचे भाव पूर्णपणे बदलले. त्यांचे चेहरे
पण माझा कान पडला.

"सोलो!" शोना एकलला म्हणाली, "तू खरंच माझी शिष्य आहेस. मी तुझ्यावर
अभिमान आहे."

हे ऐकून अर्जुन व्यतिरिक्त सर्वांच्या चेहऱ्यावर शक्ती आली. चा कोन
दयाळूपणाने प्रत्येकाच्या फरकाला स्पर्श केला होता. त्यांना थोडा उशीर झाला असे वाटले, पण
आचार्यांनी प्रथम शिष्य न स्वीकारल्यामुळे एकलला निर्दोष सोडले
आणले होते पण मला हा बदल माझ्या पत्त्याच्या स्वरूपात काहीसा आश्चर्यकारक वाटला. माझे मन सांगा
ते असे होते की कोनाने अद्याप आपला मुद्दा पूर्ण केला नाही.

"... पण अविवाहित," अंगना तमाकडे बघत म्हणाली, "तुम्ही मला खरोखर दिले तर
तुमचा गुरु मानून तुम्ही हा धडा शिकला असाल, तर नियमानुसार तुम्हीही गुरुदान द्यावे!"

"अरे हो देवा!" एकल नतमस्तक होऊन म्हणाला, माझ्याकडे जे आहे ते माझ्याकडे आहे
तुझी दया आहे. तू आईकडे जाण्यास मागेपुढे पाहिली नाहीस. मी माझे वचन पाळतो
तु का करशील?

"ते चांगले आहे! मला तुझ्या हाताचा अंगठा माझ्या हृदयात हवा आहे!" कोणाकडे आहे
अतिशय थंड आवाजात सिंगल म्हणाला.

माझा अंदाज बरोबर होता. माझा पत्ता खेळला होता. सर्व राजपुत्र

ही कठोर मागणी ऐकून गुक थक्क झाले.

क्षणार्धात, अर्जुनाला दिलेले वचन वाचवण्यासाठी पोनाचाय अचानक त्याच्या मार्गावर आला. आये एकल नांवाच्या संभाव्य कारणाचा पूर्ण नाश झाला. अर्जुनाचा देह क्षणभर तो थरथर कापला, पण नंतर त्याचे चांगले मन भरून आले. जून मन द्या माझी वाटणी झाली. त्यांचे एक मन आयुष्यभर गुरूचे ऋणी होते, पण संपूर्ण मन एकट्याला समर्पित झाले होते. सिंगलने त्याचे रहस्य विचारले तर त्याला माहित होते जर त्याने ते पूर्ण केले तर तो पुन्हा कधीही बाण सोडू शकणार नाही.

त्याचे पूरक कोणी पाहू नये म्हणून एकलने मान टेकवली. तो त्याच्या जवळ येऊन त्याच्यासमोर गुडघे टेकले आणि शिष्यांकडे डोके वर केले. पाहिले. त्यानंतर डाव्या हाताने कमरेला लटकलेला चाकू बाहेर काढला आणि दुसऱ्याच क्षणी त्याच्या उजव्या हाताचा अंगठा कापून जमिनीवर लोळण्यात आला. रक्ताचा एक थेंब पाय वर splashed आणि कोन पांढरा. एकलने अखेरचे नाव अंगण ठेवले आणि मग तेथून परत कधीही न परतण्यासाठी निघून गेला.

किंवा माझ्या पत्त्यात दाखवल्याप्रमाणे मी त्या निष्पाप सिंगलच्या त्वचेवरील डाग कधी धुवून काढू शकेन? किंवा रोनाचयाला त्याच्या घृणास्पद कृत्याबद्दल जग कधी माफ करू शकेल का? किमान मी मी करू शकत नाही!

७

कधी-कधी तो नच्यात झोपण्यापूर्वी माझ्याशी बोलायचा.

"सर, तुम्ही तुमचे शिक्षण लवकर पूर्ण करावे अशी माझी इच्छा आहे."

"हो, यार! मी लवकरात लवकर तुमची दृष्टी मिळविण्याचा प्रयत्न करत आहे मी करेन तुम्हाला एखाद्या विशिष्ट गोष्टीबद्दल काळजी वाटते का?" मी विचारले.

"नाही... नाही... तसं काही नाही, पु. बरं एक गोष्ट सांग."

"कृपया मला विचारा!"

"जवळच्या नातेवाईकाने तुमचा अपमान केला तर तुम्ही काय कराल? त्याच्याकडून तू बदला घेशील की त्याला माफ करशील... की करशील?" मी विचारले.

"बाबा, मला गरज पडावी म्हणून तुम्ही मला अर्धे शिक्षण दिले आहे पण मी ते वापरू शकतो. या धम्म अपमानाची शिक्षा भोगावी लागते तो कर मानला जातो, पण मानवी अपमानाच्या जखमेवर मातेचे मलम भरण्यासाठी

अधिक चांगले मानते. मी कौशल्यात पारंगत आहे, पण माझे मन मला मानवतावाद देते. आंघोळ करायला सांगते. म्हणून, मला ते नेहमी अधिक योग्य वाटते कारण मदन केवळ प्रतिशोधाची भावना कायमची शांत करत नाही तर ते देखील प्रार्थनास्थळाचीही मागणी आहे."

अरे बर, तुम्ही जा आता घेण्यावर हात ठेवत म्हणाला, "मला तुझे उत्तर आवडले.

माझ्या पत्त्याच्या मनात काय चालले आहे ते मला त्यावेळी समजले नाही.

दोन दिवसांनी पोनाचायनाने सर्व शिष्यांना आपल्याकडे बोलावले.

"तुम्ही आता त्यांचे शिक्षण पूर्ण केले आहे. माझ्याकडे जेवढे ज्ञान होते, ते सर्व माझ्याकडे आहे दया करा. आता तुम्ही लोक राजवाड्यात परतण्याची तयारी करा."

"जा देवा!" अर्जुनाचा शिष्य म्हणाला, "आम्ही तुला चांगले गुण देऊ. तुम्ही कसे जाऊ शकता कृपया या."

जेव्हा शोनाने अर्जुनाचे म्हणणे ऐकले तेव्हा तो त्याच्या हृदयातील शक्ती रोखू शकला नाही. त्यांचा चेहरा जणू ती या क्षणाचीच वाट पाहत होती.

"ये अर्जुन, मला तुझ्याकडून हीच अपेक्षा होती," रास्ताजकडे पाहिलं. म्हणाला. "तुम्ही पांचाल नरेश पदाचे नाव ऐकले असेल. मला तुझे पांचाल राज्य हवे आहे पण या आणि पोस्ट बंद करा आणि माझ्याकडे आणा! "

पोटगी मागितलेली प्रार्थना ऐकून सर्व राजपुत्र थक्क झाले. त्याच्या कोर्टात पोस्ट ज्या वेळी माझ्या पत्त्याचा अपमान झाला, त्या वेळी मी लहान होतो आणि मीही होतो मला याबद्दल माहिती नव्हती. एवढ्या वर्षात आंगोनच्या तोंडून या पदाचे नाव कोणी ऐकले नव्हते. मग अचानक गुरुदेवांच्या मनात पोस्ट बंद करण्याचा विचार आला? च्या रँक पासून की काही नातं होतं? सर्वांच्या मनात कुतूहल जागृत झाले, पण पोनाचायाने आपल्या शिष्याला शिकवले आदेशाला न्याय देण्याचे शिकवले नाही. आपल्या गुरूंच्या आदेशाचा प्रतिकार करण्यासाठी इतर विद्यार्थ्यांना पर्याय नव्हता. घटनेची माहिती नसणे असे असूनही माझ्या पत्त्यावरून कुटील आणि भयंकर गुण विचारण्याचे कारण आहे हे मला दिसत होते. हा भयंकर खेळ अजून संपला नव्हता.

पांचाळ नरेशाच्या दरबारात अपमानाची जखम बरी झाली होती. ओंचाई इतकी वर्षे मनात पेटलेली रागाची आग त्यांनी विझवली नाही. वर्षापूर्वी विहिरीत बसथॉनने राजपुत्राचे गाढव बाहेर काढून जे वाचवले होते, ते आज त्याच्याकडे आहे त्याने आपले साकडे घातले होते. या धन आणि अर्जुनाच्या नेतृत्वाखाली पांडव आणि कौरव एकत्र आले. त्यांनी पोस्टवर हल्ला केला आणि पोस्टाच्या सैन्यात एकच खळबळ उडाली. खुप काही वेळातच अर्जुनाने पदाचे धनुष्य-बाण कापून ते पकडून बंद केले.

"तू कोण आहेस? माझ्यावर अचानक हल्ला करून मला कोंडून टाकण्यासाठी असे की काही योजना आहे?" अंथरुणात अडकून पदाने अर्जुनला विचारले.

"मी पांडव राजकुमार अर्जुना आहे. माझा तुझ्याशी काही संबंध नाही. मी फक्त माझा गुप आहे मी आज्ञा पाळत आहे. त्याने मला तुला बंदिस्त करून आणण्याची आज्ञा दिली आहे."

"तुला कोण मारेल आणि तो मला कैदी बनवू इच्छितो?" पोस्टाने काय केले?

"मेरेगुचे नाव अनॉन आहे." अर्जुन अभिमानाला म्हणाला, "तो तुझ्याबरोबर आहे ना शुता. मला त्याबद्दल माहिती नाही किंवा मला ते जाणून घेण्यात रसही नाही. त्यांचे अस्तित्व मी आहे तसा त्याच्या आज्ञेचे पालन केले पाहिजे. मी तुम्हाला विनवणी करतो प्रतिकार न करता माझ्याबरोबर चाल."

कोनाचे नाव ऐकताच पोस्टाच्या पायाखालून धरती सरकली. अनेक वर्षापूर्वी, तुमचे कोर्टात त्याचे काय झाले, त्याचा मृत्यू झाला. काळ यांनी पूर्ण केले आहे आणि आता पैज अंगोनच्या हातात होती. पोस्टाचा विश्वास होता फक्त त्याच्यावर अपमान करायचा होता कारण पोस्ट करायची होती तर अर्जुनने हे काम केले.

पूर्वी केले असते.

पोस्ट काही क्षण अर्जुनकडे पाहत राहिली. ते अर्जुनच्या धैर्याने आणि यु-कौशल्याने खूप उत्सुकता होती. "मला अर्जुनसारखा मुलगा मिळाला असता!" पोस्टच्या मनात असा विचार मनात आला.

काही वेळातच, अंगोनच्या आज्ञाधारक शिष्याने पोस्ट बंद केली आणि त्याचा सामना केला. तुझी दया आहे

तो बदलला होता. आता कोन डोके वर करून आणि डोळे मिचकावून उभा होता ते इतकं जड होतं की ते उचलून कोनाकडे पाहण्याची हिंमत त्याला जमली नाही.

"पड, काही वर्षांपूर्वी तुम्ही मला भू म्हणून संबोधले होते ते आठवते? आता सांगा कोण आहे ते? त्याने ते कापले.

पदराचे डोके अजूनही टेकून त्याच्या कोनाच्या पायावर विसावले होते. तो विचार करत होता की लवकरच आपण त्या पायावर पडून माफी मागावी. कराव लागेल

"तू माझा विजेता आहेस," सोना पुढे म्हणाली, "तुझे राज्य, तुझी संपत्ती, तुझे वैभव आणि तुझे जीवनही आता माझ्या ताब्यात आहे. जर मला माझे उर्वरित आयुष्य हवे असेल तुला गुलाम करून स्वतःला अपमानित करू शकतो, पण मी तुझ्यासारखा अहंकाराच्या ताब्यात आहे, त्याची प्रतिष्ठा खराब करू इच्छित नाही. अपमानाने तो अपमान मला माहित आहे

युक्तिवाद अगदी सोपा आहे, पण माणसाचे कर्तव्य आहे की आईच्या मदतीने अपमानाची जखम भरून काढणे. दुधाने ते भरण्याचा प्रयत्न करू नका कारण केवळ कलंकाची ज्योत शांत होत नाही, परंतु आमोथानचा हा एकमेव आणि एकमेव मार्ग आहे."

त्याच्या पत्त्याचे उत्तर ऐकून मला धक्काच बसला. दोन दिवसांपूर्वी आमच्यात संवाद झाला मला त्याचे मूळ आता दिसत होते. माझा पत्ता मला पाहून आनंदी होत होता.

"तुम्हाला पोस्ट आठवत असेल," रागाने बोलणे पूर्ण केले नव्हते, "तुम्ही स्वतः म्हणाली क्षमता भिंतीच्या बरोबरीची आहे. आज तुमच्याकडे गमावण्यासारखे काही नाही कारण तुमचे राज्य आता आहे माझे. पण मला तुझ्याशी असलेली माझी वर्षानुवर्षे जुनी मैत्री तोडायची नाहीये. म्हणूनच मला फक्त खेद वाटत नाही मी करत आहे, पण तुम्ही फक्त पांचाल राज्याच्या बाबीला महत्त्व देता, जे आता पूर्णपणे माझे आहे विषय आहे, तुम्ही अर्धा भाग परत करा! आजपासून तुम्ही गंगेच्या दक्षिण भागात राज्य कराल आणि गंगेच्या उत्तरेकडील भागावर माझे नियंत्रण असेल. या समानतेमुळे, आता आम्ही पुन्हा आहोत गेले आहेत."

हे ऐकून अर्जुनने पुढे जाऊन पोस्टाची साखळी उघडली आणि अंगनाने पोस्ट घेतली. मिठी.

माझ्या पत्त्याच्या स्वभावात इतके फरक पाहून मी थक्क झालो. काळजी करू नका, आई आणि फसवणुकीत एवढा प्रवीण कसा होऊ शकतो? या घटनेने संतापाचा अपमान झाला आहे जखम बरी झाली, पण अंगोनच्या हातून झालेल्या पराभवाने राजाच्या मनात अभिमानाची नवी भावना निर्माण झाली. बी पेरले होते.

8

Who स्त्री आणि पांडवांचे शिक्षण पूर्ण झाले होते. ओनाचायनेराजा धृताला म्हणाला,
"महाराज, एवढी वर्षे माझ्यासोबत राहिलेल्या या राजपुत्रांना हवे असते
भाषा माझ्याकडून शिकली आहे, तिचे कौशल्य सर्वासमोर दाखवले पाहिजे. सर्व
सूचना आवडली.

राजाकडून शहरातील योग्य जागा पाहून रंगभूमीची निर्मिती करण्यात आली. न्याय दिवस
पण राजपुत्राचे युद्धकौशल्य पाहण्यासाठी तनापूर रंगभूमध्ये सारे लोक जमले.
राजा धृत्र, पतमाहा देखील मी, माझा पत्ता, पोन्नाचाय, मामा कृपाचाय आणि इतर सर्वजण
आपली जागा घ्या. राजघराण्यातील स्त्रिया आणि दासी
ए वेगळे होते. कौरव आणि पांडव राजपुत्राने प्रवेश केला तेव्हा लोक त्यांच्याबद्दल घाबरले.
तो डोळे पाहू लागला.

काही वेळातच कौशल्य-दर्शन सुरू झाले. त्याच्या राजपुत्राचे वैभव पाहून
धृत आणि मी पण खूप भावूक झालो. त्याचे कौशल्य पाहून राजच नव्हे-
असे क्षेत्र आणि वीर आहेत हे केवळ कुटुंबालाच नाही तर सर्व नगरकरांना पटले

हातनापूरच्या सीमा वापरकर्त्यांच्या हातात पूर्णपणे सुरक्षित होत्या. जरी माझ्याकडे आहे मात्र नियमानुसार कौशल्य प्रदर्शनाचा विशेष अधिकार रंगभूमीलाच आहे राजपुत्राचा होता, त्यामुळे जाणकार मुलगा असल्यामुळे मला ही संधी मिळू शकली नाही. अर्जुन व्यतिरिक्त सर्वांनी आपापले कौशल्य दाखवले होते. शेवटी, माझा पत्ता अर्जुनकडे निर्देश करत घोषणा. "आता मी माझ्या आत्मशिष्य अर्जुनाला सांगेन. युद्धकौशल्याच्या प्रदर्शनासाठी मी तुम्हाला रंगभूमीवर आमंत्रित करतो.

माझ्या मते राजा आणि राजपुत्र यांच्यातील फरक सर्वसामान्यांसाठी खुला आहे- गुणवत्तेसाठी एक वस्तू दुसऱ्यापेक्षा चांगली अनुभवणे आणि सांगणे उत्तम आहे. ते चांगलं होतं. माझ्या पत्त्याच्या तोंडून अशी गोष्ट नकळतपणे कॉपी केली गेली हे मला माहीत नाही किंवा कुठल्यातरी सुविचारित रणनीतीखाली ते असे काम करायचे. जे काही हो, पण मला त्याचं वागणं आवडलं नाही. मला नंतर कळले की कौरव- ये कोनाकडून अर्जुनाची स्तुती ऐकून मनीच्या मनातही हाच प्रश्न निर्माण होत होता. धनाच्या चेहऱ्याचा रंग बदलला आणि तो जोमाने मान हलवून जवळच बसला. त्याच्या कानात काहीतरी सांगितले.

रंगभूमध्ये उतरताच अर्जुनने आपला रंग जमा केला. त्याला प्रथम मिळाले धनु राशीने चमकदार कामगिरी केली आणि त्याच्या परिपूर्ण नशाने लोकांना मोहित केले. त्यानंतर अर्जुनाने आ नेया वापरून आना निर्माण केली आणि जेव्हा लोक घाबरले च आणायला लागलो तर पाणी चालवा आणि पाण्याचा पाऊस करा. पावसात भिजलेली माणसं नीट बसतात रंगभूमीत प्रचंड वादळ उठवणाऱ्या व्हिवाचा अर्जुनने वापर करणेही शक्य नव्हते. चालायला सुरुवात केली ती हळुहळू इतकी वेगवान झाली की तिला हातच लागला नाही. जून पर्यंत वादळामुळे लोक अॅम्फीथिएटरमधून पळू लागले हे पाहून त्याने ढग उडवायला सुरुवात केली. जन्म देणे आकाशात ढगांनी दाटून आल्यानंतर वादळ लगेच थांबले. यानंतर अर्जुन अशा अनेक गोष्टींची सांगड पाहून तिथे बसलेले लोक थक्क झाले. श्रेणीत टार्गेटच्या गडगडाटाने लोकांच्या टाळ्यांचा कडकडाट होत होता. दृष्टान्तापूर्वी अर्जुनाची स्तुती करायला हवे होते की नाही, यावर वाद होऊ शकतो, पण अर्जुना धनु राशीच्या दर्शनानंतर कोणताही वाद होण्याची शक्यता नव्हती शंका नको, अर्जुन हा उत्तम धनुर्धारी होता आणि आपण सगळेच! म्हणूनच तो माझा आहे पत्ताही चांगलाच माहीत होता. शेवटपर्यंत त्याचे अर्जुनावरील प्रेम कमी होत नाही. या.

"शाब्बास अर्जुन!" इयान आनंदाने म्हणाला. "मला तुझा अभिमान आहे. निःसंशय, हे जग तुझ्यापेक्षा माझा कोणी धनुर्धर नाही." हे ऐकून राजपुत्राच्या चेहऱ्यावर नैराश्याचे भाव उमटले. भावना उमटल्या. या पैशाने पुन्हा सरकारच्या कानात काहीतरी सांगितले. मी तिला ओळखतो सरकारकडून की काय बोलले असते! माझ्याप्रमाणेच, प्रत्येकाच्या तोंडून हे ऐकले अर्जुन पेक्षा जास्त शंका घेणारे कोणी नाही, तर निदान त्याच्यासारखे तरी आठवले

ते खूप भारी होते. त्या दिवशी मी अॅम्फीथिएटरमध्ये अविवाहित असते अशी माझी इच्छा आहे! माझा पत्ता निश्चितच त्याच्या नावाने त्याला कायमचे दूर ठेवा, परंतु तो आपल्या हृदयातून एकटा आहे प्रतिमा धूळ घालू शकलो नाही! त्याच्यासाठी माझ्या मनात अजूनही एकल आठवण आहे

सहानुभूतीच्या भावना आणि एखाद्याच्या पत्त्याबद्दलची भावना नष्ट होते. सिंगल तुझे दा हॅन्ने आपण धनुर्धारी होऊ शकता की नाही माहित नाही ते करू शकतील की नाही. काहीही असो, माझे मन अजूनही जूनसोबत अविवाहित आहे कबूल करतो!

अर्जुनासाठी दशके अजूनही टाळ्या वाजवत होत्या. मग लय प्रतिध्वनी तोडतो आवाज आला.

"काय!" तो गर्जना ऐकून लोक शांत झाले आणि पूर्वेकडे वळले. तो आवाज कुठून आला ते बघू लागलो. मी त्यावेळी माझ्या पत्त्याजवळ उभा होतो. आम्ही दिसले की एक उंच व धूसर शरीरयष्टी असलेला एक तेजस्वी तरुण हातात धनुष्यबाण घेऊन उभा आहे. अॅम्फीथिएटरच्या आत चालू होते. अंगावर बांधलेले चिलखत आणि कानाची गुंडाळी ते चमकत होते. त्याची चालण्याची पद्धत भव्य होती, हे दर्शविते की तो कोणीतरी आहे तो काही सामान्य तरुण नव्हता. त्याच्या बॉडीचा लूक बघितला तरी असं वाटत होतं तो उच्च जातीचा नाही. त्याच्या असाधारण स्वभावाचा आणि सामान्यपणाचा प्रश्न विरोधाभास निर्माण होत होता. इतक्यात तो अर्जुनाजवळ रंगभूमीत उभा राहिला. पोहोचल्यावर त्याने वर पाहिले आणि राजाला धूत्राचे नाव दिले.

"तू तरुण कोण आहेस? तुम्ही अशा प्रकारे अॅम्फीथिएटरच्या मध्यभागी आला आहात का?" अन विचारले.

"अचय, माझे नाव कन्ना आहे. ऐसें सत्वर मध्ये येणें मला पाहिजे जर तुम्ही अर्जुनाला जगातील सर्वोत्तम धनुर्धर म्हटले नसते, तर मला हे धैर्य मिळाले असते. कधीच करत नाही मी अर्जुनला रंगभूमीत आव्हान देतो. जर त्याने धनु राशीत माझा पराभव केला जर मी तसे केले तर मी हतनापूर सोडून कायमचा निघून जाईन.

कणाच्या आत्मविश्वासाशिवाय तरुणाईचे धाडसही दिसत होते. त्याचे बोलणे ऐकून राजघराण्यातील सर्व लोक आश्चर्यचकित झाले. कण ऐकत आहे पांडवांना नेहमी अपमानित करण्याचा प्रयत्न करणारा हा पैसा अचानक मोकळा होऊ लागला. जणू त्याने हरलेली आणि हरलेली पैज जिंकली होती. कणाची ऊर्जा आणि त्याची चमक पाहून कुठल्यातरी अज्ञात चांगुलपणाने मनी मन प्रसन्न झाले. तो पासून होता हट्टानापूरमध्ये पांडवांवर हल्ला करणारा कोणीतरी उपस्थित होता.

कणाचे बोलणे ऐकून अर्जुनही त्याच्याकडे आश्चर्याने पाहू लागला. मी दिशेने निघालो त्याने पाहिलं तर तो कणाच्या चिलखतीकडे अतिशय काळजीपूर्वक पाहत होता. त्याच्या चेहऱ्यावर तीच गोष्ट अविवाहित पाहून भावना निर्माण झाल्या. त्या कणांत मला समजले एकच प्रतिमा दिसत होती. n अर्जुनाच्या मार्गातून नम्रतेने सिंगल घेतले.

काढून टाकले होते, परंतु त्यांना कणाकडून गुणवत्तेची मागणी करण्याचा अधिकारही नव्हता किंवा त्यांनाही नाही अर्जुनने दिलेल्या ओपन चॅलेंजला काही चावलं होतं. त्यांचे अनुभवी आपल्या सर्वात शिष्य अर्जुनाचा मार्ग अद्याप पूर्णपणे सापडलेला नाही हे लगेच लक्षात आले. आला नाही माझा पत्ता अचानक वळला आणि चपळ कृपा कडे पाहिलं. त्याच्याकडे दयाळूपणा आहे मला ते समजले नाही, पण माझे काका कृपचायाने त्याच्याकडे पाहिले. हेतू जाणून घ्या. पुढच्याच क्षणी त्यांनी माघार घेतली आणि त्यांच्या जागी कृपचाई आली.

"जंक, आमच्या राज्यात अर्जुन आहे हे पाहून आम्हाला खूप स्वस्त मिळत आहे आव्हान द्यायला कोणीतरी आहे. परंतु आपले कौशल्य दाखवण्यापूर्वी आपण आपल्या कुळाची ओळख करून दिली पाहिजे. देणे आवश्यक आहे. रंगभूमध्ये तुमचा सामना कु वंशाच्या राजपुत्राशी होणार आहे. आपण कदाचित आहात माहित नाही, पण राजपुत्र कुठल्यातरी अनोळखी कुळातला आहे की नाही. सह स्पर्धा करू नका करा. तर पुढे या आणि या अॅम्फीथिएटरमधील लोकांना आपल्या कुळाची ओळख करून द्या दोन."

माझ्या भक्त्याच्या या नव्या युग्मिने मी शक्क झाले. त्याला कणाची लाठ दिसली तो कुठल्यातरी प्रकारचा असला असं गृहीत धरला होतं. हे अर्जुनही माझ्यासाठी एक रहस्य आहे माझ्या पत्त्याने अर्जुनचे इतके गुन्हे केले आहेत!

कृपाचायचे शब्द ऐकून अचानक कणाचा चेहरा स्तब्ध झाला. त्याच्याशिवाय चेहेरा पाहून मनी लगेच समजले की टोटलच्या संदर्भात कणाचीही स्थिती नाही खेदजनक होते, आणि म्हणूनच कणिक द्रव्य दृश्यमान होते. निराशेचा कण, y पैसा A. भविष्यातील महत्वाकांक्षा गुदमरत होती. पैशासाठी या गुदमरल्याचा त्वरित उपाय करणे अशक्य होते.

कण काही बोलायच्या आधीच धन कृपाचार्याला उद्देशून म्हणाला, “आचार्य, अर्जुनाशी लढण्यासाठी जर एक कण वंश असावा, तर मी करीन. तो आपले अवयव राज्याला दान करतो आणि त्या ठिकाणचा राजा त्याची नियुक्ती करतो. आजपासून, कण माझ्यात तो अंगराज म्हणून ओळखला जाईल!”

ओनाचायाच्या आज्ञेवरून आचाय कृपेने कणाच्या वडिलोपार्जित जखमेवर वार केला. अपमान दूर करण्याचा प्रयत्न केलास, पण पैशाने ती घाव तुझ्या औदार्याने भरून काढली. त्याला केवळ झाकले नाही तर त्याच्या गोड शब्दांनी त्याच्यावर दयेचे मलमही घातले. कण त्याने पैशाकडे पाहिले. इंग्रजी आणि त्यातून प्रेम आणि विश्वास सहज जन्माला येतो. कण y मनी केली भाषा सहज पकडली. एकमेकांना पाहून, त्यांना मुक्त करा. कौरव पी के बाजूने ओरडत होते, “महावीर कानन का जय! अंगराज कन्ना यांचा गौरव!”

दरम्यान, मला महाराज धृताचा, सारथीचा चेहरा दिसला, अधर हळू हळू चालत होता. मी रंगभूला आलो आहे. मी आत्ताच विचार करत होतो की रंगभूमीत अधर्मचे काम,

तेवढ्यात अधार्थ कणजवळ येऊन उभा राहिला. त्याला पाहताच कणाने धनुष्य उचलले- बाण जमिनीवर ठेवून प्रणाम करून अधाराच्या चरणांना स्पर्श करावा. प्रत्येकजण हे पाहतो थक्क झालो. "प्रभूचा जयजयकार!" एक धरथ म्हणाला, महाराज, कण माझा मुलगा! ते खूप सुंदर आहे आणि मला त्याचा अभिमान आहे."

हे ऐकून पांडवांच्या छावणीतून भीमाचा आक्रोश ऐकू आला, "सुतपु! सुतपु कण!" भीम हे संबोधन ऐकून या धनाने ताबडतोब प्रत्युत्तर दिले आणि म्हणाले, भीमा, तू महावीर आहेस. होय, म्हणूनच तुमच्या कणांसारख्या हिरोबद्दल बोलणे शोभत नाही. शक्ती आणि धैर्याच्या इतर शब्दांच्या यशासाठी दुसरा कोणताही निकष असू शकत नाही. नाइट आणि हृदयाची उत्पत्ती दिसते तितकी सोपी नाही. हे शार्प V आणि स्वगुन कणाकडे नीट पहा! किंवा असे वाटते की तुम्ही ह.ना. कुळाचे वंशज आहात? मी कण स्वतःच्या बळाने आणि माझ्या सहकार्याने देशाचा एक भाग होता, असा विश्वास संपूर्ण पृथ्वीवर राज्य करू शकतो!"

जिथे एकीकडे दुसऱ्या पैशाने देशाची अवस्था स्वतःसाठी कणभर दान केली आहे. दुसऱ्या बाजूला देणगीत सापडलेले राज्य स्वीकारून मी राजकारणापर्यंत मैत्री निर्माण केली होती. कन्नानेही आपल्या मनातील सुतपू असल्याची निराशा दाबून टाकली होती. तंद्री होते. रंगभूमीचा कार्यक्रम पुढे नेणे शक्य नव्हते.

कणाने दीर्घ श्वास घेतला आणि मग अचानक मावळत्या सूर्याकडे वळला. गेला आहे. नकळत तो बराच वेळ अंधारात ताजकडे पाहत राहिला. कण मी जेव्हाही हानापूरला यायचे तेव्हा नदीच्या काठावर अनेकवेळा रविवार आणि सूर्यास्त पाहायचे. टाकते एक सापडले. तो सूर्याकडे इतका आकर्षित झाला होता हे रहस्य मी नंतर पोस्ट करेन. तो करायचा

९

एन.एस. हा कथेत बरेच मनोरंजक ट्विस्ट असतील, म्हणून, तुम्हाला काही राजघराण्यातील सदस्यांना ओळखावे लागेल. काही महत्वाची गोष्ट आणि घटना सांगणे अत्यावश्यक आहे, जेणेकरून आपण योग्य दृष्टीकोनातून कथा आत्मसात करण्यात सक्षम व्हा.

हा कु वंशाचा मुलगा असल्याने धृत हा फक्त हतनपूरच्या गादीवर होता. तो बरोबर होता, परंतु तो खूप बलवान असण्याव्यतिरिक्त कनिष्ठ जन्माला आला होता. यामुळे, जेव्हा रायाची किंवा भेषेकची वेळ आली तेव्हा धृतराने राजकारणाचे नियम आणि तत्त्वे पाळली नाहीत. त्याचा पराभव झाला आणि त्याचे अपंगत्व त्याच्या मार्गात अडथळा ठरले. फळे आणि फळे, धृताचे धाकटा भाऊ पांडू याला हतनापूरचा राजा घोषित करण्यात आला.

एकदा पांडू शिकारीला गेला होता. तिथे त्याला तलावाजवळ काही आवाज ऐकू आला त्यामुळे तो वन्य प्राण्याचा आवाज आहे असे समजून पांडूने बाण सोडले. त्यानंतर असे आढळून आले की बाण चुकून ऋषीला लागला, जो त्यावेळी त्याच्या पत्नीसोबत होता.

पन्या कुंती आणि आईसह संन्याशात वनात गेला. काही काळानंतर, ते पांडू वनात मरण पावल्याची बातमी आली आणि आई त्याच्या काळजीने सती झाली. जंगलात राहत असताना पांडूला कुंती आणि मां या दोन पत्नींपासून पाच पुत्र झाले. ते घेऊन कुंती तनापूरला परतली.

अनुज पांडूच्या मृत्यूनंतर हिना धृताने योगायोगाने हानापूरची गादी घेतली. ते गेलं. सिंहासन आणि मुकुटापासून अशा प्रकारे धृतरा अक मातेचा राजा झाला असे मानले जाते की त्याने रात्री झोपतानाही मुकुट धारण करण्यास सुरुवात केली. त्याला याची सतत भीती वाटते त्याचा मुकुट कोणी हिरावून घेऊ नये, असा त्याचा छळ होता. नायता आणि अयंत यांचे संयोग दुर्दैवाने, त्याला कोणत्याही किंमतीत मलेरा किंवा ढाकर गमावायचे नव्हते. कनिष्ठतेने त्याच्या मनात निर्माण झालेली भीती आणखी वाढली. धृताचा विवाह आला की मंत्री आणि धृताची पत्नी गांधारी हिने आपला पती गमावला आहे या विचाराने जा शांत झाली. जीवनाला दिशा देऊ शकतील आणि हतनापूरचा कारभार चांगल्या पद्धतीने चालवता येईल. परंतु न्यायात धृता आणि हतनापूर येथेही विनोद केला.

आपल्या पतीला हीनतेचा शाप सहन करावा लागेल हे गांधारीला मान्य नव्हते. आणि तो स्वतः राजेशाही सुखांचा उपभोग घेत राहिला. त्यामुळे तिने आपल्या पतीच्या बी. करण्याची अनोखी पद्धत. गांधारीने हा निर्णय घेतला की आनंद म्हणून तिने आपल्या पतीपासून वंचित ठेवले आहे, ती त्याचा आनंदही घेणार नाही! तिने डोळे उघडले पण गाठ बांधली आणि आयुष्यभर आपल्या पतीप्रमाणे हीन राहण्याचा संकल्प केला. लया.

मला विश्वास आहे की गांधारी, जर तिला हवी होती, तर ती तिच्या हीन पतीची नजर बनली होती. ती त्याला आयुष्यभर मार्गदर्शन करू शकत होती आणि राज्याचा कारभार योग्य रीतीने सांभाळू शकत होती. चॅलेने महत्त्वपूर्ण योगदान देऊ शकले असते, परंतु तिने तसे केले नाही. डोळ्यावर गांधारीने पतीला बंधन घालून किती साथ दिली याचे आकलन करा ते मिळवणे कठीण आहे. वेळ निघून गेला आणि या दरम्यान गांधारी आणि धृत यांना शंभर पुत्र झाले आणि शाला नावाच्या मुलीला जन्म दिला. धृताचे शंभर पुत्र, ज्यांना हकौरव म्हणतात, हे पैसे होते.

पांडव आणि कौरव एकत्र वाढले आणि त्यांची शिकवणही एकत्र वाढू लागली. सुरुवात केली. त्यानंतर त्याची आणि माझ्या बालपणीची गोष्ट मी तुम्हाला पूर्वी सांगितली आहे. या मधेच बराच वेळ निघून गेला. आम्हीही तरुण झालो.

इकडे, माझ्या बुद्धिमत्तेने अर्धे राज्य पदावर परत केले आणि त्याच्याशी समेट केला होय, पण दोघांची मूळ अक्षरे होती. माझा पत्ता स्वभावाने जाणकार होता.

त्याला दयाळूपणाचे महत्त्व आणि शक्ती समजली. याउलट पद राजा होते, ते स्वभावाने खरे होते आणि अंगनाच्या हातून तिचा अपमान झाला होता. राज्याचा अर्धा भाग

मी मी धुळे व हातूला खाकरेन होला! धुळे मूलाचे केलेले होते तील अपमानाचा हाट्टण होयता वेळेत विसरलो, पण पदाच्या गळ्यात अपमानाचा घोट अडकला निघून गेले. त्याने त्याला एका हाताने मारले, परंतु त्याच्या संपूर्ण हाताने अभिमान तिचा गळा दाबण्यासाठी आक्रोश करू लागला. पण हेही खरे होते की कौरव आणि पांडवांसारख्या महावीर शिष्याच्या अस्तित्वात पदरात एवढी हिंमत नव्हती की ते स्वबळावर करू शकेल. कोनातून बदला घेऊ शकतो. पोस्ट करत असतानाही अर्जुनाच्या मनात पदर बंद झाले अर्जुनासारखा वीर पुत्र जर जन्माला आला तर तो होईल ही इच्छा त्याला आपल्या अपमानाचा पश्चात्ताप करता आला असता. काळाच्या ओघात पदाची माळ गळ्यात अडकली अपमानाचा घूस कडू झाला आणि त्याच वेळी त्याच्या मनात सूडाचा उसासा उमटला. शूर मुलाची इच्छा प्रबळ झाली.

पाडाला मूलबाळ नव्हते, त्यामुळे त्यांनी मुलं होण्यासाठी सर्वतोपरी प्रयत्न केले. तुम्ही काय करायचे ठरवले? पुष्कळ प्रयत्न केल्यावर पदाला यज्ञ नावाची सद्गुणी प्रतिभा प्राप्त झाली. पाठपुरावा करण्यास तयार झाले. केवळ, y पूर्ण झाले आहे, ज्याचे फळ आणि फळ अकुंडातून एक मुलगा आणि कृष्णवर्णाला अतिशय सुंदर मुलगी झाली या. मुलाच्या त्वचेचा रंग धगधगत्या अग्नीसारखा होता आणि त्याने जन्मताच जन्म घेतला. भयंकर गोंधळ सुरू होऊ द्या. प्राण यांनी दोन्ही मुलांचे स्वरूप आणि स्वभाव काळजीपूर्वक पाहिले. आणि म्हणाले, "हे मूल निसर्गापेक्षा मोठे आहे आणि मूळचे आहे, असे वाटते. त्यामुळे त्याचे नाव 'ध्रुण' ठेवणे योग्य ठरेल आणि हे मूल त्याच्या कृष्ण चरित्रात आहे. त्यामुळे त्याला 'कृष्ण' म्हटले जाईल.

एके दिवशी तो चहाच्या घरी परतला तेव्हा त्याच्या चेहऱ्यावर काळजी होती. मी त्याला कारण विचारले तर ते म्हणाले, "येथे पदरात एक मुलगा आणि एक मुलगी जन्माला आली आहे. मुलीचे पद त्यामुळे त्यांचे नशीब खूप उज्ज्वल असल्याचे ज्योतिषाने सांगितले आहे. त्याच्या नशिबात राज्याचे आनंद आहे, पण भारताच्या इतिहासातील सर्वात भीषण युद्धाचे कारण आहे. बनवले जाईल."

"अरे, असं आहे का! ही चांगली गोष्ट नाही, पण तुम्ही याचं काय करत आहात सर?" माने काय.

"हो, माझ्या चिंतेचे कारण म्हणजे पदाचा मुलगा!" वडील म्हणाले.

"हो, यार?"

"ज्योतिषानेही भाकीत केले की, पदाचा पुत्र, त्याचे नाव धूर ठेवला नाही, तो माझ्यासाठी घातक ठरेल." वडिलांनी उत्तर दिले.

"बाबा, काळजी करू नका! धु अजून नवजात बाळ नाही. वाढण्यासाठी यास वेळ लागेल आणि मग तुम्हाला काही त्रास झाला असेल तर मला माफ करा.

आयुष्यासाठी!" मी त्याच्यावर प्रेम केले आणि म्हणालो.

माझ्या या बोलण्याने माझ्या पत्त्याचा गोंधळ कमी होईल की नाही माहीत नाही. पण त्यांनी दयाळूपणे माझ्या डोक्यावर हात ठेवला आणि त्यांनी मला तसे सूचित केले असावे माझा समावर पूर्ण विश्वास होता.

शंभर भाई यांच्यातील सौहार्दपूर्ण संबंध क्वचितच शक्य आहेत. कालांतराने पांडव आणि कौरवांमध्येही मतभेद वाढू लागले. चुलत भावांनी वाड्यात घासले-

भांडणे, भांडणे नित्याचीच झाली होती. धृताला दिसला नाही, पण पांडूचे पाच मुलगे त्याच्या स्वतःच्या शंभरहून अधिक योग्य आहेत असा त्याचा विश्वास होता. श सभ्य होता. त्याने, हरणाने, पांडू-पु भीमसेनकडून आपल्या मुलाची संपत्ती लुटण्याचा प्रयत्न केला. तो संधी शोधत राहिला. पांडूचा हा पुत्र धृताच्या स्वतःच्या मुलाच्या संपत्तीपेक्षा मोठा आहे. त्यामुळे धृतालाही आपल्यानंतर हाणापूरची राजेशाही संपत्तीची भीती वाटत होती पांडू-पुयुधर त्याच्या जागी सापडतील आणि वर्षापूर्वी नियुक्त केलेला अध्याय त्याला दिला जाईल. त्याच्यासोबत जे घडलं, त्याच अध्यायाची पुनरावृत्ती त्याच्या संपत्तीसोबत होणार आहे.

क्रोध, लोभ आणि मत्सर प्रमाणेच प्रेमाचे आचरण देखील बनवते. निकृष्ट धृताचे आंधळे मन युधरासह सर्व पांडवांना संपत्तीच्या मार्गातून दूर करू शकले. कुसट योजना विणत राहिल्या. त्या दिवसांत राजाला त्याच्या मार्गातील काटे काढावे लागले. अनेक मार्ग असायचे, पण पांडवांना हटवणे सोपे नव्हते. याची तीन मुख्य कारणे

होते. एक, पांडव हुशार आणि विवेकी तसेच अतिशय बुद्धिमान होते. सर, अरे घरातील सर्व वडीलधारी मंडळींचा आधार व काळजी होती. तिसरे, राजघराण्याचे सदस्य ते असल्याने त्यांना स्वतःच वर्षांच्या कुटील नियोजनाची आणि प्लॅनिंगची चांगलीच जाण असायची. होते. त्यांना मारण्यासाठी धृताला काहीतरी, काहीतरी करण्याची गरज होती त्यावर जा आणि एखाद्या कार्यक्रमासारखे वाटेल!

धृताची अस्वस्थता एवढी वाढली की तिने एक दिवसाची संपत्ती आपल्या मनात खर्च केली. असे सांगितले तुमचा स्वतःचा निकृष्ट पत्ता ऐकून तुमच्या कानांवर विश्वास बसत नसेल तर सर्वप्रथम ये, पण खरच, पैसा पण हवा होता. खूप विचार केल्यानंतर यज्ञ धन धृताला म्हणाला, "तुला माहीत आहे, तू फक्त पांडवांना उपचारासाठी वाराणात पाठवू शकतोस. द जे त्याआधी, मी सर्व काळजी घेईन!"

धृताने पांडवांना पाचारण केले व त्यांच्यासमोर वर्णावत व तेथे होणाऱ्या मेळ्यांना सांगितले खूप कौतुक त्यानंतर त्यांनी पांडवांना लग्नासाठी वाराणवती येथे जाण्यास सांगितले. तेही दिले.

"तुझी इच्छा आमच्यासाठी आली आहे, ताती!" युद्धाचा हा आवाज ऐकून ही संपत्ती आणि धृतारा कितीतरी वर्षांनी शेतकरी म्हणून आनंदी आहे आकाशात काळे पावसाचे ढग पाहिले आहेत.

इकडे पांडवांनी त्यांच्या माता कुंतीसह वरणवत व तिकडे जाण्याची तयारी केली. यया धनाने आपले मंत्री व विश्वस्त पुरोचन यांना बोलावून ताबडतोब सांगितले. जा आणि पांडवांना राहण्यासाठी खास इमारत बांधण्याची सूचना द्या.

"पुजारी! राळ, लाकूड, तेल, चर्वण आणि लाख यांचे मिश्रण करून इमारत बनवा फक्त एका ठिणगीने ती जळून राख होऊ शकते." यय धन पुरोचनच्या कानात म्हणाला.

एकदा पुरोचनच्या संवेदना उडाल्या, पण नंतर कळले की त्याच्याकडे पैसे संपले आहेत. बोलत होता, जो फसवणुकीचा समानार्थी नव्हता तर तनापूरचा भावी सम्राट होता आणि ते त्याच्या इच्छेनुसार लागू करणे म्हणजे एखाद्याचा जीव गमावणे होय.

"अरे राजकुमार! इमारत बांधून देईन, पण आग? तिने कसे ठेवले तू जाशील का?" पुरोचन यांनी विचारले.

"तुम्ही बोला, पुरोचन!" या धन नेमू कराटे ए म्हणाले. "एका, वर्णवत पांडवांची राहण्याची सोय मी त्याच लग्नागृहात करून देईन आणि नंतर रामात संधी मिळाल्यावर,

जेव्हा सर्वजण झोपलेले असतील, तेव्हा ती भव्य इमारत अन्नाच्या स्वाधीन केली जाईल. ”
”व्वा! ही खूप छान योजना आहे कुमार!” पुरोचन डोळे वटारत म्हणाला.

”पण, हे काम कोण करणार?”

”तू करशील!” या पैशाने तत्परतेने उत्तर दिले. “तुम्ही हे कार्य देखील पूर्ण कराल, कारण प्राचीन! लक्षात ठेवा, तुम्हाला हे गुप्त ठेवावे लागेल. यशस्वी पूर्ण झाल्यावर मी स्वतः तुला बक्षीस देईन. जा पुरोचन, घाई करा... तुम्ही मुख्यमंत्रीपद गमावले करत आहे!” पुरोचनचे डोळे चमकले. त्यांनी पाहिले की त्यांचे आणि पंतप्रधानांचे आता पोस्टाच्या मधोमध फक्त लघरा उभा राहिला!

”चल राजकुमार!” पुरोचनने धनासमोर डोके टेकवले आणि तेथून ते थेट वरातला गेले.

धृताचा विवाह गांधारीसोबत झाला तेव्हा गांधारीचा भाऊ शकूही नव्हता. तो तनापूरला येऊन राहू लागला होता. शकुन हा मध्यम संपत्तीचा मामा होता, पण तो पैशाला फसवणूक, लबाडी, लाचखोरी याशिवाय दुसरे काहीही शिकवले जात नाही. शंका घेऊ नका हातातल्या दोरीचे फासे कुणाच्याही हातातल्या माळाच्या मणीसारखे होते! मी आजही गांधारी सोबत नसती किंवा तिने वेळीच गांधार परत केली असती असे वाटते. जर त्याला पाठवले असते तर कदाचित त्याच्या आयुष्यात आणि नंतर शेवटच्या वेळी हे सर्व आले नसते ते घडत राहिले!

पैशाचा कुटील आणि कुटिल स्वभाव असूनही मी त्याचा चाहता होतो कारण तो तो खूप शूर आणि उदार होता. मात्र, त्यांच्या स्वभावात एक गुणही होता तो म्हणजे पोट मी बरेच दिवस काहीही वाचू शकलो नाही, म्हणजे तो कोणतेही रहस्य लपवू शकला नाही होते. पूर्वी फक्त तीन लोकांना पांडवांच्या मृत्यूची योजना माहित होती - न्या धन, धृत आणि पुरोचन । पण, नंतर त्याच्या वार्डिट सवयीमुळे यू धनाने त्याला हे सांगितले मामा शकूला पण सांग.

”मोठा आहे, पुतण्या! तुम्ही ही छान योजना केली आहे. माझ्यासोबत राहणे तू आला आहेस आणि या सर्व युक्त्या शिकल्या आहेत!” शकुनने एका हाताने पैसे परत घेतले. त्याने थोपटले आणि दुसऱ्या हातात पकडून हवेत फासे फेकले आणि मग त्यांना पकडले.

”हो मामा, हे सर्व तुमच्या आशीर्वादाचे फळ आहे!” ऐसें बोलून ये मनी मूर्ख हसायला लागली.

पांडवांचे वाराणवती येथे जात असताना त्यांना नगराच्या हद्दीत टाकणे धृताचे कर्तव्य होते. मला समजले चालत असताना धृताचा अनुज आणि नीती महामर वर अचानक आमची नजर गेली. शहराच्या हद्दीत चालण्यास तयार व्हा. मी, गेले दोन दिवस त्यांचा त्याच्या चेहऱ्यावर भीती आणि दुःखाचे संमिश्र भाव होते. जेव्हा तो त्यांच्यासोबत शहराच्या हद्दीत गेला जर आपण चालण्याबद्दल बोललो तर प्रत्येकाने या प्रकारच्या सरावासाठी जाणे आवश्यक आहे. राजपुत्रासाठी हे सामान्य होते आणि वधूने यापूर्वी कधीही असा प्रस्ताव ठेवला नव्हता. काय होते अशा बुद्धीच्या महामावर पांडवांकडून मला काही रहस्य आणि गूढ माहिती असावी. काही बोलायचे होते, जे राजवाड्यात सांगता येत नव्हते. मला हे रहस्य समजून घ्यायचे आहे

मी उत्तेजित झालो, पण मी माझी उत्सुकता लपवून ठेवली.

काही वेळातच आम्ही सर्वजण हाणापूरच्या सीमेवर पोहोचलो. शहरातील इतर अनेक लोक ते पांडवांना निरोप देण्यासाठी एकत्र आले होते, म्हणून या पांडवांना युधुरशी बोलण्यास सांगण्यात आले. संधी मिळत नव्हती. अखेर, ते सरदारांशी सांकेतिक भाषेत बोलले. शेकडो वर्षांनंतरही मला देवाने सांगितलेले शब्द आठवतात.

स्वामी म्हणाले, "वास, तू स्वतःच धमकाचा अवतार आहेस आणि अगदी लहान आवाजाचाही तुम्हाला सावध करतो, तरीही तुमचा शुभचिंतक म्हणून माझे कर्तव्य आहे की मी अनोळखी ठिकाणी जाण्यापूर्वी मला काही गोष्टी समजून घ्या. जर कोणी सहसा तुम्हाला हरवते जर तुम्ही उदार असाल तर तुम्ही सावधगिरी बाळगली पाहिजे." आणि र आत्तापर्यंत काही विशेष बोलला नाही कुठेतरी होते मी अजून काहीतरी ऐकण्याची वाट पाहत होतो.

त्यानंतर वधू पुढे म्हणाली, "एक गोष्ट आहे जी लोखंडाची नाही, तर शरीराची आहे. करू शकत नाही पाच घटकांपैकी एक घटक असा आहे की संपूर्ण जंगल, गवत इ. सहजासहजी करू शकले नसते, पण त्या पदार्थाच्या कोपापासून बळावर असलेले जीव वाचले असते. एन.एस. आंधळ्यांना मार्ग आणि दिशा कळत नाही, पण पाच मानवांना कळत नाही तो त्याच्या ताब्यात आहे, त्याचे कोणीही बिघडवू शकत नाही!" असे बोलून तो शांत झाला आणि दयाळूपणे युद्धाकडे पाहू लागला.

"तुम्ही काळजी करू नका, ताती! मी तुला खूप चांगले समजते!" तुम्ही आहात म्हणाले आणि फेब्रुवारीचे नामकरण करून पाच पांडव बंधू वर्णावतकडे निघाले.

पैसे आणि पदोन्नतीच्या फसव्या योजनेची मधल्याला माहिती नसल्याने आय परमेश्वराने योद्ध्याला काय समजावले आणि योद्ध्याने त्याला काय समजावले ते वेळ समजू शकले नाही. तुम्हाला हे प्रकरण कसे समजले? तथापि, अधूनमधून भगवंताच्या साक्षीने मला हा लाभ मिळतो. मला इतकं समजलं की वर्णावात काहीतरी घडणार आहे आणि योद्धे लढले. त्या संकटाचे संकेत आणि त्यातून कसे सुटायचे ते सांगितले होते.

मी, शहरात परतताना, शहरातून त्यांच्या सांकेतिक भाषेचा मार्ग धरला. त्याने काय म्हणायचा प्रयत्न केला, पण "सर! वेळ घे तुला स्वतःला सर्व काही कळेल." मी त्यांच्याकडे बघतच राहिलो आणि ते होते मी बघतच राहिलो.

काही क्षणांनंतर, वर पुन्हा म्हणाला, "ठीक आहे, मी खूप समाधानी आहे ती गोष्ट युधुरला समजावून सांगताना तू माझ्याबरोबर होतास. जेव्हा जेव्हा कथन करण्याची वेळ येते ती आलीच तर तनापूरच्या राजवाड्यात पांडवांनी काय निर्माण केले होते, असे म्हणता येईल. त्याच्यात या दासीची भूमिका नव्हती आणि त्याने कधीही अधर्माचा वापर केला नाही. माझ्यासोबत राहू नका. आणि आर ही गोष्ट अगदी संक्षिप्तपणे बोलली होती. मला हे संपूर्ण समजते कारणला जाणून घेण्यासाठी, मी वरणवतकडून येणाऱ्या पुढील बातमीची वाट पाहत आहे.

करायच आहे

तब्बल वर्षभरानंतर अचानक ही बातमी वारणावती येथील जस भवनात मिळाली. पांडव त्यांच्या आई कुंतीसोबत राहत होते, तिच्यात आग लागली. या घटनेत पाच पांडव आणि कुंती जाळून मारली गेली! त्यांच्या राहत्या घरातून सात जणांचे जळालेले सांगाडे सापडले. ए होते गंभीर भाजल्याने मृतदेहाची ओळख पटू शकली नसून, असे सांगण्यात आले त्या सात जणांमध्ये पुरोचनाचाही सांगाडा होता!

पांडवांच्या अकाली व दुःखद मृत्यूची बातमी ऐकून हानापूरवर शोककळा पसरली. लाट धावली. ज्यांनी युधुरला वाराणवतीहून परत येण्याची वाट पाहत त्याचा युवराज बनला.

त्यांच्यासाठी यापेक्षा वाईट बातमी असू शकत नाही. मी कु वंशात होतो
संपूर्ण राजघराणे शोकसागरात बुडाले होते, मात्र धन आणि धृताची हानी झाली होती
फक्त वरचे होते. दोघांच्याही मनात खूप आनंद झाला आणि जर त्यांना संशय आला तर त्यांचा आनंद वाचू शकेल.
ते होत नव्हते. धृताच्या आज्ञेने पाच पांडव आणि त्यांची माता कुंती वरणवतात होते.
A. झाले होते. हे सगळं होऊनही माझं मन हे मान्य करू शकत नाही.
असे करत असताना पांडवांसारखे शूर आणि विवेकी पुरुष अशा घटनेला बळी पडले
कदाचित केले आहे. देवीने युध्दाला जी गोष्ट दिली होती त्याच गोष्टीचा विचार करून मी व्याकूळ झालो.
असा इशारा कसा दिला असेल?

मी बरेच दिवस शांत राहिलो पण हे नैराश्य मला सहन होत नव्हते. मला एक दिवस संधी
ते सापडल्यावर, परमेश्वराकडे गेला आणि म्हणाला, "महाराज, तुम्ही काय पाहू शकता किंवा पाहू शकता ते पहा.
इथे कोणाला समजणे शक्य नाही. कृपया खरे सांगा, किंवा खरोखर पांडव आणि
त्याची आई कुंती प्रयोगशाळेत मारली गेली?"

वधूने माझ्या डोळ्यात पाहिले. त्याने माझ्या आतला आवेग क्षणार्धात वाचलाच
लया, पण पांडवांच्या मृत्यूबद्दलची माझी शंका शांत व्हावी हेही कळले.
नव्हते. तो म्हणाला, "महाराज, मी पैगंबर नाही, पण मी नक्कीच आहे
मला माहित आहे की पांडवांनी नेहमीच धर्माचे पालन केले आहे आणि कितीही कुटिल असले तरी
तो नदी बनला नाही तरी त्याने धर्माचा पराभव केला पाहिजे, त्याला हातही लावू नका.
करू शकतो!" प्रतिकात्मक पद्धतीने बोलण्यात मेळ नव्हती. त्या पेक्षा अधिक
उत्तराची आशा होती.

माझ्या शंका संपल्या. त्यावेळी पांडव जिवंत होते आणि माझ्यासाठी खूप जीव होता.
पुरेसे होते! या ठिकाणी पांडवांनी वारणावत वगळता इतर सुरक्षित ठिकाण म्हणून वेश धारण केला होता.
पैसे परत त्यांना मारण्यासाठी कोणतेही प्रयत्न करू नये म्हणून ठिकाणी गेले आहेत.

ती रात्र माझ्यासाठी गोंधळाची होती. माझे मन अयोग्य पैशाने भरलेले आहे आणि
पांडवांच्या सहानुभूतीमध्ये धरमपारायण लोलक सारखा डोलत होता. जर मधला पैसा
पांडवांच्या जगण्याचा भेद त्याने समोर केला असता तर लगेचच

पांडवांच्या शोधात आपले सैनिक वारणावत पाठवतात आणि त्यांना पुन्हा मारण्याचा निर्णय घेतात.
ते होत नाही दुसरीकडे पांडवांचे रूप घेऊन मी त्यांना वाचवण्याचा प्रयत्न केला असता तर हा
हे पैशाने विश्वासघात केल्यासारखे होते कारण मला त्याची कृपा नेहमीच मिळू शकते.

हलाखीच्या परिस्थितीत, शेवटी पांडव पैशाने जिवंत आहेत.
असण्याचे रहस्य उघड केले नाही. माझे हे काम इतिहासात का खर्ची पडले ते कळत नाही.
माझ्याशी केलेला विश्वासघात समजेल किंवा पांडवांचे प्राण वाचवण्यासाठी माझ्याशी केलेला विश्वासघात
मान्य होईल. हा निर्णय मी पद्धतीच्या हातून लिहिल्या जाणाऱ्या इतिहासावर सोडत आहे.

11

पदका काय कृष्ण, ज्याला प्रपद म्हणूनही ओळखले जाते, लग्न झाले होते. पोस्ट करण्यासाठी तो असा वरदान शोधत होता, जो त्याला आनंदी ठेवेल आणि त्याचं स्थान टिकवेल. राजकारणातही प्रचारात सहभागी होण्यासाठी. पोस्ट, इतकी वर्षे उलटून गेली तरी त्या दिव्य शिष्य अर्जुनला विसरले, ज्याने पद अनेक वर्तुळात बांधले होते. करू शकत नाही म्हणुनच आपल्या कन्येसाठी, प्रपदा, प्रपंचाने भरलेल्या संसारात अर्जुनपेक्षा चांगले नाव नव्हते.

त्या काळी समारंभ म्हणजे लग्नसमारंभ तयार करायचा होता ज्यात किंवा तुमचा पत्ता

च्या दरबारात उपस्थित असलेल्या राजपुत्राकडून त्याच्या आवडीचा सोडाख निवडण्यास स्वतंत्र असेल हात. घात एक अडचण अशी होती की कोणता आणि अर्जुन याआधी कधीच भेटले नव्हते

पोस्टाला भीती होती की स्वयंवरादरम्यान, पोस्ट आपल्या वर म्हणून दुसरा माणूस निवडू शकत नाही. त्यामुळे पाडाने आपल्या सुनेसोबत मिळून प्रपदाच्या आत्म्यात मोठी भर घातली. खडतर स्पर्धा आयोजित केली. ते निराकरण इतके कठीण होते की कोणत्याही त्यात सर्वसामान्यांना सहभागी होणे शक्य नसल्याने पोस्ट मनात ठेवली होती.

त्या स्तरावर त्यायोगात अर्जुनाखेरीज दुसरा कोणी विजयी नाही असा विश्वास होता मिळेल!

स्पर्धेत सहभागी झालेल्या स्पर्धकांची अट होती
छतावर फिरणारा धातू माशाच्या डोळ्याला टोचायचा होता, पण त्याच्याही दोन अटी होत्या. पहिली अट अशी होती की सहभागींना त्यांचे लक्ष्य थेट पाहता येणार नाही. अरे ते प्या खाली ठेवलेल्या वॉटर-पॅसमध्ये माशांची सावली बघून तळाळा लावायचा होता. सर्व शंभर, दारू पिणे त्यांनी सोबत आणलेल्या पहिल्यापेक्षाही अवघड होते.
मला योगा करता येत नव्हता. त्याला टार्गेट ब्रेकिंगसाठी जगातील सर्वात भारी धार म्हटले जाते धनुष्य वापरायचे होते, धावण्यापूर्वी ते अर्पण करणे आवश्यक होते. ताल- त्याला घुसण्यासाठी तब्बल पाच बाण सोडण्याची परवानगी होती! एकूणच, ते पद हे त्याच्या कामासाठी आशीर्वाद नसून त्याच्या मदतीसाठी जगाची मदत आहे हे प्रस्थापित झाले. नेहमी धनुधरचा शोध घेत असे.

स्वयंवरच्या बांधकामासाठी पांचाळ शहराचा ईशान्य कोपरा निवडून सपाट पृष्ठभाग आहे. एक सुंदर साइट तयार केली आहे. त्याभोवती मोठमोठ्या इमारती, भिंती आणि दरवाजे बांधले गेले. बंडनवरला फाशी देणारे लोक आणि लोक यांच्यात एक बंध निर्माण झाला. भिंतीची उंची आणि त्यावर बांधले रंगीबेरंगी कलेमुळे सर्व वास्तू आणि राजवाडे हमालायातून विशाल वाटतात. होते. वयंवाराच्या आधी सुरू असलेल्या उत्सवाचा हा सोळावा दिवस होता.

स्वयंवरात सहभागी होण्याच्या हेतूने त्यांचे भाऊ, कण, अनेक
तापी राजा, बृहल, भोज, मनमन, सहदेव, जय सेन, विराट, सुषमा, चेकतन, पौका, भागड, शाय, शशुपाल, जरासंध वगैरे आले होते. मी पाहिले, सौपद खूप सुंदर होते आणि कदाचित या कारणास्तव, राजा आणि राजपुत्र व्यतिरिक्त, अनेकांना संमेलनात आमंत्रित केले गेले आणि इतर जातीचे लोकही तिथे उपस्थित होते. मी स्वतः औपडाच्या रूपाबद्दल खूप काळजीत होतो आणि नशिबाची परीक्षा घेण्यासाठी तो पदाच्या दरबारात पोहोचला होता. माझ्याकडे राजकुमार नसल्याने एकत्र राहत असताना मी धनु शिकले होते, त्यामुळे मला माहित होते की आपण सर्व फक्त अर्जुन आहोत कठिण लक्ष्यावर मारा करू शकतो. श्रद्धेने रंगभूमीत कणभर जरी अर्जुनाला दिली आव्हान दिले होते, त्याला पाहून, एक कण देखील भाग्यवान असू शकतो. भाषण या घटनेनंतर, फक्त मला माहित होते की पांडव जिवंत आहेत पण मला त्यांच्याबद्दल काहीही माहित नव्हते. काहीच माहिती नव्हती. अर्जुनच्या अनुपस्थितीत कणाची जिंकण्याची शक्यता वाढली, पण भागद, शाय, शासुपाल, जरासंध यांनाही कमी लेखणे योग्य नव्हते.

तेव्हा अत्यंत सुंदर आणि अलंकारांनी सजलेल्या पद-कुमारी कृष्णावर पाठ पडला. समाधीपासून मंडपाकडे सुशोभित हातात सोन्याच्या माळा घेऊन मंदिरात प्रवेश येत होते ती हळूच येऊन तिचा भाऊ धृणाजवळ उभी राहिली. धुन ने त्याने आपल्या उपपत्नी बहिणीकडे पाहिले आणि नंतर गंभीर गोड आवाजात सदस्याला उद्देशून म्हटले. करत असताना म्हणाले, “नरपते आणि राजकुमार वयवाराच्या उद्देशाने भेटतात! मी पोस्ट-पु

तुम्हा सर्वांना शुभेच्छा. कृपया सर्वांनी लक्षपूर्वक ऐकावे. जस कि नरेश महाराज आणि माझ्या बहिणीचे कार्य या स्वयंवर पांचाळाने केले हे तुम्हा सर्वांना माहीत आहे हे कृष्णाच्या लग्नासाठी तयार करण्यात आले होते. कृष्णाच्या या आत्म्यात एक निश्चितता आहे. या एक धारदार धनुष्य ठेवा आणि त्याच्या जवळ काही बाण ठेवा. तुझी पाळी आहे पण वर त्या ढालीच्या मधोमध एक बाण मारून मासा त्या ढालीच्या पलीकडे गेला. डोळा टोचणे. तेच तुमचे ध्येय आहे. यामध्ये आणखी दोनशे आहेत. पहिला भाग आपले लक्ष्य थेट पाहू शकत नाही. त्यांना ही नशा खाली ठेवू द्या; सावली पाहावी लागेल. अट एवढीच की नशा होण्यासाठी तुम्ही तुम्ही a-sha ची बेरीज करणार नाही. यासाठी तुम्हाला धारदार धनुष्य आणि येथे ठेवलेला बाण वापरावा लागेल. म्हणजे योग करणे. निशाण्यावर जाण्यासाठी जास्तीत जास्त पाच बाण मारण्याची संधी जाऊया हे कार्य सिद्धीस नेणारा थोर पुरुष, माझी धाकटी बहिण, त्याचा मुलगा. तपशीलवार वर्णन करेल. ”

धुनाने या क्षमतेचे नियम फक्त स्वतःला, सर्व भक्तांना सांगितले छतावर हलणाऱ्या माशाकडे पाहिले. "तो मोडणे अशक्य आहे!" शशुपाल आणले मनात एकच विचार करणाऱ्या सर्व राजांना आपली ताकद दाखवायची होती. शशुपालची खिल्ली उडवत असल्यासारखे हस. जेथे एकीकडे शब्दाचे रूप पाहता सभेत बसून राजाचा हात फुलला होता, त्याने मासे छतावर फिरवत ठेवले आणि समोर जड-धारी धनुष्य पाहून त्याचे मन थक्क झाले. त्या गर्दीत मी आहे त्याच्या जिंकण्याच्या संधी शोधत बसलो. मी धनु राशीत अर्जुनपेक्षा जास्त मागे आहे नव्हते, परंतु काठावर कमी करण्याची आणि नंतर लक्ष्य यशस्वीपणे गाठण्याची शक्यता होती मी क्वचितच पाहू शकलो. मला माझ्या आईबद्दल चांगलीच माहिती होती. अशा ध्येयासाठी आत प्रवेश करण्याचा मजबूत आत्मविश्वास, उत्कृष्ट कौशल्य आणि कृतीची एकता गरज होती. माझ्या माहितीनुसार हे गुण अर्जुन व्यतिरिक्त इतर कोणालाही शक्य आहेत. नाही ते होते

तयो गता प्रारंभ ई. एकामागून एक भाग्यवान, ध्येय साध्य करण्याच्या आशेने आसनावरून वर आले, पण निशाणा भेदण्याची गोष्ट होती, तेथे उपस्थित बहुतेक राजे कधरला धनुष्यही उचलता आले नाही. जेव्हा महाबली जसे शशुपाल, जरासंध आणि या धन जेव्हा राजाही अपयशी ठरला तेव्हा माझे हृदय तुटले. मला ते धनुष्य उचलण्याचा प्रयत्न करा आणि मग हास्याचा चाहता होण्यापेक्षा हार मानणे बरे वाटले. परंतु धनुष्य उचलण्यात अयशस्वी होण्यापेक्षा मास्टर्सच्या असेंब्लीमध्ये असे करणे अधिक कनिष्ठ मानले जात असे. जा म्हणून, मी स्वतःचा आणि विधानसभेचा सन्मान करण्यासाठी उठलो. कधर ला मी हात लावताच त्या चमत्कारिक धनुष्याने माझ्यातील सर्व शक्ती काढून टाकल्यासारखे वाटले. स्वतःच्या आत वाढले. मला कळले की धार उचलणे मला शक्य नाही. माने त्या महान धनुष्याला वंदन करून ते उचलण्याचा प्रयत्न करत मी माझ्या आसनावर आलो. पण परत आले. माझ्या पत्त्याने नंतर असे केल्याबद्दल माझे कौतुक केले. आमचे

वापरकर्त्याला संभाव्यतेचा अचूक अंदाज असणे अत्यंत आवश्यक आहे.

माझ्यानंतर कणाची पाळी आली. माझा कण आणि त्याच्या धनुष्याच्या शक्तीवर पूर्ण विश्वास आहे. होते. कण आपल्या आसनावरून उठून धनुष्याकडे सरकताच धृणाने त्याला थांबवले.

"कोह कण!" तो म्हणाला, "तुम्ही कदाचित माझं नीट ऐकलं नसेल. मी सुरवातीला आहे जो श्रेष्ठ पुरुष हे महान कार्य सिद्धीस नेईल, त्याच्याशी विवाह करतील, असे सांगण्यात आले.

होईलंरंगमीधुनरिसहभागीहोणेशाचरीहीकृष्णालिमव्यापिकोउणकूसूतवपुःअहिसे!ऐवूतलेपुअहभेजात वर्ग हे कसे शक्य आहे?"

कणाचा डोळा रागाने लाल झाला. हा जाहीर अपमान त्याच्याकडून होतो त्याला ते सहन झाले नाही, पण आपल्या वधूवर ताबा ठेवत तो म्हणाला, "धुणा राजकुमार! तुम्हाला कदाचित माहित नसेल की मी आता सुतपू नाही तर इंग्रजी कण आणि ए राज्याचा शासक असल्याने मला राजकुमारी कृष्णाच्या स्वयंवरात सहभागी होण्याचा पूर्ण अधिकार आहे. बरोबर!"

धुवने कणाकडे धारदार इशारा केला आणि नंतर अपमानास्पदपणे म्हणाला, "कान! मी त्यामुळे सर्व काही माहीत आहे, पण देशाचा शासक बनून तुम्ही कदाचित विसरत आहात तुम्ही या सभेत बसला आहात, तुम्हाला तो वारसाही मिळाला नाही आणि वारसाही मिळाला नाही. परम जगला आहे. तो राज्याचा राजपुत्र आहे ज्याला संपत्तीतून पोटगी मिळाली आहे. धर्मादाय मध्ये माली तुमचे नाते नष्ट करू शकते, परंतु ते तुम्हाला उदात्त बनवू शकत नाही! तर, परत जा आणि बसा, सुतपू कान!"

कुळाच्या नावाने कणाची ही पहिलीच वेळ होती. कण डोळा संरक्षण आणि मी अपमानाने जळत होतो. त्याचा उजवा हात कमरेला व तलवारीच्या टेकडीवर बांधलेला आहे. पी गेला होता. मी पाहिले की धुणानेही तलवार हाती घेतली होती. मग हे पैसे कणाला सिग्नलवरून परत येण्यास सांगितले जाते. कण त्यांच्या आसनावर शांतपणे बसतात गया. पैशाच्या करुणेने मला कशी मदत केली असेल याचे मला आश्चर्य वाटले. तितक्याच शक्तीशाली आणि अणूच्या कणाला बकऱ्यासारखी शक्ती आणि लाचार बनवले होते! y कण पैशाच्या कृपेने तो बांधला गेला नसता तर नौपाड्याच्या डोलीसाठी पांचाळ त्या दिवशी राज्यसभेत आले असते. जागोजागी दोन-चार महारथ उठायचे!

ऑफिसच्या आवारात कोणालातरी शोधत होतो. मला माहित होते की मला पोस्ट आवडते. ती होती पण तिथे अर्जुन कसा असेल! सभा झाली की पदरात पाडून घेतले शेवटच्या ओळीतून, ज्ञानाच्या वेषात एक उंच आणि बैलाची शरीरयष्टी असलेला तरुण उठला आणि तो उग्रपणे चालत धनुषजवळ उभा राहिला. धुळीने झाकलेले होते आणि असे वाटत होते की त्याने बरेच दिवस केस केले नाहीत. तो अनवाणी होता आणि सभेची फरशी त्याच्या पायावरची धूळ घाण झाली होती.

"कृष्णा कुलीन वंशातील असल्याने मला या स्पर्धेत सहभागी होण्याचा अधिकार आहे. हा बरोबर!" तो आश्चर्यकारक आत्मविश्वासाने म्हणाला. त्याचे ऐकत आहे सभेत हशा पिकला. त्या विद्येची ते खिल्ली उडवत असल्याचे लोकांच्या अट्टहासावरून स्पष्ट होत होते. होते कृष्णाने एकदा वळून सारी सभा पाहिली आणि मग हात जोडून नमस्कार केला. नाव काय आहे यानंतर, त्याने पटकन धनुष्य उचलले आणि त्याला हाक मारली. वर चढणे मग त्याने धनुष्याच्या जवळ ठेवलेला बाण वर केला आणि पुढचा बाण, खाली ठेवलेले पाणी-माशाची सावली पाहून वरती सरकत त्याच्या निशाण्यावर बाण सोडले. याद्वारे तिथे बसलेल्या लोकांना काही समजण्याआधीच छताला लटकलेल्या माशाला बाण लागला. बहिरे खाली पडले आणि सर्वांनी पाहिले की त्या बुद्धीचा बाण माशाच्या डोळ्यात घुसला. कॉपी केले होते.

ऑफिसची असेंब्ली स्वस्त होती. त्या पदासह सर्व राजे व पार्षदांना आश्चर्य वाटले एकरानने ते अशक्य काम इतक्या कौशल्याने आणि तत्परतेने पूर्ण केले होते.

"तुझी मुलगी कृष्णा आजपासून माझी पत्नी आहे," कृष्णा म्हणाला, "कृपया तिला निरोप द्या. एक तयारी!" कृष्ण वातावरणात वाढला, रूपात चैतन्य प्राप्त केले आश्चर्य वाटले. पण वयावरच्या नियमानुसार आता समोर उभा असलेला धनुष्यबाण आहे तो हारचा अधिकारी आणि त्याचा जीवनसाथी बनला होता. असा सवाल त्यांनी केला आहे

त्याचा असहाय पत्ता आणि भाऊ धुना पाहिला आणि मग हळूच जवळ गेला त्याच्या गळ्यात माळा घाला.

"या कोर्टात, हे काय अनाथ होत आहे?" राजा भागद उसासा टाकून म्हणाला, "आम्ही, एक महान राजा म्हणून, आमच्या मुलीचे लग्न अज्ञात वंशाशी केले. प्राणाबरोबर मी ते कसे करू शकतो?"

"हा आपल्या सर्वांचा अपमान आहे. आम्ही त्याचा नाश करणार नाही." म्हणे असे चे कातन आणि सुषमा तलवार घेऊन उठून उभी राहिली. त्याला दुसऱ्या राजासोबत पाहून, यय धन आणि बंधूंचे हृदयही जागी झाले. ते सर्व त्यांच्या जागा सोडतात त्या एकाकी क्षणी पडलो. त्यातील काहींनी पद आणि धूळ चारली.

या पैशाने माझ्याकडे अपेक्षेने पाहिले. मी उठून लढावे अशी त्याची इच्छा होती मी त्याच्यासोबत आहे पण माझ्या आयुष्याचे स्वतःचे नियम आहेत. माझ्या आईने कोणताही गुन्हा केला नाही आणि त्याला कृष्णाचा पती होण्याचा नैतिक अधिकार होता. माझ्या पैशाला तो तोंड फिरवून आपल्या सीटवर बसला.

त्यानंतर कोणी कल्पनाही करू शकत नाही असे काही घडले. गर्दीत वेशात दुसरा राक्षस उठला आणि कृष्णाच्या पतीच्या बचावासाठी आला. तिथे बसून लोकांच्या लक्षात आले नसेल, मी त्याच पुण्यवान वेशातील गोऱ्या बायका पाहिल्या होत्या. मागच्या रांगेत आणखी तीन दंडुके बसले होते.

माझ्या मनात विचार आला, "हे पाच भुते म्हणजे पांडव आहेत का?"

तेवढ्यात जोरात आवाज आला, "तुम्ही मागे कृष्णा!" बाण चालवणारे सौपदाला मागे ढकलत कृष्ण म्हणाला.

यानंतर त्या दोघांनी तेथे असलेल्या विरोधी राजाला ठार मारले. येथे ते करणे कठीण आणि चांगले आहे हे दर्शवा! त्याने कोणालातरी त्याची काळजी घेण्यास सांगितले संधी सोडू नका. बघता बघता गळ्यात माळ घातली. त्याला पकडून राजवाड्यातून बाहेर काढले. सहसा गोंधळात लोक बाकीचे चरणही त्याच्या मागे लागले याची पर्वा नव्हती.

ते पाच पांडव होते यात शंका नाही! पांडव भरले दरबारात आले, श्रीमंतांच्या समोरून शीर्षकासह गेले होते. कदाचित इतिहासात पहिल्यांदाच कायच्या कुटुंबात असं घडलं होतं आपल्या मुलीचा वर कोण आहे, तो कुठून आला आणि कुठे गेला हेही त्याला माहित नव्हते. गेला!

12

पद नेशी यांनाच त्यांच्या रहस्यांवरून कळले की ते पंचरण, पांडव आहेत.
ज्यांनी वेश बदलला ते शहराबाहेर राहत आणि भवरी करून उपजीविका करत.

वयंवाराकडून भेट घेऊन पांडव थेट माता कुंतीकडे गेले. त्या वेळी कुंती जेवण बनवत होती. कुंतीच्या पावलांचा आवाज ऐकताच तिने केले त्यांच्याकडे पाहून विचारले, "आज भक्ता आणायला खूप वेळ लागला!"

अर्जुन म्हणाला, "आई, आज आपल्याला भाषेत काहीतरी खास मिळाले आहे! तुम्हाला दिसेल खूप छान होईल."

कुंती तिच्या कामात इतकी व्यस्त होती की ती सहज म्हणाली, "बघतो काय बेटा, तू जे काही आणशील ते पाच भावांमध्ये वाटून घे!"

कृष्णा मागे उभा होता. कुंतीचे बोलणे ऐकून जणू त्याचे हृदय थिजले. कुंतीचे बोलणे म्हणजे ती पाच भावांमध्ये विभागली जाणार होती!

“किंवा मला पाच नियमांचे पालन करावे लागेल? ती विचार करू लागली. पाच जणांची कंपनी निश्चित असण्यापेक्षा मरण बरे! याचा विचार करणे चांगलेच होते. त्या काळात एक माणूस एकापेक्षा जास्त बायका ठेवण्याचा अधिकार होता, पण जर तिला एकापेक्षा जास्त पती असतील तर ते गृहीत धरण्याची शक्यता होती किंवा होती! पत्नीचे पाच भाऊ बनणे कठीण आहे तू व्यक्त केलीस, पण सासू पांडवाने त्या अबलाचे ऐकले नाही.

माझ्या मते या पदावर फक्त अर्जुनचाच अधिकार होता. मला वाटते की जून त्याने संपूर्ण गोष्ट आई कुंतीला सांगितली असती तर त्याने तिच्या पाच पुत्रांना सांगितले असते. पत्नी होण्यासाठी कधीही जबरदस्ती केली नाही. येथे पांडवांकडून मोठी चूक झाली आणि सोबत या.

पांडवांशी लग्न केल्यानंतर कृष्ण त्यांच्यासोबत राहू लागला. काही दिवसात, ते ही बातमी तनापूरला पोहोचली. कुठे एकीकडे तनापूरला जाऊ आणि मी, कोन, कृपा आणि या बातमीने लोक इत्यादिकांना खूप आनंद झाला, त्याने या बातमीने धृतरा, पैशाची आणि सौभाग्याची फसवणूक मंडळीवर पडली. पांडवांना मारण्याची योजना सपशेल अपयशी ठरले होते.

"भाचा!" शकुन या धनला म्हणाला, "हे सगळं काय झालंय? कसे नियोजन केले तूच होतास का?"

"मी हे करू शकतो, मॅडम," यया धन रागाने म्हणाला, "मी पांडव गमावले आहेत. हया पूर्ण बांधली होती. मला स्वतःला समजत नाही की आपल्या रूपात हिंडतो राहा नव्यता-च असे अचानक चुकीच्या वेगाने धावू लागले! तू माझा पहिला आहेस योजनेचे कौतुक केले. आत्तापर्यंत गोष्टी गडबडल्या, म्हणून तू मला टोमणा मारायला लागलास!"

"तुमच्यात भांडणे थांबवा आणि पुढचा विचार करा," धृताने तिचा मुकुट उंचावला. तो म्हणाला, "आता जेव्हा पांडव तानापूरला परततील, तेव्हा त्यांचाही चांगला काळ असेल. तेथे आणखी मृत्यू होईल आणि सर्व प्रथम माझा मुकुट गमावण्याचा धोका आहे! युधीर हा पांडव असून मध्यम संपत्तीपेक्षा जुना आहे, त्यामुळे युवराजांच्या पदापर्यंत प्रथम अधिकार त्याचाच असेल." तीन रात्री उशिरापर्यंत त्यांच्यात या समस्येवर चर्चा सुरू होती.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी कोर्टरूममध्ये, धृतरा काही बोलण्याआधी, मी पतमाहा बोलू लागला. "आपल्या सर्वांसाठी ही खूप चांगली बातमी आहे पंच्य पांडव जिवंत आणि चांगले आहेत. एवढेच नव्हे तर देवाच्या कृपेने पांचाल नरेश कन्या कृष्णाच्या स्वयंवरात तिचा विजय झाल्यामुळे तिचा विवाहही संपन्न झाला. मला वाटतं, हाणापूरचा कारभार युधुरकडे सोपवण्याची वेळ आली आहे. जा."

भीच्या आईला एवढा अभिमान होता की तो संपूर्ण तनापूरला गेला होता त्यांचा मुद्दा नाकारण्याचे धाडस भारतात कोणाचेच नव्हते.

किंवा मूर्ख. पैसा मात्र अपवाद होता! कनिष्ठ धृताच्या प्रेमाचे पैसा आवश्यकतेपेक्षा जास्त हट्टी आणि चिकाटीचा बनला. तेही माझी नजर या प्रकरणावर तो म्हणाला, "दम्मा! न्यूनगंडामुळे माझ्या पत्त्यासोबत जो अध्याय आला, तोच आता तुला माझ्यासोबत करायचं आहे का? लक्षात ठेवा, मी अक्षम नाही!"

“नाही प्रिय पैसे,” मी देखील म्हणालो, “तुम्ही तुमच्याशी कोणत्याही प्रकारचा अध्याय केला नाही. जाऊया तुमचा हक्क तुमच्याकडून काढून घेण्याचा माझा कोणताही हेतू नाही. माझा मुद्दा असा आहे अर्धे राज्य हतनापूर व उरलेले राज्य पांडवांना द्यावे. कौरवांचा अधिकार असेल. यामध्ये कोणीही आपण नसावे. y d अजूनही जर तुमच्याकडे कोणी असेल तर मी फक्त तेच करेन, हे कुटुंब आहे, ते आहे हा माझा आदेश आहे आणि तो पाळलाच पाहिजे. तानापुरात पांडवांचा ताबडतोब वध झाला. आमंत्रित करा!”

भी माझ्या चारित्र्यामध्ये इतका ठाम होता की कोणीही त्याच्या मुद्द्याशी सहमत होऊ शकत नाही. पर्याय नव्हता. या पैश्याला माहीत होते की अजून काही बोलले तरी मला राग येईल शकते. त्याने डोकं टेकवून मुकाट्याने मान्यता कापली. जरी माने कण आणि मी धनाच्या डोळ्यात स्रेशाची ज्योत चमकताना पाहिली होती आणि मला माहित होते की ते पांडवांचा वध करतील. अर्धे राज्य घेतले तरी ते सुखाने जगू देणार नाहीत. पण मला माहीत नव्हते माझा अंदाज लवकरच खरा होईल!

पांडवांना हतनपुरात आणण्याचे काम महामवराकडे सोपवले होते. काही कालांतराने, वारा पाच पांडवांसह, प्रपद आणि कुंतीला घेऊन हतनपूरला परतला. मोठा त्या सर्वांचे आदराने स्वागत करण्यात आले. योग्य वेळ पाहून, आणि मदतीने हातनापूरची विभागणी करून अर्धे राज्य सरदाराला दिले. युद्धाने एक मोठा करार केला त्याने आपल्या भावांसह आपले राज्य स्थापन केले आणि त्याचे नाव ठेवले - इंध.

हतानापूर ते इंध या दरम्यान लोकांची व राज्यांची किंवा अधिकाऱ्यांची हालचाल होती. जगले एकदा मला बातमी मिळाली की अर्जुन अचानक त्याच्या निवासस्थानी गेला. पैशांशी माझी जवळीक होतीच, पण डोक्याच्या वैयक्तिक बाबीकडे लक्ष द्यायचे. किंवा त्यांची विनाकारण चर्चा करण्यात मला काही रस नव्हता. पण अर्जुन एकटा आहे वनवासाला जाणे खरेच आवश्यक होते आणि त्याबद्दल कुतूहल जागृत होणे स्वाभाविक होते. अशा प्रकारची चौकशी मी नियमितपणे करत असे. धोक्याचा भाग असल्याने, ज्ञान आणि बुद्धी यांच्यात स्पर्धा नव्हती. ते कारण होते अगदी साध्या गोष्टीतही ज्ञानाचा प्रकाश झळकत असे.

अर्जुनच्या वनवासाचे कारण विचारल्यावर एक नवीन आणि मनोरंजक गोष्ट कळली. पाच जणांसोबत अविवाहित राहणे ही काही सोपी गोष्ट नव्हती. हे आणि f आणि होते

सुरळीत चालणे आणि त्या पाच जणांना योग्य वेळ देणे महान वेदांनी काही खास नियम केले होते. काही सामान्य मुद्द्यांव्यतिरिक्त, मुख्य कौपद एक वर्ष भावाची बायको म्हणून जगायचे आणि नंतर पुढचे वर्ष असा नियम होता वर्षभरात ती सर्व भावांची पत्नी झाली. अशा प्रकारे, एका वेळी एकच पुरुष, नवरा म्हणून जगली. अनेक पुरुषांच्या सहवासामुळे ते स्वाभाविक होते प्रपदाच्या मनात दुस-यासाठी एकापेक्षा जास्त विचार निर्माण होऊ शकले असते, पण हे देखील वेदांनी व्यवस्थित बांधले होते. त्यांनी सौपदला हे वरदान दिले की त्याला सर्व भावांबद्दल सारखे प्रेम कधीच नसते. पती-पत्नीमधील एकटेपणा काळजी घेणेही गरजेचे होते. त्यामुळे कधी असा नियमही करण्यात आला जर त्याची बायको त्याच्या वर्गात असेल तर त्या वेळी दुसरा भाऊ प्रवेश करणार नाही. करणार नाही या नियमाचे उल्लंघन करणाऱ्याला बारा वर्षे वनवास भोगावा लागेल! अर्जुनने ही चूक केली होती. तो योद्धा काही साक्षांच्या रक्षणासाठी त्याचे भाग घेत आहे कौपडा बहिणीसोबत बसला असताना केके आत आला. नियमानुसार, या चुकीसाठी अर्जुनला बारा वर्षांचा वनवास भोगावा लागला. माझ्या माहितीनुसार, भारताच्या इतिहासातील हा एकमेव अनोखा नियम होता!

वनवासात अजुने अनेक ठिकाणी मुक्काम केला. या बारा वर्षांत अर्जुनालाही नाही. वाटेत अनेक घटना घडतील, पण मला त्यांच्याबद्दल फारशी माहिती नाही. मात्र, मला एक प्रसंग आठवतो, जिथे त्यांची चर्चा झाली होती.

निवासाच्या वेळी, योगायोगाने, रैतिकाला अर्जुनाची भाटी पर्वतावर भेटली ज्याने त्याला राकाला सोबत घेतले. पांडवांची आई कुंती ही कृष्णाची मावशी होती. त्या संदर्भात कृष्णा अँड अर्जुन भावासारखा होता. एक, या संबंधाचे कारण आणि दुसरे, माहित नाही, कृष्णा पोनानायकाप्रमाणे अर्जुनही उपस्थित होता. मी आधी सांगितले आहे की माझ्याकडे काही आहेत एक विशेष आकर्षण होते ज्यामुळे तो आमच्यात सर्वोत्कृष्ट होता. कृष्णाबरोबर नाही त्यामुळे अर्जुनाचे राकामध्ये हसत स्वागत करण्यात आले. कृष्णाला एक बहीण होती. त्याचा नाव होते सुभा. अर्जुनने सुभाला पाहिल्यावर तो नुसता बघतच राहिला! कृष्ण त्याच्या मनात आपण काय वाचले?

अर्जुनाची वाढती अस्वस्थता पाहून कृष्णाने एके दिवशी अर्जुनाला सल्ला दिला. "अजुना," कृष्ण म्हणाला, "मला माहित आहे की तू सुभावर प्रेम करतोस आणि तू तिच्याशी लग्न करशील. करण्यास तयार व्हा पण, जर तुम्ही असाल तर जाणून घ्या की विवाहाची प्रक्रिया स्वयंवरने केली आहे. ह्या मार्गाने मी, जर ते सोयीसाठी आयोजित केले असेल तर ते आवश्यक नाही ती आपली वधू निवडेल.

"अरे केशव! मग मला काय करायचं आहे?" अर्जुनने विचारले.

"तू सुभाला किडनॅप का करत नाहीस?" कृष्णाने वाचकाला चोखपणे उत्तर दिले

दया.

"पण केशव..." कृष्णाच्या उत्तरावर अर्जुन आश्चर्याने म्हणाला, "हे चुकीचे आहे. या भ्याड सारखा सुभाला पळवून नेले तर लोक म्हणतील जगाचा सर्वे धनुर्धर एक काम घेऊन पळून गेला! नाही, नाही! माझ्याकडून ते होणार नाही."

"हा धनुष्य उचलण्याचा प्रसंग नाही," कृष्ण हसून म्हणाला, "सर्वत्र धनुर्धारी आहेत. बनण्याची गरज नाही, अर्जुन! कधीकधी धनुष्य सोडून सामान्य माणसासारखे पण विचार करा. जर तुझं खरंच सुभावर प्रेम असेल आणि तिच्याशी लग्न करायचं असेल होय, ही विनंती आहे. चांगल्या दिवशी रैतिक पवित्र पर्वताची पूजा करण्यासाठी जातो. फक्त मी यापेक्षा मी काही करणार नाही. चला, सुभा माझी बहीण आहे! मी माझ्या बहिणीचे अपहरण करतो आपण यापेक्षा जास्त मदत करू शकत नाही!" कृष्णाने गोळी झाडली. त्यानंतर, कृष्ण निघून गेला आणि अर्जुनला त्याच्या विचारांनी सोडले. यावर कोण विश्वास ठेवेल एखादा भाऊ आपल्या बहिणीचे अपहरण करण्यासाठी स्वतःलाच प्रवृत्त करू शकतो का? परंतु कृष्णाबाबतही असेच म्हणता येईल. त्याच्याप्रमाणेच त्याचे मनोरंजनही अपरिमित आहे!

अर्जुनने रात्रभर कृष्णाच्या बोलण्यावर विचार केला आणि दुसऱ्या दिवशी सकाळी तो मी डोंगरावर गेलो. त्याने संधी मिळताच सुभाचे अपहरण केले आणि तिच्यावर हल्ला केला. बसून पळून जातो. क्षणार्धात सुभा हरणाची बातमी सारकात आगीसारखी पसरली. गया. संपूर्ण यादव कुळात हाहाकार माजला. कृष्णाचा मोठा भाऊ, बलराम, नंतर गु. संताप आला. बलरामाला शेषनागाचा अवतार म्हटले जाते. तो उत्तेजित झाला त्याने आपली गदा आणि नांगर उचलला आणि अर्जुनाला मारण्यासाठी त्याच्या मागे धावला. पण उच्च कृष्णाने वेळीच तेथे पोहोचून प्रकरणाची दखल घेतली. कृष्ण खूप हुशार आणि कुशल त्याने बलरामांना नुसतेच समजावले नाही तर अर्जुनालाही शांत केले. आशीर्वाद मिळाल्यानंतर त्यांनी सुभासोबत लग्नही केले. दरम्यान, अर्जुन बारा वर्षांचा वनवासही संपला होता. ती स्वतः, त्याने सुभाला सोबत घेतले. घेऊन परत आले. सुभा आणि प्रपदा यांच्यात लवकरच सुसंवाद साधावा

गया.

माझ्या या जीवनकथेत, नीति-सद्गुणी कृष्णाच्या युक्त्या आणि युक्त्यांची उदाहरणे भरा. पडले आहेत त्यांनी अत्यंत हुशारीचा अवलंब केला तर कधी धर्माच्या नावाखाली फसवणूक केली. पांडवांचे आयुष्यभर आशीर्वाद घेणे. मी त्यांचे शेवटपर्यंत कौतुक करतो राहिले! मला कृष्णाचे पात्र समजू शकले नाही आणि नंतर हा फरक त्याच्यात आला. ते स्वतःच भगवंताचे रूप आणि नारायणाचा अवतार होता हे समजणे शक्य नव्हते!

13

आणि पांडव वंशाच्या वंशवृक्षासाठी वाहिलेला होता.

अर्जुनाशी लग्न झाल्यानंतर काही काळानंतर सुभाने भाम युनाम नावाच्या मुलाला जन्म दिला. दया ज्याला त्याचा पत्ता आवडला तो शूर, कुशल धनुर्धारी आणि वेगवान होता. सुभा, औपाडा नंतर तिने तिच्या पाच मैत्रिणींमधून प्रत्येकी एका मुलाला जन्म दिला. या मुलांची नावे गुणवत्तेच्या आधारावर नियुक्त करण्यात आले.

प्राणने युधुरच्या मुलाला सांगितले की हे मूल शूचे नुकसान सहन करू शकेल. व्याचल हे पट्टीसारखे अचल असेल, म्हणून त्याला 'तव्या' असे नाव द्यावे. भीमाने केले त्यांनी संततीपूर्वी एक हजार सोमयाग केले होते, म्हणून त्यांच्या मुलाचे नाव 'सुतसोम' ठेवले. ठेवले. अर्जुनाने आपल्या बारा वर्षांच्या वनवासात अनेक सत्कृत्ये केली होती. त्यामुळे प्राणाने अर्जुनाच्या मुलाचे नाव 'तुत्काम' ठेवणे योग्य मानले. नकुल सेजब यांनी विचारले तो गेल्यावर त्याने सांगितले की, त्याला कु वंशातील तापी राजा शतानिकमध्ये खूप रस आहे. आणि आपल्या मुलाचे नाव त्याच्या नावावर ठेवायचे होते. त्याच्या इच्छेचा आदर करा

A. नकुलच्या मुलाचे नाव 'शतानीक' होते. सहदेवाचा पुत्र झाला

त्यामुळे त्याचे नाव 'उत्सेन' असे ठेवण्यात आले. कु वंशाच्या कथेत या मुलांची कथा दुसरे कोणतेही योगदान नाही, परंतु माझ्या प्रिय जीवनापासून ही पाच मुले खूप खोलवर आहेत संबंध वेळ आल्यावर त्याबद्दल अधिक सांगेन.

कृष्णाच्या कृपेने आणि स्वतःच्या शक्तीने पांडवांनी भारतीय राज्य काही वेळात जिंकले. त्याने सामरी आणि हे तरुण केले. पाच भावांनी आपल्या कर्तृत्वाने विजय यात्रा पूर्ण केली. आणि इंधचे वैभव चार दशांमध्ये वाढले.

एके दिवशी आम्ही धृताच्या खोलीत बसून हातनापूरच्या कारभारावर चर्चा करत आहोत. होते. तेवढ्यात एक सेवक आला आणि त्याने निरोप दिला, "महाराजांचा जयजयकार! पांडवकुमार नकुलकडे आला आणि तुला भेटायचे आहे."

पांडवांचे नाव ऐकताच कान आणि यया धन आणि धृताच्या दरबारात जात. कपाळावर जोर आला. शगुनांच्या नजरेतून उठणारा फटका कोणाकडूनही छापता येत नाही. होते. पण मी आणि रोगचायक यांच्या उपस्थितीतही पांडवांबद्दल काही बोलण्याचे कारण नाही. हिम्मत झाली नाही.

"नाव ताती!" नकुलनेही शिबिरात प्रवेश करून आपले नाव कोरले.

"तुझे वय माहित आहे!" मी पण उठून नकुलला मिठी मारली. अगदी पांडवांमध्येही ते पाहण्यासारखे दृश्य होते. कौरवांसोबत राहूनही त्यांचे मन पांडवांमध्ये वास करत असे.

"कसा आला आणि तू इथे येशील?" मी पण विचारलं.

"युद्धाने तुझ्या चरणी एक नाव पाठवले आहे, पटमह!" नकुल म्हणाला. "प्रत्यक्षात, त्यांची विजय यात्रा पूर्ण केल्यानंतर ते राजसूया करण्यास इच्छुक आहेत आणि त्यासाठी त्यांनी तुम्हा सर्वांना आमंत्रित केले आहे.

"ओओओओओओओओओओओओम!" पटमाला त्याचा आनंद सांभाळता आला नाही. "युधाला सांग, आपण राजसूया सूर्यामध्ये नक्कीच येऊ."

ठरलेल्या वेळी हानापूरहून निघालो आणि इंधला पोहोचलो. पांडव सर्व चांगले केले. सर्व पाहुण्यांच्या सहकार्याने तो व्यवस्थित पार पडला. युद्धाच्या शेवटी, अभिषेक होणे बाकी होते. त्या दिवसाची परंपरा होती. समता तेथे ऋषी आणि पुरोहित एकत्र होते. अंत्यसंस्कार करण्यापूर्वी, युद्धापूर्वी एक मोड तयार केला गेला. घडले

तेथे उपस्थित असलेले सर्वजण आदरणीय होते, म्हणून निर्णय घेणे हे सरदारारवर अवलंबून होते. त्या सर्व लोकांमध्ये कशाची पूजा करावी हे शोधणे कठीण होते! खूप विचार केल्यानंतर युधर कोणत्याही निर्णयापर्यंत पोहोचू शकला नाही तेव्हाही त्याने माझ्यासमोर त्याची पद्धत वापरली. के.

"दम्मा! कृपया मला सांगा काय सर्वेक्षण आणि तुला पूजेची लायकी समजते का? मी प्रथम कशाची पूजा करावी?"

गंगापुढंही मी न डगमगता उत्तर दिलं, "धमराज! येथे सहकारी सदस्य समान आहेत जो लहान तारांमध्ये सूर्यासारखा चमकतो!"

"मला समजले नाही! काय बोलतोयस?" इकडून तिकडे युधर पाहून विचारले.

"पुयुधरा," मी देखील कृष्णाकडे बघत म्हणालो, "मला वाटतं राजवंश येथे उपस्थित असलेल्या सदस्यांमध्ये शरोम श्री कृष्ण हाच श्रेष्ठ आहे आणि तोच पूजेसाठी योग्य आहे. एनएस!"

मी पाहिलं, माझ्या म्हणण्याला जवळपास सर्वांनी होकारही दिला. भीम युध्राच्या उत्तराने तृप्त व तृप्त होऊन त्यांनी पूजेची सामग्री कृष्णाकडे नेली. जेव्हा तो उठला तेव्हा चे द्राज्ञ शशुपाल वर चढला आणि त्याच्या जागेवरून उभा राहिला.

"हो! महान स्वामी आणि राजपुत्रांच्या उपस्थितीत कृष्णाची पूजा असे करण्याचे काही कारण आहे का? कृष्ण जरी राजा नसला तरी तो राजांमध्ये आदरास पात्र आहे. अधिकारी कसा होऊ शकतो? तो वयाने म्हातारा नाही आणि आता त्याचा पत्ता वासुदेवही जिवंत आहे, मग त्याची पूजा का केली जाते? आपण आपले हितचिंतक मानले तर जर तुम्ही कृष्णाची पूजा करत असाल तर ते तुमच्यासाठी राजपदापेक्षा जास्त आहे का? y तुम्ही कृष्णाला आपला गुरू मानत असलात तरी रोणाचार्यांच्या सान्निध्यात त्याचा आदर होतो. हे छान आहे. रिक्हाजवरून पाहिल्यास प्रथम सर्व वेदांची पूजा करावी. हवे होते आणि शेवटची गोष्ट म्हणजे मी जगलो तरी कृष्णाची पूजा करायची होती. तुमच्या मेंदूत कसा आला?"

यामुळे तुम्ही तेथे उपस्थित असलेल्या लोकांना मुलाची काळजी वाटू लागली. भीम पतमाहाचा चेहरा रागाने उजळला. त्याने आकाशातून शशुपालकडे पाहिले पण शशुपाल शांत बसला होता. त्याला अक्कलच उरली नाही हे पाहिल्यावर म्हणून त्याने माझे नाव घेतले.

"तुम्ही आहात!" शशुपाल गर्जा, "शा-प्रदेश आणि महावीर अथामाची उपस्थिती मी कृष्णाची पूजा करतो हा सर्व महावीरांचा अपमान आहे. मला त्याचा वाईट तिरस्कार आहे!"

शशुपाल मुका होता तसाच मूर्खही होता. त्याने माझे नाव मध्यभागी ठेवले, तेही त्या वादात अडकले. माझा पत्ता आणि काका कृपाचाय यांच्यासह सर्वजण अचानक आणि माझ्याकडे वेगळ्या नजरेने पाहू लागला. कृष्ण उपासनेस पात्र आहे की नाही हा विषय होऊ शकला असता, पण त्यावेळी मला वाटले की माझे पैसे पणाला लागले आहेत. मला भीती वाटत होती जेणेकरून शिशुपालच्या माझ्या नावाच्या प्रस्तावात माझेही नाव येऊ नये

मी सहमत आहे. त्यामुळे तिथे माझी भूमिका स्पष्ट करणे माझ्यासाठी अत्यावश्यक झाले.

मी हळूच उठलो आणि त्या क्षणासाठी आवश्यक तेवढेच म्हणालो. "एनएस चे द्राज्ञ शिशुपालच्या मुद्द्याशी सहमत नाही. मला वासुदेव कृष्णाच्या पूजेची कल्पना नाही तू नाहीस!" असं म्हणत मी माझ्या सीटवर बसलो. मला पाहून हळूच मला बनव त्याच्या हसण्यात माझ्या अभिमानाची चमक मला दिसली होती. मी जे केले त्यासह मी होतो

आपली पैज व्यर्थ जात असल्याचे पाहून शशुपालने तळाला घासून म्हटले, "युधर, या राजा धराजया धन, भारतवंशाची कृपछाया, स्वगुण संपाचाया यांमध्ये तू दिसत आहेस दिले नाही? जर तुम्हाला कृष्णाची अशीच पूजा करायची असेल तर हे सर्व राजा-महामा म्हणवून त्यांचा अपमान का केला? तुझ्यासारखा धमाका धमकावण्याच्या मार्गापासून दूर जाणे योग्य आहे की नाही?" शशुपाल, उपस्थित सदस्यांना

युद्ध भडकण्याचा तो सर्बतोपरी प्रयत्न करत होता. युद्धाने शशुपालाकडे लक्षपूर्वक पाहिले. शशुपालचा राग वाढत होता. कधी इतकं बोलूनही त्याच्या बोलण्याकडे कुणी लक्ष दिलं नाही, असं त्याने पाहिलं, म्हणून थेट कृष्णाने काय केले?

"अरे कृष्णा!" तो मोठ्याने ओरडला, "युद्धाने भ्याडपणाने तुझी पूजा केली असेल तर. आपण दया दाखवली तरी आपण स्वतःच विचार करायला हवा की आपण त्याच्या लायक आहोत की नाही! जसे कुआ लूक- जर कोणी दुरून तूप चाटले तर तो स्वतःलाच ध्येय समजू लागतो.

की या मूर्ख पांडवांच्या हातून पूजा करून तुम्हीही स्वतःला पूजनीय समजत आहात? किंवा गंगापू तूही माझ्यासारखा हतबल झाला आहेस का?

कृष्णाचा अपमान मला युद्धाकडूनही सहन होत नव्हता. तो म्हणाला, "राजा शशुपाल! आता तुम्ही तुमची मर्यादा ओलांडत आहात. इथे पत्ताही माझ्यापेक्षा मोठा आहे- ते कोणीच नाहीत. जेव्हा त्याने स्वतः कृष्णाची पूजा करण्याचा प्रस्ताव दिला आहे आणि जर कोणी तुम्ही नसाल तर तुम्हाला यात काही अधिकार आहे का? तुला माहित करून घ्यायचंय की या जगात ज्ञानात आणि सामर्थ्यात कृष्णापेक्षा श्रेष्ठ कोणी नाही. की सर्व निर्मिती आणि तालाची ठिकाणे आहेत. तो जन्म घेणे आणि मृत्यू प्राप्त करणे याच्या पलीकडे आहे. ते आमचे आहेत तेथे शिक्षक, पत्ते आणि शिक्षक देखील आहेत." यानंतरही मी आणि सहदेवाने कृष्णाचे रूप धारण केले. त्याने आपला शब्द पाळला.

इतक्यात माझी नजर पैशावर गेली. त्याच्या चेहऱ्यावरचे भाव सांगत होते की तो कृष्ण आहे. आणि सरदाराच्या अपमानावर उभा राहिला, जरी त्याच्यात धैर्य नव्हते सार्वजनिक ठिकाणी उभे राहून शशुपालच्या शब्दांचे समर्थन करणे शक्य होईल.

शशुपालची नजर नक्कल करत होती. त्याच्या डोक्यात रक्त होते. तो तोही माझ्याकडे वळून या मूर्ख आणि अहंकारी कृष्णाची स्तुती करू लागला.

तुम्हाला तुमच्या जिभेचा कंटाळा येत नाही का? ज्याने लहानपणीच एकशी (पुतना) केली आहे, अ नग्न पत्नी (बकासुर), घोडा (केशी दैया) आणि बैल (वृषभासुर) यांना मारले. तुम्ही त्याला जग म्हणता का? तुम्हाला अशा नम्र मित्राची पूजा करायची आहे? हे आहे त्याने आपल्या काका कंसाचे मीठ खाल्ले आणि नंतर त्याला मारले. असे वागू नका तू पूजेसाठी इतका आतुर का आहेस? तुम्ही स्वतःला चारी म्हणता, पण काशी एक नाही, दोन नाही तर राजाच्या तीन कृती एकाच वेळी पळवून नेल्या! सत्य आहे तुझ्यासारखे नपुंसक, निपुत्रिक आणि वृद्ध सल्लागार असल्यामुळेच पांडव आहेत मृत्यू झाला आहे आणि म्हणूनच त्यांची पूजा करायची आहे!"

"बस कर, शशुपाल!" कृष्णाच्या कर्कश आवाजाने सभा उफाळून आली. कृष्णाने मान्य केले आहे सदस्याला उद्देशून ते म्हणाले, सत्य काय आहे, मी तुम्हाला सर्व सांगेन! सत्य हे आहे A. हे अर्भक जन्मापासूनच विकृत आहे. तो आला तेव्हा तीन होते आणि चार बाजू होत्या. जन्माला येताच तो गाढवासारखा धावत असे. त्यावेळी हा शब्द ज्याच्या मांडीत त्याचे दोन्ही हात आणि तिसरा डोळा काढला आहे, त्याचे हात तो मेला असेल. त्याच्या जन्माच्या वेळी, मी माझा मोठा भाऊ बलराम यांच्यासोबत ते पाहण्यासाठी गेलो होतो. होते. योगायोगाने माझ्याच मांडीवर त्याचे दोन्ही हात आणि तिसरा डोळा काढला गेला. मग त्याची आई आणि माझ्या मावशीने मला पैसे द्यायला सांगितले होते. मग मी त्याला वचन दिले की मी करेन मी अशा शंभर गुन्हांना माफ करीन ज्यासाठी त्याला फाशीची शिक्षा व्हायला हवी!"

हे ऐकून शशुपालने खळखळून हसले. "म्हणून कृष्णा, आता तू मला हे सांग तू मला मारशील अशी भीती दाखवायची आहेस का?"

शशुपालाला उद्देशून कृष्णाने आपले भाषण चालू ठेवले, "शशुपाल! आपण लोकांचे जीवन उद्ध्वस्त करण्यात कोणतीही कसर सोडली नाही. मी मायो ताशपूरला गेल्यावर, राकापुरी जाळू नये म्हणून तू मागून प्रयत्न केलास. तू मला ओळखतोस

अमेध्यचा ए पकडून त्याचेही राज्य मोडण्याचा प्रयत्न करा. तुम्ही वंशज आहात तपा विवूक यांच्या पत्नीचे अपहरण करण्यात आले. तुझी बहीण तपश्चर्या करत होती. पण फसवणुकीकडे पाठ फिरवून तुम्ही तेही काढून घेतले. मला तुझ्याबद्दल बोलायला खूप उशीर झाला मी कडून ऐकत आहे शिशुपाल, मी तुला घाबरत नाही, पण मी इशारा देतो की तू अजूनही आहेस पटमहाने माझ्यासह अनेक जुन्या व आदरणीय लोकांचाही अपमान केला आहे. या बरं, आत्तापर्यंत तुम्ही असे गुन्हे केलेत ज्यासाठी तुम्हाला फाशीची शिक्षा व्हायला हवी. शकते. आता शंभर पूर्ण करण्यात एकच गुन्हा उरला आहे. जर तुमच्याकडे असेल असाही गुन्हा आणि अजून काय...!"

"मूर्ख कृष्णा!" शशुपालने हसून कृष्णाचे बोलणे कापले. "मी तुझ्यासारखा अहंकारी आहे मी कोणाच्या रागाला घाबरणार नाही..." शिशुपालचे शब्द सुद्धा अजून पूर्ण झाले नव्हते. कृष्णाच्या हातातून त्याचे सुदर्शन काढून घेतले आणि पुढच्याच कृष्णाला शिशुपालाचा कट मिळाला. डोकं फिरवून माझ्या पायाजवळ आली. मी ते उचलून त्याच्या हातात पाहिले

परत आले होते. हे सर्व इतक्या लवकर घडले की बहुतेक लोकांना फक्त अर्भकाचे डोकेच दिसले. पृथ्वीवर पडताना पाहिलं असेल. पुढच्याच क्षणी शशुपालच्या धडातून सूर्यासारखे चमकले ती व्यक्ती बनावट होती आणि लगेच कमल-लोचन कृष्णात विलीन झाली. माझ्यासाठी ते कृष्णाच्या पूर्वेकडील रूपात पहिले तत्वज्ञान होते!

हा पैसा या ठिकाणाहून होता. त्याच्या चेहऱ्यावर कमाईचे भाव उमटले अचानक तो शांत झाला. त्याच्याकडे आहे ते चांगले आहे असे त्याला वाटले असावे प्रकरणाचे समर्थन केले नाही! अल्पावधीत, योद्धा कृष्ण उपचार पद्धतीसह पूजा आणि आचना पूर्ण करा.

14

उ धरला एकीकडे राजसूयाशी संपर्क साधण्यात आनंद होत असतानाच, त्याने तिला याबद्दल सांगितले. शुपालच्या वधासारख्या तीव्र आणि रक्तरंजित घटनेने कायचा शेवटही झाला. या युद्ध संपल्यावर बाकीचे राजे आपापल्या राज्यात परतले, पण काही पैसे आणि शकुनने पांडवांच्या राजवाड्याला आणि त्यांच्या वैभवाला काही दिवस भेट दिली. आपण मूल्यांकन करण्यासाठी काय केले?

युद्धाचा राजवाडा हा काही सामान्य राजवाडा नव्हता. सहसा त्या महालात वैभव आणि संपत्ती दिसण्याबरोबरच पैशाने काहीतरी केले होते. आधी पाहिले होते. वाड्यात ठेवलेल्या वस्तूंचा रंग आणि स्थान आपोआप बदलत असे. त्यामुळे राजवाडा रोज त्याच्यासारखाच दिसत होता. राजवाड्याच्या कॉरिडॉरमध्ये मरा दिवस तेजस्वीपणे चमकण्यासाठी वापरले जाते आणि रात्री कोणत्याही अतिरिक्त दिव्याची आवश्यकता नव्हती कारण त्या रंगांतून बाहेर पडणाऱ्या प्रकाशामुळे सभागृह उजळून निघाले. यामुळे राजवाड्यात सर्वत्र जळत असलेल्या लहान दिव्यांची एक अद्भुत छाप पडली. राजवाडा भिंत पारदर्शक पटलांनी बनलेली होती. त्या प्रथेबद्दल अनभिज्ञ असलेल्या व्यक्तीसाठी-

चले-अन-युद्धाचा फटका बसणे सामान्य होते. राजवाड्याच्या मधोमध बांधलेले अंगणही एक गेट आहे. तोच पाण्याचे बुडबुडे बनवत असे. प्रत्येक अंगणात प्रथमच येत आहे पाय ठेवण्यापूर्वी पाय ओले होतील या भीतीने तो स्वतःला उचलायचा! याउलट, राजवाड्याच्या मागील बाजूस एक वाढ होता ज्याचा एक भाग मजबूत होता. ते दगडाचे बनलेले दिसत होते, परंतु प्रत्यक्षात त्या ठिकाणी एक छोटा तलाव होता. याचा परिणाम असा झाला की, जो तेथे आला तो त्या जागेला दगड समजू लागला. पुढे सरकतो आणि बिचारा तिथे बाणेसरोवर पडत असे. उद्यानासमोर बुजपार बांधले उभ्या राण्या आणि त्यांच्या दासी अनोळखी माणसांना तलावात पडताना पाहून हसत असत. राजवाड्याच्या बांधकाने प्रत्येक वस्तूवर व जागेवर जणू फरशीचा पसारा ठेवला होता. ती झोपडी त्यामुळे ती कोणाला दिसली नाही, पण तिच्या मायावी आत्म्यापासून कोणीही सुटू शकले नाही. पांडव तेथे राहणाऱ्या लोकांसाठी हा राजवाडा दैनंदिन मनोरंजनाचे साधन बनला होता.

सगळा पैसा आणि शुभचिंतन दिवसभर फिरून राजवाडा मागितला. खासियत पाहून मनात राग यायचा. अशा दिवशी, जेव्हा प्रपदा त्याचा खरा मित्र होता. जेव्हा ती तिच्याबरोबर पार्कमध्ये फिरत होती तेव्हा तिने पाहिले की संपत्ती आणि नशीब, चुकून, उद्यानात झाले. छा तलावात पडला आणि त्याचे डोळे ओले झाले.

हे पाहून प्रपदाला हसू फुटले आणि शिष्यांची खिल्ली उडवली. त्याला म्हणाले, "हे बघ, आंधळ्याचा मुलगाही आंधळा आहे!" मात्र पौपदाला असे म्हटल्यावर त्यांचे चूक लक्षात आली असेल पण त्यांनी ती जास्त गांभीर्याने घेतली नाही आणि त्यामुळे त्या अपमानास्पद शब्दांची माफी मागण्याचा विचार त्याच्या मनात मनी आला. आलाही नाही

पाण्यात पडून ओले घटक बदलता येतात पण ऋषींच्या तोंडून जे सांगितले गेले ते कॉपी केले होते, ते परत मिळणे शक्य नव्हते. इनाम कापल्यामुळे संपत्तीची हानी झाली. आत चाळणे.

"आम्ही या वाड्यात आपला अपमान करणार नाही आणि उद्या हतनपूरला परत जाऊ. जाईन," धना रागाने म्हणाला आणि शकुनला म्हणाला.

"बुटी पुतण्या!" शकू म्हणाली नाही, "आता इथे असण्याचे कारण नाही."

या पैशाने काहीतरी विचार केला आणि म्हणाला, "पण काका, मी जाण्यापूर्वी, मला हे माहित असणे आवश्यक आहे. माझी इच्छा आहे की युद्धाचा हा मायावी महाल कोणी बांधला?"

दुसऱ्या दिवशी ते दोघे युद्धाला गेले. या धन म्हणाला, "महाराज, इथे राहून आम्ही दिवस खूप आनंदाने सांगितला. आता जाऊया. आम्ही तनापूर परत यायचे आहे पण तुम्ही जाण्यापूर्वी, कृपया सांगा की तुमचे हे अद्भुत आणि पाहुण्यांचा महाल कसा बांधलास?"

पैसे घायला तयार बसल्यासारखे युद्ध झाले.

"अरे पैसे," योद्धा म्हणाला, "तू अजून काही दिवस इथे राहिला असतास तर मी तुला सांगितले असते. बरं, पण मला माहित आहे की तनापुरात, मैत्री केली तरी एकटे पडशील, म्हणूनच मी तुम्हाला तसे करण्यास सांगणार नाही. या राजवाड्याचा संबंध आहे, तो राक्षस आहे के आणि काम आणि धान हे शापकर माया नावाच्या राक्षसाने निर्माण केले आहे. काही काळापूर्वी कृष्णा आणि अर्जुनाला मारण्यासाठी अर्जुनाने खांडव वन जाळले होते. त्यावेळी माया राक्षस त्याच वनात प्रकटला. तेव्हा अर्जुनाने मायेचे प्राण वाचवले होते. कृष्णानेही नादेवला त्याच्या क्रोधापासून वाचवले होते. त्याच उपकाराच्या बदल्यात मी आम्हाला दिले आहे म्हणून, हा महाल बांधला गेला आणि अनुदेव अर्जुनाला गांडीव धनुष्य देण्यासाठी गेला. दया. भगवान श्रीकृष्णानेही ती चांगली दृष्टी दिली होती, जी धर, तू राजसूय आहेस.

मी शशुपालवर पाहिले आहे.

पांडवांचे कर्तृत्व पाहून धन आणि सौभाग्य खूप संतापले. होते. त्या योद्ध्याला वंदन करून ते काही न बोलता तनापूरला निघून गेले. इंधून परतत असताना, हे पैसे त्याच्यासोबत दोन इच्छा घेऊन जात होते - एक, बाय अपमानाच्या वेदनांचा बदला घेण्याची इच्छा आणि पांडवांचे राज्य आणि मायावी राजवाडा बळकावायचा आहे!

त्याला जेवढे फासे टाकता येत होते, तेवढेच समोरच्या व्यक्तीचे भाव वाचता येत होते. मीही तितकाच वेगवान होतो. त्याच्या चेहऱ्यावरचे भाव पाहून त्याने पैसे मागितले. अपमानाचा सापळा संपत्तीच्या मनाला टोचला आहे हे लगेच कळले. त्याला समजले पैसे बुक करण्याची हीच योग्य वेळ होती.

येथे कोणी पैशातून वाईट गोष्टी कमी करण्याची किंवा बनवण्याची शक्यता वाढवू शकते पदोन्नती किंवा फायदा होईल. या संदर्भात माझे स्वतःचे मत असे आहे की शकुन असावा पहिल्या दिवसापासून त्याची बहीण गांधारी हिने अंध धृताशी केलेले लग्न आवडले नाही आणि पैशासाठी भडकावून घरातील सदस्य व भावांमध्ये भांडण घडवून आणले. फसव्या शकुन मनाला थोडी शांती मिळाली असावी. जेव्हा गांधारी आणि धृताचा विवाह झाला होता शकुन, हतानापूरला आला आणि प्रथमच यया धनाच्या आत पांडवांचे पाणी घेऊन गेला. चगरी वाटली, तेव्हापासून त्याने ती चगारी भडकावली कृपया प्रारंभ करा आपल्या बहिणीशी झालेल्या एका अध्यायाचा बदला घेण्यासाठी या फसवणुकीचा संशय घेऊ नका. तो एक वाईट मार्ग आणि एक खोडकर मार्ग होता!

शकुन त्याच्या घुबडासारखे गोल डोळ्यांनी नाचत म्हणाला, "ये पैसा! मी तू हरमन मी तुम्ही राग समजू शकता पण तुम्ही अजिबात काळजी करू नका. मी तुला गमावले त्याचे आनंदात रूपांतर करण्याचा मार्ग विचार केला आहे. तुम्ही लोकांनी मनात इच्छा आणली आहे, ती पूर्ण होईल."

"ते सोडा, मामा," तो माणूस उठून म्हणाला, "तुम्ही स्पष्ट बोलता, तुमच्याकडून काहीतरी. असती तर, हं!"

"अरे पैसे," शकुनने त्याचा राग दाबला, "तू कसा तरी स्वतःहून कनिष्ठ आहेस. पत्त्यावरून विचारल्यानंतर, पांडवांना एकदा हानापूरमध्ये कार्यक्रम खेळण्यासाठी आमंत्रित करा. फर पाहा, माझे आश्चर्य!"

"...पण मामाजी, मी पांडवांशी कसा खेळ करू? मला बरोबर फासे येऊही शकत नाही."

"मला नाही!" शकुन जिद्दीने म्हणाला, "तू पैज लाव आणि मी तुझ्यासाठी फासे टाकीन. मी घाबरून जाईन!"

हा पैसा मूर्खपणाचा होता पण इतका नाही की ज्यांना या संशयाचा अर्थ कळत नाही शोधणे! ही सूचना ऐकून त्यांच्या चेहऱ्यावर सुटकेचा निःश्वास उमटला.

हतानापूरला पोहोचल्यावर शकुन आणि यया धन यांनी पांडव आणि प्रपदाचे वैभव धारण केले. धृताला काय अतिशयोक्तीने सांगितले आणि त्याच वेळी प्रतची योजना सांगा. धृत स्वतः पांडवांकडून चढत असे. त्याला शगुनांच्या धूर्त युक्त्या आवडल्या. तो ताबडतोब वधूला बोलावले आणि आत जाऊन पांडवांना पुतळ्यासाठी आमंत्रित करण्यास सांगितले. राजाला हा प्रस्ताव आवडला नाही पण तो राजाच्या आज्ञेपुढे बाध्य झाला. मी पांडवांचा उपकार असल्यामुळे देवीने धृताला युद्ध पाठवले असावे असे मानले जाते. निमंत्रणामागील तपशिलांची जाणीव करून दिली असेल पण साध्या मनाच्या योद्ध्याला

युद्धीया (युद्धी) काही कमी नव्हती! पांडव विहीर हानापूरला पोहोचतात आणि कॉपी करतात

खेळ सुरू होण्यापूर्वी यया धनाने धृताला सांगितले, “महाराज, मी यात आहे मी खेळात पैज लावेन पण माझ्या काकासाठी फासे टाकेन. असा कोणताही नियम नव्हता, पण तसे करू नये असा काही नियम नव्हता! धृताने मान हलवून पैसे घेतले. परवानगी द्या आणि बंधनात, खेळ या अटीवर सुरू होईल.

शकू पास करू शकला नाही. त्याने हवे तसे फासे फिरवले. शंका घेऊ नका आणि युद्ध हरत राहिले. सरदाराने प्रथम आपला सुंदर हार आणि चारित्र्य दिले. शिवका मारला आणि तो हरला. मग त्याने आपली संपत्ती पणाला लावली दया, आणि त्याला देखील गमावले. शकुनने युद्धाची रणधुमाळी थोड्याच वेळात डोळ्यांनी टिपली. गरीब व्हा. त्याची संपत्ती, वैभव, सर्व संपत्तीने त्याला जिंकले.

खेळ चालला. युद्धाची अवस्था मृत्यूसारखी झाली. माझे स्वतः आणि पराभवांतर जेव्हा योद्धे उदयास आले, तेव्हा शकुनने त्याला पुन्हा चिथावणी दिली, “युद्ध, हा एक शू गेम आहे. हे कधीही, काहीही होऊ शकते. या गेममध्ये तुम्ही गमावलेले पैसे

होय, या गेमनेही तुम्ही त्याला परत जिंकू शकता!”

“पण,” योद्धा म्हणाला, “माझ्याकडे आता काहीही उरले नाही.”

“असं बोलू नकोस यार!” शकुनची अस्वस्थता शिगेला पोहोचली होती. “तू आता हरवलास जवळच तो भव्य मायावी राजवाडा, एवढा मोठा देश!”

भीमाने युधरला हातवारे करून थांबवले. पण योद्धा शकुनांच्या भानगडीत अडकला. तो संपला होता त्याने मान्य केले. शकुनने बराच वेळ फासे फेकले. यु धार आपला महाल आणि भारताचाही पराभव झाला. भीमाने डोके धरले. पैशाची इच्छा पूर्ण झाले!

खेळ हळूहळू खराब होत होता. आणि मी ते अनेक वेळा केले आहे सरदाराला समजावले की खेळ सोडून उठून जा, पण योद्ध्याच्या मनातही काही वेळेसाठी गेले. तो बसून आपली पैज खेळला. आणि आर ने धृताचा खेळही बंद केला ते पूर्ण करण्यासाठी आग्रह केला, परंतु डोळे बंद असलेल्या धृताने आपला मुलगा गमावल्याची ही पहिलीच वेळ होती. मी आनंद पाहू शकलो!

शकुनने वीराच्या डोक्यावर हात ठेवला आणि मोठ्या प्रेमाने म्हणाला, “युधर, नाही का? हरले! तू महान आणि तापी राजा आहेस. चित्रातील विजय ज्याच्याकडे संयम आहे त्याचाच आहे आणि तूच आहेस संयमाचा, आणि तू!”

शगुन पाहून योद्ध्याने विचारले, “पण आता माझ्याकडे आहे काही नाही, मी कसे खेळू?”

मुक्त होत असलेला पैसा पाहून शकुनने योद्ध्याला म्हटले, “या भावांना घे बघ, तू! जोपर्यंत तो तुमच्या जवळ आहे तोपर्यंत तुम्ही हरवू शकत नाही. जर तुम्हाला तुमचा भाऊ हवा असेल तुम्ही ते पणाला लावू शकता. जर तुम्ही जिंकलात तर तुम्हाला सर्वकाही परत मिळेल.”

अर्जुनाने आपला भाऊ युध्नाकडे आश्चर्याने पाहिले, पण तोपर्यंत खूप उशीर झाला होता. युधर राजी झाला आणि त्याने पैज लावली. शकूने फासे टाकले आणि मग जो आला उशीर होत होता. हा पैजही लढाईत हरला. अशा प्रकारे, योद्धा स्वतः आणि त्याने आपल्या चार भावांना पणाला लावले आणि एक एक करून ते पाच लोकांची संपत्ती मिळवू शकले. काय बनले आहे.

“मला माझा पराभव मान्य आहे. आजपासून मी आणि माझे चार भाऊ संपत्तीचे गुलाम आहोत.

अ!" योद्ध्याला बाळ होते पण त्याला आपले अश्रू आवरता आले नाहीत.
"तुम्ही निराश होणार आहात, तुम्ही योद्धा आहात!" शकू म्हणाली नाही, "हा असा खेळ आहे. इसम
पराभूत होऊनही तो जिंकतो... आणि तरीही तुम्ही सर्व काही गमावले नाही!
शीर्षक विसरलात का?

यानंतर जे येते ते सांगूनही मला घेऊन जाते. निराशेत खोलवर
काही अनपेक्षित निकालाच्या आशेने लढवय्याने कुंडलीवर पैज लावून अंतिम बाजी मारली.
खेळ दया. शकुनच्या हातात फासे असेपर्यंत कागदाच्या खेळात काहीच नव्हते
ते शंभर नव्हते. युध्द पैज हरला आणि प्रपदही त्या माणसाची संपत्ती बनला. ते
त्या वेळी, युद्धापेक्षा जास्त गरीब जगात कदाचित कोणी नसेल.

मला त्या कुटील आणि घाणेरड्या खेळाचा भाग व्हायचे नव्हते.
च्या टास्कचा ऑब्जेक्ट देखील टास्कच्या सारखाच असतो. म्हणून, आय
त्याला हवे असले तरी तो स्वतःला त्या सदस्यापासून वेगळे करून पाहू शकत नाही.

“राज, जा आणि प्रपदाला मीटिंगमध्ये खेचून आण!” या पैशाची गरज आहे. पांडव
यासह संपूर्ण न्यायालय मागे पडले होते. कोणी काही बोलायच्या आधीच सरकार आणि नवस
दिशेने धावले

सिंहासन आणि राज्यकारभाराच्या मध्यभागी काय झाले ते मला माहित नाही.
थोड्या वेळाने मला दिसले की सरकार त्या गरीब मुलाला केसांनी पकडून नळ दाखवत आहे.
आकुंनी मला राज्यसभेत ओढले. औपाडचा प्रणय थरथर कापत होता. त्याचे शरीर
खाली वाकले होते आणि तिला ओढले जात होते.

"अरे महाराज! मला मासिक पाळी येत आहे आणि मी यावेळी फक्त एकच परिधान करणार आहे. मूर्ख,
लाज वाटली काहीतरी!" कृष्ण रडत होता.

औपदांचा आशीर्वाद ऐकून भीम उभा राहिला. त्याच्या पदाचा अपमान सहन होत नाही
होत होते, पण योद्ध्याने त्याचा हात धरून त्याला थांबवले. "आम्ही आता पैशाचे गुलाम झालो आहोत
भीम! खाली बसा."

"शूट अप गर्विष्ठ बाई!" ही संपत्ती आणली, "तू मला सर्वासमोर आंधळे केलेस
म्हणाले! लाज वाटत नाही का मग? तुझ्या या मुखाने तुला एका पत्रात हरवले आहे. आता तु
राजा असो वा एकवा, तू माझी दासी आहेस. राज्यकारभार! या अहंकारी शरीराचा
ये काढून टाक आणि ते करू नकोस आणि माझ्या मांडीवर बसव. अनेक दिवसांपासून त्याची
अपमानाच्या अन्नात मी जळत आहे. मी बारकाईने पाहिले तर माझे
ही मत्सर कमी होईल!" शकुननेही पैशाच्या सर्व इच्छा आपल्या फासेच्या सहाय्याने पूर्ण केल्या.
ते पूर्ण झाले!

हा पैसा इतकं सांगायाचा होता की सरकारने प्रपदाची चिंधी पकडली. ती ओरडते
ती आणत राहिली, पण सरकारने तिला सोडले नाही. नियम फाडणे म्हणून कठीण
त्याचा हात धरला होता, पदही त्याच ताकदीने त्याला धरत होते. त्यावर आणि
काही घराणेशाहीचा, बराच काळ होता!

माझ्या ओलसर डोळ्यांमधला धृताचा राज्यसभा श्रीमंत, कण आणि

शकुनची टपरी हास्याने गुंजत होती. आणि सु रडत होती आणि धृताला पुन्हा पुन्हा हे विचारत होती हे घृणास्पद कृत्य थांबवण्यासाठी तो प्रार्थना करत होता. मोह आणि ताज च्या तथ्ये संलग्नतेने हिना धृतालाही मुकी आणि बहिरी केली होती! तो त्याच्या अयो यताला हीन पदाच्या मागे छापण्याचा अयशस्वी प्रयत्न करत होते. राजा म्हणून, आणि जा! मी, माझा पत्ता आणि काका कृपाचाय हृदयविकार होण्याशिवाय करू शकलो असतो!

मी आणि लोखंडासारख्या महावीरांपुढे जेव्हा जेव्हा प्रपदाने डोके टेकवले, तेव्हा तो असहाय्य अवस्थेत बसला. हे पाहून मित्राला कृष्णाला फोन करण्याशिवाय पर्याय नव्हता. आपली विनयशीलता वाचवण्यासाठी त्याने जे ठेवले होते ते सोडले. ते पूर्ण संस्कृतच्या टप्प्यावर पूर्णपणे शरणागती पत्करली.

देवाला फक्त शरणागती हवी असते असे म्हणतात. जर माणूस स्वतःला पूर्णपणे समजतो जर त्याने स्वतःला पायरीवर समर्पित केले तर दहा लोकांची संपत्ती मिळवूनही त्याचे काहीही बिघडवू शकत नाही. इकडे राज्यसभेत या! तितक्यात दौपद निघून गेला आणि हात जोडून कृष्ण मी मेल्यावर मी आणि संपूर्ण सभेने ते पाहिले ज्याची कल्पनाही करता येत नाही.

सरकार दोन्ही हातांनी साडी खरेदी करत होते आणि साडी उघडत राहिली. होत होते वौपद आपल्या जागेवर उभे राहून 'हेकरा, हेकरण' म्हणत फिरत होते. शासन बी काळजी करत राहिली... साडी उघडत राहिली पण शेवट काही आला नाही. b हात दुखायला लागले, कपाळावरून घाम टपकत होता जणू तो कडक उन्हात नांगरणी करून आला होता. हो, पण साडी संपण्याचे नाव घेत नव्हती. सभेला मोठी गर्दी झाली होती. शेवटी सरकार थकून बसले. हे ईश्वराच्या आत्मसमर्पणाच्या सामर्थ्याचे आहे तो अतुलनीय होता. त्या दिवशी प्रथमच मी कृष्णाला भगवंताच्या रूपात पाहिले!

भीमाचे शरीर क्रोधाने थरथरत होते. "ऐका, नियम करा!" तो गर्जना करत म्हणाला, "आज मी हा आहे मी असे करतो की जेव्हा वेळ येते तेव्हा मी रणांगणात तुझी छाती फोडतो. मी ते विझवीन!" भीमाच्या मृत्यूची बातमी ऐकून सर्वांचा पक्ष हादरला, पण भीमाचा राग शांत झाला. नाही ते होते तो म्हणाला, "अरे पैसे! ज्या मांडीवर तू प्रपदाला बसायला सांगितलेस, मी जर मी लढाईत ती मांडी मोडली नाही, तर मी कधीही निरोगी होणार नाही!" भीम भीम मध्ये हे ऐकून पैसा आणि सरकार घाबरले आणि त्याच्याकडे पाहू लागले. ते वाईट होत होते भीमाचा राग वाढत चालला होता आणि प्रत्येकजण सतत पांडवांना कृष्णाकडे पाहत होता. सहकार्याने आनंद झाला.

अशा परिस्थितीतही माच्या आग्रहास्तव धृताला मध्यस्थी करावी लागली. त्याच्या पोस्टवरून अपमानाबद्दल माफी मागितली आणि विचारले, "आई, या सभेत तुझी अतुलनीय बदनामी झाली आहे. आहे. हे पाप फक्त आईने नाहीसे होणार नाही. जे पाहिजे ते मागा. मी तुम्हाला ते वचन देतो तुमचा पराभव होईल."

"राजा!" दौपडा घट्ट घासून म्हणाला, "तुमचा मुलगा तुमच्या राज्यसभेत आहे.

आपल्याच सुनेची लाज दुखावण्याचा खोडकर प्रयत्न हाताने केला आहे. या अपमानाच्या बदल्यात माझ्या पतीच्या सामर्थ्याने मी माझ्या मुलाला शाप देऊन फसवले तरी माझा अपमान होईल. भरपाई होऊ शकत नाही! पण तू मला तुझ्यासाठी ओळखतोस म्हणून तू फक्त हेच करू शकतोस. मला आणि माझ्या मित्रांना तुझ्या कपटी पुत्राच्या गुलामांपासून मुक्त होऊ दे आणि आमचे राज्य परत येवो."

"इंधका राणी कौपडाची इच्छा ताबडतोब पाळली पाहिजे!" धृताकडे आहे कृपया जाहीर करा मी पहिल्यांदाच धृताला सार्वजनिक ठिकाणी घाबरलेला पाहिला होता.

माझ्यात प्रपट्टाचे सौभाग्य होते आणि कौरवांचे सौभाग्य होते की त्यांनी सर्व संपत्ती आणि संपत्ती जिंकली होती. इतर गुन्हे करूनही सरकारसारख्या नैसर्गिक लोकांना जिवंत सोडण्यात आले.

ज्या सभेत राजघराण्यातील सुनेचा पतीसमोर अपमान होतो, सभेत राजा आणि झाडासमोर एका सद्गुणी आणि राजेशाही स्त्रीचे केस ओढून त्याने खेचून आणले आहे आणि ते होऊ नये यासाठी प्रयत्न केले आहेत, त्या बैठकीत बसलेले सर्वजण त्या आबालचे केस जरी छातीवरून धुतले गेले असते, तरी ती हृदयद्रावक घटना घडली असती. भारताच्या इतिहासातून सुटका होणे अशक्य होते!

खूप आईच्या दबावामुळे आणि कृष्णाच्या चमत्कारिक खेळामुळे त्या फसवणुकीच्या शेवटी पांडवांना त्यांचे राज्य वगैरे परत मिळाले आणि ते शांतपुवाक इथला परतले. गया, कटुमेरेमन यांच्याकडे दोन शिल्लक होते - पहिले, किंवा कौरव-सभेत, आपे आणि प्रौपद. पांडव अपमान विसरतील का? सर्व पैसे आणि संतती जिंकल्यानंतर मी त्याच्यावर लादलेल्या पराभवाचा कडू घास मलाही सहज प्यायला मिळेल का? मेरेडॉनचे उत्तर एकच होतं - नाही!

दुसरीकडे, आतमध्ये पोहोचताच भीमाच्या बाहुंनी संपत्तीचे रान मोडून राज्य केले. एक छाती पिण्यास फडफडली आणि येथे, Y संपत्ती आणि शुभेच्छा, आंधळा धृतरासोबत बसून रात्रदिवस पांडवांना फसवून त्यांचा पराभव करणे योजना बनवत राहा.

एके दिवशी मला समजले की युधुर पुन्हा आपल्या भावांसोबत पेपर खेळत आहे. तो तनापूरला येत आहे. ही घटना लक्षात घेऊन मागच्या वेळी हेही कळले. यावेळी खेळाचे नियम बदलण्यात आले. पैसा असो, राज्य असो की ठरले

कोणालाही पणाला लावले जाणार नाही, पण हरलेल्याला बारा वर्षांचा वनवास मिळेल आणि मग एक वर्षाची अंधश्रद्धा कापावी लागेल. आदरातिथ्य करताना ओळखल्यास घेतल्यास त्याला तेव्हापासून बारा वर्षांचा वनवास स्वीकारावा लागेल!

मला नंतर कळले की युधुरला चांगले फासे कसे टाकायचे हे माहित नव्हते आणि त्याला पेपर खेळण्याची आवड होती. या पैशाने युद्धाच्या या कमकुवतपणाचा फायदा घेतला. त्याला पुन्हा प्रत मागवण्यात आली. पैशाने ही अट केल्याचेही स्पष्ट झाले ती ठेवली गेली कारण तिने जुगार जिंकला आणि पांडवांना वनवासात पाठवून राज्य बळकावले. घ्यायचे होते माझा विश्वासच बसत नाही की एखादा योद्धा इतका मूर्ख कसा असू शकतो वार्डट रीतीने पराभूत होऊनही पैशाच्या हातून अपमानित होऊनही तो का विझला नाही? आणि शंका असतील हे आधीच माहित असताना तो खेळायला परतला. पत्रात इतर कोणालाही जिंकणे शक्य नव्हते.

रात्रभर मी विचार करत राहिलो की युधुरने खेळ खेळण्याची ही अट मान्य केली. पण याचं उत्तर कळत नसताना मी दुसऱ्या दिवशी जवळ पोहोचलो. आपण दोघे कौरव आणि पांडव यांच्यात चर्चा व्हायची. जरी वैयक्तिकरित्या आवाजाला काही बोललो नाही, पण देवळाच्या जाणकाराला माहित होते की त्याच्याप्रमाणे मीही गुरुचायांचा मुलगा असल्यामुळे मला पैशाचा आधार देणे भाग पडले तनापूरच्या गादीवर नटा हात बांधला गेला. आणि माझे उत्तर देण्यासाठी शंका आणि शंका सोडवायला आणि फक्त इशारा करूनच, तो पांडवांवर दया करत असे.

माझ्या पत्त्याच्या मर्जीखाली इतके गाडले गेले, आणि माझे काका कृपछाया, धृतरा असे सांगण्यात आले होते की, संस्थानिक बाबींव्यतिरिक्त, द शेवटच्या संभाषणातून जवळजवळ बंद होते. मला आठवते जेव्हा मी त्याला धृत आणि त्याच्या मूर्ख मुलाने अंध केले होते. आणि जर त्याने काही बोलण्याचा प्रयत्न केला तर तो राजाच्या प्रार्थना आणि भक्तीसाठी आसुसलेला असतो. तो मला धडा शिकवून शांत करायचा. आरच्या बाबतीतही असेच होते. अनेक प्रसंगी कौरवांची नीतिमत्ता त्यांना आवडते हे मला त्यांच्याशी झालेल्या संभाषणातून कळले. तो नव्हता आणि P, कारण तो धृताचा चुलत भाऊ होता, उघडपणे कौरव-पी बोलत होता. थरथरत होते. हेच मुख्य कारण होते की सारखी विचारसरणी असल्यामुळे आम्ही दोघेही कधी कधी-कधी कधी खुणेपर्यंत भाषेत बोलून मन हलकं करायचे. अजिबात संकोच करू नका

तुमची पद्धत महाराजांसमोर ठेवा आणि पांडव पुन्हा हतनापूरला येऊन पैसे खर्च करतील. चालीत अडकण्याचे कारण विचारले.

मला पाहताच त्याने मला मोकळे केले आणि शांतपणे म्हणाले, "काळ खूप मजबूत आहे, अरे धरा! त्याचा वेग अर्थातच कमी आहे पण तो आपल्या प्रत्येक पावलाने पृथ्वीला हलवतो. पण आणि वनस आणि नमनच्या खुणा एकत्र सोडत राहतो. जिथे काही लोक विशालतेखाली दबून तो इतिहास बनतो, तो त्याच्या पाऊलखुणा बनतो, काही नवीन वास्तव.

ते मूळ बिंदू म्हणून देखील उदयास येतात. माझा विश्वास आहे की योद्ध्याला हे समजले आहे आणि म्हणूनच तो पुन्हा हतनापूरला आला आहे. वेळ वळते आहे, पु! मी आणि हतनापुरात होत असलेल्या विनाशाचे आणि नवनवीनतेचे तुम्हीच लाभार्थी आहात. फक्त पाहू थांबा!"

वरचे विधान आणि शकुंकची चाल समजणे सोपे नव्हते. मी फक्त आहे हा सगळा खेळ म्हणजे प्रदीर्घ काळ चाललेल्या प्रक्रियेचे पूर्वनिर्णयित नाटक आहे हे कळले. त्याचा एक भाग आईचा होता आणि योद्ध्याला माहित होते की त्याला या भागात आपला महत्त्वाचा भाग द्यायचा आहे. जमीन भरायची आहे.

एकदा हतनापूरच्या विधानसभेत फररूत वाजवले गेले. काही बिनशर्त घटना आहे तसे होणे अपेक्षित नव्हते. असंही काही आलं नाही! युधरला पराभव पत्करावा लागला आणि त्याचा पराभव झाला. त्यांनी भाऊ आणि पत्नीसह बारा वर्षांचा वनवास स्वीकारला. लया. सर्व पैसा, नशीब आणि धृत हे शाश्वत होते कारण त्यांनी याची कधीच अपेक्षा केली नाही. त्याचा फसवा डाव इतक्या सहजासहजी यशस्वी होईल असे नव्हते.

हे सर्व रंगमंचाच्या नाटकासारखे होते, जिथे प्रत्येक कलाकाराला त्याच्या भूमिका आणि संवादाची चांगलीच ओळख आहे. किंवा पैशाची हालचाल तो खरोखर यशस्वी झाला का? की योद्धा मुद्दाम या फसव्या चालीला पडला होता? कमकुवत काय होते? कोणाचा क्षणोक्षणी आणि कोण बांधायला उत्सुक होते? मी नियमानुसार या उत्तरांची प्रतीक्षा करण्याव्यतिरिक्त दुसरा पर्याय नव्हता.

पांडव वनवासात गेल्यावरही धृताच्या मनात पांडवांच्या स्मरणात पुष्कळ मनी होते. ई किंवा विशेष ही भावना कमी होत नाही. संपत्तीच्या स्वभावामुळे, तो नियमितपणे पांडवांना नियुक्त केला जात असे. बातम्या द्यायचा. त्या काळी पांडव वैतवनात झोपडीत राहत असत. एक दिवसाचे पैसे हैतीवनला विश्रांतीसाठी जाण्याची इच्छा आहे. त्याने मला आणि कणालाही घेतले सोबत जायला सांगितले. मला वाटले की तेथे जाऊन पैशाने पांडवांना पुन्हा त्रास होईल. मला याची खूप काळजी वाटत होती, पण मी माझी इच्छा कधीच स्वतःला सांगितली नाही. राजाच्या इच्छेपेक्षा आणि आज्ञेपेक्षा काहीही महत्त्वाचे नव्हते. आम्ही पैसे घेऊन चालतो तयार झालो.

हैतीवनला गेल्यावर एक अतिशय सुंदर तलाव असल्याचे दिसले. हा पैशाचा तलाव नान आणि दारा त्यांच्या इच्छेने झाले पण गंधवराज चासेन त्या तलावात आधीच होते. पाणी करत होते. चासेनच्या गंधव सैनिकांनी पैसे रोखण्याचा प्रयत्न केला तर या पैशावरून त्यांच्यात वाद सुरू झाला. चासेनचे सैनिक देखील त्यांच्या स्वामींशी पूर्णपणे अविश्वासू आहेत. होते. त्याने पैसे तलावात टाकण्यास साफ नकार दिला. या पैशात अनेक गुण होते. त्यापैकी एक असा होता की तो गर्विष्ठ होऊन छोट्या छोट्या गोष्टींचा अभिमान बाळगत असे.

घेत असे

हे पैसेही तिथेच अडकले आणि चेसेनच्या शिपायाला म्हणाले, “चासेनला सांग, तर जर त्याला तलावात आंघोळ करायची असेल तर आधी बाहेर येऊन माझ्याशी लढा!”

या पैशाच्या मूर्खपणावर मला खूप वाईट वाटले. मी त्याला हळुवारपणे समजावले, "ये पैसे! आम्ही मनोरंजनासाठी आलो आहोत. हा तलाव सोडा, दुसऱ्या तलावाकडे जाऊ या एनएस."

पण पैशाची एवढी समज असती तर काय हरकत होती! पैशाने गंधव वर चढले आणि दुसऱ्याच क्षणी चासेनाच्या सैनिकांनी आमच्यावर हल्ला केला. पासून आम्ही तैवानमध्ये फिरायला गेलो होतो, त्यामुळे आमच्याकडे जास्त जागा नव्हती आणि नाही आम्ही काही दुर्दैवी मृत्यूसाठी तयार होतो. गंधवाने आमचे छोटेसे सैन्य पाहिले-संघाची स्थिती करा. चासेनच्या सांगण्यावरून त्याने पैसे, मला आणि कणालाही बंद केले. बनवलं तितक्यात आमचे काही कर्मचारी तेथून ताबडतोब निसटले तो पांडवांच्या आश्रयाला गेला आणि त्यांना सर्व काही सांगितले.

माझा अंदाज आहे की युधाशिवाय सर्व पांडव बांधवांनी "या धन" असे म्हटले असावे कुटील आणि घाणेरड्या माणसाचे असेच व्हायला हवे! त्याला त्या गंधवाच्या हातून मरू दे!" पण योद्ध्याच्या प्रामाणिकपणा आणि सौम्य स्वभावामुळे हा पैसा नेहमी त्याच्या उद्धटपणासाठी वापरला जात असे. आणि कमी असूनही जीव वाचला. अल्पावधीतच पाच पांडवांचे प्राण गेले. त्याने तुला नेले आणि त्याने अल्पावधीतच गंधवाचा पराभव केला. तुमची विनंती पण चा सेन आम्हा सर्वांना सोडून गेले.

गंधवाकडून अपमानित झाल्यावर भरपूर संपत्ती आली. त्याच्या अपमानाच्या जखमेत जन पांडवांना पराभूत करण्यासाठी त्याने अनेक वेळा प्रयत्न केल्यामुळे अधिक वेदना होत होत्या. काय, पांडवांनी त्यांच्या शौर्यामुळे त्यांना वाचवले. ते मन त्याला त्याच्या शारीरिक आणि मानसिक पराभवाचा अभिमान होता पण त्याच्या खोट्या गर्वाचा त्याला अभिमान होता. धरमच्या त्या पराभवाचा धडा मला ऐकू आला नाही. गर्व आणि अभिमानाने हा पैसा इतका कमावला आहे हैतीवनमध्ये ए-जल याग करून आत्महत्येचा निर्णय घेतला याचे समाधान झाले. करून घेतले मी, कण आणि शासन यांना समजावून सांगणे आणि त्यांना परत तनापूरला ठेवणे फार कठीण होते आणा जेव्हा मी परत आलो आणि वराला ही घटना सांगितली तेव्हा आम्हा दोघांनी खूप पैसे खर्च केले. मूर्खपणा आणि त्याची अवस्था पाहून हसणे. असा कठोर धडा आम्ही मानला हे पैसे पुन्हा मिळाल्यानंतर पांडवांचे कोणतेही काम होणार नाही.

या घटनेनंतर काही दिवसांनी आपल्या शिष्यांसह महासभा वसा तो तनापूरला आला. महार वासाला त्यांच्या मत्सरी स्वभावाची आवड होती आणि ते ते करणे तळहातावर गोंद मिळाल्यासारखे होते. शाप त्याच्या जिवाच्या टोकावर राहिला. ते इकडे ये आणि तिथे शाप दे! असे ऋषी जेव्हा कधी शाप देत असत.

पण, त्याच्याकडून वरदान मिळण्याची शक्यता होतीच. वासा बघत आहे पैशाच्या कुटिल बुद्धाने मग पांडवांच्या मदतीसाठी कुच निर्माण करण्यास सुरुवात केली. करू पांडवांच्या नाशासाठी वासाला प्यादे बनवण्याची जोखीम त्याने घेतली. घेतले.

यज्ञ धनाने वासाचा सर्व शक्तीनिशी सत्कार करून त्याला प्रसन्न केले.

तुम्हाला पाहून मला खूप आनंद झाला म्हणाला, "शुद्ध धन! तुझ्या सेवेत मी आनंदी आहे, तू

पैसे उघडल्यासारखे होते! त्याला हे कारण होते.

"हे प्रभू!" या पैशाने एक कुटिल हास्य छापले आणि म्हणाले, "हे माझे भाग्य आहे तुम्ही मला सेवा करण्याची संधी दिली. तुम्हाला माहित आहे की माझे कुटुंबातील सदस्य माझे मित्र आहेत. अरे भाव आजकाल तो हैतीवनमध्ये आपल्या भावांसोबत राहतो. मला याचे वाईट वाटते त्यांच्या वनवासामुळे ते तुमच्या सेवेच्या गुणवत्तेपासून वंचित राहिले आहेत. तू माझा आहेस सेवेत खूश आहे आणि मला आशीर्वाद द्यायचा आहे म्हणून माझी एकच इच्छा आहे तू एकदा माझा मोठा भाऊ युधुरकडे तुझ्या शिष्यासह जा आणि तोही तुमची सेवा करण्याची संधी द्या!"

"पैसे वाया!" वसा भोळेपणाने म्हणाला.

"हे प्रभू!" या धन म्हणाला, "माझी आणखी एक इच्छा आहे की तू सरदाराबरोबर आहेस. अशी वेळ येते जेव्हा प्रपदा आपल्या पत्नीला भोजन दिल्यावर देखील अन्नाने थकतो. चुकीचे असणे जेणेकरून ते तुमचे स्वागत करतील."

"तुम्ही महान स्वभावाचे आहात की संपत्तीचे!" वासा म्हणाले, "मला पाहून खूप आनंद झाला तू तुझ्या पांडव बंधूंना इतकं करतोस असं वाटलं. मी तुम्हा सर्वांना शुभेच्छा देतो आणि इथून मी थेट तैवानला जाईन! तुझ्या नुकसानाचे कारण तूच आहेस!" म्हणे ऋषी वास तो आपल्या शिष्यांसह हतनापूरहून स्थलांतरित झाला.

या पैशात आनंदाला जागा नव्हती. जंगलात राहिल्यामुळे त्याला हे माहित होते वासाला हॉस्पिटलमध्ये भरती करणे शक्य होणार नाही आणि परिणामी वास पांडवांसोबत असेल आणि त्यांना शाप देईल. पांडवांनी याहून अधिक हरले नाही तर नसले तरी त्यांचे मनोर्धेर्य खच्ची होणार हे नक्की. वासा जाताच हा पैसा जोरात आहे हसायला लागली. आता पांडवांना वासाच्या क्रोधापासून कोणीही वाचवू शकत नाही असा त्यांचा विश्वास होता. होते.

ही फसवणूक करणाऱ्या व्यक्तीची ओळख आहे की जेव्हा संधी दिली जाते तेव्हा तो सुख-शांतीच्या आधी त्याच्या सुखाची इच्छा! हे पाहून मला वाईट वाटते यशवी आणि परमणी सारख्या आक्क वासाच्या मनींच्या हेतूबद्दल शंका नाही.

या!

पांडवांच्या भावी स्थितीची कथा जाणून घेण्यासाठी यज्ञ धन त्यांच्या गुच्छर वासाकडे गेला. परत पाठवलं. गुच्छर जगातून परत आले आणि त्यांनी जे सांगितले ते ऐकले. बाकी सर्व तिथेच राहिले.

या संपत्तीला दिलेल्या वचनानुसार, वासाने सैतानाकडे पोहोचले आणि त्याच्या शिष्यांकडून शोधून काढले. असे झाले की पांडव भोजन करून निवृत्त झाले. ते सर्व एकाच वेळी रणांगणाच्या बाजूने घेऊन जा. वासाचे दर्शन हे आशीर्वादापेक्षा कमी नव्हते!

युध्वासह सर्व पांडव बंधूंनी त्यांची पूजा केली आणि त्यांची स्थिती दाखवण्याचा प्रयत्न केला. विचार करता करता तो म्हणाला, "महाराज! तुझ्या चरणी आम्हांला धन्यता वाटते काय झालं आहे तुला?"

वास म्हणाला, "तुम्ही भाग्यवान आहात, तुम्ही आहात! पैशाच्या घरी मुक्काम केल्यावर त्यांच्या सांगण्यावरूनच मी माझ्या शिष्यांसह येथे आलो कारण संपत्तीच्या इच्छेनुसार, तुम्हालाही माझ्या गाडीची संधी मिळू शकते. आम्हाला आत्ता खरच भूक लागली आहे."

यावेळी त्यांना अडकवण्याची योजना धनाने का चतुराईने आखली होती हे सरदाराला समजले.

निर्माण केले होते. पण तो घाबरला नाही आणि म्हणाला, "तुम्ही नान करून परत या! आम्ही तुमचे तो तुमच्या शिष्यांसाठी जेवणाची व्यवस्था करता.

"ते चांगले आहे!" वासाने सांगितले आणि शिष्याला नदीकिनारी घेऊन गेले. चल जाऊया ते निघून गेल्यावर पाचही भाऊ जणू एकमेकांकडे पाहू लागले मला मारले गेले. मात्र सध्या चिंतेची बाब म्हणजे एवढ्या कमी कालावधीत वसा अँड शिष्यांना भोजन देऊन तृप्त कसे व्हावे. त्यालाही चांगलं माहीत होतं की जर वासा आपल्या पाहुणचारावर समाधानी नसेल तर काय परिणाम होईल!

"आम्ही ही संपत्ती गंधवांच्या क्रोधापासून वाचवली," भीम दात घासत म्हणाला, "पण त्याच्या खालच्या वागण्यात काहीच सुधारणा झालेली नाही. बघा त्याने आम्हाला काय संकटात टाकले आहे!"

युधाने सौपदाला विचारले, "सौपद, या वेळी तू आम्हाला मदत कर. तु हे करू शकतोस का?"

"नाही सर!" प्रपद आनंदाने म्हणाला, "ती व्यक्ती मला सुयदेवाने दिली होती. आणि त्यात शिजवलेल्या अन्नाने अनेकांचे पोट एका दिवसात भरू शकते, असे सांगण्यात आले. पण मी स्वतः अन्न खाईपर्यंतच हे करणे शक्य आहे. माझे अन्नाने थकल्यानंतर तो अन्नदान करू शकत नाही. आनंदाने, आय थोड्या वेळाने जेवण संपवून मी ते धुवून ठेवले आहे.

"अरे, असं आहे का! ही एक गंभीर परिस्थिती आहे आणि आता आमच्याकडे जंगलातून ताजे फळे आहेत.

आणून शिजवण्याशिवाय पर्याय नाही." असे म्हणत पांडव जंगलाकडे धावले. पडले.

सौपदाने उंदीर पेटवायला सुरुवात केली आणि आपला मित्र कृष्ण आठवू लागला. तो त्याच्या पाच महाबली पट्यांप्रमाणे घाबरू नका, कारण प्रत्येक संकटात त्याची भक्ती असते. त्याला मदत करायची. कौरवसभेतील चिर-हरणाच्या घटनेने तपाचा हा प्रत्यय दिला. खूप दया आली. त्याच्या अखंड श्रद्धेचा परिणाम म्हणजे पांडव अनुकरण करणारे होते. होय, थोड्या वेळाने कृष्ण तेथे आला.

"ओहो!" भगवान श्रीकृष्णाला पाहून त्याला आश्चर्य वाटले. "तू इथे कसा आलास?" त्याने विचारले.

"मी मैतावनाने जात होतो. अचानक मला खूप भूक लागली, असं वाटलं आज तुमच्या सोबत जेवायला जा!" कृष्णाने त्याला मुक्त केले आणि उत्तर दिले.

"माफ करू नकोस कृष्णा," प्रपद चिडून म्हणाला, "मला माहित नाही की तू मला आमच्या त्रासांबद्दल माहिती आहे किंवा माहित नाही, परंतु यावेळी मला तुम्हाला खायला द्यावे लागेल. कारण अन्नाचा दाणाही नाही."

"मी तुझ्या त्रासाचा नंतर विचार करेन, पण आधी मला काहीतरी खायला मिळेल. हवे होते एकदा मला तुझा बाप दाखव. कदाचित त्यात काही अन्न शिल्लक असेल."

"तुला माझ्यावर विश्वास बसत नसेल तर घे, स्वतः बघ." औपदा म्हणती तुझा गुरू कृष्णाच्या हाती ठेव.

"अहो! बघ, तुझे खोटे पकडले गेले!" कृष्णाने त्या पंजाच्या काठावर चिकटवले, तांदळाचा एक दाणा उचलून तो म्हणाला, "तुम्ही म्हणत होता की तुमच्याकडे एक दाणा नाही. नाही, मग ते कुठून आले?"

"पण... पण... मला हवे असेल तर..." या वाक्यातून काहीच बोलता आले नाही.

कृष्णाने तो तांदूळ तोंडात टाकला आणि तो चावू लागला. त्यानंतर

त्याने थोडं पाणी प्यायलं आणि जोरात फुंकर मारली आणि म्हणाला, “अरे! मजा आली! जगाच्या माझ्यासारखे सर्व प्राणी तृप्त होवोत!”

प्रपदाच्या चेहऱ्यावर संताप आणि संतापाचे संमिश्र भाव होते. त्याला समजले नाही कृष्ण खरोखरच समाधानी होता की तो फक्त त्याच्या मनाची मजा करत होता.

“महावासाच्या रागाच्या आणि तुमच्या कल्पनेतून माझे आयुष्य तयार होत आहे पहास...!” प्रपदाची चर्चा अजून पूर्ण झाली नव्हती की पांडव झोपडीत शिरले. त्याच्या हातात सुकी लाकूड आणि बरीच फळे होती.

“वासा, भीमाला महाशाने कुठे सोडले?” कृष्णाने क्षमा मागितली.

प्रपदाने कृष्णाकडे आश्चर्याने पाहिले, पण कृष्णाने भीमाचे उत्तर दिले तू करत होतास.

“आजची गोष्ट आहे!” भीमा म्हणाला. “जंगलातून परतताना आम्ही पुन्हा ऋषी झालो वासा आणि त्यांचे शिष्य सापडले. ते आमच्या झोपडीतून दुसऱ्याच स्थितीत जात होते. माने त्याला परत जाण्याचे कारण विचारले आणि त्याला जेवायला बोलावले. पण ते म्हणाले त्याचे पोट भरले आहे. मग त्याने खूप जोरात फुंकर मारली आणि आम्ही आमचे आशीर्वाद दिले शे बरोबर पुढे गेले!” दौपदाचा आपल्या कानावर विश्वास बसेना.

एकदा कृष्णाने पांडवांवरचे मोठे संकट टळले होते. माने हे कारण ऐकल्यावर मी कुठे एका बाजूने आलो होतो, पूर्वीपेक्षा जास्त.

ते अधिक मजबूत झाले, दुसरीकडे माझे मन पैशाने अधिक चिखल आणि नकारात्मक झाले. घडले

16

एक दिवशी महान मास्टर कण तनापूरला आला होता. माझे makorav-p makan ekma अशी एक व्यक्ती होती जिच्या संपत्तीच्या दुष्ट स्वभावाची ओळख होऊनही एकदाही विरोध केला नाही, अतुलनीय संपत्तीच्या प्रत्येक कृतीलाही साथ दिली द्या.

एका दिवसात नदीच्या काठावर एकटे बसलेले पांडव-कौरव यांच्यात समीकरणे तयार झाली. कणाला कुठल्यातरी नदीवर आंघोळ करून नदीतून बाहेर काढू असा विचार करत होतो. पाहिले. कणाच्या अंगावरील चिलखत आणि कानातल्या कुंडल्या सूर्याप्रमाणे चमकत होत्या. कणाचा जन्म त्या चिलखत आणि कुंडलीनेच झाला असे म्हणतात. ते दोघे आणि तुम्ही अमृत हे अमृत होते, त्यामुळे त्या कणाला त्याच्या शरीरावरील वस्तूंनी मारणे अशक्य आहे. होते. कन्नाबद्दल हेही माहित होते की तो खूप दानशूर होता आणि नानहून परतला होता. त्यावेळी त्याला कुणी काही विचारलं तरी तो नकार देत नसत. यामुळे नान नंतर मागम अनेकदा याचिकाकर्ते वापरत असत जे तोंडातून मागितलेले आणि कणातील गोष्टी मिळाल्यावर समाधानी परत यायचे.

त्या दिवशीही असंच काहीसं झालं होतं. निवेदकाला दान दिल्यावर कण पुढे गेला. त्याला

उतारा भेटला. कान्ने त्याचे नाव गायले आणि विचारले, "विद्येचा देव, मी तुमच्यासाठी काय करू शकतो?"

"हो आम्ही आहोत!" कृष्ण म्हणाले, "मी ऐकले आहे की तुम्ही कोणत्याही याचिकाकर्त्याला निराश करत नाही.

करा. याच आशेने मी तुला काही विचारायला आलो आहे."

"माझ्या देवाला आदेश द्या!" काणे म्हणाले. "मी तुला निराश न करण्याचा प्रयत्न करेन का?"

"मी तुला चिलखत आणि कुंडलीची इच्छा आणली आहे!" मी फक्त फोन केला तुमची इच्छा करा की माझी ही इच्छा पूर्ण होईल?"

"आई कर!" ठोठावले. "पण..." तो संकोचून म्हणाला, "हे चिलखत-कुंडल हा जन्मापासून मेरेटनचा भाग आहे. मी तुला ते कसे देऊ शकतो? तू मला सोडून जात आहेस आणि काहीही मागा."

कृष्ण म्हणाले, "मी ऐकले होते की या पृथ्वीवर तुझ्यापेक्षा मोठा कोणी नाही. कदाचित मी चुकीचे ऐकले आहे. मला दुसरं काही नकोय. काही हरकत नाही, कण! मी चालतो ओ."

"देव जाण!" थोडा वेळ विचार करून तो म्हणाला, "मी तुला ओळखतो. घेतला आहे. तू देव नाहीस आणि माझी चिलखत कुंडली घेऊन मला शक्तीहीन बनवतोस इच्छित माझी इच्छा असेल तर मी तुला चिलखत देण्यास नकार देऊ शकतो, पण मला नको आहे की जग थट्टा करेल आणि म्हणेल की त्याचा आत्मा त्याच्या शब्दापेक्षा मोठा होता आणि म्हणून त्याने एकरानचा नाश केला." असे म्हणत कणाने कमरेला चाकू बांधला नकळला आणि त्याचे चिलखत-कुंडल अंगावरून कापून वेगळे केले. कण शरीर रक्तात भिजले. त्याला बघून माझ्या डोळ्यात पाणी आले.

तो म्हणाला, "मी तुमच्याशी खरंच बोलू शकतो, दानवीर कण! माझे आणि तू मला सोडून काहीतरी तुम्ही पण विचारू शकता."

"भगवान," कानबन म्हणाला, "मी माझ्या जीवनातील रक्ताच्या वस्तू तुम्हाला दिल्या आहेत. त्याची त्याऐवजी, मला खात्रीशीर द्या!"

"आणि तू!" तो म्हणाला, "मी तुला माझी अखंड शक्ती देतो. ते अचूक आहे आणि शुकाचा अंत नाही. परंतु हे लक्षात ठेवा की तुम्ही ते एकदाच वापरू शकता करू शकतो." कणावर अखंड कृपा दान करून, आणि त्याचे चिलखत-कुंडल घेऊन, शेवट झाला.

कारण त्यांनी हे फसवे कृत्य केले हे समजायला मला वेळ लागला नाही मी फक्त अर्जुनचा पराभव करू शकलो असतो.

त्याला पराभूत करणे अशक्य होते. अर्जुनाचा विजय निश्चित करण्यासाठी त्यांनी या धूर्त युक्तीचा उपयोग कणाचे चिलखत आणि त्यातून होणारी कुंडली काढण्यासाठी केला जात असे. आता हे असे होते की शार्ङ्गी अर्जुनशी अशी किंवा जवळीक होती ज्यामुळे त्याने गुप्तपणे कणाशी संवाद साधला. एवढी अवघड कृती करून अर्जुनला मदत केली? हे उत्तर शोधण्यासाठी माझे एकच जागा होती!

मी महान स्वामीकडे पोहोचलो. हा प्रसंग मी सरांना सांगितला. अर्जुनला चिंतेबद्दल विचारले असता तो माझ्यासोबत राजवाड्यातून बाहेर पडला. कधी असे कधी घडले असेल तर त्यांना काहीतरी गोपनीय सांगायचे होते. राजवाड्याचे उद्यान पार केल्यावर, भगवान के आणि मला पाहून तो म्हणाला, "अर्जुना, खरंच देवराज माझा मुलगा! कपटाने त्याने कणाचा कवच घेऊन पुत्रावर विजय मिळवला. चला थांबूया, धन्यवाद!"

मला माहित नव्हते की कोणाच्या प्रतिसादात मी असे काहीतरी बोलायचे ज्यातून एक नवीन जन्माला येईल, ज्याचे उत्तर मला सारखेच सापडले असेल.

होते. मी विचार करू लागलो की कुंतीचा नवरा पांडू मग अर्जुनचा पत्ता देव कसा? करू शकतो हे मी स्वतः केले तेव्हा मला अशी एक भाष्ट कळली ज्याच्या प्रतिसादात मी मला पिणेही शक्य नव्हते.

स्वामींनी सांगितले की पांडूचे बाण रक्तप्रक्रियेत गुंतले तेव्हा मुन मारला गेला. त्यामुळे कदम यांनी पांडूला शिव्याशाप दिला की, त्याचा मृत्यूही पत्नीशी शारीरिक संबंध आहे. करणार! त्यानंतर, पांडू मुंकी हयाच्या चरणांवर दावा करण्यासाठी जंगलात राहिला. ठेवा. तिथे राहात असताना एके दिवशी त्याच्या मनात मुलांची इच्छा निर्माण झाली, पण शापाच्या भीतीने. त्याला बायकोच्या जवळ जाता येत नव्हते. या वधामुळे पांडू सुखाने राहू लागला. एक पांडूला उदास पाहून कुंती त्याच्याकडे आली आणि आपले प्रेमसंबंध असल्याचे सांगितले. मी महाशा वासाने पार केले आणि त्याला वरदान दिले की त्याला पाहिजे तेव्हा ते शक्य आहे करू शकतो. हे ऐकून पांडू खूप अस्वस्थ झाला आणि तो कुंतीहून आला होता. त्याने वासाने दिलेल्या वरदानाचा लाभ घ्यावा की नाही ते कोणत्याही देवतेचे आवाहन करण्यासाठी आणि त्यांच्यासाठी विचारा. मग त्या वर्षीच्या परिस्थितीत स्वतः पांडूच्या सांगण्यावरून कुंतीने धर्मराजाचा वध केला. आवाहन करून पुमाला युध्द सापडला आणि त्यानंतर एक एक करून तो पवनदेवाला भेटला. अर्जुनाचा जन्म भीमसेन, देवराज सराईपासून झाला. यानंतर पांडूची पत्नी, आई ते वरदान कुंतीच्या उधारीवर घेतले आणि त्याचे फळ आणि आई अनिकुमारला दिले. नकुल आणि सहदेव यांनी. या कारमध्ये कुंतीचे तीन आणि मा. जन्मानंतर पांडू हाही पाच पुत्रांचा पत्ता झाला. पांडूची इच्छा पूर्ण व्हावी जणू टेन्शन संपलं. एके दिवशी पांडूने मांसोबत सेक्स केला. करण्याचा प्रयत्न केला आणि मग कदम यांच्या शापामुळे पांडूचा मृत्यू झाला. माने केली पांडूच्या मृत्यूसाठी तिने स्वतःला दोषी मानले आणि पांडूच्या चितेने ती सती झाली. त्याची

त्यानंतर कुंतीला तिच्या व्यतिरिक्त कोणीतरी तिच्या पाच निष्पाप मुलांसह हतनपूरला परत आले. वक्त तिथे नव्हते.

स्टेप-प्रिंटरने दिलेला शाप कुणाला तरी असावा असा स्वामींचा अंदाज होता. त्यामुळे कुंती आपल्या नवजात मुलाला, कुणाला घेऊन हानापूरला परत आली हे कळलेच नाही मुनच्या शापामुळे पांडूला संभोग करणे अशक्य आहे हे त्याला सांगितले नाही मग कुंतीला पाच मुलं कशी काय जन्माला आली!

कुंतीच्या वरदानाच्या मदतीने इन आणि अर्जुन यांचे नाते प्रस्थापित झाले. तथापि, वरदान कधी कधी शापही बनतात, हे मला पांडवांना कळले त्याच्या स्वतःच्या जन्माशी संबंधित आणखी एक रहस्य मला नंतर कळले. मी पण त्या रहस्याच्या मागे आहे मी एवढेच म्हणणे की तो या कथेतील सर्वात महत्त्वाचा दुवा आहे, परंतु येथे त्याचा त्याचा उल्लेख करून कथेचा थरार संपेल.

१७

मला एका प्रसंगाची आठवण झाली. जरी माझा मूर्खपणा यात दिसून येतो, पण माझ्या आयुष्याच्या या टप्प्यावर, जेव्हा मला माझ्यावर हसणारे लोक सापडत नाहीत आणि मी स्वतः माझी चांगली आणि वाईट कृत्ये तुमच्याबरोबर शेअर करत आहे, म्हणून मी घटनेचा उल्लेख हा या महाकथेच्या महासागरातील घटनेपेक्षा अधिक नाही!

जानेवारीच्या दिवशी पांडव जंगलात होते, वारक वंशाच्या मध्यभागी काही काळ. सोबत राहायला आले त्याने माझ्यावर खूप उपकार केले. माझ्या मनात एक दिवस तिथेच राहा कृष्णाशिवाय या जगात कोणीही अजिंक्य नाही, असा विचार मांडला गेला अजिंक्य असण्याचे कारण म्हणजे त्याचे चांगले तत्वज्ञान, जे त्याने प्रत्येक क्षणी बोटात धरले आहे. ठेवा वाटलं, ते पत्र मिळालं तर मीही अजिंक्य होईन! या हा विचार माझ्या मनात येताच मी ते स्वप्न प्राप्त करण्याच्या मूर्ख इच्छेने कृष्णाकडे गेलो. आपल्याकडे आहेत

"जा वाड!" मी कृष्णाला अतिशय गोड आवाजात म्हणालो, "माझा पत्ता फार भयंकर आहे.

त्याला गाडी कशी चालवायची पण त्याच बरोबर योगा कसा करायचा हे पण पत्त्याने शिकवले आहे. एक चेतावणी देखील आहे कारण संपूर्ण पृथ्वी त्याच्या संयोगाने नष्ट होऊ शकत नाही. मला वाटत नाही मला ते वापरावे लागेल अशी परिस्थिती कधी येईल का? आणि म्हणून त्याचा मला काही उपयोग नाही.”

कृष्ण म्हणाला, "मी जाणतो आणि धरतो." तो खरोखर आहे श शाली अ. तुम्ही खूप भाग्यवान आहात की त्याला महान आत्मा आहे आणि तुम्ही आहात त्याच्या वापराची पद्धत देखील ज्ञात आहे. पण तू मला हे सगळं काय सांगतोयस?"

मी माझा खरा मंत्र कृष्णाला छापला आणि म्हणालो, "माधव! मी हे तुझ्यासाठी करतो ते सांगणे कारण तुमच्याकडे असे अनेक चमत्कारिक लोक आहेत, ज्यांच्याद्वारे अश्रू सहज पराभूत होऊ शकतात. म्हणून, माझी इच्छा आहे की आपण माझ्याकडून तुमचे मार्गदर्शन घ्या आणि हवे असल्यास त्या बदल्यात मिळवा. मी तुला माझे देऊ शकतो!"

माझे बोलणे ऐकून कृष्णाच्या चेहऱ्यावरचे भाव क्षणभर गंभीर झाले, मग पुढचे क्षणार्धात तो पुन्हा सुखावला. त्यांना माझी युक्ती समजली असे वाटले. परंतु आता मला फक्त त्याची "होय" हवी होती.

"हो!" तो अतिशय सौम्य स्वरात म्हणाला, "तुम्ही पैशाच्या रूपात असलात तरी आणि तुम्हाला आधीच माहित आहे की माझ्याकडे आणखी पांडव आहेत, म्हणून मला तुमचे आभार मानावे लागतील. ताबडतोब नाकारले पाहिजे कारण पांडवांसाठी तुम्हाला तुमचे आश्वासन द्यावे लागेल प्राणघातक असू शकते, परंतु ते माझे सामर्थ्य आहे रिकाम्या हाताने परत येत नाही. मला तुम्ही इच्छा पूर्ण करायची आहे. माझ्याकडे धनुष्य आहे, श, चा आणि गडा - हे चार मुख्य आहास आहेत. यातून तुम्हाला हवे ते घेऊ शकता!"

माझ्या शक्तीला मर्यादा नव्हती. मी पुढे सरकतो आणि लगेच माझ्या डाय्या हाताने f ला स्पर्श करतो. उचलायची होती पण ते इतकं जड होतं की मला हलवताही येत नव्हतं. माझ्या उजव्या हाताने तुम्हाला काय वाटले? मी दोन्ही हातांनी माझी पूर्ण ताकद लावली. माझ्या कपाळावरून घामाचे थेंब टपकत होते, चेहरा लाल झाला होता, पण ते हजार अश्रू कीटक आणि गप्पामधून नाभीच्या आवाजाने सुदशन मनात येत नाही! माझ्या आयुष्यात पहिल्यांदाच मला खूप अभिमान वाटत होता. निराश होऊन मी मागे वळलो आणि तो कृष्णासमोर उभा राहिला. नमन

"ओ होल्ड!" कृष्णा म्हणाला, "मी हिमालयात बारा वर्षे कठोर निवड केली होती. अनुसरण केल्यावर हे प्राप्त केले आहे आणि हेच कारण आहे की ते तुम्हाला स्पष्ट आहे पर्यंत नाही पण मला तुम्हाला एक गोष्ट विचारायची आहे की गांडीवधारी अर्जुन कोण पण माकडाचा चेहरा सुंदर आहे आणि त्यात भगवान शिवाची पूजाही धेदेवाने केली होती. समाधानी होते, मेरेचची इच्छा कधीच नव्हती. अगदी माझे

दे माझ्याकडून मागितले जाते. ते भारताची आझादाई आणि सर्व यादवांनी तुला गमावले.
घाना असलेला हरि ममथ आहे. घिळयण्याची इच्छा आहे का? तुम्ही ह
तुला कोणाबरोबर घ्यायचे होते?

माझ्या असमर्थतेमुळे मला आधीच लाज वाटली, वरून कृष्णाने विचारले
माझा उरलेला स्वाभिमानही त्याने फेकून दिला. मला उत्तर द्यावे लागले, म्हणून मी खरे सांगितले,
"माधव! मला माहित आहे की तुम्ही अजिंक्य आहात आणि तुमच्या चांगल्या मार्गदर्शनाचाही यात मोठा वाटा आहे.
याच कारणामुळे मी तुझा विचार करायचो आणि मग तुझ्याशी भांडायचो
पराभूत करून अजिंक्य व्हायचे होते!" असे म्हणत मी कृष्ण आणि त्याचे नाव घेतले
माझा मूर्खपणा सोडून कारकाहून परतलो.

पुनः भवानंतर पांडवांच्या बारा वर्षांच्या वनवासाचे शेवटचे वर्ष चालू होते. एक पांडव जंगलात फिरू लागले तेव्हा ते एका झाडाखाली बसले. द्वारे नकुलला पाणी आणायला सांगितले. काही वेळाने नकुल परतला नाही तेव्हा सहदेव त्याला शोधायला निघालो बराच वेळ दोघेही आले नाहीत तेव्हा त्या योद्ध्याने अर्जुनाला पाठवले. अर्जुनही गेला होता, मग परत आला नाही. आता भीमाची पाळी होती भीम जरी कटू हजार हातांइतका सामर्थ्यवान गेला नाही आणि परत आला नाही, तर प्रपद आणि युधरला सावध केले.

सूपदा म्हणाला, "तुझा माणूस! जगातील सर्वोत्तम धनुर्धर आणि पृथ्वीचा सर्वात शक्तिशाली माणसाला वाटीभर पाणी आणायला काय उशीर? मला काळजी वाटते. तुम्ही प्लीज जाऊन बघा, मला वाटतं ते चौघे काही अडचणीत आहेत."

युधाला सौपदाचा मुद्दा बरोबर मिळाला. त्याने आपल्या चार भावांच्या शोधात अनुकरण केले. पडले भावाचा शोध घेत असतानाच आयुध एका तलावाजवळ पोहोचला, तेव्हा त्याला ते दिसले त्याचे चार भाऊ पृथ्वीवर बेशुद्धावस्थेत पडलेले होते. जर तो त्यांच्या जवळ गेला तर त्याचे प्रेम या.

अडकले. चार पांडव मेले! युद्धाचे हृदय बी. की त्याचे भावाच्या अकाली मृत्यूचे कारण जाणून घेण्यासाठी उत्सुक झालो. त्याने आजूबाजूला पाहिले आणि मग तलावाच्या पाण्यात उतरू लागलो.

"राहा!" तलावाच्या आतून आवाज आला. "मी आणि हा तलाव वाचवू या. तुम्ही गमावलेल्या चार भावांना मी मारले आहे!"

"पण माझ्या भावाचा काय गुन्हा होता?" युधाने घट्ट मान घालून विचारले.

"मी त्याला तलावातील पाणी पिण्यापासून रोखले, पण तरीही त्याने पाणी पिण्यास नकार दिला. प्रयत्न केला, आणि म्हणून मी माझ्या अवज्ञाच्या गुन्ह्यात या चौघांना ठार केले!"

"त्यांच्या गुन्ह्याबद्दल मी माफी मागतो. कृपया प्रार्थना करा मला सांग." युधर तीव्र भावनेने म्हणाला.

"जर तू मला योग्य उत्तर दिलेस तर मी त्याला जिवंत करीन, पण तूही आहेस. मी त्यांच्यासोबत यमलोकाला पोहोचेल," हा म्हणाला. "तुला हवे असल्यास तू तुझ्या भावाला मारू शकतोस. तुम्ही येथून निघून परत येऊ शकता आणि तुमचे प्राण वाचवू शकता."

या योद्ध्यासाठी हे अवघड नसले तरी ते आव्हान होते. धोका असा होता की तो जर कोणाला उत्तर देऊ शकला नाही तर त्यालाही आपला जीव गमवावा लागेल. हार पत्करावी लागली पण ती भावांवर पडताच तिने हे आव्हान स्वीकारले. ते मान्य केले

"सूर्य कोण उठवतो?" Y ने पहिले.

"सूर्य उगवतो," योद्ध्याने प्रथम आत्मविश्वासाने उत्तर दिले.

"सूर्याभवती कोण फिरते?"

"देव सूर्याभवती फिरतात."

"सूर्य कोण मावळतो?" y k गंभीर होत होते.

"सूर्य वळवतो." योद्ध्याने सहज उत्तर दिले.

"तुला सूर्याची शपथ आहे का?"

"सूर्य, सत्य माझ्यात आहे," धर्मराजाचा भाग युधुर म्हणाला.

यानंतर, याने गूढतेपासून सामान्य ज्ञानापर्यंत सर्व काही घेतले.
दयाळू विचारा.

"पृथ्वीपेक्षा जड कोण आहे? आकाशापेक्षा उंच काय आहे? अगदी हवेतून कोण वेगवान आहे? संख्येने गवताच्या दाण्यापेक्षा अधिक काय आहे?"

"माता पृथ्वीपेक्षा जड आहे," अगदी तत्परतेने विचारत होती, अगदी युद्धही तो जवळजवळ तितक्याच वेगाने उत्तर देत होता. "पत्ता आकाशापेक्षा उंच आहे. मनाची हालचाल, हवा पेक्षा वेगवान आहे आणि माणसांच्या मनातील काळजी गवताच्या फांदीपेक्षाही जास्त आहे.

y k हळूहळू गुंतागुंत होत होती. पण हे युद्ध अत्यंत संयमाने आणि हुशारीने होते. सगळ्यांना उत्तर देत. अशाप्रकारे Y विचारल्यावर विचारले, "हे माझे आहे शेवट चांगला आहे! काळजीपूर्वक उत्तर द्या.

"हो! तुम्ही विचारा," योद्ध्या म्हणाला.

"या जगाची सर्वात मोठी कमाई कोणती?"

योद्ध्याने क्षणभर विचार केला आणि मग म्हणाला, "दररोज अनेक लोक मरत आहेत. सापडतात, पण तरीही जे जगतात, त्यांना कायमचे जगायचे असते. ही जगातील सर्वात मोठी कमाई आहे!"

"सुंदर माणूस! तुम्ही माझ्या सगळ्यांना अगदी बरोबर उत्तरे दिलीत. मी तुझ्याकडून किती वेळा? मी फक्त तुझ्या चार भावांना जिवंत करणार नाही तर तुला वरदानही देईन मला द्यायचे आहे विचारा, की पाहिजे?"

बराच वेळ विचार केल्यावर योद्ध्या म्हणाला, "आम्ही आमचा वनवास संपवणार आहोत. आणि आम्हाला एका वर्षाच्या आश्रयात सांगावे लागेल. मधल्या काळात आम्ही कोणाला ओळखलं तर नाहीतर तेव्हापासून बारा वर्षांचा वनवास सांगावा लागेल. म्हणूनच तू मला हे वरदान दे त्या एका वर्षाच्या पाहुणचारात आम्ही कोणालाच ओळखू शकली नाही, हे सांगूया."

"आणि तू!" हा म्हणाला, "आता सर्व वधूंना विचारा!"

"मला ते सर्व दे जे मी लोभ, आसक्ती आणि क्रोधावर विजय मिळवू शकेन आणि मला दान, तपश्चर्या द्या. आणि सत्य, नेहमी माझ्या मनाचे झाड व्हा!"

"तु सर्वोत्तम आहेस!" यानंतर याने चार पांडव भावांना जिवंत केले. आणि शेवट झाला.

पांडवांसाठी एक वर्ष त्यांच्या तीक्ष्ण वीप आणि अद्वितीय प्रतिभेमुळे. गुप्त राहणे अशक्य होते एक आवरण बनले. एक वर्ष आश्रय देण्यासाठी त्यांनी मध्य प्रदेश राज्याची निवड केली कारण तिथला राजा अत्यंत शक्तिशाली असण्यासोबतच पांडू वंशाचा नेताही होता. असणे वापरा. पाच पांडव आणि सौपद वेगवेगळ्या वेळी वरातच्या दरबारात गेले आणि

अनेक कुच लीमुंसी रक्काची आवडती सांगितल्याला विराटच्या पत्नीला सांगितले.

योद्ध्याला फासे खेळण्याची आवड होती, म्हणून त्याने 'कुंक' नावाच्या ट्रेसचे रूप घेतले.

वरातचे सभासद व्हायचे, त्याच्यासोबत खेळायचे आणि मनोरंजन करायचे ठरवले.
लया. भीमसेनला स्वयंपाक करून खाण्याची आवड होती, म्हणून त्याला
'वा लाभ' हे नाव निवडले आणि वरातच्या स्वयंपाकाचे काम त्याला आवडले. नकुल ते ए-वा
तो खूप चांगला होता, म्हणून त्याने 'नधिक' नावाच्या पादरी म्हणून काम स्वीकारण्याचा निर्णय घेतला.
विचार केला. सहदेवाला गायीचे चांगले ज्ञान होते, म्हणून त्यांनी 'तंतपाल' असे नाव दिले.
निवडले आणि राजा विराटच्या गोशाळेत काम करायचे ठरवले. काय म्हणालात?
की ती स्वतःला 'सैरीन' म्हणवून विराटच्या पत्नीची पत्नी झाली.
जाऊया पण अर्जुन स्वतःसाठी कोणती भूमिका घेणार हे ठरवू शकला नाही.
निवडा.

काही वेळाने अर्जुन म्हणाला, "मलाही समजले. मी 'बृह ला' नावाने नपुंसक आहे
विराट एक वर्ष निवासी होऊन त्याला नृत्य आणि संगीताचे शिक्षण मिळेल आणि
त्यांचेही मनोरंजन होईल!"

"नपुंसक!" योद्ध्याने आगाऊला विचारले, "अजुना, काय म्हणतोस? आपण
तुम्ही नपुंसक कसे राहू शकता?" जगातील सर्वोत्तम धनुर्धराच्या मुखातून नृत्य-संगीत
एकणे ही एक गोष्ट होती.

"भाऊ!" अर्जुन योद्ध्याला म्हणाला, "यामध्ये एक रहस्य आहे जे मी तुला सांगितले नाही.
सांगितले. लोकदिनाच्या शोधात मी इनलोकात आलो होतो, तिथे मला गंधव दिसला.
चा सेन यांच्याकडून ते गाणे आणि वाजवणेही शिकले होते. एक दिवस तो माझ्या हृदयात राहिला.
एक ते एक ई. तिचे नाव उवशी होते. माझ्या प्रेमाने ती मोहित झाली होती आणि ती
मला दया द्या मी ते दिवस ठरवले होते, म्हणून मी उवशीला सांगितले
मी त्याचा आदर करतो आणि मी त्याच्याशी लग्न करू शकत नाही." हे ऐकून ती हसली
आणि ती म्हणाली, "आम्ही लग्न करणार नाही. मला तुमच्या मोहिनीची आशा आहे
मी गेलो आहे मला कामामुळे त्रास होत आहे आणि मला मदत करण्याची विनंती करतो."

अर्जुन पुढे म्हणाला, "मी उवशीला अनेक प्रकारे पटवण्याचा प्रयत्न केला. माने
त्याने त्याला असेही सांगितले की ज्याप्रमाणे कुंती, माँ आणि इंद्रपत्नी शिची या माझ्या माता आहेत.
जसे तू माझ्या आईसारखी आहेस आणि माझ्यासाठी आदरणीय आहेस!"

हे ऐकून उवशीला राग आला आणि ती म्हणाली, "अजुना! मी तापट आहे
तू इथे आला होतास पण तिला दुखावण्याऐवजी तिची आणखीनच खंत वाढवलीस. एन.एस
तू मला शाप देतोस की तुझ्यासारखे नर्तक व्हावे लागेल. तू तुझा न्याय आहेस
पौषमध्ये खूप अभिमान आहे, तो गमावून तुम्हाला नपुंसक जीवन जगावे लागेल!"

हे ऐकून सरदाराला खूप वेदना झाल्या. त्याने जूनला अधिक सांगितले
का आलास? तेव्हा अर्जुन म्हणाला, उवशीच्या शापाची भावना लगेचच सुरू झाली. मी
असे वाटले की काहीतरी दुसरेच माझे पती रद्द करत आहे. माझ्या आत झालेला बदल मला जाणवतो

करायला सुरुवात केली मी घाबरून चेसेनच्या आश्रयाला गेलो आणि त्याला सगळा प्रकार सांगितला. माझे बोलणे हे ऐकून च सेन हळूहळू सुटले. भारतात अशा घटना सर्रास घडत असतील. होय."

चा सेन म्हणाला, "घाबरू नकोस अर्जुन! उवशीने दिलेला शाप मी पूर्णपणे नाहीसा केला. म्हणून हे करू शकत नाही परंतु त्याचा कालावधी एक वर्ष कमी करू शकतो आणि आपण हे आहात त्या विद्यार्थ्यांकडून शापाचे एक वर्ष तुम्ही ठरवू शकाल याचीही सोय करूया!"

"अरे, असे आहे का!" योद्ध्याच्या चेहऱ्यावर आनंद आणि उदासीनता दिसत होती, "मग तुझा नानय बरोबर आहे! विराटच्या नवरसात उपासक बनून तो शाप भोगण्याचा हा उत्तम मार्ग आहे. वेळ योग्य आहे."

अशा प्रकारे, प्रपदासह पांडवांनी मध्यदेशात प्रवेश केला आणि जे काही ठरले. त्यांच्या म्हणण्यानुसार प्रत्येकाने आपापल्या कर्तव्याची जबाबदारी पार पाडली. ते सर्व त्यांचे रक्षण करतात राजा विराटला कोणताही संशय नाही हे तो पारंगत होता. एकीकडे युद्ध, राजा वेळ सांगू लागला आणि विराटसोबत मुर्ती खेळून त्याचे मनोरंजन करू लागला आणि दुसरीकडे, सैरनारीच्या रूपाने, प्रपदानेही आपल्या कला आणि सेवेने उजुंग कामगिरी केली. राणी राणी सुदेनाचा पक्ष जिंकला. तसेच भीमसेन, नकुल आणि सहदेवही तो आपले काम करू लागला.

पांडवांमध्ये सर्वात दयनीय स्थिती अर्जुनाची होती. रात्री आणि रात्र एक शाप सह त्याच्या डोक्यावरचे केस त्याच्या पाठीपर्यंत वाढले होते आणि त्याच्या उसळत्या मिशा ते सहसा अदृश्य होते. सिल्कची साडी आणि हातात ब्रेसलेट घालून चालला तर त्याचा एक हात कमरेला होता आणि पूर्ण हात हवेत फिरत होता. कपाळावर मोठे अडथळे आणि केस वेणी बांधून, तो पुरुषासारखा निवासस्थानात शिरला, तेव्हा प्रपदाचा तिच्या मनाला जाग आली आणि तिला आपले अश्रू लपवता आले नाहीत.

मी अर्जुनबद्दल विचार करतो, माझ्यासाठी विचार करतो मग अशा जीवनाची कल्पना करा. करणेही अवघड आहे. एखादा सामान्य माणूस असता तर या शापाच्या दंशातून संतपदी राहिले असते. वर्षभरात त्याने आपल्या भावांचे आणि पत्नीचेही आयुष्य स्वतःसह नरक बनवले असते, पण अर्जुन हा सामान्य माणूस नव्हता कारण त्याने आपल्या बुद्धिमत्तेच्या आणि संयमाच्या जोरावर शापावर मात केली होती. वरदानातही रूपांतरित झाले. उवशीचा शाप आणि त्यातून निर्माण झालेली वेदना त्यांनी मान्य केली नाही. फक्त हसणे सहन केले पण, आदरातिथ्य दरम्यान आपल्या फायद्यासाठी तो शाप वापरा काय. अर्जुनसारखा वीर धनुर्धर माणूस असूनही षंढाचे जीवन जगला आणि त्याला सामील झाला. उपहास आणि अपमान सहन करणे. या आश्चर्यकारक आणि आश्चर्यकारक कारण, शंका नाही कारण तो पोत्राचाय, पतमाहाच्या हृदयात व कृष्णाच्या हृदयातही राहत असे!

पांडवांचा अंत होणार होता. एका दिवसात कण आणि पैसा असा विचार करत असतात ते असे होते की अंधश्रद्धेतून परत येताच पांडव आपले राज्य परत मागायला येतील. तेव्हा

बातम्या दया मध्य राजा विराटचा स्वयंपाकी आणि लाभ यांनी राणी सुदेनाच्या भावाचा चक्क पाठवला ठार नंतर चाकने सुदेनाच्या मोलकरणीचा साडीवरून खून केल्याचे निष्पन्न झाले. कास्ट आणि त्याचा अपमान केला, त्यामुळे वल्लभ रागावले आणि त्याला विचारले. या राजाचा नोकर राणीच्या बायकोला सोबत घेऊन गेल्याने कोणतीही सामान्य बातमी नव्हती. वर्तनासाठी राणीच्या भावाला मारणे ही काही सोपी गोष्ट नव्हती!

आम्हाला माहित होते की चाक त्याला मारण्यासाठी पुरेसे मजबूत होते, परंतु त्याच्याशी लढा देण्यासाठी. या विषयावर विचार करणेही सोपे नव्हते. पैसे नसल्याचा संशय आला तेव्हा ते विलक्षण काम होते! काही काळानंतर, पैशाच्या वस्तुस्थितीमुळे, जे एक वर्ष टिकते ते पांडवांना शोधण्याचा प्रयत्न करत होते, कुट्याच्या वरदानामुळे ते यशस्वी होऊ शकले नाहीत.

पैशाच्या संज्ञायाची पूर्ण करा की राक्षस कूक आणि नीरेश विराटचा नफा खरे तर मी भीमसेन आहे.

पैशाचे मन काय, कधी, कसे या बाबतीत जास्त असायचे बदला घ्या! त्याच्या मुख मनाला त्याच्या आयुष्यात याची कल्पना नव्हती शांततेपेक्षा जास्त किंमत कशाचीच नाही. त्याने आम्हा सर्वांवर लगेच मध्यदेशावर हल्ला केला दयाळू होण्यासाठी ऑर्डर. मी आणि रोणचाय्याने त्याला समजवायचा खूप प्रयत्न केला. पांडवांचे चातुर्य पूर्ण झाले आहे आणि आता अटीनुसार त्यांचे राज्य त्यांना परत द्या. पण लोभी आणि मूर्ख पैसे घेऊनही तो आपला हट्ट पूर्ण करायचा. माने असहाय्यपणे त्याच्या पत्त्याकडे बघितले, पण त्याचे डोळे राज्य-उत्तरच्या वजनाने बो झाले वं.

हतनापूरच्या सिंहासनाने बांधलेले सर्व लोक आणि त्याच्या सैन्याने, त्यांचे स्वतःचे - त्याने शस्त्र हाती घेतले आणि विराटवर हल्ला करण्यासाठी कूच केली. माझी पण मजबुरी आहे, मला खो, कृपा, कण, या संपत्ती, राज्यकारभाराने जायचे होते. आपण फक्त देशाची सीमा आहोत आम्ही पोहोचलो तोपर्यंत एक रथ आमच्या दिशेने धावत असल्याचे दिसले. रथाच्या वर ध्वज फडकवत होता पण आश्चर्य म्हणजे सारथीच्या जागी विराटचा मुलगा होता. उत्तर बसला होता आणि मागे अर्जुन उभा होता, ऐशने सुसज्ज होता! थकणे यामुळे पांडव त्यांच्या वास्तविक मूर्तीजवळ आले होते.

हतनापूरच्या रंगभूमीत अर्जुनाचे कौशल्य सर्वांनी पाहिले होते, पण तो रंगभूमीत होता. नाही ते होते ते युद्धभूमी होते! एकदा अर्जुनाने धनुष्य उचलले, मग कोणालाही सावरण्याची संधी मिळाली नाही. आम्हाला ज्याची भीती वाटत होती, तो आला. सर्व एक त्यानंतर एक कोसळला. हतनापूरच्या सर्वेक्षण वापरकर्त्याला खूप असहाय्य वाटले यापूर्वी कधीही पाहिले नव्हते. अर्जुन उत्तर देऊन आमच्यात सामील होतो आणि काही वेळात आम्हाला दाखवतो द . पराभवाचा चेहरा लज्जेने झाकून आम्ही हानापूरला परतलो.

मी विचार करत राहिलो, आता संपत्तीच्या जिद्दीचा हात का आणि किती दिवस कळत नाही

कौरवांचा असाच अपमान होत राहिल! दुसरीकडे, कौरव-सेनेचा पराभव केल्यावर, त्याने उत्तर दिले आणि अर्जुन राजाकडे परतला तेव्हा त्याचे स्वागत होणे स्वाभाविक होते. नंतर, विराटने अर्जुनाच्या संमतीने आपली मुलगी उरा हिचा विवाह अर्जुन-पुत्री केला. दया.

१९

एन.एस. आणि पंजारी एके दिवशी उद्यानात एक तरुण फिरत असल्याच्या शक्यतेवर चर्चा करत होता. अनेकदा आपण पाहिलं की पैसा आपल्या पांढऱ्या घोड्यावर धावत येतो आणि आपल्या जवळ येतो. एन.एस. कोणीतरी खूप मोठं काम उरकून परत आल्यासारखं तो जिद्दीने डोकावत होता. फसव्या योजना आखतानाच त्याची सुटका व्हायची. मला ते करताना पाहून मला संशय येऊ लागला.

"ओ होल्ड!" यय धन त्याच्या जड आवाजात म्हणाला, "आज तू माझ्या मेंदूचा लोह आहेस. तुमचा विश्वास ठेवावा लागेल."

"मी आणि देव नेहमी तुझ्या आईची स्तुती करतो!" मी काय केले

पैसे का समजले नाहीत, "पण आता कुठून परत येताय, पैसे कशाला?"

"पांडवांशी युद्धासाठी मदत मागण्यासाठी वासुदेव कृष्णाकडे गेले. होते!" Y धन R कडे बघून म्हणाला.

"कृष्णासोबत वर्ष, युवराज?" आणि आर येऊन विचारले.

"मला माझ्या जिवलग मित्राकडून माहिती मिळाली होती की अर्जुन कृष्णाशी लढणार आहे. मदतीसाठी विचारणार आहे, म्हणून मला वाटले की या कार्याकडे परत जाऊया. म्हणूनच मी जून के पर्यंत पोहोचण्याआधीच कृष्णापर्यंत पोहोचले. अरे माझ्या, आता आपण या युद्धात आहोत विजय नाही!"

"अरे वाह! ही खूप चांगली बातमी आहे की मनी, पण आधी सांगा की कृष्णा युद्धाचा निर्णय तुला तुझ्या आधीही माहित होता असे तुला काय म्हणाले? माने हसत विचारले. खरे सांगायचे तर, मला विश्वासच बसत नव्हता की पैशासारखे मूळ आणि अहंकारी कृष्णाच्या आधारे मदत मागायला गेला आणि मग तेथून विजयी झाला. आशीर्वादही आणले!

यज्ञ धनाने त्याच्या मिशीचा प्रस्ताव मांडला आणि म्हणाला, "जेव्हा मी कृष्णाला पोहोचलो, तेव्हा मी दिसले ते झोपलेले आहेत आणि अर्जुन तोपर्यंत पोहोचला नव्हता. मी खूप आनंदी आहे आणि लवकरच तो उठल्याबरोबर मला दिसावे म्हणून कृष्णाच्या डोक्याजवळ बसला. मी आल्यानंतर थोड्याच वेळात, अर्जुनही तिथे आला. मला पहिले बसलेले पाहून अर्जुनचा चेहरा उतरला. मी कृष्ण कौतुक करायला बसल्यावर तो कृष्णाच्या पायाजवळ बसला आणि मग आम्ही दोघेही उठलो. तु काय केलस? लवकरच, कृष्णाचा नकाशा तुटतो, म्हणून तो आम्हा दोघांना तिथे बसलेला पाहतो. थोडं आश्चर्य वाटलं."

"अरे, अर्जुन आणि हे पैसे! तुम्ही दोघे कधी आलात? आज इथे कसा आलास?"
कृष्णाने आम्हाला तिथे येण्याची योजना विचारली.

"कृष्णा, मी येणाऱ्या महायुद्धासाठी तुझ्याकडे मदत मागायला आलो आहे." मनापासून अरे माझी दया

"आणि अर्जुन, तू इथे का आलास?" कृष्णाने अर्जुनाला विचारले.

अर्जुनाने प्रथम कृष्णाचे नाव घेतले आणि नंतर आदराने म्हटले, "केशवा! मी तू आहे आधी मी फक्त तुमचा आशीर्वाद घ्यायला आलो. आमच्यासाठी ते पुरेसे आहे! "

कृष्णाने मुक्त केले आणि म्हणाला, "तुम्ही दोघेही मी आहात आणि मी तुम्हा दोघांची मदत करू शकतो." करायचे आहे मी माझी नारायणी सेना तुमच्यापैकी एकाला देऊ शकतो आणि, मी एकटाच रडेन, पण मी लढणार नाही आणि उचलणार नाही! माझे प्रेम हे आधी अर्जुनवर पडले होते, म्हणून मी त्याला पहिली संधी देत आहे."

यज्ञ धन म्हणाला, "हे ऐकून मला वाटले की अर्जुनाने कृष्णाची प्रार्थना केली आहे. नारायणी सैन्य मागतील, पण तेरा वर्षात कंदमूळ खाल्ल्याने बरे होईल, असे मला वाटते. ते गेलं. तो मूर्ख कृष्णाला म्हणाला, 'केशवा! मला फक्त तुमची साथ हवी आहे. एन.एस तुम्ही माझे सारथी व्हावे अशी माझी इच्छा आहे.' कृष्णाने होकार दिला आणि होकार दिला. वभा वाक साहजिकच, मी जे घ्यायला गेलो ते मला मिळाले. कृष्णाची नारायणी सेना आता आमची!"

आणि मी आणि मी एकमेकांकडे पाहिले. आमची शंका खरी ठरली. या पैशाने पहिला मूर्खपणा केला तो कृष्णाच्या पायाजवळ बसला होता आणि त्याच्या डोक्याजवळ बसला होता. त्याची त्यानंतर, कृष्णाला हरवून, त्याच्या जागी नारायणी सैन्य मिळवले.

हा सगळा पैशाचा मूर्खपणा होता! मनातील अहंकार आणि कपट यामुळे कृष्ण पांडवाच्या रूपात असण्याचा थेट अर्थ यया धनाला समजू शकला नाही. की आम्ही तितकेच अधार्मिक होतो.

नारा आणि नारायण यांच्यातील लढाईने आपण कोणता विजय पाहत होतो? माझ्या गळ्यात राष्ट्रीय सरकारचा फास घट्ट बसला होता. मला आता गाडी हवी आहे आशा नव्हती

कौरव आणि पांडव यांच्यातील संभाव्य युद्धाच्या पाऊलखुणा ऐकू येऊ लागल्या होत्या. त्याबद्दल या पैशाचे विविध विचार मनात यायचे. तो बहुतेक युद्धाबद्दल उत्सुक असतो. दृश्यमान होते, पण जेव्हा जेव्हा तो मध्य देशाच्या सीमेवर जंटा आणि उत्तर सोबत असतो युक्ती आठवण झाली की त्याचा उत्साह ओसरायचा. त्या दिवशी अर्जुन एकटा सर्व कौरवांनी योद्धे मारले होते, मग जर पाच पांडव आणि त्यांचे कृष्णही आला तर युद्धाचा परिणाम कौरव रूपात होण्याची शक्यता आहे. पण ते समान नव्हते.

मला कधीकधी असे वाटायचे की पांडवांसोबत घडणाऱ्या अध्यायांमध्ये आणि गोष्टींमध्ये पैसा का वाया जात आहे. त्याच्या मनात खंत होती आणि त्यालाही युद्ध टाळायचे होते, पण त्याचे जिद्द आणि स्वभावाने त्याला धमक्यांच्या मार्गावर पुढे जाऊ दिले नाही.

दरम्यान, एके दिवशी कृष्णाच्या आगमनाची बातमी तानापूरला आली. जरी कृष्णाचा कु घराण्याशी प्रदीर्घ संबंध होता आणि त्याचे हतनापूर येथे आगमन हा अपघात नव्हता. घटना तिथे नसून अशा वेळी घडली जेव्हा त्याने स्वतःला पांडवस्वरूपात आणले आणि त्याचे नारायणी सैन्याला कौरव रूपात येण्याचे वचन दिले होते, ते अनेकदा तानापूरला येतात. तो चांगला काळ होता. त्याच्या येण्याच्या बातमीने धन्याच्या मनात आनंदाची लाट उसळली. त्याचा आनंद पाहून तो या निमित्ताने आपली चूक सुधारण्याचा प्रयत्न करेल असे वाटले. करेल आणि कृष्णाकडे क्षमा मागायला उत्सुक असेल पण पैशाच्या बाबतीत माझा अंदाज आहे नेहमी चुकीचे होते! उलट त्याच्या मंदपणात, नकळत कशी, ही कल्पना सुचली जर भगवान श्रीकृष्णांना शाही सन्मानाने वागवले गेले तर कदाचित त्यांच्यावर आदराचे ओझे होईल. दडपल्यानंतर, आपल्या नारायणी सैन्यासह, आपण स्वतः देखील कौरव रूपात या. एकूणच, ते धनाच्या अनेक चुकीच्या योजनांपैकी भी एक होती.

त्यांनी स्वस्तपणा आणि आदराची छलावर धारण केली आणि त्यांना कृष्णाला शांत करण्यास सांगितले. त्याच्या वाड्यात पाहुणे म्हणून बोलावले. पैसे ठेवले आणि ठेवले तर कृष्णा चालत होतो! त्याने ताबडतोब पैशाची ऑफर नाकारली आणि तो राजकुमार झाला

आदरातिथ्य वगळता त्यांनी महामवराच्या घरात सामान्य पद्धतीने राहणे पसंत केले. y पैसे फसवणूक झाली आहे. वरून तो सामान्य राहिला पण कृष्णाकडून या बाबतीत चढले.

दुसऱ्या दिवशी सकाळीच कृष्ण धृताच्या दरबारात सर्वांना आणि सर्वांना मुक्त करण्यासाठी आला नामस्मरण करून तुमचे नाव सांगा, "महाराज धृत! मी इथे वासुदेव कृष्ण म्हणून नाही, पण तो पांडवांच्या रूपाने आला आणि युद्धाच्या बाजूने तह घेऊन आला. पांडवांना भारतातील सर्वात शक्तिशाली कु वंश, परस्पर भेदभाव आणि अहंकार नको आहे.

युद्धात जा. दोन्ही एकत्र राहिल्यास पृथ्वीवर असे स्थान नाही जिथे ते वर्चस्व गाजवू शकले नाहीत. युद्धाचा परिणाम फक्त विनाशात होतो त्याने मला तुमच्याकडे पाठवले आहे की तुम्ही तुमच्या योग्य संपत्तीला ते समजावून सांगा अवाजवी हट्टीपणा सोडून पांडवांना शांततेने राज्य परत द्या.

धृताला काही वेगळे हवे असले तरी परिस्थिती कौरवांच्या दयेवर आली असती. बघा, सर्व ज्येष्ठ सदस्यांप्रमाणे त्यांनीही हा शांतता प्रस्ताव मान्य केला. काय कौतुक त्या युद्धाचा परिणाम होईल या प्रस्तावावर मला पूर्ण खात्री होती व्यक्तीचा संभाव्य विनाश कोणीही छापला नाही. त्याचवेळी शकुनने धनाच्या कानात टपली मारली. त्याने काही बोलल्याचे ऐकताच हा पैसा आपल्या जागेवरून उभा राहिला.

"कधीच नाही वासुदेव!" या धन गर्जा," भारताला राज्य मिळण्याची आशा आहे त्या भ्याड योद्ध्याने मला बनवून तुला माझ्याकडे पाठवले, मी ते राज्य जिंकले आहे. अशा प्रकारे ती राज्याने मिळवलेली संपत्ती आहे, पार. युधर आता स्वतःचा इंध अधिकार गमावला आहे. त्याला परत आत घेण्याचा विचारही करू नका आवडेल."

"मला माहित आहे काय पैसे," कृष्णाने त्याला समजावून सांगितले, "तू आणि तू गमावलास मामा शकुनने कसे कपटाने इंध जिंकला पण युद्धाला विसरू नका फक्त हा तुझा भाऊ आहे, पण पेपरात हरल्याची शिक्षा तू ठरवली होतीस, तो युद्ध न्यायपूर्वक आणि पूर्णतेने सहन केले गेले आहे. आता त्याचे राज्य त्याला परत कर तूच तोटा आहेस."

"नाही कृष्णा!" जेव्हा पैसा अधिक धारदार होत होता, "मी एकदा ठरवले असते होय, ते शेवटचे आहे. मी म्हणालो की मी पांडवांना त्यांचे राज्य मिळवून देणार नाही. आता चांगले माझा हा संदेश तुम्ही योद्ध्याला वाचून दाखवाल."

"युधर अयंत मिस्टर आणि मशेल आहे," कृष्णाने नंतर स्पष्ट केले, "ते मला कोणत्याही परिस्थितीत जमिनीसाठी तुमच्याशी लढायचे नाही. तो असे म्हणू शकतो आपण राज्य परत करण्यास तयार होणार नाही ही भीती आधीच आहे म्हणून त्याने तुम्हाला दुसरा पर्यायही दिला आहे. युद्धाला अधिक भूमीची इच्छा नाही

करतो तो म्हणाला, जर तुम्हाला संपूर्ण राज्य त्याला परत करायचे नसेल तर तुम्ही युद्धाला सांगा त्यातही तू नाहीस. ते पाच भाऊ आहेत म्हणून ते तुम्हाला राहायला सांगतात फक्त पाच गावे परत मागत आहेत. तुम्ही त्यांना अवंथल, वृक्षभूमी, मार्कंड, वर्णवत आणि म्हणा त्यांना त्यांच्या आवडीचे दुसरे गाव द्या. बाकी इंध राज्य तुमच्या सोबत आहे जर तुम्हाला हवे असेल तर तुम्ही ठेवू शकता बस्स, ही लढाई संपेल!"

हे ऐकून मी सुटकेचा निःश्वास सोडला कारण मला हा युद्धाचा प्रस्ताव वाटला हे खूप सोपे होते आणि मला खात्री होती की ते स्वीकारण्यात तुम्ही कोणतेही पैसे वाया घालवू नका. असेल पैशाचा 'हो' ऐकण्यासाठी सर्व लोक उत्सुकतेने त्याच्याकडे पाहू लागले.

"कृष्णा!" पैशाच्या धारदार आवाजात काही बदल नव्हता, "तू चांगला आहेस, आपल्या मर्यादा ओलांडू नका! की पुन्हा पुन्हा 'नाही' ऐकून अपमान होतो? बरं वाटतंय? जा, जा आणि तुझ्या योद्ध्याला सांग की पाच गावे आहेत, मी ते सुईच्या टोकाएवढे होणार नाही! आणि तुम्ही देखील ऐका, जर तुमच्याकडे ए मी आणखी काही बोललो तर मी विसरेने की तू आमचा नातेवाईक आहेस की पांडवांचा मित्र आहेस आणि मी तुम्हाला बंद करण्यास भाग पाडले आहे!"

या पैशाची माहिती ऐकून संपूर्ण न्यायालय चक्रावून गेले. खर्च झालेल्या पैशाने असा आडमुठेपणा अपेक्षित होता, तरीही अधर्माला मर्यादा आहे!

कृष्णाच्या चेहऱ्यावरचे भाव बदल लागले. तो म्हणाला, "ये पैसे! मला माहित आहे की तू तू अडाणी आहेस पण अहंकारापाटी तू तुझ्या मर्यादा अशाप्रकारे विसरशील, असे मला वाटेल नव्हते होते. जर तुम्हाला वाटत असेल की मी एकटा आहे आणि तुम्ही मला बंदिस्त केले तर तो तुमचा दोष आहे आहे. ऐका, सर्व पांडव, कृष्ण आणि अंधकवंशीय यादव माझ्यासोबत आहेत. ते नाहीयेत माझ्याबरोबर सर्व आराध्य, वसु आणि सर्व मान्यवर उपस्थित आहेत!"

असे म्हणताच कृष्णाने एक जोरात हसू दिले आणि त्याचे सर्व अंग उडाले. अंगावर काटा येऊ लागला. त्याचा आकार वाढत असल्याचे माझ्या लक्षात आले. त्यांच्या शरीरातील फर प्रकाश इतका चमकला की तिथे बसलेल्या प्रत्येकाने डोळे मिटले. मी पाहू शकलो नाही ते त्या वेळी किंवा नंतर तिथे घडले होते, परंतु नंतर, मला सांगण्यात आले की त्याच्याकडे होते महान आणि अद्भुत दैवी रूप स्वतःच्या डोळ्यांनी पाहिले. त्याने ते सांगितले कृष्णाच्या शरीरावर एक मूर्त देवता दिसत होती. त्यांच्या कपाळावर आणि जमिनीवर , हातात लोकपाल आणि तोंडात अनादेव. आद्य, साया, वसु, ए निकुमार, इन. आणि त्यांचे मानस, वड देव आणि समस्त, गंधव आणि रस देखील उपस्थित होते. त्यांचे बलभ आणि अर्जुनने दोन्ही हात कापले. त्याच वेळी, क्रानाच्या अनेक बाजू कापल्या गेल्या. होगा जन्माने त्यांनी शंख, च, गदा, श, शारंग, धनुष्य, नांगर आणि नंदक खड्ग धारण केले. काय होते त्याने मोठी आग आणि छिद्र पाडले नाही, करू शकले नाही आणि होऊ शकले नाही मी सूर्यासारख्या किरणांची कॉपी करत होतो. प्रकाश, मला विराट आणि कृष्णाचा दिवा दाखव

शोधणे!

कृष्णाचे हे रूप काही क्षण राहिले आणि त्यानंतर ते पुन्हा आपल्या सामान्य रूपात आले. परत आले. धनाच्या कपाळावरून घाम टपकत होता. ते दिसत होते कृष्णाच्या सामर्थ्याने त्याचे केस ढवळून निघाले होते आणि त्याचा आवाज शांत झाला होता. गेला. तो शांतपणे कृष्णाकडे बघत उभा राहिला. y मनी असे पाहून भयभीत झाले कृष्णाने किंचित उसासा टाकला आणि फक्त म्हणाला, "युख तयार हो, ये मनी!" मी त्यांना थांबवण्याआधीच कृष्ण आणि कृष्ण कौरव-राजसभेतून निघून गेले होते. होते. मला समजले की कृष्णाबरोबरच कौरवांच्या नशिवानेही त्यांच्या पराभवात भूमिका बजावली होती. लिहून कु ने राज्यसभा कायमची सोडली होती!

या घटनेनंतर हा पैसा पांडवांचे राज्य परत देणार नाही असे ठरले. मी ते केले नव्हते. याचा अर्थ असा होता की काही राजवंश मोठ्या युद्धास कारणीभूत ठरू शकतात. जणू काही भावांनी एकमेकांसाठी जीव गमावला होता. भारतातील सर्वात शक्तिशाली राजप रवार, हीन राजाच्या नीच पुत्राच्या मोहाला बळी पडून, त्याला बाणाने बांधले. हरण-दुखित, त्याच्या शेवटच्या वेळेची वाट पाहत आहे!

20

Who हुवा त्या भूभागावर भारतातील सर्वात शक्तिशाली आहे हे माहित नव्हते राजधराण्याच्या विनाशाची कथा लिहिली जात होती? कौरवांकडे आणखी अकरा होते पांडवांच्या सात कनिष्ठ सैन्याने समोरासमोर छावण्या लावल्या होत्या. कौरवांचे सैन्य जिथे त्यांचा सर्वात वरिष्ठ उपयोक्ता पतमाहा हाही आदेश माझ्या हातात होता, तो कृष्णाशी सल्लामसलत करत होता. पण पांडवांचा सेनापती म्हणून धृष्णाची नेमणूक झाली.

मी देखील मला सर्वेक्षण वापरकर्त्याव्यतिरिक्त एक उपाय म्हणून मानले. मात्र, पैशाने त्याला सेनापती होण्यास सांगितले, तेव्हा त्याच्या उत्तरात मीही तसे केले. अशी एक गोष्ट सांगा, जी ऐकून सर्वांना व्यसनच झाले. तो म्हणाला, "बाय द वे, माझा स्वतःचा पांडू आहे. मी नेहमी मुलाचा विरोध केला आहे, पण आता जेव्हा हा हट्टी आणि उद्दाम कारण हे युद्ध पैशामुळे आपल्यावर लादले गेले आहे, त्यामुळे मला त्याचे नेतृत्व करावे लागेल. मी तयार आहे पण यासाठी माझी एक अट आहे. मी पण भाग घेईन जर हा सुतपु कण रिंगणाबाहेर राहणार!"

गंगापू भयंकर फेरफटका मारण्यासाठी आणि कृपापूर्वक खेळण्यासाठीही प्रसिद्ध होता.

पण अशा वेळी, जेव्हा हे यू संपूर्ण कु वंशाच्या अस्तित्वाचे कारण होते. झाले होते, मला ही अट पत्त्यासाठी पूर्णपणे अन्यायकारक वाटली. मी पैसे फसवणूक आणि कमी खर्च त्याला विरोध होता, पण मी त्याला कधीच उघडपणे विरोध केला नाही. आणि या प्रसंगी पण मी गप्प बसलो नाही.

मी पण मला म्हणालो, "दम्मा! आपण या कुटुंबातील सर्वात अनुभवी आणि आदरणीय आहात म्हणूनच तुझ्या प्रत्येक गोष्टीचा मी मनापासून आदर करतो, पण तुझी ही अवस्था मला बनवते बरोबर वाटत नाही कोणत्याही विषयावर किंवा कोणत्याही विषयावर तुमचे विचार मतभेद असू शकतात, पण आता आम्ही रणांगणावर उभे आहोत आणि यावेळी आम्ही एकत्र आहोत. लढण्याची गरज आहे. किंवा अशा प्रकारे परस्पर मतभेद आणून आपली शक्ती कारण असेल ना? किंवा युद्धानंतर त्या मतभेदांवर चर्चा होऊ शकत नाही?"

"तुझ्या नंतर...?" अगदी मला अडवलं, "धन्यवाद! या महान नंतर तुम्ही काहीही विचार करण्यासाठी जगणार नाही, ना मी, ना पैसा, ना या काजळीचे कण! यामुळे केवळ पैशाने त्याला पाठिंबा देऊन त्याचे धैर्य कमी केले नाही तर त्याला अनेक अनुचित कृत्यांसाठी जाणूनबुजून किंवा नकळत प्रवृत्त केले गेले आहे!"

"बरोबर आहे सर!" मी माझा शब्द रागाने ठेवला, "कदाचित कणातून चूक असू शकते, कणभरही ताकदीवर अवलंबून राहून या युद्धासाठी पैसा वापरता येतो असेही असू शकते. लढण्याची हिंमत करा, तरीही या सर्व गोष्टींसाठी आता खूप उशीर झाला आहे. माझे आमचा विश्वास आहे की क्यान एक अतिशय धाडसी आणि कुशल कामगार आहे आणि कॅरीच्या मदतीशिवाय आमचा त्यामुळे ही लढाई जिंकणे शक्य होणार नाही. म्हणूनच मी तुम्हाला अशा प्रकारे विचारतो अट ठेवून ही कठीण लढाई कौरवांसाठी अधिक करू नका!"

"ओ होल्ड!" भी मचा वर पूर्वीपेक्षा अधिक धारदार होता, "यू फॉर या हे सोपे किंवा अवघड नाही, ते फक्त युद्ध आहे. मला ही पृथ्वी एकट्याने जिंकायची आहे आणि यासाठी मला तुमच्या सल्ल्याची गरज नाही आणि फक्त या पुस्तकाची मदत करा! जर तुम्हाला मला कौरवांचा सेनापती बनवायचा असेल तर ही माझी अट आहे. रणांगणात उतरण्यापूर्वी कन्नला माझ्या मृत्यूची वाट पाहावी लागेल!" मी पण हे बोललो ही पद्धत अधिक क्लिष्ट बनविली गेली कारण त्याच्या स्वतः च्या हातात माझा मृत्यू होता! उह आयुष्यभर रुग्ण होण्याच्या त्यांच्या भीषण इच्छेसाठी त्यांचा पत्ता महाराज शंतनू उहाई छ-मृत्यूचे वरदान होते दया.

किंवा कनकाचे यु-कौशल्य कौरव-स्वारातही बसू शकले नाही, असा त्याचा अर्थ होता. मृत्यूची वाट पाहत असताना काय होणार होते? अशा संकटकाळात, संकटकाळातही, इतके होते का? माझ्या मनाच्या कुठल्यातरी कोपऱ्यात कणाचाही मागमूस होता का?

किंवा यु-कौशल्यांमधील त्याच्या समवयस्कांप्रमाणे त्याच्या अर्ध्या वयाच्या मास्टरला पाहून, मी करू शकलो अहंकार दुखावला होता का? की तो आपला जीव गमावत होता? माझ्या पत्त्यावर

मला चिन्ह देऊन शांत करा. पहिल्यांदा मलाही बळ मिळाले पुट पाहिला!

त्याच्या चेहऱ्यावर दुःख होते. त्या उद्देशाने त्यांनी कणाला अंग देशाचा राजा बनवले. केला होता, तो उद्देश फसणार होता आणि कणभर आशेचा आधार घेतला तो पांडवांशी भयंकर युद्ध करणार होता, तो संबळ युद्धाच्या अगदी आधी होता.

अडखळले होते.

कणाचे बल आणि कणाचे बल यापैकी एक निवडणे.
होते. मला वाटले की पैसे मोडीत अडकले आहेत आणि कण बळजबरीने बघा
मलाही गाडीतून ओलावा आनंद मिळत होता. मी पण माझी शक्ती छापली
या पैशाला म्हणाला, "निराश होऊ नकोस पु! रणांगणातील तू एक कण आहेस हे मला माहित आहे
तुमच्या अनुपस्थितीमुळे तुम्हाला मिळणाऱ्या फायद्यांची काळजी घ्या, पण मी तुम्हाला ते वचन देतो
मरणाच्या दिवशी पांडवांच्या इतर सैनिकांना मारून टाकीन आणि तो तुमचा प्रयत्न असेल
रणांगणात कणाचा अभाव जाणवू नका! पांडव जरी मला अनोळखी असले तरी मी तू आहेस
रणांगणात आणि शेंडीच्या आत मी कोणत्याही प्रकारचा भेदभाव करणार नाही, असेही मी देतो
जो कोणी माझ्यापुढे येईल, त्याला मी यमलोकात आणीन!"

शंक! हे नाव मी पहिल्यांदाच ऐकलं होतं, पण तिथे माझ्याशिवाय कोणीच हजर नव्हतं
त्याच्या चेहऱ्यावर मदतीचा भाव दिसत नव्हता. याचा अर्थ फक्त मीच होतो
मला शेंडीची माहिती नव्हती. शेवटी ही शाखंडी कोण होती, ज्याच्यापासून पृथ्वीवरचे सर्व लोक
यो यो मी लढण्याआधीच हार मानली होती? शाखांदीने माझी उत्सुकता वाढवली.

यु-स्वारात माझ्या राहण्याची व्यवस्था माझ्याच माहितीने झाली. माझ्याकडेही तसेच आहे
रात्री शंखंडीबद्दलची उत्सुकता शमवण्याचा निर्णय घेतला.

"तुला माहित आहे!" मी विचारले, "तुम्ही पटमहालाही मला असे म्हणताना ऐकले आहे का?
शेंडी व्यतिरिक्त, तू कोणतीही शाळा जिवंत सोडणार नाहीस का?"

"हो, मी ते ऐकले," ओन म्हणाला.

"...पण हा फसवणूक करणारा कोण आहे? त्याचे माझ्याशी असे नाते आहे का
शेंडीसमोर शरण जाण्याच्या इराद्याने तुम्ही आधीच बसलात का?"

"खरोखर ही एक लांब आणि जुनी गोष्ट आहे!" पापार्जींनी दीर्घ श्वास घेतला
म्हणाले, "मी तुला थोडक्यात सांगतो. शंखंडीशी मी मा पूर्वज माचे नाते आहे. ते
त्यावेळी काशीच्या राजाला अंबा, अंबाका आणि अंबालाका अशा तीन यात्रा होत्या. काशीचा राजा
तिघांनी एकत्र लग्न करण्याचा निर्णय घेतला आणि त्यात एक स्वयंवर तयार केला
त्या वेळी शेजारच्या सर्व राजांना आमंत्रित केले होते जेणेकरून तीन राजकन्या, त्यांच्या प्रत्येकी-
तुमच्या आवडीनुसार तुम्ही तुमची वधू निवडू शकता. त्या दिवसांत गंगापूही तरुण होता, पण त्याचा पत्ता नव्हता.

शंतनूच्या आनंदासाठी आयुष्यभर जगावे आणि हाणापूरची गादी वाचवावी
वचन दिले होते. जरी शंतनू आणि सायवती यांचा विधीपूर्वक विवाह झाला होता.
पण काशीच्या राजाने हानापूरच्या राजपुत्राला त्याच कारणासाठी त्या स्वयंवरात बोलावले.
नाही काय एवढा अपमान सहन करूनही मी एकट्यानेच स्वतःला गाठले. उह ने काशी
हटनापूरचा राजा आणि सर्व राजे यांच्यासमोर झालेल्या अपमानाचा केवळ विरोध केला नाही.
पण बळजबरीने तीन राजकन्येला सर्वासमोर रथात बसवून हटनापूरला घेऊन जा.
त्यांचे लग्न दिव्यांगाशी व्हावे म्हणून आ.

"काशीच्या राजाच्या तीन मुलींपैकी अंबाका आणि अंबालाका, घाबरूनही, मी.
दळवीशी लग्न झालं, पण तिसरी बहीण अंबा, आधीच शवराजची

ती प्रेम करत असे आणि तिने त्याला मनाने तिचा नवरा म्हणून स्वीकारले होते. यामुळे त्यांनी आणि सी.व्ही.
कृपया माझ्यासोबत लग्न करण्यास नकार द्या. जेव्हा जेव्हा मला याची माहिती मिळाली तेव्हा तो
त्याला धक्का बसला आणि त्याने ताबडतोब अंबाला आदराने शवराजाकडे पाठवले.
अंबा शवराजाकडे गेल्यावर ती म्हणाली की मी तिला बळजबरीने सोबत नेले तरी चालेल
गेली होता, त्यामुळे आता त्याचा अंबावर अधिकार नाही आणि अंबाही माझ्या जवळ आहे.
जायची इच्छा आहे अंबाने शवराजला समजवण्याचा खूप प्रयत्न केला पण शवराजने पटवून दिले

त्याचे ऐकले नाही. बळजबरीने अंबा पुन्हा माझ्याकडे आनंदी मनाने आली आणि ती मी न मला सांगू प्रेकार सांगितली आणि माझ्या अवस्थेसाठी मला दोष दिला. अंबा यांनी केले त्याच्या जीवनाचे आणि गुणवत्तेचे रक्षण करणे हे माझेही कर्तव्य आहे, असेही म्हटले आहे. अंबाने मलाही केले लग्नाचा प्रस्ताव तुमच्यासमोर ठेवा. पण तरीही मी चया-तकट्याला बांधले होते, त्यामुळेच त्यांनी अंबा दत्तक घेण्यासही नकार दिला. या मागनेही मी उत्कट आहे चुकल्यामुळे अंबाने पुन्हा पुन्हा अपमान केला नाही आणि तिचा जीव गेला नाही.

“पण बाबा,” मी लोखंडाला अडवत म्हणालो, “अंबा हे बरोबर होते.

माझ्या उत्साह आणि तळमळीमुळे अंबाच्या जीवात जीव आला नाही. माझ्या मते ते त्या वेळीही निष्पाप अंबाला तिच्या मृत्यूची हमी देणे हे माझे नैतिक कर्तव्य होते. काळजावरचा कलंक आणि शवराजाच्या बलिदानानंतर पुसून टाकता आला असता तो अंबाशी लग्न करू शकला असता. ...दूर किंवा तुम्हाला माहित आहे का?

“पु, तू हो म्हण. ही माझी नैतिकता होती आणि देवाने त्याला दिले कार संधी देखील द्याळू होती. नशिबाने, मला स्वतःची, अंबाची अपमानापेक्षा अधिक होता, म्हणून त्याने केवळ आपली चूक मान्य करण्यास नकार दिला नाही दया, पण अंबा दत्तक न घेता, तिचा जीव न घेण्याचे घोर पापही केले. sha आणि त्यांनी केलेल्या त्यागामुळे अंबा खूप अस्वस्थ झाली होती, पण माझाही अपमान आणि अपमान झाला होता. के शूलने अंबाच्या हृदयाला छेद दिला होता. शव विसरला पण तो त्याच्या अपराधाबद्दल मला माफ देखील करू शकत नाही. त्यानेही माझ्याकडून पश्चात्ताप घेण्याचे ठरवले. केले नाही.”

“अंबा त्या अबलाचा विजेता ठरेल अशा व्यक्तीच्या शोधात होती.

मी पण करू शकलो. ती एका ठिकाणाहून दुसरीकडे, एका राज्यातून दुसऱ्या राज्यात भटकत होती करत आहे जो कोणी त्याचे बोलणे ऐकले, तो व्यसनी होऊन अंबेच्या मदतीला गेला. त्याचे हात वळवळू लागले, पण मला हरवण्याचा विचार मनात आला. पाण्याची ताकद इतकी कमकुवत होते की जणू अचानक पाण्याने भरलेल्या भांड्यात छिद्र पडले. पाणी वाहून जाते!”

“शेवटी अंबा हे त्यांचे आजोबा आहेत, अगदी वाहन, गुरु आणि ऋषी जमद यांच्या सांगण्यावरून. के पु परशुरामकडे मदतीसाठी गेले. परशुराम महान होते पण अतिशय क्रोधीत होते यू टू यू करायला तो नेहमीच उत्सुक असायचा. अंबाचे म्हणणे ऐकून तो लगेच त्याला मदत करण्याचे मान्य केले. अंबाला पाठवणार असे त्यांनी मला आधी विचारले होते स्वीकार करा पण एमच्या नकारावर परशुराम संतापला आणि नंतर प्रकरण असे झाले. बग्गी जमिनीवर पोहोचली!”

“परशुराम आणि माझ्यात युद्ध?” मी अयाला विचारले.

“हो!” पताजी म्हणाले, “त्या दोन महार थयामध्ये देवांप्रमाणे भयंकर युद्ध झाले समस्त जग पाहिले। सरतेशेवटी, जेव्हा अनेक दिवसांनंतरही विजयाचा निर्णय होत नाही मला शक्य झाले तरी आई गंगा यांच्या मध्यस्थीनंतर ते थांबवण्यात आले. परशुरामजीही अंबा ते पूर्ण करता आले नाही. अंबाच्या संयमाचा बांध फुटला होता. त्याच्या जखमा बरे करण्यासाठी वेळ त्याऐवजी खोलीकरण करण्यात आले. भीमाच्या इच्छेने त्याच्या इच्छेचे रूप घेतले आहे लया आणि तिलाही माझा पराभव करायचा नव्हता, पण त्यांना मारण्याचा मार्ग शोधू लागला. जेव्हा माणसाला माणसाकडून मदतीची आशा नसते, तेव्हा तो देवाच्या आश्रयाला जातो. आपला उद्देश पूर्ण करण्यासाठी अंबाने यमुना-तीरावर कठोर तपश्चर्या सुरू केली. सहा महिने त्यांनी यमुनेच्या पाण्यात फक्त वायुपर्यंत ध्यान केले आणि नंतर वर्षभर अन्नपात्र राहिल्यानंतर. यानंतर, त्याने सफरचंदाची झाडे खाऊन आणि पायाच्या बोटानंवर उभे राहून एक वर्ष घालवले. त्याची दृढता चालू ठेवली किंवा त्याने बारा वर्षे कठोर तपश्चर्या करून स्वर्ग आणि पृथ्वी जिंकली. संताची कृपा करावी. त्यांच्या कठोर तपश्चर्येमुळे त्यांचे अर्धे शरीर अंबा नावाची नदी बनले.

आणि उरलेल्या अर्ध्या शरीरातून त्याने वासदेशच्या राजाची पत्नी म्हणून जन्म घेतला. आमचे त्या जन्मातही त्यांनी तपश्चर्या सोडली नाही म्हणून शेवटी उमापात भगवान शंकरांनी त्यांना दर्शन दिले. ए. त्याने मला मारण्यासाठी भगवान शिवाला वरदानही मागितले. मग देव शंकराने अंबाला सांगितले की मलाही इच्छा-मृत्यूचे वरदान मिळाले आहे, म्हणून त्याने अंबाला विचारले भी मला मारण्याचे वरदान देऊ शकला नाही पण त्याने अंबाला वचन दिले की तो देईल तिच्या पुढच्या जन्मी, युद्धाच्या वेळीही ती माझ्या मृत्यूचे कारण असेल!

"पण अंबा काय या का?" माझी उत्सुकता शिगेला पोहोचली होती आणि मी त्याला पूर्ण झोपायचे नव्हते.

"मृतदेहातून वरदान मिळाल्यानंतर अंबाला खात्री झाली की तिला भीमाला मारायचे आहे. माणसाला पुढचा जन्म घ्यावा लागतो आणि त्यासाठी त्याचे वर्तमान जीवन. ते आवश्यक होते. अंबा तिच्या उद्देशाप्रती एकनिष्ठ होती क्षणाचाही विलंब न लावता स्वतःची तयारी केली आणि त्यात तो जळून गेला.

"फिर की अंबा पुनर्जन्म, बाप? ती आता कुठे आहे?" मी विचारले.

"हो पु! अंबाने तिचा पुढचा जन्म पांचाल नरेश पदाच्या घरी घेतला."

"राजाची स्थिती?" माझी अधीरता वाढत होती, "पण पोस्टला दोनच मुलं-धुण आणि सौपद! तर मग अंबा...?"

"धीर धर, मी सांगतोय!" पोनाचाय म्हणाले, "पोस्टची दोन मुले हे असत्य आहे एन.एस. परम सत्य हे आहे की श्रीकृष्ण आणि कृष्णापूर्वी अंबा यांनी पदाच्या घरी विधी केले. मी घेतले होते त्या प्रक्रियेचे नाव आहे शाखांदी!"

"मग तो फसवणूक करणारा आहे का? पण पातमहाही युद्धात शाखंडी असल्याचे सांगत होते. पण हल्ला करणार नाही... माझ्या स्वतःच्या सारखे मर्यादा ओलांडल्या होत्या.

"हे पण गूढच आहे, पु!" संरक्षक म्हणाले, "शाखंडीचा जन्म मिरवणुकीत झाला. तो आला होता, पण पदरात मुलाची इच्छाशक्ती इतकी प्रबळ होती की, त्यामुळे लोकांमध्ये खळबळ उडाली. हा चार प्रकारच्या लोकांचा पुत्र आहे. याव्यतिरिक्त, तुमचे खोटे सत्यात बदला. असे करण्यासाठी, पोस्टाने अगदी सुरुवातीपासूनच शेंडीची संस्कृती दिली आणि पु. त्याची काळजी कशी घेतली? याचा परिणाम खूप भयानक असेल."

"काही काळानंतर शाखांदी लग्नास पात्र झाली पण तिच्या चार पदांमुळे शाखंडीला लोक तरुण समजायचे. दरम्यान, दशनराज हर यवमने शाखंडी (असे तरुणाला समजले की) त्याच्या पत्नीसह. पोस्ट मध्ये पण त्याच्यासाठी स्वाभिमान आणि सार्वजनिक लज्जेचे ओझे इतके झाले आहे. त्याने घाईघाईत प्रत्येक ऑफर स्वीकारली असती का!"

"किंवा! पोस्टाने असा मूर्खपणा केला? तिच्याशी लग्न झालं का? मला हे माझा कथेवर विश्वास बसत नव्हता.

"हो, न्यायाधीशांना तेच हवे होते!" मी बोलत राहिलो. "लग्नानंतर तुला जे पाहिजे ते तेच होते. शाखंडीच्या पत्नीने दशनराज या पत्त्यावर हकीकत सांगितली, ज्याचा फळ आणि फळ, दशनराजने शेंडीचा अपमान केला. शाखंडी अभिमानाने तो घर सोडून जंगलात राहू लागला. तो त्याच्या भट थुनकाना नावाच्या व्यक्तीचा होता.

e जेव्हा शाखंडीने त्याला सांगितले की ते त्याचे आहे, तेव्हा त्याला त्याची दया आली. तो skunk कार्ड घेऊन काही काळ पतीला दिले म्हणजे शेंडी,

दशनराजला आपला माणूस असल्याचे पटवून देऊन अपमानाची लाज त्याच्यावर ओढवली चाटता येते या आणि शांडी यांच्यातील हा करार असा आहे की, काम पूर्ण झाल्यानंतर शांडी ती तिच्या पती-पत्नीला Z ला परत करेल. यानंतर वाईने शाखांदी ही पदवी घेतली. आणि ते पाहून अबला शेंडीने तरुणाचे रूप घेतले!"

"हे मागे पडलेल्या बदलाचे अप्रतिम उदाहरण आहे सर!" मी अय्या म्हणालो, "त्यानंतर की या?"

"यानंतर," ओना कथा पुढे चालू ठेवत म्हणाला, "शाखंडी थेट दशनराजकडे गेली. आला आणि पौष-परी पार करून त्याने दशनराजाचा संशय खोटा केला. दया. पौराणिक कथेनुसार, जेव्हा शाखंडी पुन्हा जंगलात परतला तेव्हा त्याने ते पाहिले थुनकना आक्रोश करत होता. शाखंडीने त्याला कारण विचारले असता त्याने एके दिवशी सांगितले ययाराज कुबेर त्या जंगलात आले होते आणि थुनाकाना बेटावर पाहून त्यांना खूप आश्चर्य वाटले. आणि जेव्हा त्याला शेंडीबद्दलच्या त्याच्या वृत्तीत बदल झाल्याचे कळले तेव्हा त्याने गुरूला विचारले. थुनाकाना शाप देतो की त्याला अबी म्हणून जगावे लागेल आणि शेंडीला मारले जाईल. तरच तो आपला माणूस परत मिळवू शकेल. ई-अस्वस्थतेसाठी थुनकन तो असहाय होता पण तो लाचार होता. यानंतर शाखांदी या तरुणाने आपला पत्ता पोस्ट केला. पांचाळ परत आले.

"...पण तुला हे सगळं कसं माहीत?" मला वाटले ते माझ्या पत्त्यापासून खूप दूर आहे मी उशीरा विचारले

"जेव्हा शंकडी पांचालकडे परतला तेव्हा ते शब्द खूप जोरात आले आणि तो हसला. यासोबतच शेंडीला धनु राशी शिकण्यासाठी माझ्याकडे पाठवले होते. तुला हे सर्व माहीत नाही कारण कारण त्या दिवसांत तू कु वंशाच्या राजपुत्राकडे मुक्कामाला गेला होतास आणि तुझा पराभव झाला येण्यापूर्वी शांडी आणि धुणा शिक्षण पूर्ण करून परतले होते.

"अरे, असं आहे का! तरीही मी पट्टमहा, शेंडीवर हल्ला करणार नाही कारण त्याला हे माहीत आहे पुरुषांच्या रूपात ते खरोखर खरे आहे का?"

"हो पू!" रागाने म्हणाले, "आणि कदाचित त्याच प्रकारे, मृत्यूचे वरदान बनून. अंबा शंखंडी म्हणून तिचा शोध पूर्ण करू शकेल!" शेवटचे रहस्य उघड झाले ए म्हणाले.

आपण सर्व देखील आपल्या पूर्वजांमध्ये माता किंवा पुरुष किंवा कोणत्याही पुरुष, कोण मी माझ्या पूर्वजांमध्ये आई होते, फक्त पुरुषावर विश्वास ठेवून विश्वास ठेवत राहणे शहाणपणाचे आहे का? भूतकाळ आणि पूर्वज K च्या तंतूवर गुंफून वर्तमान आणि भविष्याचा व्यास कसा तयार करता? किंवा माझ्या इच्छा-मृत्यूचे कवच भेदणे शंडीलाही शक्य होईल का? असे प्रत्येकाला वाटते विचार करून माझे डोळे पाणावले.

a गेले दानतः युद्ध सुरू होणार होते. त्या महायुचे काही नियम ठरलेले होते. सूर्यास्तानंतर युद्ध थांबवायचे ठरले आणि लोक घाबरून एकमेकांना घासतील; असे करण्यासाठी सैन्य सोडले एक परवानगी असेल; भयभीत किंवा बेशुद्ध हल्ला केला जाणार नाही; ह्या मार्गाने लोकांवर, ज्यांनी आपले चिलखत आणि कवच गमावले नाही, जे आश्रय घेतात किंवा जे लढतात पळून जात आहेत, गोळी घातली जाणार नाही. असेही आढळून आले खाली ठेवा, ते गमावले जाणार नाही.

रणांगणात जेव्हा युद्धाचे नियम ठरवले जात होते, तेव्हा धृत स्वतःच होते. राजवाड्यात होत होते. त्या महायुचा जन्म कु वंशात ठेवण्याची त्यांची भूमिका सुद्धा महत्त्वाची भूमिका होती, परंतु अपंगत्वामुळे युद्धात भाग घेतला, नंतर कृता त्याला ही घटना पाहण्यापासूनही रोखण्यात आले. प्रत्येकाला माहित होते की तू ज्याच्याकडे धर्म आहे त्याचा विजय होईल. लोकांना हेही माहित होते की, वासुदेव कृष्ण, नेहमी धमकी देऊन, आणि त्याच धमकीचे समर्थन करण्यासाठी, युरी कृष्णाने त्याचा घेतला

नारायणी सैन्यालाही याग दया आली आणि ते पांडवांच्या पाठीशी एकटेच उभे राहिले. धृत्रा इतर सर्वांनी कौरव-पपांच्या पराभवाची पूर्वकल्पना केली होती, परंतु पु-मोह आणि राजाभोग राजाने आंधळ्या धृताला विवेकापासून वंचित केले होते. त्याचा विश्वास होता भीमा, त्यांची निर्मिती नारायणी सेनेच्या पाठिंब्याने एम. चांगल्या पैशासाठी ते युद्ध जिंकणे कठीण होणार नाही.

जरी पात्राला माहित होते की तिला तिच्या महत्त्वाकांक्षा पूर्ण करायच्या आहेत आणि त्याचा चुलत भाऊ पांडूच्या मुलाच्या मृत्यूने काहीही मिळवायचे नव्हते, आणि मनात तो भयंकर रक्तपात पाहण्याची इच्छा होती. त्याने कालदश वेदांचा वध केला काय आणि त्यांना ते युद्ध पाहण्याची इच्छा होती. असे वेदांनी धृताला सांगितले जर त्याची इच्छा असेल, तर तो युयुला पाहण्यासाठी देऊ शकतो. पण अचानक धृताला वाटले की पांडवांबरोबरच आपल्या मुलांचे किती मृतदेह आहेत हे त्याला माहित नाही. त्याला जग पहावे लागेल, म्हणून विचारविनिमय करून त्यांनी वेदांना सांगितले मंत्री संजयला दान द्या म्हणजे संजय राजवाड्यात बसून युद्ध पाहू शकेल.

तेथे होत असलेल्या विनाशाची कथा धृताला सांगता आली. वेदांनी त्याला सांगितले, प्राथना मान्य झाली आणि मग संजयनेच धृताला महाभारताच्या युद्धाचे संपूर्ण वर्णन दिले. आणि ते तारेने सांगितले होते.

या युद्धाबद्दल यापूर्वी बरेच काही ऐकले आहे आणि मला वाटते की त्या इथे सर्व गोष्टींची पुनरावृत्ती करण्यात अर्थ नाही. जरी माझ्या स्वतःच्या आयुष्यातील काही घटना जोडलेले आहेत, त्यामुळे ही कथा पुढे नेण्यासाठी त्यांचा उल्लेख करणे आवश्यक आहे.

संजयने धृताला सांगितले की, रणांगणात मयुच्या नियम-कानून गोंधळ सुरू आहे. आ आणि मग कौरव आणि पांडवांमध्ये मोठा संघर्ष सुरू झाला. मी रणांगणात आहे उसासे, हातांचे रडणे आणि सैनिकांचे ओरडणे याशिवाय दुसरे काही ऐकले देत नव्हते रथी ते रथी, महारथी ते महारथी आणि अतरथी ते अतरथी अशी लढत होती. भीम, शोण आणि कृपाचार्यांचे रथ वादळासारखे मैदानात फिरत होते. पावसापासून लढाईच्या पहिल्याच दिवशी रणांगणावर देहाचा फटका बसला. जणू आकाशातून पाऊस पडत होता पाऊस पडत होता, त्यामुळे जमिनीचा रंग लाल झाला होता. कौरव, पांडवांप्रमाणे बाजूने जोरदार पाऊसही पडत होता. पांडवांच्या वतीने अर्जुनाचे युद्धकौशल्य आणि भीमाच्या भयंकर गजनासमोर कुणाचा तरी टक लागणे कठीण होते. पहिला दिवस दोन्ही बाजूंचे शोकडो सैनिक आणि सैनिक मारले गेले आणि बरेचसे गंभीर जखमी झाले. द्वारे जखमी युद्ध असेच चालले आणि दररोज शोकडो लोकांची संख्या जखमी होऊन मरतात. या हत्याकांडाने एवढं उग्र रूप धारण केलं की मयत त्यांचाही विचार किंवा मोजणी करायची होती.

एक महत्त्वाची घटना सांगतो. मलाही पांडव आवडतात ए ने सैन्यावर कहर केला होता. त्यांच्यासमोर महान मास्तर, लाचार आणि लाचार

होते अर्जुनालाही, ज्याचा रथ भगवान श्रीकृष्ण स्वतः चालवत होते. मलाही थांबता आले नाही. एके काळी अशी आली की माझ्या नेतृत्वाखालीही अनेक योग आणि महार्थय यांनी मिळून अर्जुनाला घेरले. कृष्णाने अर्जुनाला संकटात टाकले तो अडकलेला दिसला, तर अचानक आले की कळले नाही, कृष्णाने विजेच्या जोरावर रथावरून खाली उडी मारली आणि पुढच्याच क्षणी मला दिसले की त्याच्या हातात सुदर्शनचे चक्र चमकत होते. त्यांचे पाय जमीन थरथरू लागली. पिवळ्या-काळ्या पावसाच्या ढगांमध्ये त्याच्या अंगावर फडफडत होते ते विजांच्या कडकडाटासारखे चमकत होते. त्याचे रूप पाहून सर्वांचेच मन भारावून गेले. स्मृती ताजी झाली आणि भीतीने रणांगणात पाय पसरले.

कृष्णाची तोडफोड पाहून सर्वजण घाबरले. पण तरीही मी काळजीही करू नका. ते हात जोडून कृष्णाला म्हणाले, "माधवा! तुम्ही हे तो सर्व जगाचा स्वामी असून सर्वांना आश्रय देतो. मी तुझ्या हाताने मारले तर माझे पण यापेक्षा भाग्याची गोष्ट काय असू शकते! ये प्रभु, माझा प्राण घे आणि माझा अभिमान घे वाढवा!" दररोज हजारो सैनिकांना कोणी मारले? प्रेमाने ओले होते. कृष्णाच्या हातातील सुदर्शन चाक अजूनही फिरत होते त्याचा चेहरा रागाने लाल झाला होता.

अर्जुन आणि युया धन यांच्या उपस्थितीत त्याने घेतलेली कृष्णाची रक्कम मला आठवली. ते एकमेकांना उचलणार नाहीत. मग त्याने त्याचे सत्य तोडले? मी फक्त हे असा विचार करत असतानाच अर्जुनाने रथावरून उडी मारली आणि कृष्णाचे पाय धरले. तो कटवार म्हणाले, "केशव! शांत रहा. का घेतला नाहीस? आहे. तो एक जाऊ देऊ नका! माझ्यासाठी तुझी प्रतिमा खराब करू नकोस, माधव!"

"नाही!" कृष्णाचा राग थांबण्याचे नाव घेत नव्हता. मला माझ्या शब्दाची किंवा माझ्या प्रतिमेची चिंता नाही. जरी गंगापूने मला रोखले नाही

तू मोहलस अर्जुन नदवळोण्यासही मी अर्जुन म्हाणवेना जोडून आतेस" आणि तू हरलास

"केशव!" अर्जुन म्हणाला, "मी तुला वचन देतो की तुझा मुलगा परिपूर्ण होईल वापरले जाईल आणि महिना थांबविण्यासाठी गांडीवमध्ये नवीन ऊर्जा ओतली जाईल. तू माझे ऋणी आहेस, तू जा!" देव त्याच्या प्रेमाच्या धाग्याने बांधले होते कृष्ण गेला आणि पुन्हा रथावर बसला.

मला माझे उत्तर सापडले होते. या घटनेने माझ्यावर खोलवर छाप पाडली. माझ्यामध्ये उभ्या असलेल्या रणांगणातील दोन भयंकर चेहऱ्यांच्या गोपनीयतेची तुलना करा. केली होती. एकीकडे पतमाहाही होता, ज्याने स्वतःच्या सुरक्षेसाठी जीव धोक्यात घातला होता. ते अनीतिमान म्हणून पैशाच्या बाजूने लढत होते. सर्व बाजूंनी कृष्ण होते, ज्याचे पण धोक्याच्या वेळी त्याच्या गोपनीयतेला काहीच किंमत नव्हती. माझ्यासाठी देखील जेथे त्यांचे

ती जशी सरकार होती तशीच कृष्णाने भक्ती आणि संरक्षणासाठी तिची पूजा केली होती. आपले स्टेटस तोडायला क्षणभरही विलंब करू नका!

पांडवांची परिस्थिती हाताळण्यासाठीही मला मारावे लागेल हे कृष्णाला माहित होते. होते. सूर्यास्तानंतर स्वरात बसून त्यांनी दुसऱ्या दिवशीच्या रणनीतीवर चर्चा केली. अर्जुनला म्हणाला, "शाखंडीला युद्धात उतरवण्याची वेळ आली आहे!"

तो युद्धाचा दहावा दिवस होता आणि त्या दिवसाच्या सूर्याने कौरवांवर मोठा आशीर्वाद दिला. उदय भीतीने आला होता. अर्जुनाच्या रथाच्या पुढे एक रथ धावत होता. या रथावर शाखंडी स्वार होते. त्या दिवशी मी पहिल्यांदा अर्जुनाला रणातून बाहेर येताना पाहिले. तू जमीन मी येताच शेंडी आणि अर्जुननेही माझ्याकडे बोट दाखवले. मी पण शेंडी पाहिली त्यामुळे त्यांच्या लगेच लक्षात आले की तो त्यांच्या युद्धाचा शेवटचा दिवस होता. ते मुद्दाम संपूर्ण दिशेला प्रदक्षिणा घालून त्याने लढाई सुरू केली आणि त्याचे लक्ष शंखंडीवर केंद्रित झाले. उह शाखंडी कुठेतरी फिरून त्याच्याकडे येणार हे माहित होतं. आणि तेच! काही वेळातच शंखंडीही माझ्या समोर प्रकट झाली.

"बंकी!" अचानक त्याच्या कानात कृष्णाचा आवाज आला. हे आपण गमावले आहे हे आहे! मारा!" शाखंडीने मागे वळून पाहिले. पण कृष्ण मागे रथात बसला अर्जुनाचे सार, मग हा आवाज काय होता? "विषय, की तुम्ही विचार करत आहात? माझ्यावरही बाण सोडा!" कृष्णाचा आवाज पुन्हा कानात घुमला. फसवणूक करणाऱ्याला ते फासावर आले तो कृष्णाचा गुप्त संदेश होता. त्याने लगेच त्याच्या धनुष्यावर बाण सोडला आणि चल जाऊया त्याचा बाण माझ्या हाताच्या वरच्या भागातही लागला होता. समोर ते पाहूनही मी हळूच सुरुवात केली. काही क्षणांपूर्वी मूल पडल्याची गोष्ट आहे मी, जो हे करत होतो, शाखंडीचा पराभव होऊनही शांत उभा होतो. शाखंडीही मला एकावर एक दिली एकाने अनेक बाण मारल्यानंतर त्याला अर्धवट जखमी केले. उह ने श्रीखंडी बाण न सोडण्याची बाब होती आणि याचा फायदा घेण्यासाठी कृष्णाला शेंडी मारावी लागली. समोर आणले. त्या महायुद्धात एकदा नव्हे तर अनेक वेळा चातुर्यपूर्ण युवान पाहण्यासाठी चोळत रहा. जरी ते युद्ध लढत नव्हते, आणि पाच पांडव, कृष्णाच्या पराक्रमाच्या छायेखाली, कौरवांच्या अकरा मानवेतर सैन्यात सामील झाले. आणि तुम्ही सहजतेने लढत होता.

शेंडी समोर आली आणि मला थोडी दुखावली, पण त्याच्या बाणात इच्छा-मृत्यूनेही तो मला मारून टाकू शकेल एवढी ताकद नव्हती! तीच गोष्ट ते केवळ अर्जुनामुळेच. कृष्णानेही माझ्यावर हल्ला करण्यासाठी अर्जुनाला इशारा केला. अर्जुन नशेत आला आणि त्याने बाण सोडला. असे कवच नव्हते, जसम अर्जुन बाण थांबवणे शक्य झाले.

अर्जुनाच्या बाणाने त्याच्या निशाण्याला छेद दिला. तो बाण पत्त्याच्या छातीवर आहे गया. तो स्तब्ध होतो पण रडत नाही. तनापूरपर्यंत अर्जुन समोर पाहून मला कसं कळलं पण तोपर्यंत खूप उशीर झाला होता. जोपर्यंत ते स्वतःची काळजी घेतात धनुष्य उचलता न आल्याने अर्जुनने डझनभर बाण सोडले होते. एकही बाण निशाण्यावर लागला नाही. शेवटी अर्जुन हा जगातील सर्वोत्तम धनुर्धर होता! पुढच्याच क्षणी अर्जुनाच्या बाणाने शरीराला छेद दिला. सर्व बाण इतके अचूक आणि संतुलित असे काढले होते की ते शरीराच्या दुसर्या बाजूने देखील ओलांडले आणि पृष्ठभागावरून बाहेर आले. दिसणाऱ्या आणि बाहेर काढलेल्या कवचांची लांबीही अगदी सारखीच होती. दुसरे उदाहरण म्हणजे अर्जुनाचे धनुष्य.

मी पण खूप वेदनादायक तापाने जमिनीवर पडलो. त्याचे संपूर्ण शरीर खाली गर्जना करताना तो अर्जुनाच्या बाणावर अडकला. अर्जुन, त्याच्या जाहीर भाषणाच्या मांडीवर खेळून मोठा आला, अंगाला हळुवार बांधून, अर्जुनच्या हाताने वाकून नमस्कार केला. तो निघून जाऊन बसला आणि ढसाढसा रडू लागला. माझ्या मृत्यूमुळे गंगापूही आहे. रणांगणात मला स्वस्त मिळाले. क्षणभर सर्व खेळाडू लढाई सोडून अंगावर पडले त्या थोर तरुणाला बघायला लागलो. शाखंडी आणि कृष्ण एकमेकांना भेटत होते.

कारण विनाश संपला तरी त्याच वेळी हे वैशिष्ट्य आहे sata आणि b चे भाव निर्माण करू शकतात. यामध्ये सहभागी झालेले सहभागी त्यांचे नातेवाईक आहेत- नम्रपणे त्यांचे मृतदेह नातेवाईक आणि नातेवाईकांनी कलंकित केलेल्या जमिनीवर टाकून द्या. लोलकांप्रमाणे ते विजय-पराजय यांच्यात डोलत राहतात.

जेव्हा धृतरता संजयने देखील धृताला मा च्या जमिनीवर पडल्याबद्दल सांगितले. त्यामुळे तो घाबरला. भीमाचा मृत्यू म्हणा किंवा तनापूर हीच त्याची ओळख आहे. सिंहासनासाठी एक अशुभ चिन्ह होते. युद्धातील विजयाचे प्रमाण, पांडवांचे नाही मी नतमस्तक होऊ शकलो. धृताने सहसा तिचा मुकुट दोन्ही हातांनी धरला होता. हे भीषण महायुने हीन धृताची निराशाजनक महत्वाकांक्षा व्यक्त केली आणि त्याच्या मूर्ख डोक्यावर मुकुट ठेवला. फक्त भाड्यासाठी भांडत होते!

संगीत स्कूलची पाचवी नोंद

कौरव शिवारात बसले बाणाचे टोक
आपल्या धनुष्याच्या ताराला स्पर्श करून आणि मारून,
सेयू आपली भूमिका साकारण्याची वाट पाहत होता. तसेच ठेवलेल्या शतकानुसार,
त्याच्या पडझडीनंतर आता कुत्र्याच्या रणांगणाचे दार कन्नासाठी खुले झाले होते. तो
युद्धाचा मृत्यू होताच शू मोठ्या आपत्तीप्रमाणे पडला. इतके दिवस 'सुतपु!' एका-
हे ऐकून त्याचे कान शिजले. सतत अपमानाचे तेल त्याच्या मनात धुमसत होते.
अंगार संतापला. कणांच्या तुळईकडे येत, जणू विनाशाचे वादळ
ते पडले पांडवांचे सैन्य पळू लागले. मी पृथ्वीपासून दूर जाऊ
रता उठला होता, कण्णाने तो सहज आपल्या परमात भरला.

रोनाचया आणि कंकरणाच्या किरणात उतरल्यानंतर, कौरवांच्या रूपात यूचा वरचा हात.
मी नतमस्तक होतो. ही बाब पांडवांनाही नव्हती. अरे या वेळी कसे
शूर योद्ध्याची गरज होती, जो धैर्याचे शस्त्र बनू शकेल. अर्जुन तुझ्या बाजूने
पण कण आणि कोन यांच्या संयोगाचा काळा ढग अर्जुनाचा

जर तुम्ही कुत्र्याला पॅरामध्ये कव्हर करू शकत नसाल, आणि नंतर काही क्षणांसाठी ते झाकण्याची खात्री करा.
दया. पण अर्जुन दूर अर्जुन होता! लवकरच तो त्याच्या फॉर्ममध्ये परतला. त्याचा
तेथून चाललेल्या भीषण बाणांच्या पावसाने कौरव सैन्याच्या मोठ्या रणांगणाला धूळ चारली.

अचानक मला दिसले की कन्ना एका हातात डोलत होता आणि दुसऱ्याच क्षणी तो तिच्या हातात होता.
इंद्राने दिलेला निःसंदिग्ध 'श' आला आहे. त्याला पाहताच कृष्णाने अर्जुनाचा रथ वेगाने वळवला.
आणि काननकडून दक्षिण दिशेला नेले. अर्जुन अचानक असा झाला
भीतीने रथ पळवण्याचे कारण मला समजले नाही, परंतु कृष्णाच्या विवेकबुद्धीनुसार ते केले गेले.
चाटुयाबद्दल शंका नव्हती. त्यांच्यात देवाचे नाते कमी आणि
मैत्रीचे नाते अधिक घट्ट होते आणि त्याचा एकमेव आधार अर्जुनाचे कृष्णाशी असलेले नाते होते.
क्रमाक्रमाने! पण, अर्जुनाने कृष्णाला विचारले, "केशवा! मी असा लढतो
त्याच्यापासून पळून जाण्याचा अर्थ समजला नाही.

"एनएस!" कृष्णाने एका शब्दात उत्तर दिले, "कन्नाने सांगितलेले अतुलनीय शब्द प्राप्त झाले, त्याने आता ते वापरण्याचे ठरवले आहे आणि अर्जुन, त्याचा हे आपणच! किंबहुना तुम्हाला मारण्याच्या उद्देशाने कन्नाने ती सत्ता त्यांच्याकडे मागितली आहे. म्हणूनच, मी तिथून तुमच्यासाठी रक्त आणले आहे कारण कोणीही शाई खाऊ शकत नाही. आहे. ती ज्याला स्पर्श करते, ती मेली!"

"आता काय असेल कृष्ण? किंवा माझ्या आयुष्यावर काही उपाय आहे का...?"

कृष्ण काही क्षण विचार करत राहिला. मित्र अर्जुनसोबत उहकानचे हात खूप सोपे आहेत त्याला मारून टाकणे मान्य नव्हते.

"पथ!" कृष्णाने अर्जुनाच्या खांद्यावर हात ठेवला आणि त्याला दालसा दिला आणि म्हणाला, "तू राहू नका माझ्या आयुष्यात तू हरवली नाहीस, तर माझ्या अस्तित्वाला काय अर्थ आहे? आम्ही कणशक्तीसाठी योग्य लक्ष्य शोधावे लागते. कृष्णाच्या उत्तरावरून अनिच्छेने, अर्जुनने वासुदेवकडे उत्कटतेने पाहिले आणि नंतर त्याच्या गांडीवकडे. ते उचलल्यानंतर यू मरण पावला.

कृष्ण आता अर्जुनाचे रक्षण करणारी व्यक्ती शोधत होता शा आणि अर्जुनचे चिलखत बनवता आले असते. सन्या-कालाच्या वेळी कृष्ण भीमाला भेटला. विचारले, "भीमा, तू इतके महत्त्वाचे आणि महान युद्ध लढत आहेस, परंतु मी तुला आतापर्यंत गमावले आहे. पु. घटो न दिसे कच । किंवा तो यावेळी त्याच्या पत्त्यावर नसावा होते?"

घटो कचचा उल्लेख आल्यावर मला आठवलं की आजपर्यंत मी तुम्हाला घटो कच बदल सांगितलं आहे. विषय काही बोलला नाही. पांडव वनवासात असताना त्यांनी भीमाला जंगलात मारले. हद्दब नावाच्या राक्षसाशी सामना झाला आणि भीमाने त्याचा वध केला. त्यानंतर, भीमाने हुडबाच्या बहिणीशी, हडबाशी लग्न केले आणि काही काळानंतर हडबाने भीमाच्या बहिणीशी लग्न केले.

मुलाचा जन्म दयेचा, वंश आणि मनुष्याच्या गुणांचा अद्भुत समावेश करून झाला. तो आकार आणि शमा राक्षसांइतकी विशाल आणि पराक्रमी होती, परंतु त्याच्या वागण्यात सर्व काही कारमध्ये मानवी गुण आणि मूल्येही होती. हडबाने त्याचे नाव घटो कच ठेवले होते. च्या मधे समावेश होतो त्याचे बहुतेक आयुष्य त्याच्या आई हद्दबा हिच्यासोबत त्याच्या समुदायामध्ये जंगलात राहण्यात घालवले. असे सांगण्यात आले.

कृष्णाचा संकेत मिळताच भीमाने आपला निरोप हद्दबाकडे पाठवला. भीमाचा मेसेज मिळताच हुडबाने ताबडतोब कुत्र्यांना घटो कच्छला पाठवले दया. दुसऱ्या दिवशी सूर्यास्तानंतर काही वेळाने घटो कच रणांगणात आले. मानवांमधील त्या युद्धात कौरवांनी पांडवांच्या रूपात काही राक्षस उभे असलेले पाहून सैन्यात एकच खळबळ उडाली. भीमा व्यतिरिक्त, एकतर पांडव किंवा कौरव घटोने यापूर्वी कधीच कच पाहिली नव्हती. त्याची शरीरयष्टी इतकी उंच होती की त्याच्या जवळ उभे होते तथापि, त्याच्या वास्तविक आकाराचा अंदाज लावणे अशक्य होते.

कौरव सैन्याने घटो कचवर बाणांचा वर्षाव केला. कचच्या शरीरातून त्याचे बाण कमी झाले आहेत. त्यांची टक्कर नक्कीच होत होती, पण ते गवतासारखे तुटून पडत होते. त्यावरही, कृपाचाया आणि कृपाचायाने सोडलेल्या बाणांचेही भान नव्हते. त्याच्या हसण्याने कौरव योद्ध्यांचे कान फुटले आणि आपण त्या राक्षसात आहोत हे त्यांना समजले नाही. रस्त्यावरून पळून कसे जायचे! जर ते कोणत्याही स्थितीत धावले तर ते लांब पावले उचलतील. तो त्यांना पकडून लगेच मारायचा. त्याने एकाच वेळी दहा सैनिकांना शिकवले तो त्याच्या मोठ्या हाताने त्याला शिंपडून मारायचा. त्याच्या पायाखाली शेकडो लोक मेले बसून हरवले. घटो कच आल्यानंतर काही तासांतच कौरव सैन्याचे मनोधैर्य खचू लागले. ठेवा. घटो कचचा विनाश-लीला पाहून सर्व कौरव जसे पोनचाय, कृपछाया इ.

घाटो काच ताबडतोब बंद न केल्यास दहा दिवस लागतील, असा निष्कर्ष वापरकर्त्याने काढला. तो एकटाच ती भयंकर लढाई एका दिवसात संपवेल.

काही वेळ विचार केल्यावर ना काणाला म्हणाला, "काना! आतां ही महासंकट केवळ तुम्ही थांबू शकता!"

"एनएस?" कणाने अग्याला विचारले, "मी आधीच प्रयत्न केला आहे, पण काही ठिकाणी मरेश शाली बानचाही अर्थ नाही.

"कान, मी तुझ्या सामान्य बाणाबद्दल बोलत नाही. आमचे बाण तसे पासही. तुमच्यात अशी शक्ती आहे, जी आम्हाला अनेक वेळा वाचवू शकते."

"कोणता शिक्षक?" कणाने आश्चर्याने विचारले.

"भारताने दिलेली अतुलनीय शक्तीच आता आम्हाला वादळांपासून वाचवू शकते!" मी केले काय.

"अचाय, ती शक्ती मी अर्जुनला मारण्यासाठी वाचवली आहे!" च्या बदल बोलणे साठी होते

अर्जुनाचे नाव ऐकताच त्याचा चेहरा बदलला. मारले जावे आणि त्यासाठी शक्तीचा योगही आवश्यक होता, पण तेव्हाच त्याला ते कळले अर्जुनाच्या वधासाठी कणाने ती शक्ती वाचवली, त्याचे हृदय विचलित झाले. त्याचे उसासे, अनेकदा जिद्दीमध्ये बदलले.

"तुझं असं विचार करणं चुकीचं आहे, कण!" ऊना म्हणाली, "तुम्ही जिवंत असता तेव्हाच अर्जुनला मारता येईल का? एका जिद्दीसाठी मी संपूर्ण कौरव सैन्याचा जीव गमावला.

टाकता येत नाही, म्हणून मी कौरवांचा सेनापती आहे.

मला डॅशची बेरीज ऑर्डर करू द्या!" हे ऐकून मी थक्क झालो.

गया. कौरव सेनापतीच्या मनात पांडवांबद्दल तितका द्वेष आहे, ना आपल्यासाठी घातक आहे. होणार होते.

"तुझ्यासारखे या, कमांडर!" कणाचे बोलणे विनम्र होते, पण त्याचा आशीर्वाद खूप होता कठोर होते.

कणाने धनुष्य उचलले आणि शरीराबाहेर उडाला. कण गेल्यानंतर, पत्त्याच्या चेहऱ्यावर तोच वाकडा चेहरा दिसला, जो त्याच्या चेहऱ्यावर सिंगल असलेला त्याचा अंगठा होता. विचारताना पाहिलं. अर्जुनाद्वारे माझ्या पत्त्याच्या अखंड प्रेमाचे रहस्य मला कधीच कळणार नाही. सापडला, पण इतकं सांगू शकतो की त्याचा अर्जुनावरचा मोह वेदांमध्ये एकच आणि कण आहे. जणू बाण तिरंदाजाची प्रतिभाच हरवली असावी!

सहसा रणांगणात भयंकर पण वेदनादायक गडगडाट होत असे. क्षणभर युद्ध थांबले. खूप दिवसांपासून वाहत असलेले वादळ थांबल्यासारखे वाटत होते! जवळ गेल्यावर दिसले अनेक दिवस कचचा निर्जीव मृतदेह जमिनीवर पडून होता. कणाद्वारे उधळलेली शक्ती, कमी होते छाती ओलांडली होती आणि त्याचा गडद लाल रंग युद्धभूमीवर अखंड वाहत होता. दोन्ही बाजूचे शिकडो सैनिक त्याच्या अवाढव्य शरीराखाली गाडले गेले.

घटो कचाच्या मृत्यूमुळे पांडव सैन्यात शोक आणि चिंतेची लाट पसरली. नंतर माझे मी कृष्णावर पडलो आणि त्याच्या चेहऱ्यावर एक उदासीनता पाहून मला आश्चर्य वाटले. कच्छच्या वध अर्जुनापेक्षा कृष्णाला अधिक गमवावे लागले हे स्पष्ट करणारे आनंदाचे भाव होते. तिथे आल्याचा आनंद झाला. मी आधी म्हटल्याप्रमाणे दोन्ही बाजूंनी विजय आणि पराभवाचा मधला भाग लोलक सारखा डोलत राहतो. कोणताही एक हप्ता, सर्वांचा नफा व्हा

तीमजबूत झामे एकदा तुम्युचे मांझे ताते प्रंबडेन घेऊन घेऊन आणिले खाली पडू लागले. सालाहचे तेच वर्ष सुरू झाले होते.

या महायुला सुमारे बारा दिवस उलटून गेले होते. स्वभावाने अधीर

चिंता वाढत होती. ओनाच्य मधून पांडवांना वारंवार पराभूत करून त्यांनी युद्ध केले. संपवण्यावर भर देऊ लागला. त्याला या गाडीचा राग आला फक्त आणि जिद्दीने गेला. तो म्हणाला, "मुलांसारखे हट्टी होऊ नकोस, प्रिये पैसे. मी माझ्या बाजूने आहे मी शक्य ते प्रयत्न करत आहे. पांडवांचा पराभव हा काही विनोद नाही.

"माफ करा, देवा," धना आपली चीड व्यक्त करत म्हणाला, "पण लवकरच पांडवांचा नायनाट झाला नाही तर आपला पराभव व्हायला वेळ लागणार नाही.

"मला माहीत आहे," पोनाचाया म्हणाला, "आज मी एक वर्तुळ बनवणार आहे. अर्जुनाशिवाय कोणीही ते वेगळे करू शकत नाही. कसल्यातरी हुशारीने अर्जुनला पकडलं तर जर तुम्ही इथून रक्त घेऊ शकत असाल तर त्याच्या अनुपस्थितीत मी पांडवांसाठी एक आत्मा बनवला. मृत्यूचे कारण बनेल."

"अं, आचाय!" या धनाचा चेहरा दुःखाने उजळला. "हे खूप छान आहे योजना आहे. मी आत्तापर्यंत सांगेन की या सर्वांनी मिळून अर्जुनला युद्धाला पाठवले. या बहाण्याने ओरडून त्याला दक्षिणेकडे घेऊन जा. तू गेल्यानंतर चला कंपोज करायला सुरुवात करूया."

योजनेनुसार यया धनाच्या सांगण्यावरून संस्तकने अर्जुनला युद्धासाठी पाठवले. हाक मारली, जे ऐकून अर्जुनला त्यांच्याशी युद्धात जावे लागले. ते हळूहळू कोला रणांगणातून दक्षिणेकडे नेण्यात आले. द . येथे पांडवांच्या छावणीत चंद्राने केलेले चाक पाहून गोंधळ उडाला. माझे कपाळ पण ज्या घटनेमुळे कलंक लागला, त्याची सुरुवातही त्याचमुळे झाली उंदरावरून आले.

"आता की काय?" आत्मा पाहून भीमाने स्तब्ध वारात युध्दाला विचारले, "आचार्यांनी निर्माण केलेल्या या वर्तुळाला फक्त अर्जुनच छेदू शकतो आणि तो संशयातूनही येऊ शकतो. लढायला येत, बॅटर इथून निघून गेला. शत्रूचे रक्त आमच्या सैन्याला प्यावे. ते वेगाने पुढे जात आहे आणि जर ते तुटले नाही तर अर्जुनाच्या आगमनापर्यंत आपण सर्व त्यात असू. समकार कालचा आत्मा बनेल."

"मलाही याची जाणीव आहे, भीमा!" युधर म्हणाला. "अर्जुनाच्या अनुपस्थितीत, ये, या जीवाला कोण तोडणार?"

"मी हा गट तोडेन!" एका तरुणाने कानात प्रतिध्वनी केल्यावर सर्वांनी वळून पाहिले. या अर्जुनचा मित्र पुत्र अभिमायूचा वाणी होता.

"तू!" भीम म्हणाला, "वास, प्रिये, तू हा चौघ कसा तोडणार? तू हरला अर्जुना पत्याशिवाय त्याला कसे टोचायचे हे कोणालाही माहीत नाही!"

"तू ठीक आहेस म्हणतोस," अभिमायू म्हणाला, "पण जेव्हा मी

आई पोटात असताना एके दिवशी वडील आईला आंतरविवाहाची पद्धत समजावून सांगत होते. माने ते तंत्र माझ्या आईच्या उदरातच शिकले होते!"

"शाब्बास!" सरदार म्हणाला, "आता आम्हाला काळजी करण्याची गरज नाही. गरज नाही!"

"पण एक अडचण आहे," अभय काही संकोचून म्हणाला, "मला आत्म्यामध्ये जायचे आहे. म्हणून शिकलो होतो, पण नवऱ्याने सर्कलच्या बाहेर कॉपी करण्याची पद्धत विचारली तेव्हा इतक्यात आई आली नाही आणि बाहेर कॉपी करण्याची पद्धत ऐकू आली नाही.

"अरे, असे आहे का!" योद्ध्याच्या कपाळावर एक चेतावणी चमकली आणि नंतर उदयास आला. "खरच ही बाब आहे पण घाबरू नकोस अरे यार! उंदराला टोचताच तुम्ही आत शिरलात तर आम्हीही तुमच्या मागे येऊ आणि मग तुम्ही एकटे नाही. तुम्ही राहाल आम्ही आत गेल्यावर, आम्ही सर्व मिळून या गटाला सहजपणे फाडून टाकू.

योजनेनुसार, वीर आभामा युरोनच्या चाकासमोर उभा राहिल. आणि बाकीचे पांडव आणि इतर शूर योद्धेही त्याला साथ देण्यासाठी त्याच्या मागे गेले. अवघ्या काही वेळातच आपल्या पत्त्यावरून शिकलेल्या कौशल्याच्या साहाय्याने अभिमन्यूने रागाचा अडथळा दूर केला. दया आणि तिच्या भेदक वेशात आत आली. उर्वरित चार पांडव आणि इतर योगी देखील अभय यूच्या मागे हृदयात प्रवेश करणार होता, त्यापूर्वी साधुराज जयथ चटकन आपल्या सैनिकांच्या मदतीने फुहाचा मार्ग तयार केला. उंदराची मागणी बंद त्यामुळे युद्ध सुरू झाल्यानंतर पांडवांपैकी एकही जातिग्रहात प्रवेश करू शकला नाही. शु माझ्या आत्म्यामध्ये प्रवेश करण्याचा प्रयत्न अयशस्वी करण्यासाठी माझ्याबरोबर रक्तातील कण, कृपचाय, बृहला आणि कृतवमा हेही उभे होते. आता शरीराच्या आत आपण सहा महारांमध्ये आहोत वर्षाच्या सुरुवातीला यु एकटाच अडकला होता. त्यानंतर जे काही आले, तरीही मी तसाच आहे कारण जेव्हा मी गर्भधारणा करतो तेव्हा माझे मन द्वेष आणि रागाने भरलेले असते.

अभिमन्यू आत एकटा होता, पण त्याने हार मानली नाही. तो तुझा पत्ता जून आहे तो पूर्वीसारखा हुशार होता आणि त्याने एकट्याने धैर्याने लढा दिला. जसे भरधाव धावूनही जंगलात मधाच्या गटातून केर भरून. त्याचप्रमाणे सहा महान योद्ध्यांसह एकट्याने लढताना ते काही वेळात कोसळते. वीर अंभं युही थकला. आमच्या बाणांच्या आणि तलवारींच्या हाराने त्यांच्या शरीराला फुंकर घालण्यात आली होती घडले तो अडखळला आणि जमिनीवर पडला. त्याच्या खांद्यावर, हातातून आणि तोंडातून रक्त वाहत होते. तीन बाण त्याच्या मांडीला छेदून त्याला ओलांडून गेले, त्यामुळे त्याचे उठणे अवघड होते. तेव्हा कृतवमाने मागून तलवारीने त्याच्या पाठीवर वार केले. आभा यूच्या अंगातून रक्ताचा फवारा निघाला.

"कायर!" अभ्यु वेदनेने ओरडला आणि म्हणाला, "हिंमत असेल तर समोरून प्रहार कर. करा."

हे ऐकून कौरव सैन्यातील आम्ही सहा महार आता एकटे नव्हतो. घेरले. यानंतर एक एक करून सर्वांनी त्या मुलाचा तलवारीने पराभव केला. त्याचा तरुणाचा मृत्यू झाला होता. त्याच्या शरीरातून रक्त वेगाने वाहत होते. a bhm u त्या माणसाच्या शरीराच्या खाली जमिनीत, ज्याने गेल्या बारा दिवसांत इतर लोकांना खाऊन टाकले. चूक झाली, पहिल्या युद्धाचे ध्येय आत्मसात करण्याची क्षमता उरली नाही. मला भयंकर वेदना सुरू झाल्या डोळे बाहेर आले. तो अखेरचा श्वास घेत होता.

"तुम्ही सगळे स्वतःला गुरु मानता?" तुम्ही खूप बोलता आढळले. "तुम्ही लोक गुरु नाही आहात, परंतु तुम्ही महान भिन्ना आहात. या महायुद्धाच्या जगात कधी

शब्देनाहल्येचोवलेका कधीक दूळ ही जास्त नाही. श्याडांच्या वाईतनेकट्या खेळाडूला घेरले त्यामुळे हा इतिहास तुम्हाला माफ करणार नाही!" या शेवटच्या शब्दांनी सुरुवात केल्यामुळे अनुकरण गेला.

मी युद्धात अगणित सैनिक मारले होते, पण त्या युद्धात पहिल्या मारल्या गेल्या क्वचितच यापेक्षा जास्त काही येऊ शकेल. चाकाच्या आत सहा योद्ध्यांचे हात सुरुवात नव्हती, नम्रतेची उंची तसेच भ्याडपणाची शिखरे होती होते. मरताना अभिमन्यू जे काही म्हणाला, मी त्याला पाठिंबा देतो. हे विनाशासारखे आहे या छोट्याशा साठी जगाने आम्हा सहा तरुणांना कधीच माफ केले नाही!

दरम्यान, सांसालाही हरवून अर्जुन संध्याकाळी रणांगणावर परतला. त्याला भाम यूच्या मृत्यूची बातमी मिळाली.

"सुरुवातीचे चाक तुटूनही, तुम्ही लोक त्याला मदत करण्यासाठी आत आलात. तुम्ही जाऊ शकत नाही का?" काही वेळाने अर्जुनने योद्ध्याला विचारले.

"ये अर्जुन!" योद्धा म्हणाला, "जेव्हा परमेश्वराने रक्ताचा दरवाजा तोडला, तेव्हा त्याचे आम्हीही जवळपास वेशात मागे आलो होतो, पण नंतर साधुराज जयथने आम्हाला मगरोक बनवले. लया आणि त्याच्यासोबत अनेक सैनिक होते. त्याने प्रॉक्सी पूर्णपणे ब्लॉक केली द्या. त्यामुळे आम्हाला आत जाता आले नाही आणि आम्ही भांडू लागलो. धूर्त युक्तीचा बळी ठरला. जयथने आमचा मार्ग रोखला नसता तर आज अरे माझ्या आयुष्या!" असे म्हणताच वीराचे डोळे दुःखाने ओले झाले.

जेव्हा अर्जुनने भ्याडपणे त्याचे वीर शब्द ऐकले रागाने त्याचे शरीर वादळात कोरड्या पानासारखे थरथर कापत होते. त्याच्या नाकपुड्या फुगल्या आणि हात फडफडायला लागली अनेकदा अर्जुनाच्या आशीर्वादामुळे क्रोधाचा लामा उदयास आला.

"जय था!" त्याने भगवान शुक्राच्या दिशेने दृष्टी आणली, "मला हे प्राप्त झाले असते कारण उद्या सूर्योदयापूर्वी मी तेरा मारला तर जर मी पश्चात्ताप केला नाही तर मी स्वतःला जाळून टाकीन!"

अर्जुनाच्या या भीषण हल्ल्यामुळे एकीकडे पांडवांच्या छावणीत खळबळ उडाली होती. दुसरीकडे कौरवांसाठी ही चांगली बातमी असू शकते! पांडवांमध्ये सर्वात वीर आणि धोकादायक अर्जुन होता आणि त्याला संपवण्याचा हा शुभ प्रसंग होता. दुसऱ्या दिवशी सूर्यास्त होईपर्यंत जयथाला अर्जुनाने झाकून ठेवायचे होते!

पांडव त्यावेळी अर्जुनाच्या मृत्यूचा शोक करीत होते आणि पूर्वाभास देत होते. दरम्यान, कृष्ण आपल्या शिष्य अर्जुनाच्या जीवाचे रक्षण करण्याच्या मार्गाचा विचार करत होते. पूर्ण पैसा कोणत्याही परिस्थितीत जयथाला अर्जुनसमोर येऊ देणार नाही, असा विश्वास. दुसऱ्या दिवशी सूर्योदय झाला तेव्हा कौरव सैन्यात मोठा उत्साह होता. त्यांना माहित होते की सूर्य हे घडल्याने अर्जुनाचा अंत होईल आणि त्याच बरोबर पांडवांचा पराभव होईल. ठरवले जाईल

अर्जुन आपल्या सर्व शक्तीनिशी रणांगणात उतरला आणि येताच तो जयथाला शोधायला निघाला. ठेवा. तो इतका चिडला आणि अस्वस्थ झाला की त्याने कृष्णाला सांगून आपला रथ इकडे तिकडे हलवला. तो इकडे तिकडे धावत होता. ती अत्यंत काळजीने रणांगण गाळत होती. जरी कृष्णाला माहित होते की पैसा कधीच एवढी मोठी चूक करणार नाही की त्यामुळे जयथाचा उद्धार होईल. तुम्हाला सोडण्याची परवानगी देईल. कृष्णाने अर्जुनाला हे समजावण्याचा अनेकदा प्रयत्न केला. त्याने आपली शक्ती जयथाच्या शोधात का खर्च करू नये आणि त्याच्याकडे जो काही वेळ आहे पास बाकी आहे, ज्यामध्ये, त्याच्या आज्ञेनुसार, तो अधिकाधिक प्राणी मारतो. करण्याचा प्रयत्न करा पण उत्कटतेने आणि क्रोधाने अर्जुन उद्ध्वस्त झाला. तो जन्मला

इतके लीकडे धावरा होनेचें अर्जुनाच्या रक्षणांमधून उडणारे वृक्षाचे पुढे लीकत होता

या शर्यतीत संपूर्ण दिवस कॉपी करण्यात आली, मात्र जयथाचा ठावठिकाणा लागला नाही. अजुन आपले ध्येय साध्य करण्यासाठी, हे पुरेसे होते की त्याच्या लक्षातही आले नाही सूर्य उगवायला थोडाच अवधी शिल्लक होता. दुसरीकडे कृष्णाचे हात रथ चालवत होते पण त्याचे तो वेगाने मावळत्या सूर्यामध्ये अडकला होता. दिवसाचा शेवट जवळ आला होता. सूर्य मंद होता प्रत्येक करणाबरोबर अर्जुनाचा अंत जवळ आला होता.

अचानक काहीतरी येते आणि सर्व गोंधळ निर्माण करते. अचानक सगळीकडे अंधार पसरतो आकाशात उडणारे पक्षी आपापल्या घटत्याकडे परत येऊ लागले आणि आकाश मागे पडू लागले असे वाटले. लल्लमाला धक्काच बसला. त्याकडे सामान्य नजरेने पाहताना जणू बुडाल्यासारखं वाटत होतं. अचानक देशात शांतता पसरली आणि नियमानुसार सूर्यास्त झाल्यावर युद्ध थांबले. मी पहिले ए, धनाच्या स्वामीसमोर अर्जुनाचा रथ उभा होता.

इतक्यात जयथा, आनंदाने उडी मारत, अय्या संपत्तीच्या छातीतून बाहेर आली आणि हसली. ए म्हणाले, "अजुना! पहा, अंधार आहे आणि तू मला मारण्यात अयशस्वी झालास. मी ब तो असा की तुझा हा प्रिय कृष्णाही मला शोधू शकला नाही. आता रथातून खाली उतर

या आणि आत्मदहन पूर्ण करा!"

"जय था!" कृष्ण म्हणाला, "इतके अधीर होणे ही चांगली गोष्ट नाही. माझ्यामुळे तू आणखी उत्तेजित होत आहेस. हा अंधार सहसा दाट ढगामुळे असतो कारण केले होते. पहा, सूर्य उगवायला अजून काही क्षण बाकी आहेत!"

कृष्णाचे बोलणे ऐकून जयथ आणि अर्जुनसह सर्वांनी आकाशाकडे पाहिले. सुरुवात केली. ते खरोखरच अप्रतिम होते. आकाशातील ढग पूर्णपणे विरून गेले होते आणि सूर्य सर्व जोमाने तो राज्यात बुडण्याच्या तयारीत होता.

"अजुन, आता काय बोलतोस?" कृष्ण अर्जुनाला म्हणाला. "तू हरलास तू समोर आहेस तुमचे ज्ञान पूर्ण करा आणि नायकाच्या कृतीचा सूड घ्या!" कृष्णाचा आवाजही संपला नव्हता, की मला अर्जुन त्याच्या विशाल गांडीवात दिसला. धनुष्यावरचा बाण तयार उभा होता. कृष्णाने अर्जुनाला पुन्हा अडवले, "एक गोष्ट ठेवा. जयथाच्या पत्त्याच्या झाडाने भाकीत केले आहे की त्याचा मुलगा कोण असेल. जयथाचे डोके कापून पृथ्वीवर फेकले जाईल, त्याच्याच मस्तकाचे शंभर तुकडे केले जातील! त्यामुळे जयथचे डोके कापून तुम्हाला त्याच्याबद्दल कळेल अशा प्रकारे बाण सोडा. तुझ्या मांडीत पड त्यांचा पत्ता वर्तुळ, यावेळी नमस्कारात गढून गेलेला असतो. हे करा, पथ! ते कोरडे होणार आहे."

कृष्णाचे म्हणणे ऐकून अर्जुनाने धनुष्याची तार ओढली आणि नंतर पूर्ण शक्तीने. ते सोडा अर्जुनाचा बाण पटकन उडाला आणि पुढच्याच क्षणी जयथाचे मस्तक, त्याचे खोडापासून वेगळे केले. कृष्णाच्या इशान्याकडे लक्ष देऊन अर्जुनाने बाण सोडला चालवले होते. त्यामुळे जयथचे कापलेले डोके हवेत उडत त्याच्या पत्त्याच्या झाडावर आले. तुझ्या मांडीत जा आपल्या मुलाचे छिन्नविछिन्न शीर आपल्या मांडीत पाहून झाड उभे राहिले. आणि यामुळे जयथचे डोके त्याच्या मांडीवरून खाली लोटून पृथ्वीवर पडले. डोक्याखाली पडणे केवळ, त्याच्या स्वतःच्या नशिबाच्या शब्दांमुळे, वृक्षा डोक्याचे शंभर तुकडे झाले.

कृष्णाला युच्या नियमाचे पालन कसे करायचे आणि दैवी माया कशी वापरायची हे माहित होते अर्जुनचे प्राण वाचवणे शक्य नव्हते. महायु, ज्याला पांडवांकडून धोका होता सुरुवात रक्षणासाठी झाली होती, आता हवूहळू फसवणुकीच्या मार्गाने विजयाकडे वाटचाल करत आहे. होते!

23

S लँडस्केपमधील मृतांची संख्या वाढत असताना, लढाई अधिक क्रूर बनली. केली होती. जयथाच्या कपटी मृत्यूने कौरवांच्या रूपात हाहाकार माजला. y पैसे, पोनाचाय आणि कृपाचाय यांच्यात वाद सुरू झाला. अरे कदाचित शंका होती आणि त्यामुळेच ते एकमेकांवर चिडत होते.

"चांगला माणूस!" यया धन रोणाचायास चिडलेल्या स्वरात म्हणाला, "असं वाटतंय कौरवांच्या रूपात लढत असतानाही तुझे मन, तुझा शिष्य अर्जुन माही रामा, तुझ्या मनात आला आहे! इतक्या हल्ल्यांनंतरही तो एकामागून एक आमच्या खेळाडूंना मारत आहे तुम्ही सर्व काही शांतपणे पहात आहात. तुमच्यामुळे आम्ही हे युद्ध हरलो असे म्हणू नका जा!"

कारण पैशाची चर्चा खरी होती आणि म्हणूनच ती गोष्ट माझा पत्ता टोचत होती. ते खरे आहे की पांडवांना, धृताच्या राजकृपेने वरदान मिळूनही, विशेषतः अर्जुनासाठी ते इतके होते की तो बरोबरीचा असूनही पांडवांचा मोठा वारसा होता. करू शकलो नाही. पण आता पैशाच्या रूपात कडवटपणा बघत कोन निमित्त

तो पांडवांसाठी आणि कौरवांसाठी असावा की नाही हे ठरवणे आवश्यक होते -
तुम्ही संख्यांमधून कसे निवडता?

आयुष्याच्या अखेरीस डोनाचायासारखा जागतिक दर्जाचा वास त्यांच्या कपाळावर लावला गेला. अवहेलनाचा कलंक लागणे मान्य नव्हते. त्याने स्वतःची काळजी घेतली आणि याय धन, त्याने धारदार स्वरात उत्तर दिले, "या धन, तुझे मन हरवले आहे. वाजय मिळवण्याच्या तुमच्या उत्कंठामध्ये तुम्हाला योग्य की अयोग्य याची जाणीवही नसते. मी तुझ्या बाजूने लढतो राहून पूर्ण ज्ञानाने लढतो, तरीही जर तुम्हाला माझ्या ज्ञानावर शंका असेल तर मी करेन मी शपथ घेतो की आज अशा भयंकर लढाईत कांगपाच्या भयानक सैन्याने हादरवून सोडले जाईल. परंतु एवढ्या निरपराध सैनिकांना आणि तरुणांना तुझा जिद्दीपणा कारणीभूत आहे हे एक एका मृत्यूचे कारण आहे आणि या युद्धात आमचा पराभव झाला तर त्याला तुम्हीही जबाबदार आहात तू होशील." रॉन जिंदगीला इतक्या कठोरपणे फटकारताना मी पहिल्यांदाच ऐकले होते. जाणून घ्या नाही, पण मला माझ्या पत्त्याचा अभिमान वाटत होता.

पैशाच्या आरोपाने पोनायकाकाचे मन उद्विग्न झाले. त्यांनी लगेच त्यांचा a-sh घेतला शरीराबाहेर गेले. कुशल कामगारापेक्षा जखमी कामगार अधिक धोकादायक असतो आहे! कोनांना दुखापत झाली आणि त्यामुळे ते अधिक धोकादायक झाले. तो समरभुला गेला खरोखर एक भयंकर लढाई सुरू. ऑचायना त्याच्या ए-शश आणि यु-कौशल्यासह तिने यू चे पॅन पुन्हा कौरव-पीकडे झुकवले. समरभूमध्ये त्याचा रथ विजेपेक्षा वेगाने पुढे जात होते आणि ते ज्या दिशेला वळले, तेथे पृथ्वी शूच्या मृतदेहाशी ती अडकली. पांडवांना कोन थांबवणे आवश्यक होते. पण पृथ्वी बचावात सर्वोत्तम तिरंदाजाचा सद्गुण रोखणे किंवा पराभूत करणे हा काही विनोद नव्हता!

अर्जुनाने आपल्या गुरूंचे इतके भव्य रूप यापूर्वी कधीही पाहिले नव्हते. त्याला समजून घ्या तो आंगोनचा बाण-पाऊस आणि त्याचे दोन शब्द थांबवायला आला नाही. करा! पहिल्यांदा लढताना अर्जुनला भीती वाटत होती. कृष्ण तत्काळ अर्जुनाच्या शंका आणि भीतीची जाणीव झाली.

कृष्णाने रथ थांबवला आणि अर्जुनाला म्हणाला, "अजुना! तुला ते चांगलं माहीत आहे रोनाचायधनुधा राज्यामध्ये सर्वोत्कृष्ट आहे आणि तोपर्यंत त्याने धनुष्य हातात धरले आहे. उध्वराज मला हरवू शकत नाही. औन्नाचय थांबायचं तर त्यांना त्यांचे धनुष्य खाली ठेवण्यासाठी काही मार्ग घ्या. तुम्ही मारल्यावरही असेच नशीब घडेल तू हे करू शकतोस का!"

"माधव!" अर्जुन आयत्याला म्हणाला, "काय म्हणतोस? यावेळी रणांगणात आचार्यहोन यांच्याशिवाय इतर विद्यार्थी नाहीत. मला सगळीकडे तेच दिसते एन.एस. पूर्वेकडील हजारो सैनिकांना मारल्यानंतर ते पुढच्या दिशेने पोहोचतात. आणि मग तिथून दुसऱ्याच स्थितीत! मी कोणत्याही वापरकर्त्यामध्ये इतका वेग पाहिला नाही. मी तसे

आज आम्हा सर्वांना मारून ते हे युद्ध संपवतील असे दिसते
त्यांचा नतमस्तक ठेवण्याचा मार्ग मी विचार करावा असे तुम्ही म्हणत आहात का?

अर्जुन इतका व्याकुळ झालेला पाहून कृष्ण मागे वळून म्हणाला, "असं निराश होऊ नकोस. मार्ग! हे युद्ध जिंकणे तुमच्या पराभूतांचे कर्तव्य आहे. अगदी किंवा इतके मोठे नाही ज्याचे निराकरण होऊ शकले नाही. अर्जुनाचे स्मरण कर, तू तुझ्या पुत्राचा मृत्यू आहेस. फक्त टॅकरमधून आलेला हा प्रचंड गांडीव त्या वेळी कसा, याची बातमी समजली.

के गर्भधारणा झाली आणि मोठ्या माणसाला युद्धात घाम फुटला. तू हवेब
त्याच्या खांद्यावरून तो धसरला होता आणि खरून आला होता. आठवतेय अर्जुन?"

"हं लक्षात ठेवा, कृष्णा!" अर्जुनाला अभयच्या हत्येचा दुःखद क्षण आठवतो.
म्हणाली, "ते क्षण मी कसे विसरणार? आपल्या मुलाच्या मृत्यूची बातमी कशी ऐकू येईल
तो त्याच्या खांद्यावरून धनुष्य सोडणार नाही का?"

"मी तुला हे समजावण्याचा प्रयत्न करत आहे.
आता नमन करण्याचा हा एकमेव मार्ग आहे की ते आध्यात्मिक आत्म्याला मारून टाकू शकतात.
बातमी सांगू दे!" कृष्ण मला मुक्त करत म्हणाला.

"अथम्माचा मृत्यू!" अर्जुनचे तोंड उघडेच राहिले. "पण केशव, अरे मग
होय ते आहे! तो पूर्वेला नकुल-सहदेव यांच्याशी घनघोर युद्ध करत आहे. शिकवण्याचा कोण
एवढं मोठं खोटं कोण बोलणार? एक क्षण जरी धरला तरी कोणाकडे आहे
तुम्ही जरी हे सांगितले तरी आचार्य या गोष्टीवर इतक्या सहजासहजी विश्वास ठेवणार नाहीत किंवा मानणार नाहीत.
तू तुझे धनुष्य टाकशील."

"तुझं बरोबर आहे अर्जुन!" कृष्णाने आपले मंद स्मित कायम ठेवले. "अरे-
सध्या, स्वामी पूर्वेकडे लढत आहेत, परंतु हे सत्य माहित नाही. आणि
मग मी तुझ्याशी माझ्या सुनेबद्दल कधी बोलली? मी माळव्याचा राजा इंवामा याचा होतो.
मी हत्तीबद्दल बोलत आहे. त्याचं नावही अथामा! invama, athama चे हत्ती
मारला जातो आणि 'आतमा मारला जातो' असे कोनातून सांगितले तर कदाचित चालेल.
शकते!"

"पण राजा इन्वामा आपल्याविरुद्ध लढत आहे. आम्ही त्यांचा हत्ती कसा मारणार
तु करू शकतोस का?" अर्जुनने विचारले.

"तुला इन्वामाच्या हत्तीची जास्त काळजी आहे की कोनाची?" कृष्ण तीव्र स्वरात
सरळ काय केलंस?

"अशावेळी फक्त कोण थांबवणे हे आमचे प्राधान्य आहे, केशव!" अर्जुन घाबरला
जेडी उत्तर दया ।

"मग मी सांगतो तसं कर!" कृष्ण म्हणाला, "भीमाला सांग

इन्वामाच्या हत्तीला गदा मारून फारोला म्हणा, 'आत्मा मारा.
गया.' कर अर्जुन! आमच्याकडे वाया घालवायला वेळ नाही."

कृष्णाकडूनही करण्यात काही अर्थ नव्हता. अर्जुनने लगेच भीमाला निरोप दिला
दया. थोड्याच वेळात सनीने भीमराकडून आपली भयंकर गदा घेतली, 'अथमा मारला गेला!
मला मारले गेले!' चला तुमच्यासमोर उभे राहूया. मी खरच त्यावेळी
पूर्वेकडील टेकडीच्या पायथ्याजवळ तो नकुल आणि सहदेवाशी लढत होता.

भीमाच्या तोंडून हे कठोर शब्द ऐकून तो स्तब्ध झाला. त्याने भीमाला पाहिले.
ताज्या रक्ताचे थेंब त्याच्या चकाकणाऱ्या डोक्यातून आणि ओल्या गदामधून टपकत होते. कोण
त्याच्याकडे पहात रहा. त्याच्या चेहऱ्यावरचे भाव बदलत होते. त्याचे तोंड प्रथम-आक्रमक होते
नाही ते होते त्याच्या चिडलेल्या डोळ्यांच्या आत एक प्रकारची उदासीनता दाटून आली होती. त्यांचे
डोके हलत होते, परंतु तो सहसा शांत झाला. रणनीती आणि उत्तम चालण्यात निपुण
अचानक एक तीव्र कोनात एक राग आला आणि तो म्हणाला, "भीमा!
अशा प्रकारे, चाइमचा पुतळा नाही, जो आपण आपल्या गदाच्या हारातून सहजपणे वाचवू शकता.
करणार तो माझा मुलगा आहे, अथामा! तो मुद्दा आहे! त्याचे शरीर लोखंडी आहे
केले आहे. तुझ्या हातामध्ये शंका घेऊ नकोस, तुझ्यात हजार हातांची शक्ती आहे, परंतु थॉमसला मारण्यासाठी
कारण तुमची ताकदही अपुरी आहे! माझा तुझ्या बोलण्यावरही विश्वास बसत नाही. एन.एस

मला माहित आहे की माझा मूलगा अजून जिवंत आहे!"

कृष्णाने पाहिले की परिस्थिती भीमाच्या नियंत्रणाबाहेर जात आहे आणि जर द्रोण लगेच अस्थमाच्या मृत्यूला विश्वास दिला नाही तर तो पुन्हा लढायला सुरुवात करेल. तो उद्गारला, "आचार्यो! निःसंशय, खूप बलवान आणि पराक्रमी पण त्याचे शरीर भीमाच्या गदेचा पराभव फार काळ सहन करू शकले नाही हे खरे. राक्षसांच्या मृत्यूवर तुमचा विश्वास कसा असेल ते तुम्हीच सांगा!" हे कृष्णात वैशिष्ट्यपूर्ण गुण असा होता की तो आपल्या मोठ्या आवाजातील मुलांची बोलणी करूनही सुटायचा आणि गोड बोलून तो कुणालाही वश करू शकत असे.

कृष्णाचे बोलणे ऐकून शोना विचारात मग्न झाली. बराच वेळ थांबून त्याने कृष्णाला विचारले म्हणाले, "या सान्या पृथ्वीवर फक्त युद्धच आहे, जो तिन्ही लोकांचे राज्य मिळवण्याच्या लोभाने मी कधीही खोटे बोलू शकत नाही. अस्थमाच्या मृत्यूला युधाने जन्म दिला तर मी मी सहमत आहे!"

अर्जुन आणि भीम एकमेकांकडे पाहू लागले. अशा परिस्थिती त्याच्याकडून अपेक्षित आहेत. नाही ते होते अंगोनेचे म्हणणे ऐकून योद्ध्याला पुढे यावे लागले. माझ्या युद्धाच्या हृदयावर इतकी खोल चकाकी याआधी कधीच पाहिली नव्हती याची काळजी वाटत होती. त्याला समजले नाही ए किंवा तो काय करतो. तो खोटे बोलू शकत नाही आणि जर त्याने खरे सांगितले असते, भीमा मेला होता! या गोंधळलेल्या अवस्थेत मी त्यांच्या रथातून खाली उतरलो.

त्यावेळी त्यांचे लक्ष कृष्णाकडे नव्हते. त्या संधीचा फायदा घेऊन कृष्णा तो पुढे गेला आणि योद्ध्याच्या कानात हळूवारपणे काहीतरी बोलला, ज्यामुळे योद्धा काळजीत पडला. जवळजवळ तुटले.

"अचाय!" सरदार मोठ्या आत्मविश्वासाने आंग्राला उद्देशून म्हणाला, "अस्थमा मारला गेला म्हणून मला खूप वाईट वाटते!" हा वाणी उच्चारताच वार हळूच जोडले, "माणूस नाही तर हत्ती!" युधर ते वाक्य इतक्या हळूवारपणे म्हणाला त्यामुळे युधरजवळ उभे असलेले अर्जुन आणि भीम यांनाही त्याचे ऐकू आले नाही. करण्यासाठी सरदाराशी खोटे बोलणारे कोणी नाही असा विश्वास होता. सयावद युद्धाचे मुख अस्थमाच्या मृत्यूची बातमी कळताच अंगनाचे हातपाय गोठले. एक पत्ता कारण त्याचा मूलगा मृत्यूपेक्षा सुंदर असू शकतो! होनने धनुष्य खाली केले दया करून बसलो. कृष्णाकडे प्रत्येक समस्येचे निराकरण होते!

क्षणार्धात धूळ झटकणारा हा महान तरुण आज स्व धुळीत बसून तो अश्रू ढाळत होता. किती लोकांच्या कुशल हातांनी धनु राशीचा राजकुमार बनवला बनवले होते, आज ना त्या हातात धनुष्य उचलण्याची क्षमता होती ना फक्त यूची इच्छा उरली होती. अस्थमाच्या मृत्यूची बातमी ऐकून आतून संताप आला ते इतके तुटलेले होते की त्यांनी पृथ्वीवर बसून आपले डोळे बंद केले आणि त्यांना योग करता आला नाही.

त्यावेळी अर्जुनला वेदना चांगल्या प्रकारे जाणवत होत्या. खूप छान पांडवांना एक हितचिंतक आणि कुशल धनुर्धर बनवण्यासाठी गु यांनी आपले जीवन समर्पित केले. ते करा, पांडवांच्या बोलण्याने आज त्याचाच जीव संकटात सापडला होता. अर्जुनचे मन अश्रूंनी भरून आले होते, पण आता खूप उशीर झाला होता. नक्षीदार बाण किंवा फळही जाऊ शकत नव्हते. युद्धापूर्वी अर्जुनाने नारायणी सैन्य सोडले, कृष्ण निवडीचा निर्णय झाला!

निराश होऊन बसलेले पाहून कृष्णाने मागे वळून पाहिले. ते पहात होते इतके दिवस धनुष्य सोडण्याची वाट पाहणाऱ्या पांडवांना आता संधी मिळाली आहे. त्याच्या आगमनाने, तो आनंदी झाला. कृष्णाला समजले की कोणत्याही पांडवासाठी त्याचे पाऊस-टागूर हल्ला करणे शक्य होणार नाही. कृष्ण संधी आणि वेळेचा फायदा घेतो

नवकल पाहून लगेच अंधाराकडे निर्देश करा.

आपल्या पत्त्याच्या पराभवाचा आणि पदोन्नतीसाठी केलेल्या अपमानाचा बदला घेण्यासाठी यापेक्षा चांगली संधी असू शकते! तो तलवार घेऊन पुढे सरसावला संकीचून त्याने आचार्यांचे केस एका झटक्यात पकडून त्यांचा शिरच्छेद केला. पुढे त्याच क्षणी त्याचे डोके जमिनीवर पडले. अंगणाच्या आणि त्याच्या अंगातून रक्ताच्या धारा निघत होत्या आजूबाजूची जमीन लगेचच रंगली.

युद्धात कोणी नसता तर शुईला मारले नसते! कोनांसह नव्हते, इतर

नियमाप्रमाणे महायुचा हा नियमही मोडला गेला. या महानाचा हा अनोखा सुरुवातीस बनवलेले जवळजवळ सर्व नियम युद्धाच्या अखेरीस मोडले जाऊ शकतात या वस्तुस्थितीचे वैशिष्ट्य होते. गेले होते.

मी संध्याकाळी युद्धातून परत आलो तेव्हा प्रभूमध्ये शोक आणि शोक होत असल्याचे मी पाहिले. होते. माझा वेश होताच सगळे माझ्याकडे वेगळ्या नजरेने पाहू लागले. मी आजूबाजूला धावलो तेव्हा आमच्या सैन्याचे सर्व प्रमुख उपस्थित असल्याचे पाहिले. तिथे तुझा पत्ता पाहू नकोस, माझा संघ बसला आहे! मी पुढे पळत गेलो आणि मग अचानक, दचकले. माझा पत्ता आणि पत्ता ओनाचायकाचे रक्ताने माखलेले डोके आणि मृतदेह जमिनीवर पडलेला होता. मला ते आठवत नाही त्यावेळी मला जास्तच राग येत होता!

"हे अशक्य आहे!" मी कॉल केला आणि म्हणालो, "मला माहित आहे की मृत्यू अशक्य आहे!"

"तुम्ही बरं म्हणता, पु!" मामा कृपचाईने हाताने माझे अश्रू पुसले आणि म्हणाली, "आचार्यांना मारणे अशक्य होते. ते मानव, वन, आ ने, , इन आणि नारायण- अ चे वडील होते तो सामर्थ्यशाली परशुरामासारखाच होता आणि युमामधील इनम सारखा होता. त्यांचे परम कटावियासारखाच होता. त्याची तुलना बृहपत्तीशी होते. थरथर, गडगडाट आणि तीक्ष्णता त्याच वेळी, तो इतरांसारखा गंभीर होता. पण ते फसवणुकीच्या आधी नव्हते आणि मग दुष्ट धुळीने तुझ्या पत्त्याचा शिरच्छेद केला." त्यानंतर कृपाचाय मला दिला त्यांनी अस्थमा नावाच्या हत्तीसोबत केलेल्या फसवणुकीची संपूर्ण घटनाही सांगितली.

कसेतरी मी माझे अश्रू आवरले. पण रागाने माझे शरीर थरथरत होते. माने सगळे गडगडले आणि म्हणाले, "वीरांसारखे लहून माझा पत्ता मिळाला. त्यामुळे आता मी त्यांच्यासाठी दुःख करणार नाही. पण माझ्या पत्त्याने हात पुढे केला होते, तरीही त्या दुष्ट धुळीने केवळ त्यांचे केस पकडले नाहीत आणि त्यांना सर्वासमोर प्रकट केले त्याला अपमानित केले, मूल नसले तरी त्यांना त्रास द्या. त्यासाठी मी पापी धिनला मी कधीच माफ करणार नाही! त्याला त्याच्या पापाचे परिणाम भोगावे लागतील!"

अचानक डोळ्यासमोर विचार आला की आपण सहा महारथ आहोत मालकरॉन - वर्तुळात एकटे राहू नका घातले होते. किंवा नियतीने अंगनाला मानसिक गटात अडकवून मरण्यास भाग पाडले नाही दया आली? सुरुवातीच्या युद्धामुळे नियतीला त्याचा पत्ता लागला नाही असे नाही मला माझ्या तीव्र वेदनांचा पश्चात्ताप कसा करावा हे माहित आहे, परंतु मला हे भयंकर वेदना देऊन होते का?

असो, मला माझ्या पत्त्याचे इतके वेड लागले आहे की सर्वकाही हे जाणून मी रणांगणात शुक्राचा नाशही घडवून आणला. माझा हात त्याला वर केले आणि म्हणाले, "जगातील लोकांना पुस्तकाची इच्छा आहे कारण त्या वेळी येताना तो आपला पत्ता इथे आणि पुढे जपून ठेवू शकतो. पण माझ्यासारखे पु

ए सुद्धा माझा पत्ता अशी अट ई. माझे वडील काय! वें कार हें हात मला आणि मला! आता माझ्या आयुष्याचा एकच उद्देश आहे की मी मला अपमान आणि त्यांच्या कपटी कृत्यांचा बदला घेऊ द्या!"

"धुणनेही फार मोठे पाप केले नाही!" या पैशाने माझ्या खांद्यावर हात ठेवला मला ठेऊन सहानुभूती दाखवायची होती, "पण मला वाटते की या गैरकृत्यातील सर्वात मोठा गुन्हेगार आपण येथे आहात. तो स्वतःला धमकी देणारा भाग म्हणतो, पण त्याने घृणास्पद कृत्य केले आहे. त्याला शिक्षा झालीच पाहिजे!"

हा पैसा माझ्या वेदनांच्या चेहऱ्यावर त्याचे रक्त गरम करण्याचा प्रयत्न करत होता! तो हळुहळू मी पांडवांना अधिक भडकवत होतो. तो आणि त्याचे सैन्य पंधरा दिवस चालते पांडवांचा नायनाट करण्यात अयशस्वी ठरले होते आणि म्हणून आता इतर पैशाने मला त्रास दिला. भावना त्यांनी स्वतःची बनवली होती. माझ्या पत्त्यावर मला खूप आनंद झाला मी स्वतःला भावनेने वाहून जाऊ दिले.

"उद्या सकाळी," मी पुढे म्हणालो, "जेव्हा मी रथात रणांगणात उठेन, तेव्हा मी पांडव, देव, गंधव, दानव, नाग, दानवही त्यांना रोखू शकले नाहीत! मी कालच पांडव आहे मी संपूर्ण सैन्यात सामील होऊन रणांगणात लक्ष्य परिस्थिती निर्माण करीन. हे संपलं कृष्णाची लीला!" कृष्णाला माझी ही पहिली टिप्पणी होती.

"ते चांगले आहे!" या धन म्हणाला, "पण अर्जुनला कमी लेखू नकोस, अथा! विसरू नका तो केवळ सर्वोत्तम धनुर्धर नाही तर तो एक चांगला माणूसही आहे. त्याहून अधिक कोणास ठाऊक करावे लागत नाही. अशा प्रकारे माझा किंवा अर्जुनचा पराभव करणे शक्य आहे..."

"मला माहीत आहे," मी पैशाच्या बोलण्यात व्यत्यय आणला, "पण माझ्याकडेही ए ए म्हणजे कोणाला कट नाही. हा शुका नष्ट झाल्याशिवाय परतत नाही. या त्या दुस-यासाठी जगात कोणी नाही, म्हणजे ज्याच्यावर त्याची बेरीज ते करा, त्याच्यासाठी जगण्याचा कोणताही मार्ग नाही! "

"अरे वाह!" पैसे खूप झाले की, "तुझ्याकडे असे काय आहे? तो कुठून आलात?"

"नारायणा!" मी माझ्या आत्म्याला म्हणालो, "स्वतः भगवान नारायणाने मला हा मंत्र दिला आहे. त्यांच्या तपश्चर्येचे फळ वाग्या पाताला मिळाले. मी माझ्या पत्त्यावर आग्रह केल्यानंतर मला योग करायला शिकवले. हा असा आहे ज्याचा योग अर्जुन नाही माहीत आहे याच्या मदतीने उद्या सकाळी मी पांडवांचा आणि त्यांच्या संपूर्ण सैन्याचा नाश करीन.

सकाळची वाट पाहत ती रात्र काढली. माने आचमन जेव्हा दुसऱ्या दिवशी युद्ध सुरू होते आणि मी काय केले? दुसऱ्याच दिवशी तो नारायणापासून तोडला गेला. तो समान आहे कधीतरी अचानक आकाशात ढगांची गर्जना सुरू झाली आणि जोरदार वारा वाहणार हे मला माहीत होतं. हंगाम

हा बदल पाहून दोन्ही बाजूच्या सैन्याला फार आश्चर्य वाटले. चौफेर भयंकर गजानन ऐकले जात होते. समुद्रात वादळ उठू लागले आणि एक विशाल हृदय त्याच्या मार्गाने उडून गेले. परिस्थिती बदला डोंगराची डोकी फुटू लागली. एकूणच परिस्थिती अशी झाली आहे, ते घघताच मला लय जाणवू लागली. मुलं आपापल्या जागी गेली आणि

बेसर्जन मरणाच्या लक्षणां पाहण्याचे लक्ष्य ठरवून घ्यावे. पांडव युद्धात मरणाची वेळ होती आणि मरणाची वेळ होती की याची बेरीज मुक्तीसह करू इच्छित नाही. या विचाराने माझा हात धरला. मी विचारात पडलो गेला.

"काळजी करू नकोस अरे!" पैशाचा आवाज माझ्या कानात पडला. कदाचित तो माझे वय लक्षात आले होते आणि पांडवांनी नारायणात छापावे असे मला वाटत नव्हते. विनाशाची शेवटची शक्यता माझ्या विधवेकडे जाईल. "तुमच्या पत्न्याचा मृत्यू लक्षात ठेवा ते करा," तो चित्कारला, "चल!"

मला माझी आवड सांभाळता आली नाही आणि काही विचार करण्याआधीच माझे हात नारायण निघून गेला. त्यातून हजारो बाणांचे अनुकरण केले गेले, हा लोकांचा एक भाग आणि व्यसन होता. त्या आकाशाच्या सर्व दिशा बाणांनी व्यापल्या जातील. त्यानंतर त्यातून लोखंडी गोळे, च, गदा इ. जन्मातच अनेक कट होऊ लागले. ये अ-श पांडवा अ ने सैन्याची घाई केली नाही. पांडव सैन्य या भयभीत भावनेपासून दूर झाले. ती इकडे तिकडे धावू लागली. तो शुक शिपायाला प्रचंड वेगाने मारायचा. केली होती. त्याच्याकडून सर्वांना विश्वास होता की तो लवकरच कौरवाच्या रूपात येईल.

कृष्णासाठी पुन्हा एकदा आव्हानाचा काळ होता. त्याने लगेच पांडवांचा वध केला एका ठिकाणी बोलावून म्हणाले, "नारायणाला शांत करण्याचा एकच मार्ग आहे. समोर हात ठेवा आणि आपले डोके वाकवा. अस्थमाने मुख्यत्वे त्याचा सारांश दिल्याने आमच्यापेक्षा जास्त काय, म्हणून आता तुम्ही सर्वजण तुमच्या रथातून खाली उतरा आणि अ-श सोडा आणि नारायणाचे नाव घ्या, कारण आज तुम्हाला धडा मरणार नाही आहे!"

कृष्णाच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष करणे हा मोठा मूर्खपणा ठरू शकतो! पांडव त्यांचे शब्द टाकून त्या सर्वांनी लगेच रथावरून खाली उडी मारली. अरे नाही सर त्या अनोख्या देवीला नमन करून नमस्कार केला. असे होताच नारायण शांत झाला.

दिया धनाने नारायणी सैन्याचा स्वीकार केल्यामुळे मी असे मानतो. पांडव मूर्ख नसते तर ते युद्ध जिंकणे अशक्य होते. पण कुठे शक्य होते! बरं, धमती पांडवांसोबत होता. जिथे धर्म आहे तिथे तो कृष्ण आणि कुठे प्रभु, हा विजय आहे!

U एक वनशलीला चालू होती. आजूबाजूला विकृत आणि रक्ताने माखलेल्या मृतदेहांचे ढीग पडले होते ए होते रणांगणात क्वचितच अशी जागा उरली होती, जिथे जमीन मूळ स्वरूपात होती. ते दिसत होते. युद्धामध्ये, ही परिस्थिती सामान्यतः जेव्हा युद्ध शिखरावर असते तेव्हा उद्भवते. ओलांडून शेवटच्या दिशेने जात आहे. दोन्ही बाजूंनी घनघोर युद्ध झाले. विविध प्रकारचे अ-श चालवले जात होते. ती चारही बाजूंनी कोसळत होती. फक्त एक, हट्टीपणा आणि अतिमहत्त्वाकांक्षी पैशामुळे दोन्ही बाजूंचे अनेक सैनिक अजूनही आहेत त्याला आपला जीव गमवावा लागला होता.

माझ्या पत्त्याच्या मृत्यूनंतर, काननची कमांडमध्ये नियुक्ती झाली. सैन्य तयार झाल्यानंतर कणाचा आत्मविश्वासही वाढला. तुम्हाला माहित आहे की तो प्रवीण होता धाडस आणि शौर्य यातही मी अतुलनीय होतो. अर्जुनप्रमाणेच त्याच्याकडेही अनेक गाड्या आहेत. ते होते पांडव सैन्यातील लोकांशी सामना करण्याचा तो वेळोवेळी योग करत असे. जड असायची. त्यावेळी अर्जुन आणि कन्ना यांच्यात मुख्यतः यु चालू होती. होते. दोघेही एकमेकांचे मित्र होते. त्यांच्यात सुरू असलेला संघर्ष पाहून असे झाले

दोघांपैकी एकाच्या मृत्यूनंतरच युद्ध थांबेल. यावरून मला आणखी एक गोष्ट आठवते आय. भगवान वासाने पांडवांच्या जन्माची कथा कुंतीला गाळाच्या फळातून सांगितली. काळाने सांगितले होते की कधी कधी वरदान देखील शाप बनते. त्यावेळी मी एक होतो रहस्य या विषयावरही चर्चा झाली. हे रहस्य उलगडण्याची वेळ आली आहे!

महासहवासाकडून वरदान मिळाल्यानंतर कुंती इतकी बलवान झाली की तिच्या मनात वरदान जाणवले. परीक्षेची इच्छाच निघून गेली होती. त्यांनी प्रथम सुयदेवला बोलावले. वरदान खोटं बोलण्यात अर्थ नव्हता! सुयदेव कट झाला. कुंतीने त्याचे नाव ठेवले म्हणून त्याने कुंतीला काहीतरी मागायला सांगितले. तेव्हा कुंतीने त्याला सत्य सांगितले की तो वरदानच स्वीकारेल. चाचणी करायची होती आणि मग तिने सुयदेवला परत येण्याची विनंती केली. काय होते पण सूर्यदेवासाठी केलेल्या काही भेटवस्तू परत करणे शक्य नव्हते. त्याच वयाचे दरम्यान, सुयदेव कुंतीला पू देण्याचे ठरवतो. त्यावेळी कुंतीचा मृत्यू झाला असता. होते. त्याच्यासाठी लग्नापूर्वी शरीर दान करणे शक्य नव्हते. मग सुयदेव दृष्टांताने त्यांनी नैवेद्य दाखविला, कुंतीच्या गर्भात मूर्ती ठेवली. कालांतराने कुंतीच्या पोटातून एक तेजस्वी मुलगा झाला. तो मुलगा त्याच्या पत्त्यावर असेच होते. त्यांनी अंगावर व्रण कवच आणि कानात वाण कुंडल धारण केले होते. त्याचे खांदे बैलासारखे तेजस्वी होते आणि तो अस्वलासारखा मजबूत होता. पर्यंत एकूण आणि सार्वजनिक लाजेच्या भीतीने कुंतीने तांदळात मिसळून त्या मुलाला टोपलीत टाकले. नदीत ठेवा आणि दुखापत करा. काही काळानंतर ती टोपली यमुना नदीतून गंगा नदीकडे जाते. मी नदीवर गेलो. ज्या वेळी टोपली चंपापुरीतून वाहत होती, त्याला धूत म्हणत. K चा सारथी, A धारथ तो पाहिला. एका धारथला मूल नव्हते म्हणून त्याने ते मूल दिले देवाचा आशीर्वाद घेऊन तो आपल्या घरी आणला. यानंतर अधर आणि त्याची पत्नी राधा मालकर यांनी त्या बालकाचा सांभाळ केला.

तुमचा अंदाज बरोबर आहे! हे मूल मोठे झाले त्याला कण म्हणतात! होय ते अगदी खरे आहे एक कण खरं तर कुंती-पु होता आणि तसा तो पांडवांचा भाऊ होता. आणखी

जिणेचि व्हाव्हिते व्होते! आमी कुंतीच्या दोघांनी मी हे कूलच्या दुख्खामें मारुं हा सींगिल्लेचे व्होही मी आलो विचारले ही त्याने पहिली गोष्ट केली होती," किंवा कुंतीने कणाला तिच्या जन्माबद्दल सांगितले.
तू पांडवांसोबत राहायला आला नाहीस का? सगळं कळूनही कण
तू दयाळूपणे आणि तुझ्या भावांच्या युद्धात पैसा का वापरलास?"

मामा कृपा म्हणाली, "अरे, धन्यवाद! कुंतीला तो पैसा माहीत होता, यम प्रामुख्याने कणावर अवलंबून होता आणि जर कणाने त्याला सोडले असते, कदाचित पराभवाच्या भीतीमुळे हा पैसा यू थांबवू शकला असता. असा विचार करून एके दिवशी कुंतीने कणाने ते घासायचे ठरवले. कणाच्या आंघोळीच्या वेळी ती गंगेच्या काठी पोहोचली.

कुंतीला पाहताच कन्नाने तिचे नाव घेत विचारले, "हा सुतपू तुझा आहे की सेवा.

करू शकतो?"

"कान, स्वतःला सुतपू म्हणू नकोस! मी आज तुला सांगायला आलो आहे की तू सुतपू नाहीस व्हा! तू माझेपु, तू कुंतीचा पुत्र, कण! तू यश वी पांडव के ये भाऊ, कण हो!"

"हे काय बोलताय तुम्ही?" कण मोठ्याने ओरडला, "मी, आणि तुझा मुलगा... हे कसे आहे शक्य?"

यानंतर कुंतीने वासाकडून कणाला आणि सुयदेवाच्या भागातून कणाला वरदान दिले. जामने गोष्ट सांगितली. मातेचे कर्तव्य पार पाडण्यासाठी कुंती कणाकणासमोर रडली. मी त्यालाही विचारले.

"मला माफ कर बेटा," ती म्हणाली, "लोकांच्या लाजेच्या भीतीने मी तुला जन्म दिला आहे. आपले भविष्य आणि वर्तमान कृपया तो खंडित करा! मी माझा अपराध कबूल करतो आणि तुम्हाला प्रार्थना करतो भावासोबत राहा. मी तुम्हाला वचन देतो की युद्ध आणि त्याचे वंशज आहेत योग्य आदर द्या आणि तुम्ही इंधचा राजा व्हाल! हा पैसा आणि फसवणूक आहे. तो तुमच्या मदतीशिवाय तो युद्ध जिंकू शकत नाही हे माहीत आहे. सोड त्याला, कण!"

कुंतीने सर्व काही एका झटक्यात सांगून टाकले, जे इतकी वर्षे तिने मनात दाबून ठेवले. होते. कुंतीला विश्वास होता की समोर आपली खरी आई पाहून तिला आनंद झालाच. पण, झटपट पैशाचे स्वरूप सोडून ते पांडव होण्याचे मान्य करेल.

पण कण काही सामान्य माणूस नव्हता. ते होते! नाही आणि प्रामाणिकपणा नाही त्याचा आणि ते सुंदर होते.

"तू मला जन्म दिलास आणि म्हणून तू माझ्यासाठी आदरणीय आहेस. पण दरम्यान एकूण जन्म घेऊनही त्याला आयुष्यभर सुतपू म्हटले गेले. यापेक्षा मोठा अपमान माझा असेल का? माझे यश यापेक्षा जास्त असेल? जेव्हा पांडव रंगभूमध्ये, तुझ्या उपस्थितीत, मला 'सुतापू' म्हणत होते आणि माझी चेष्टा करत होते, त्यावेळी फक्त संपत्तीच होती.

ज्याने माझे दुःख समजून मला साथ दिली. त्याने मला अंगदेशाचे राज्य सांगितले राजकुमारांनी भरलेल्या त्या अॅम्फीथिएटरमध्ये मला समान अधिकार देऊनच नव्हे तर माझा अनादर केला आणि गाडीतूनही वाचलो!"

"पण बेटा," कुंती मला अडवत म्हणाली, "हां पैशाने हे सर्व केले आहे. पांडवांपासून सड घेण्यासाठी त्याने तुला एकमेव मोहरा बनवले आहे."

"मला माहीत आहे," कणाने बिनधास्तपणे उत्तर दिले. "पण जर लग्नाच्या वेळी तुझे जर पैशासाठी माझा त्याग करणे योग्य असेल तर पैशासाठी मला दत्तक घेणे अयोग्य आहे.

हे कसे शक्य आहे? रंगभूमध्ये पांडवांना माझ्याबद्दल काही कळत नव्हते, पण पैशाचीही माझ्या नकळत, तरीही त्यांनी माझा प्रामाणिक मित्रासारखा आदर केला. मी आज आहे काही गोष्टी, पैशामुळे इतर लोक मला 'सुतपू' म्हणतात! सुतपू! माझे म्हणणे आत्मविश्वासाचे तुकडे झाले. आज काहीही होवो, पण आता मधला पैसा तुझ्यासोबत करू शकत नाही."

कणाला खरे सांगून कुंतीच्या मनाचे ओझे असह्य झाले होते, पण कणाच्या दृढ निश्चय पाहून आणि त्याचा कट ऐकून कुंतीचा आत्मा अनेक पटींनी भारावून गेला. कणाला पांडव बनवणे शक्य होणार नाही हे तिला समजले. मग हताश कुंती शेवटचा प्रयत्न काय होता?

"कण!" ती म्हणाली, "मी तुझ्या भावनेचा आदर करते. तू पैसा आहेस तुला सोडायचे नसेल तर ठीक आहे, पण तुझी आई म्हणून माझे तुला एक वचन आहे. विचारू का?"

"ठीक आहे! कणाने कधीच कोणाची निराशा केली नाही आणि मग तू माझी आई! आई गेली!"

"तू मला वचन देतो की माझे पाच मुलगे जगतील!" कुंतीने तिचे पाच पांडव कणातून घेतले. पुत्राचे जीवनदान मागणे, कारण सर्वात मोठा धोका कणापासून आहे हे त्याला माहीत होते कुंतीचा मुलगा अर्जुनाला होता.

"अरे, असे आहे का!" कणाच्या चेहऱ्याचे भाव बदलले. "माझ्याकडे Z पैशाचा उपकार आहे आणि पैशाचा धागा नष्ट करणे हे माझे कर्तव्य आहे. पण मी तुला खूप त्रास देतो मी नाही मी तुझ्या सर्व मुलांना मारू शकतो, पण मी तुला वचन देतो मयुधर, भीम, नकुल आणि सहदेव - अर्जुन सोडून - त्यापैकी कोणालाही मारणार नाही. माझी लढाई मुख्यतः अर्जुनशी आहे आणि त्याच्या हत्येनेच मला प्रसिद्धी आणि समाधान मिळेल. माझा वध झाला तर अर्जुन जिवंत राहील आणि अर्जुन मारला तर मी जगेन. या बरं, दोन्ही प्रसंगांत तुझे पाच पुत्र सदैव जगतील! आशा आहे तुम्ही वैतागून जाल. आता माझ्याकडे ये. नाव!" असे म्हणत कण वळला आणि कुंती तो आपल्या मारलेल्यांसोबत उभा राहिला.

कुंतीला तो क्षण आठवत होता जेव्हा तिने टोपलीतील गवताचा कण नदीत टाकला होता. दया आली. त्या वेळी कुंतीने आपल्या इज्जतीच्या रक्षणासाठी आपल्या मुलाचा बळी दिला होता. आज त्याच मुलाने आपल्या सन्मानाच्या आणि वचनाच्या रक्षणासाठी आपल्या आईचे बलिदान दिले आहे. होते! की नयत कुंतीकडून पश्चाताप मागत होती?

दरम्यान अर्जुन आणि कन्ना समोरासमोर येतात. त्यांच्यातील ते युद्ध, या महान हंगामात एक महत्त्वाचा भाग होता. दोन्ही बाजूंनी सतत बाणांचा वर्षाव सुरुवात केली. अर्जुन आणि कानन दोघांनाही राग येत होता. जेव्हा ते दोघे

आयुष्याची निर्णायक लढाई लढत होती, इतक्यात काळाचे चाक आपल्या धुरीवर फिरत होते. तू अशा ठिकाणी पोचला होतास जिथून पुढचा रस्ता कणाकणासाठी अडचणींनी भरलेला होता. या

अधिक चांगल्या प्रकारे समजून घेण्यासाठी, कणाच्या जीवनातील आणखी दोन घटनांचा येथे उल्लेख करा.

अभ्यासासाठी साहित्य शोधत असताना एकदा कण परशुरामाकडे आला. गया. त्याला कोणीतरी सांगितले की परशुराम जमिनीवरून चढला होता आणि फक्त प्रशांत होता देत असे. अशा स्थितीत कणाने आपण विद्वान असल्याचे खोटे बोलून फसवे शिक्षण घेतले. ते केलं एके दिवशी जेवण झाल्यावर कन्ना आणि परशुराम एकत्र फिरत होते. प्रत आली थकव्यामुळे परशुरामने हार मानायला सुरुवात केली नाही तर तो कणाच्या मांडीवर डोके ठेवून झोपला. गेला. त्याचवेळी कणाच्या मांडीवर एक काठी चढली आणि त्याला चावा घेतला. कडक चावणे कणाला तीव्र वेदना जाणवत होत्या आणि त्याच्या मांडीतून रक्त वाहत होते. कणाकडे नदी तुटण्याची भीती होती, म्हणून त्याने पाय हलवले नाहीत. जखमेतून रक्तस्राव वाटले, पण कण, ती वेदना सहन करून, शांतपणे बसला आणि आपल्या गुरूच्या उदयाची वाट पाहू लागला. तो करत राहिला. काही वेळातच मांडीतून कण वाहून परशुरामाच्या चेहऱ्यावर पडला. टपकल्यावर त्याचा दरवाजा उघडला आणि तो उठून बसला. परशुरामांनी मांडीचा तो कण पाहिला खूप रक्त होतं. त्याने कन्नाला विचारले असता त्याने आपले नाव परशुराम सांगितले तुटण्याच्या भीतीने तो भयंकर वेदना सहन करत राहिला. हे परशुरामला उशिरा समजले एवढा त्रास सहन करणं कोणत्याही परीक्षेला शक्य नाही असं वाटलं नाही. पृथ्वीवर बर्बाला मारल्यानंतर यारचा सुगंध ओळखणे परशुरामला अवघड आहे. नव्हते! तो रागावला आणि म्हणाला, "मूर्खा! तू तुझ्या गुरूचा विश्वासघात केलास आहे. तू स्वतःला ज्ञान का सांगत आहेस?"

हे ऐकून कणाने स्वतःची ओळख करून दिली आणि म्हणाला की तो नाही ज्ञानही नाही, पण तो सुतपू आहे. कन्नाने परशुरामाची विनवणी केली, पण तोपर्यंत खूप उशीर झाला होता. परशुरामाचा क्रोध पराकोटीला गेला होता. उह ने कण कशावरही विश्वास ठेवला नाही आणि त्याला शाप दिला: "तू, विज्ञानाने मला फसवले प्राप्त झाले आहे, ती देखील तुम्हाला फसवेल आणि तुम्हाला ही शिकवण कोण देईल. अजून लागेल, त्याच क्षणी ते तुमच्या मनातून निघून जाईल!"

परशुरामाला विचारले होते म्हणून कणाला क्षमा करता आली असती असे मला वाटत असले तरी. खोटे बोलले असेल पण त्याला त्याच्या अस्तित्वाची जाणीव नव्हती. पण माझी आई लाभ हा असा गुण आहे ज्याचे दान करण्यापूर्वी मनुष्याने त्याच्या अहंकारापासून मुक्त व्हावे. परशुराम तो अहंकारी होता तसाच अहंकारीही होता! त्यांनी कणाला आणि कणाला माफ केले नाही अज्ञानाच्या ओझ्याने आणि परशुरामाच्या शापाने हताश होऊन तो पुढे निघाला.

या घटनेनंतर कणाला वाटले की त्याचे लक्ष्य जवळ येऊन, तो निघून गेला. हताश होऊन त्याने पुन्हा प्रवास सुरू केला. काही काळानंतर, तो

फिरत फिरत तो एका गावाजवळ पोहोचला. तोपर्यंत अंधार पडला होता, त्यामुळे कण त्याच गावात सांगायचं ठरवलं. रात्री तो एका झाडाखाली पडून होता. अचानक झुडुपाजवळ त्याला खडखडाट ऐकू आला. तिथं उभ्या असलेल्या वन्य प्राण्याचा विचार करत कण त्याच्यावर बाण सोडला. त्याची नशा चोख होती. तो प्राणी, काही कार येऊन पडलो. कणाने जवळ जाऊन पाहिलं तर चुकून त्याचा हात आजारी माणसाचा होता. गायीचे काय झाले? कण घाबरला. गायीच्या मालकाला हे माहीत होते हे प्रकरण कळताच त्याने कणाला शिक्षा द्यावी. कण हवा तर रामापासून पळून गेला. पण तो नशीबवान होता, भिन्ना नव्हता! तो मेलेल्या गायीजवळ बसला आणि त्याच्या अंगातून वाहणाऱ्या पाण्याकडे पाहत राहिलो. तो सकाळ होण्याची वाट पाहू लागला. थोडा वेळ मी, गायीचा मालक, जो एकलान होता, त्याची गाय शोधत तिथे आलो. कण रामाने घटना सविस्तर सांगितली आणि त्याच्या गुन्हाबद्दल माफी मागितली. विचारले. कन्नाने गायीला जाणूनबुजून मारले नाही आणि पान खूप रागावला. त्याने पाणी हातात घेतले आणि कणाला शाप दिला: "तू माझी असहाय्य गाय गमावत आहेस.

होय किंवा ई. मी तुला शाप देतो की तू अशा असहाय अवस्थेत मरशील!”

परशुराम आणि उसाना यांच्या शापामुळे त्यांच्या कपाळावरचा कण जवळ ठेवला गेला आणि ते खरे होण्याची वाट पाहण्याशिवाय पर्याय नव्हता.

मी पुन्हा कानन आणि अर्जुन यांच्यातील लढतीकडे परत येऊ. दोन खेळाडूंमध्ये घट्टपणा स्पर्धा होती. अचानक कणाचा रथ हादरला. खाली वाकून तो रथ पाहिला डावे चाक जमिनीत बुडाल्याने त्याचा रथ एका बाजूला झुकला. तू मी एक - सामर्थ्य आणि युद्धकौशल्य जितके आवश्यक आहे तितकेच महत्त्वाचे रथाची स्थिती आहे. असे घडत असते, असे घडू शकते. कणाचा रथ डावीकडे झुकला होता. त्याचे घोडे डळमळू लागले. रथाचे चाक बाहेर काढल्याशिवाय कणाला पुढे जाणे शक्य नव्हते. त्याने खाली उडी मारली आणि त्याने सर्व शक्तीनिशी रथाचे चाक ओढण्याचा प्रयत्न केला. मुंडण केल्यानंतरही ती दूर झाली नाही. कण लाचार होत होता. कणाद्वारे ओळख काय झालं होतं, त्याचा शिव्याशाप आपल्या भावना दाखवू लागला होता. कणाच्या कपाळावरून घाम फुटला केली होती. रथाचे चाक काढण्यात त्याने सर्व शक्ती पणाला लावली पण चाक अशा प्रकारे बुडाले की हे बनावट नाही!

इकडे अर्जुनने संधी पाहून कणावर बाणांचा वर्षाव केला. त्याच्या बाणाच्या नुकसानीपासून कणाचा कवच कापला गेला आणि त्याच्या शरीरातून पाणी वाहू लागले. त्याने अर्जुनाकडे डोके वर केले. तो वर बघून म्हणाला, "कुंतीनंदन! मला माहित आहे की तू खूप मोठा धनुर्धर आहेस पण तू काय करतोस. ते करणे त्या कुळातील लोकांना शोभत नाही. या हरेगुने तुला हे शिकवले नाही ज्या व्यक्तीकडे बाण नाही किंवा ज्याचे चिलखत कापले गेले आहे त्याला गोळ्या घालू नयेत करायचे आहे जर तुम्ही प्रामाणिक असाल तर शिक्षक आणि मी तुमच्या रथाचे चाक बाहेर काढले ते बाहेर द्या! तू रथावर आहेस आणि मी पृथ्वीवर आहे, यामुळे तू माझाही पराभव करतोस

नको असे करणे हे धोक्याचे आहे!”

कणाचे बोलणे ऐकून अर्जुन हसला आणि म्हणाला, "सुतपु कण! जसे आपण गमावले दुष्टांच्या तोंडून युद्धाची चर्चा शोभत नाही. तुम्ही ते पैशाने घासले आहे आम्ही वाचनालयात मारण्याचा विचार करत होतो, त्यावेळी तुमची धमकी कुठे होती? कौरवांच्या सभेत राजवाला सौपदाचा सर्वासमोर अपमान केलास, मग तुला अभिमान नाही वाटला? फसवणुकीच्या धाकाने तुम्ही आमची आणि आमची फसवणूक केली राज्य घेतले नाही, त्यावेळी तुमची धमकी कुठे गायब झाली होती? जेव्हा तुम्ही सहा मलिक माझा नव्हता, तो पहिल्या माणसाच्या नम्रतेमुळे, की तुझ्या धर्माचा. नुसार होते तेरा वर्षे उलटून गेली तरी तुझ्या आणि तुझ्या नवऱ्यामधला पैसा पांडवांचे राज्य परत आले नाही, त्यावेळी तुम्हाला धर्म आठवला नाही? तू नेहमी होतास तुमची दया येते का आणि मृत्यू तुमच्या हरवलेल्या डोक्यावर उभा असताना तुम्ही धमक्या देत आहात?

अर्जुनाचा दंश कणाला सहन झाला नाही. परशुराम यांच्याकडून मिळाले होते चौकशीसाठी हात वर केला आणि त्या इतरांच्या संदर्भात नामजप सुरू केला. पण खूप प्रयत्न करूनही त्याला काहीच कळत नाही हे जाणून घेणं खूप गरजेचं आहे. आठवत नव्हते. अभिनेचा शापही त्या परशुरामाला पूर्ण झाला नाही शापही त्याला सामील झाला. कणाला वाटले की त्याला परशुरामाकडून सर्व आशीर्वाद मिळाले आहेत. विसरत आहे. हे दोन्ही शाप तिच्या आयुष्यातील सर्वात वाईट भाग आहेत याची कन्नाने कल्पनाही केली नव्हती. महत्त्वाची युद्धे भविष्यात अशी एकत्र असतील. त्याला त्याचा शेवट समजला वेळ आली होती.

कन्नाने आपल्या रथाचे चाक काढण्याचा शेवटचा प्रयत्न केला आणि तो अयशस्वी झाला. त्यानंतर तो जमिनीवर बसला. गांडीवर बाण मारणाऱ्या अर्जुनावर तो पडला. फक्त तयार. कण सावरण्याआधीच अर्जुनने बाण मारला होता. अर्जुन के

त्याने सोडलेल्या बाणाचा वेग कुणालाही लागू शकेल इतका प्रचंड होता हे त्याचे वैशिष्ट्य होते. त्रासही दिला नाही. अर्जुनाने कणावर सोडलेला बाण कोणाला दिसला नाही, पण कणाचा पुढचा अत्यंत वेदनादायक चीक ऐकू आला. कणाच्या छातीला छेदणारा तो बाण मागे ओलांडले. कणाचं तोंड उघडं होतं. त्याने लवचिक नजरेने पत्ता उघडला. सुयदेवाचे अंत्यसंस्कार केले आणि त्यांना पाहताच प्राणत्याग केला. अचानक काळ्या ढगांनी आभाळ व्यापले. जणू काही क्षणभर सूर्यदेवही त्याच्या पुस्तकात आहे असे वाटले. मृत्यूने शोक केला होता! कणाच्या मृत्यूने कौरव सैन्यात विशेषतः उत्साह संचारला होता. सारखे होते. यया धनने आपला सर्वात विश्वासार्ह आणि कार्यक्षम तरुण - एम. भरवशावर हे युद्ध लढण्याची जोखीम त्याने घेतली होती, त्याला एकटे सोडून तो निघून गेला!

या पैशाने आकाशाकडे पाहिले. त्याच्यावर ढग घिरट्या घालताना दिसले. हे पराभवाचे ढग नव्हते म्हणा? तो घाबरला. तो रणांगणाकडे टक लावून पाहण्यासाठी प्रेतातून झटत होता. ठेवा. पंधरा दिवसांपूर्वी अकरा शूर सैन्याचा वीर धन समरभूमध्ये एकटाच होता.

उभा होतो. पैसा आणि त्याचे काही सैनिक सोडून आता फक्त मी रणांगणात, कृपछाया आणि कृतवमाजी उरले!

२५

आय
दिससअखेरपर्यंत सततच्या मारामारीमुळे मनीचे शरीर हतबल झाले होते. त्याची
गिऱ्हाळी, त्याच्या सैन्याचा नाश आणि त्याच्यासमोर पराभवाची भीती त्याला सतावते.
त्याला इच्छा वाटली. सहसा मी पाहिले की पैसा पूर्वेकडे आहे.
धावू लागली इंधचा भावी सम्राट असा रथ सोडून पायी पळताना पाहून मी
पण दया आली. पण ही सहानुभूती दाखवण्याची वेळ नव्हती आणि असो
आता उशीर झाला होता. आम्ही तीन वर्षांच्या पैशांनंतर धावलो. तो थोडा पुढे गेला
सरोवराच्या आतील वेशात ते छापून आले. त्यानंतर त्यांनी आपली माया सेसरोवर घेतली.
त्यात कोणीही शिरू नये म्हणून पाण्याचा बांध.

इथे पांडवांना हे कळायला वेळ लागला नाही की सरोवरात पैसे उधळले जात आहेत. ते
कृष्णासोबत सर्वजण सरोवरावर आले. योग आणि माया असलेली ही संपत्ती सरोवराच्या रूपात आहे.
ते आत छापलेले होते आणि ते दिसत नव्हते. युद्धाने बाहेरून पैसे घेतले
ओरडले, "ये पैसे! आत तळ्यात भ्याड का बसला आहेस? आपण सर्व पहा
पांडव येथे आले आहेत. बाहेर या आणि आम्हाला मारून तुझ्या राज्याचा उपभोग घेऊ या!"

काही क्षणानंतर तलावाच्या आतून पैशाचा आवाज आला, "युधरा! तू घट्ट आहेस राज्य उपभोगण्याबद्दल बोलताय का? आता ना माझा भाऊ हयात आहे ना दुसरे कोणते नाते- आणि म्हणून. मी हे युद्ध लोकांसाठी सुरू केले, जेव्हा ते आता राहिले नाहीत या युद्धाचा उद्देश काय आणि हे राज्य उपभोगण्यात काय आनंद आहे? मला एकटे राहायचे आहे यमलोकात फक्त तुम्ही पाच जण गदा घेऊन पोहोचू शकता, पण आता माझी निवड ही आहे मी युद्धात नाही आणि राजेशाहीतही नाही. मला माझ्या जागेवर सोडून मजा आली तर बरे होईल आतापासून तुझ्या भावासोबत राहा!"

हा पैसा विडंबनात्मक होता, जो कधीतरी सुईच्या टोकाने आपल्या राज्यातून बाहेर पडला. बरोबरीची जमीनही द्यायला तयार नव्हता, आज तो आपले संपूर्ण कुटुंब आणि प्रियजनांना देतो वेदांमध्ये आपली महत्त्वाकांक्षा सांगितल्यानंतर ते राज्य सरदाराला दान केले. मी बोलत होतो! जिद्दीबरोबर कुरूपता समाविष्ट असेल, तर हा योगायोग फारच आहे धोकादायक असू शकते. त्याच्या साध्या वागण्यामुळे युद्धापूर्वी अनेकवेळा पैशाच्या फसव्या जाळ्यात तो अडकला. त्याला पुन्हा धोका पत्करायचा नव्हता. मध्ये हे पैसे गमावल्यानंतर सरदार खूप शिकला होता. तो नवीन पद्धतीने दात काढतो खेळले.

योद्धा म्हणाला, "ये पैसा! भीमसेनला तू नक्कीच घाबरतोस, म्हणूनच तू तुला बाहेर यायचं नाही. तसे असेल तर मी तुमची ही भीतीही रद्द करीन. तुम्ही आमच्या पाच भावांपैकी कोणाशीही गदा लढवा. तू जिंकलास तर मी करेन मी महायुत माझा पराभव मान्य करीन आणि हे राज्यही तुझेच असेल आणि जर तुमचा पराभव झाला आणि मारला गेला, मग तुम्हाला स्वर्ग मिळवावा लागेल!

मी युद्धाकडे पाहिले. तो काय बोलला यावर माझा विश्वास बसेना. y पैसे गदा-यु हा कृष्णाचा मोठा भाऊ बलराम यांच्याकडून शिकला होता आणि या कलेत त्याच्याशी स्पर्धा केली होती. भीमाशिवाय इतर कोणालाही ते शक्य नव्हते. तेव्हा युधरने असा मूर्खपणा केला कसे म्हणायचे या मोहामागे योद्ध्याची युक्ती काय होती?

भयंकर मेघगर्जनेने तळ्यातून पैसे का बाहेर काढले, असा प्रश्न मला पडला होता. आला आणि म्हणाला, "हो! मी कंटाळलो असलो पाहिजे पण तेवढा मजबूत नाही कमकुवत खेळाडूशी संपर्क साधा. मी तुझ्याबरोबर आहे किंवा अर्जुन, नकुल किंवा सहदेवाच्या बरोबर आहे जगाला गदा आणून स्वतःवर हसण्याची संधी मिळणार नाही. मला हे सांगायचे आहे त्याला पैसे जिंकण्याची संधी मिळणार नाही कारण तो स्वतः साठी मजबूत आहे आपण काय निवडले? माझ्या आयुष्यातील शेवटची लढाई असली तरी मी भीमसेनशीच लढेन. नाही!"

मला माझे उत्तर सापडले होते. युद्धाला हट्टी माणूस माहीत होता, अहंकारीही असे घडत असते, असे घडू शकते. त्याचा थेट फटका पैशाच्या अहंकारावर बसला होता आणि त्याचा फटका अगदी अचूक होता.

होते. आपल्या विश्वासघातकी काकांच्या मदतीने, शकुन, ज्याने प्रतिमाचे सर्व काही लुटले या पैशाने त्याच्या अहंकारापोटी त्याचा जीव पणाला लावला होता. मला ते माहीत होते तो गदायुत भीमावर विजय मिळवू शकणार नाही.

काही वेळातच धन आणि भीम आपापले कवच परिधान करून गदा घेऊन आले मी तयार झालो. दोघांमध्ये युद्ध सुरू झाले. यमदंड आणि व्ही या दोन्हीच्या गदा तितकेच भयानक. भीम वेळोवेळी आपली गदा विशिष्ट पद्धतीने फिरवत असे. तो आवाज क्षणभर हवेत घुमला, जो ऐकून तो माणूस श्रीमंत झाला.

हा पैसा भीमसेनचे कपडे बदलून चकित करत असे. जेव्हा दोन्ही त्यांची टक्कर झाली की मग रथ फुटायचा आणि त्यांचा आवाज जवळच्या झाडावर बसला. पक्षी घरटी सोडून उडून जायचे. दोन मुलांमधली अशी भयंकर गदा-युद्ध कदाचित

तुम्ही कधी भांडलात का?

बराच वेळ लढून भीम आणि यया संपत्तीत हरवून गेले. असं वाटत आहे की जर ते युद्ध थांबवले नाही तर ते अनंतकाळ चालेल आणि एकमेकांसारखेच राहिल. यामुळे या कारमध्ये दोन्ही दिग्गजांची लढत राहणार आहे. मग मी कृष्णाच्या दिशेने गेलो ते हाताने भीमाला काहीतरी सूचित करत होते. इकडे कृष्णाने डावा हात हातात घेतला. मांडीवर थाप मारली आणि दुसऱ्या बाजूला भीमसेनने पूर्ण ताकदीने मांडीवर गदा ठेवली. मला दे खरे तर पैशाचे रान मोडले होते. तो स्तब्ध झाला आणि पुढे म्हणाला, "भीमा! तुम्ही छान आहात! बलरामाचे शिष्य होऊन तू गदा-युचा नियम मोडलास! किंवा गदा-युतमध्ये नाभीच्या खाली पराभव करण्यास मनाई आहे हे तुम्हाला माहिती नाही?"

भीमाने कृष्णाकडे पाहिले, पण कृष्णाने ऐकले नाही जणू काही त्याच्याकडे पैसे नाहीत. या बार कृष्णाने उजव्या मांडीवर उजव्या हाताने तोच हावभाव केला. आधी पैसे सावरता न आल्याने भीमानेही गदेच्या जबरदस्त पराभवाने आपली उजवी मांडी मोडली. y पैसा खराब आहे तो असाच ओरडला आणि पृथ्वीवर पडला. हातातून गदा पडली आणि तो मांडी धरून तो रडू लागला. हे पैसे मी पहिल्यांदाच असे रडताना पाहिले होते. तो खूप दुःखी होता. भीम आणि कृष्ण एकमेकांना पाहून मुक्त होत होते.

पैशामुळे दोन्ही मांड्या तुटल्या. त्याचे शरीर इतके सुजले होते की त्याचे जगणे अशक्य होते. त्याला पाहून पांडव हसले आणि तेथून निघून गेले. अरे आम्ही तिघे कौरवांचा आणि पांडवांचा नाश झाल्यामुळे लोकांशी लढण्याची चिन्हे नव्हती कृपाचाय, माझे आणि कृतवमा यांच्याशी माझे पूर्वीचे वैर नव्हते. आपल्याकडेही पांडव आहेत त्यांना थांबवण्याचा किंवा त्यांच्याशी लढण्याचा प्रयत्न केला नाही कारण त्या वेळेचा पैसा आमच्यासाठी खर्च झाला होता. हाताळणे अधिक महत्त्वाचे होते.

मला आणि कृपाचार्याला देवाकडे पैसे घेऊन जायचे होते, पण त्यांनी नकार दिला. ते म्हणाले, "मी एक योद्धा आहे आणि योद्ध्याप्रमाणेच रणांगणात प्राणाची आहुती देऊन माझा ठसा उमटवला आहे. मी तुला कलंकित होण्यापासून वाचवू शकतो. धन्यवाद, तुम्ही आता जिवंत आहात याचा मला आनंद आहे. आपण

सगळ्यांना सांगायलाच पाहिजे की धनू पाठ फिरवून का पळून गेला नाही आणि तोही नाही तुम्ही बळावर लढायचे मान्य केले का? भीमसेन नियम पाळला नाही, असेही तुम्ही म्हणता. पराभव करून त्याने पैसा मारला आहे. माझी फसवणूक झाली! माझी फसवणूक झाली आहे!" असे म्हणत पैसे वाहू लागले. त्याचा चेहरा माझ्यावर डाग पडला होता. याराह अरे हनी समरभूममध्ये धुळीने माखलेल्या, एकाकी, जखमी आणि असहाय झालेल्या लष्करप्रमुखाने आपल्या प्राणांची आहुती दिली. केली होती.

अखेरचा श्वास घेण्यापूर्वी पैशाने कृपाचाय यांना पाण्याचे भांडे मागायला सांगितले आणि तुझ्यासमोर मला पाण्याने अभिषेक करून, मला कौरव सैन्याचा पुढचा सेनापती म्हणून नियुक्त करा. दया.

सेनापती! सैन्य कोणाचे? आता सैन्य कुठे होते? वेळेचा वेग खरोखरच वेगवान आहे हे सू आहे!

माझ्या पत्न्याच्या मृत्यूची बातमी ऐकून मी जितका दुःखी नाही. या पैशाची अवस्था पाहून मला वेदना होत होत्या. मला खरच राग आला होता. त्याची एक कारण म्हणजे मी आता कौरवांचा सेनापती झालो होतो! पैसे त्याच्या शेवटच्या वेळी काय केले तू माझ्यावर काय विश्वास ठेवलास, मला त्याचे संरक्षण करायचे होते. माझ्यासाठी अजून जीव होता!

रणांगणात पैसे टाकून पुढे जाण्याशिवाय पर्याय नाही. होते. आम्ही तिघे - मी, कृपाचाय आणि कृतवमा युद्धभूमीवरून परत आलो. पुढे पुढे निरनिराळ्या प्रकारची झाडे आणि लता यांनी भरलेले जंगल होते. आम्ही मागे फिरलो एका मोठ्या वटवृक्षाने दया दाखवली. संध्याकाळ झाली होती आणि अंधार पडला होता. आम्ही रात्री

त्याला सांगायचे नव्हते.

अति थकव्यामुळे कृपछाया आणि कृत्वामा देता येत नव्हते. मी पण झोपतो मला हवे होते पण माझे मन संतापाने आणि रागाने भरले होते. मी बराच काळ झाडासारखा आहे तो मधूनच चमकणाऱ्या तारेकडे बघत राहिला. अचानक मी एका भयानक घुबडावर पडलो, कोण तेवढ्यात कुठूनतरी एक माशी आली आणि त्याने झाडावर झोपलेल्या कावळ्यांना उपटले. कृपया मारणे सुरू करा. त्या एका घुबडाने बघता बघता अनेक झोपलेले कावळे मारले. आणि फर उडून गेली. घुबडाची अशी फसवी वागणूक पाहून मी थक्क झालो गया. अचानक मला वाटले की घुबड मला काहीतरी संदेश देण्यासाठी आले आहे. ram slete e shu पण त्याला मारून मारण्याचा संदेश!

हा विचार लगेच माझ्या मनात आला की विजो लास मी चुर, पांचाळही कावळे. जसे आपण आपल्या देवामध्ये झोपत असाल. त्याला मारण्याची हीच योग्य वेळ आहे. त्या घुबडासारखे रात्री सुद्धा मी देवाला झोपवून यमलोकाला पांचाल पोहोचवतो? माझी इच्छा पश्चात्तापाच्या भोजनाने मी इतका तृप्त झालो की माझ्यासाठी धर्म आणि अधर्म हा भेद संपला. झाले. खूप विचार केल्यावर मी मामा कृपाचाय यांना उठवले.

"काका उठा!" मी कृपाचायला म्हणालो, "माझे मन खूप अस्वस्थ आहे आणि मी करू शकत नाही येत आहे."

"किंवा ये, हं?" कृपचाईने घाबरून विचारले. तुम्ही वन्य प्राणी आहात का? आवाज आहे का?"

"नाही आई!" मी म्हणालो, "एखादा प्राणी आहे का, यावेळी जंगलातील सर्व प्राणी देखील येथे आहेत. ते आले तर त्यांच्यासाठी मी एकटाच पुरेसा असेन. मी तुम्हाला इतर काही कारणास्तव जागे केले आहे."

"किंवा काय? तू एवढा अस्वस्थ का आहेस?"

यानंतर मी कृपाचाय यांना उलू आणि कावळ्याची घटना सांगितली आणि सांगितली कशी, त्याच्यापासून प्रेरणा घेऊन, झोपलेल्या मुलाला मारण्याचा विचार माझ्या मनात आला आले होते.

माझे ऐकून कृपचाया थक्क झाले. त्याला शुकाला मारायचे होते असे नाही, पण कदाचित ते झोपलेल्या प्राण्याला मारण्यासाठी नव्हते.

तो प्रेमळपणे मला समजावू लागला, "हो, धन्यवाद, मला तुझा मुद्दा समजला. jas ज्याप्रमाणे पांडवांनी कपटाने तुमचा पत्ता व इतर धन मारले, तोच धर्म- आणि ते आणखी घृणास्पद आहे. यानंतरही माझे ऐका आणि मनाचा ताबा घ्या. असे काहीतरी करा ज्यामुळे तुम्हाला नंतर पश्चात्ताप होईल. sha म्हणतो जो निद्रिस्त झाला आहे, ज्याने आपला आत्मा राखला आहे, जो रथ आणि घोडा उघडला आहे, जो आश्रय घेतो, ज्याचे केस उघडे आहेत आणि ज्याचे वाहन मारले गेले नाही, धर्माने ते चांगले मानले जात नाही. यावेळी रामाचे सर्व वीर आपले चिलखत काढून खोलवर गेले आहेत. मी नाही. अशा स्थितीत त्यांना मारणे किंवा मारणे म्हणजे नरकात पडण्यासारखे आहे. आहे तसं."

"पण मी तशोध्याच्या आगीत जळत आहे."

"मला माहित आहे, थांबा! अजून एक गोष्ट तुम्हाला माहित असायला हवी."

"की काका?" मी त्याला हळूच विचारले.

"तुम्ही एवढा वेळ पैशाने, अनेक छोट्या-मोठ्या भांडणांत सांगितलात. या भयंकर लढाईतही पैशाच्या बाजूने लढले आहेस तुझं काय. त्याची

असे असूनही तुम्हाला हे जाणून आश्चर्य वाटले पाहिजे की एक प्रकारे जगातील कोणीतरी तुमच्यापेक्षा वर आहे. त्याच्या कृपास्पर्धे वामिणुकीसाठी त्याला दोष देता येणार नाही. मग ती चौर-फांड असा वा रतळ

तुम्ही किनाऱ्यावरच राहिलात. पण पैशाच्या कमी कामात तुम्ही कधीच स्पष्ट बोलले नाहीत.

त्याला पूर्ण साथ दिली नाही. तू सूर्यासारखा तेजस्वी आणि सामर्थ्यशाली आहेस

आपण मानले जाते मला तुम्ही अशा यादृच्छिक कामावर बसू इच्छित नाही, ज्यामुळे तुमचे नुकसान होईल ते अस्पष्ट होऊ द्या. तेव्हा माझ्या सल्ल्याचे पालन करा आणि हा पापी विचार तुमच्या हृदयातून काढून टाका. तो एक जा उद्या सकाळी रणांगणात उतरावे जसे सूर्यासोबत सावध होऊन आपल्या मुलाशी लढा. मी कलंकित आचरणाचा आणि निंदनीय चारित्र्याचा साक्षीदार नाही. आणि मी आयुष्यभर जगेन!"

कृपचे माझे मामा होते पण त्यांनी माझ्या स्तुतीत इतकं पहिल्यांदाच सांगितलं होतं. त्याचं बोलणं ऐकून मी क्षणभर तल्लीन झालो आणि मला खरंच झोप लागल्याचं जाणवलं. आशुला मारणे योग्य होणार नाही. पण त्या महायुच्या नृशंस हत्याकांडाने मला थक्क केले. आणि दया आली नाही.

थोडा वेळ विचार करून मी म्हणालो, "मामा! आपण काय म्हणत आहात याबद्दल शंका घेऊ नका ते ठीक आहे, पण तुम्ही ज्या धर्माविषयी आणि प्रथांबद्दल बोलत आहात, ते आधीच झाले आहे. पांडवांनी चांगली कामे केली आहेत. भीम पतमहाला अर्जुनाने शाखंडीचे गवत घेऊन मारले. धुनाने सर्वासमोर माझा निर्लज्ज पत्ता मारला. मी खूप असहाय होतो मास्टर कण देखील अर्जुनाने मारला होता. एवढेच नाही तर राजकुमार किंवा संपत्तीसारख्या शूर योद्ध्यांना गदा-युच्या शासनाकडे दुर्लक्ष करून भीमाची निर्घृण हत्या करण्यात आली. आपल्यापैकी बहुतेक अशा रीतीने पांडवांच्या हातून धूर्तपणे मारले गेले. माझे मित्र आणि नातेवाईक फसव्या कत्तलीला मी इतक्या सहजतेने कसे विसरणार? त्यामुळे आता मी पुढच्या जन्मी असलो तरी मला पतंग का मिळत नाही किंवा मला माझ्या स्वार्थासाठी काहीही करावे लागेल, पण मी ठरवले आहे की मी रात्री झोपतानाच माझा पत्ता प्रेमाचा विचारणार आहे. एन.एस माझा बदला घेण्यासाठी आता प्रतीक्षा करू शकत नाही. तर, तुम्ही मला सांगा मी कसा येऊ शकतो? आई, मी विचार करत आहे की आजची रात्र माझे प्रेम आहे ती शेवटची रात्र असेल!"

जीवन-मरण आणि तोटा-नफा याप्रमाणे यश-अपयशही मृत्यूच्याच हाती आहे. ज्याप्रमाणे शेवटची वेळ जवळ आली आहे, तेव्हा स्वतःला वेळेचा पास होण्यासाठी कॉल करा. त्याचप्रमाणे जेव्हा अपयशाला सामोरे जाण्याची वेळ येते तेव्हा मानव तो रागावतो आणि त्याचे हितचिंतकही त्याच्याकडे विरोधी म्हणून पाहू लागतात. माझ्याबरोबर त्याच मार्गाने या. मला माझ्या काकांची सूचना योग्य वाटली, पण माझ्या मित्राने मला ते सांगितले पुण्यपूर्ण सूचना न पाळल्याबद्दल दया.

मध्येने माझी बाजू सोडली होती. मी मध्यरात्री स्वतःची काळजी घेतली आणि घोडा नांगरून तो पांडवांच्या देवाकडे निघाला. मी फक्त विचार केला की मी कोणत्याही समस्येला सामोरे जावे लागणार नाही आणि जसे नमूद केले आहे, मी सहसा मी घरात घुसून नाश करीन. पण ती आली नाही.

पांडवांच्या शिवाजवळ गेल्यावर मला त्यांच्या शिवाचा आकार सूर्यासारखा असल्याचे दिसले. एक धारदार व्ही आणि एक महाकाय माणूस उभा राहिला. त्याला पाहून माझ्या अंगात रोमांच उभे राहिले. त्याने आपल्या शरीराचा खालचा भाग झाकून ठेवला होता आणि वरच्या भागावर मृगजळ होते. घातले होते त्यांनी गलेम सपाचे यपवित परिधान केले होते. त्याच्या मोठ्या हातामध्ये नाना प्रकारच्या सुशोची पूजा केली जात होती आणि बगलेच्या जागी मोठमोठे नाग बांधले जात होते. वेळोवेळी, केवळ त्याच्या तोंडातूनच नाही, तर कान, नाक आणि डोळ्यांमधून देखील. मी कॉपी करत होतो त्याचे स्वरूप इतके भयावह होते की कोणत्याही सामान्यतेसाठी, आपण त्याच्याकडे पाहू. मिळणे कठीण होते. मी काही वेळ त्याच्याकडे बघतच राहिलो. मला आशा होती की पांडव जो बाहेर इतका भयावह आणि भयंकर कर्णधार होता

पाहिले नाही

ज्या उद्देशासाठी मी तिथे गेलो होतो ते पूर्ण करणे हेच माझे ध्येय होते. मी ते त्या माणसाचं रूप बघून मी जरा बेचैन झालो, पण घाबरलो नाही. माझे ध्येय शावरच्या आत प्रवेश करायचा होता पण त्या कर्णधाराच्या उपस्थितीत ते शक्य नव्हते. ते होते मला त्या माणसाशी लढण्याची गरज होती. मी सहसा त्याच्यासमोर उभा असतो आणि त्याच्यावर पाऊस सुरू झाला. माझा माझ्या डोळ्यांवर विश्वास बसत नाही की तो त्या माणसाने माझे सर्व श प्याले! मी माझ्या आयुष्यात अनेक माणसे पाहिली होती. काही होते माणसांशी टक्कर झाल्यावर राख गवताच्या दाण्यासारखी विखुरायची, पण असा माणूस

प्रथमच पाहिलं की फक्त श गिळणार!

माझ्याकडे अ-शाची कमतरता नव्हती. कर्णधारावर बाण सोडत राहिले पण त्याने त्या सर्वांना एक एक करून घेतले. काही वेळातच मी सुन्न झालो. तो मला पाहून मला आनंद व्हायला लागला. तसेच तरुणपणीही त्याची अवस्था नव्हती मला असहाय उभं राहून बघून आनंद झाला. माझे आयुष्य आता पूर्णपणे त्याच्या कृपेवर आहे नाही होती मला वाटले माझी वेळ आली आहे. मला अशा असहाय्य परिस्थितीत सापडले ते बघून मला स्वतःचाही राग येऊ लागला होता. मामांनी कृपाचाय ऐकला असता आणि अशा आवेशात मी तिथे आलो नसतो तर या पराक्रमी माणसाच्या हातून माझा जीव गेला नसता. हार पत्करावी लागली! तसेच माझी बुद्धी दुष्टतेने भ्रष्ट झाली नाही, ज्यामुळे मला करावे लागले त्रास सहन करावा लागला. माझ्याकडे आता भगवान शिवाची पूजा करण्यासाठी माझा स्वतःचा आश्रय आहे. आणखी एक मागणी होती.

मी महादेवाची पूजा करू लागलो. प्रार्थना केल्यावर मी मनात एक संकल्प केला जर मी अशा प्रकारे पार केले तर माझ्या देहाचा त्याग करून भगवान शंकराची पूजा होईल. काय होईल! मी स्वतः माझ्या मनात हा दृढ संकल्प ठेवला आहे, सहसा माझ्या समोर एक व्यक्ती सुवन्मयी वेद कापला आणि त्याला व्यसन जडू लागले. त्यापैकी अनेक तो कापला गेला होता, त्याला अनेक डोके आणि पाय होते आणि तो आई आणि सूर्यासारखा तीक्ष्ण होता. जणू उन्माजरायुज, अंदाज, वेदज आणि उज हे चार प्रकारचे ज्ञान पाळता येत नव्हते. ते करण्याची वेळ आली होती. लहानपणापासून माझ्यात हा गुण होता की कितीही अडचणी आल्या तरी. ते काहीही असले तरी मला त्याची भीती वाटत नव्हती. त्या भुतासारखी माणसं पाहून मीही प्रार्थना केली. घाबरू नका

मला असे वाटू लागले की मी जे पाप करायला गेलो होतो ते करण्यात मी अपयशी ठरेन. ते झाले आणि आता मला त्या वेदात माझा त्याग करायचा होता. मी पण तो ईश्वराचा नियम मानला आपले धनुष्य स्वीकारा आणि बरे करा, बाण आणि शरीराला दुखापत करा बनवा.

शेवटी, मी सोमदेवतेचा मंत्र वाचला आणि पवित्र अन्नावर विश्वास ठेवण्यापूर्वी

भगवंताची स्तुती करताना ते म्हणाले, “तू सर्व प्राण्यांमध्ये आहेस, तू सर्व प्राणी आहेस. काय करत आहात? आज जर मी माझ्या बाळाला हरवू शकलो नाही तर तू नक्कीच आहेस शरण जा, माझे हे शरीर स्वीकारा!” असे म्हणत मी त्या वेदावर चढलो आणि जीवाची आसक्ती सोडून तो अग्नीच्या मध्यभागी आसन घेऊन बसला.

त्याच वेळी भगवान शंकर कापून म्हणाले, “अथामा! f पट्टी सत्य, शोच, साधेपणा, याग, तप, न्याय, मा, भा, धैर्य, बुद्ध आणि वाणी माझी पूजा आहे म्हणूनच माझ्याकडे त्याच्यापेक्षा चांगले काहीही नाही आणि म्हणूनच मी कृष्णाच्या सन्मानार्थ, पांचाळ येथे कर्णधाराच्या रूपात उभे होते आणि संरक्षणासाठी उभे होते. पण काळामुळे आता त्यांची तीव्रता वाढली नाही आणि त्यांचे आयुष्य पूर्ण झाले आहे. मी तुमची हिम्मत करतो आणि याग सह मी थांबलो! तुमचा संकल्प पूर्ण करण्याची वेळ आली आहे!” असे म्हणत भगवान शंकरांनी माझ्या हातात चमकणारी तलवार ठेवली. मी ती तलवार घेतो ते हातात घेऊन मी बघतच होतो की माझ्या अंगात एक तीव्र खळबळ उडाली.

मी पूर्ण आत्मविश्वासाने सांगू शकत नाही पण मला स्वतः भगवान शंकर वाटले शरीरात लीन झाले, त्यामुळे युद्धापेक्षा वेगवान जागा आणि माझे शरीर पुन्हा नाही ऊर्जा पुनर्संचयित झाली आणि माझा आत्मा अनेक पटींनी वाढला.

भगवान शंकराची शक्ती स्वतःमध्ये जाणवल्यानंतर माझाही उत्साह अनेकांना आला ते अनेक पटीने वाढले होते. पांडव त्या देवत नसून वेगळ्या रूपात होते हे मला माहीत होतं.

होते. मी आज जेवढा मला घट्ट करून घ्यायला आला आहे, तेवढा मला रात्री मी उल्लूच्या प्रेमात पडलो होतो. प्रथम धुनाला शोधत होतो. माझ्या पत्त्याचा प्रिय मित्र मला त्याचा तंबू शोधायचा आहे जास्त वेळ लागला नाही. काळाच्या पावलावर नकळत तो रेशमी पलंगावर झोपला. होते. मी आजपर्यंत लाथ मारून कोणाचा अपमान केला नाही, पण माझा पत्ता प्रिय आहे त्याला इतक्या शांतपणे झोपलेले पाहून माझ्या रागाला पारावार उरला नाही. मी त्याला खूप जोरात मारले दाबा की तो त्याच्या शक्तीने खाली लोटला. खाली पडून त्याचे हृदय तुटले आणि तो घाबरून तो उठला. तो उठून उभा राहिला पण तो सावरण्याआधीच मी त्याला केसांनी सांगितले पकडून त्याला जमिनीवर ओढले. त्यानंतर मी त्याच्या छातीवर बसलो आणि त्याची मान आपल्या गुडघ्याने दाबा. मी धुनाला हात आणि पायांनी खूप मारले. तो अस्वस्थ होत होता.

"मला असे मारहाण करू नकोस, मला लगेच मारून टाक, थॉमस!" धुणाने उसासा टाकला ए म्हणाले.

"शाप!" मी खूप लहान होतो. "तू तुझ्या कुळाचा कलंक आहेस. तुम्ही स्वतः आहात गृह्येचा जघन्य अपराध कोणता? तरुणाचा मुलगा, मी तुला तलवारीने मारतो मी मान देणार नाही. तू केलेल्या पापाची आज मी तुला याचना करीन."

असे म्हणत मी धुवाचा जमिनीवर जोरदार पराभव केला. त्याच्या तोंडातून शेवटची एक ओरड बनावट होती आणि तो मरण पावला. अजूनही माझ्या डोळ्यासमोर तो त्याच्या पत्त्यावर भटकत होता. माझा राग कमी होण्याऐवजी वाढत आहे होते. मी धुणाच्या मृतदेहावरही पायाने वार केले. मला वाटते माझ्याकडे ते आहे दिवस थोडा लांबला असता तर मी धुणाचा मृतदेह वाचवला असता! कदाचित आहे माझ्या हातपायातील हार फक्त धुरात निघेल ही भगवान शंकराची अनुभूती होती. महाबळीचे डोळे जणू उडून गेले!

माझ्या ध्येयाच्या या पहिल्या यशाने मला प्रचंड आत्मविश्वास आणि उत्साह दिला आहे. कृपया करा यानंतर I U मौजा आणि त्याचा भाऊ युधम युका यांनीही तेच केले. माझे माझ्या डोक्यात रक्त आणि पाण्यामध्ये फरक नव्हता अशा प्रकारे माझ्या डोक्यात रक्त होते. माझे जो कोणी समोर आला त्याला मी यमलोकात पोहोचायला एक मिनिटही उशीर केला नाही. त्या दिवशी माझे भगवान शंकराच्या दैवी शक्तीचा असा अंतर्भाव आणि जो मोक्ष शोधतो तो त्यात आला. मला पाहताच शुक्रेश्वरमध्ये मृतदेहांचा ढीग दिसला. सगळीकडे कोलाहल आणि कोलाहल ते गेलं. सर्वजण नदीवरून उठणे अशा प्रकारे स्वाभाविक होते.

मी थोडं पुढे गेलो, प्रपदाच्या पाच मुलांनी मला घेरलं. माझ्या समोर तेच मग त्या एकाकी घुबडाला अचानक झाडावर बरेच कावळे झोपलेले दिसले तेव्हा तो उदयास आला. त्याला पकडून मारण्यात आले. औपडाचे पुत्रही मला त्या कावळ्यासारखे दिसू लागले.

मी माझी तलवार हाती घेतली आणि पूर्ण वेगाने त्यांचा पाडाव केला. खोल पासून वारंवार उठल्यामुळे त्याच्या शरीरात आळस आणि मन पूर्णपणे थकले होते. सतर्क नव्हते. माझी ही इच्छा होती. मी आधी मुद्दा मारला. तो बिचारा एका झटक्यात जमिनीवर आडवा झाला. त्यानंतर सुतसोम पुढे आला, मग तो तलवार घेऊन पुढे आला. त्याचा हात कापला. तो रडला आणि जमिनीवर पडला. मी माझ्या पुढील वर आहे त्याच्याकडून तलवार काढा. आपल्या दोन भावांना असे मरताना पाहून शतानिक आणि तुटकने माझ्यावर एकाच वेळी हल्ला केला. शतनिक यांनी रथ पार केला त्याने चाक उचलले आणि माझ्याकडे फेकले. मी त्याच्या पराभवासाठी तयार नव्हतो. ते माझे होते ते खांद्यावर आदळले, त्यामुळे मला तीव्र वेदना जाणवत होत्या आणि हात हलवताना खूप वेदना होत होत्या.

मला जखमी पाहून तिघांना वाटले की मला मारणे सोपे जाईल. ते ते विसरले

एखाद्या कालात कितीही दुखीच तर हांउंमध्ये म्हणून रक्तकमीत आणि सूडले प्रमाण जास्त. शक्य नव्हते. शतानिक, तुतकाम आणि कुटक यांना मारायला मला वेळ लागला नाही. माझ्यासमोर पडलेले पाच पांडवपुत्र गरुडाच्या पंखातल्या पक्ष्यांप्रमाणे वेदनेत होते. तुम्ही अस्वस्थ होतात काही वेळात पाच जमा झाले. आजूबाजूला जमिनीवर मांस आणि रक्त लोथडे गरीब होते. पांडव-पुंके निर्जीव शरीर माझ्या डोळ्यांसमोर पाहून त्यांच्या संबोधनात मृत्यूचा प्रकाश पडला. तुमच्या मंडळाच्या पत्त्याचा PU सारखा

मृतदेह आणि तुमच्या तरुण मुलाचा पत्त्यासारखा मृतदेह - ते दोघेही दिसायला सारखेच आहेत पण सारखेच आहेत परिस्थिती कधीच नसते. या दोघांमध्ये जितका फरक आहे तितकाच दिवस आणि रात्रीत आहे!

पांडव-पुंच्या बाजूने माझ्या हृदयात थोडीशी शीतलता आली होती पण जणू झुळझुळणाऱ्या वाऱ्यात पाण्याचे काही ठिपके आहेत. ते ताबडतोब गरम आणि वाफदार होतात उडून गेला. माझ्या मनातील गोंधळ शांत होण्यासाठी अजून तपासाची गरज आहे. पाच निष्पाप बालकाला नम्रतेने मारूनही माझ्या हृदयात जळजळीत होण्याचा दुसरा चांगला मार्ग नाही. कोणतीही कमतरता नव्हती.

मी रथावर आलो आणि हातात धनुष्य घेऊन पुढे निघालो. शावर मध्ये जे काही मी समोर आलो आणि कालच त्याला मारले. इकडे तिकडे लोक भय आणि भीतीने भरलेले आहेत धावत होते. आजूबाजूला धूळ उडत होती, त्यामुळे रात्रीचा अंधार आकाशात दिसत होता. होते. माझ्या उन्मादात किती दोष आहेत याची मला अजिबात कल्पना नव्हती एखाद्या मुलाला, सैनिकाला किंवा सैनिकाला मारले. हत्या आणि हत्याकांड बाहेर येत आहे जेव्हा मी आलो तेव्हा मला दिसले की मामा कृपाचाय आणि कृतवामा देखील उपस्थित होते आणि परमेश्वराच्या आत पळून गेलेल्या लोकांना केसांनी पकडून जिवे मारले जात होते. माझ्या आत हे हत्याकांड पाहून रासला खूप आनंद झाला. अंधाराचा फायदा होतो असा आमचा विश्वास होता काही माणसे वर उचलून शिवाच्या आत लपलेली असायची. असा विचार करून कृतवमा शवराला आग लावा. आग लागताच आकाशात प्रकाश पडला. शरीराच्या जळजळीने, जे लोक आत बसले होते, बाहेर पळू लागले. विनाश आणि मृत्यूचा तांडव सुरू होऊ द्या गया. मधोमध झाडाप्रमाणे मी कुणाला मधून मधून कापले तर कुणाचे डोके धडापासून वेगळे करा. कुणाच्या पायात वार केल्यास त्याच्या पाठीत तलवार भ.भ.भ. कुणाचा चेहरा दुखावला तर कुणाचा कान, कुणाचा खांदा कापून टाका. तोड ते

माझ्या आयुष्यातील ती भयानक आणि काळी रात्र मी कधीही विसरू शकत नाही. मी एकटा आहे अनेक लोकांचा मृत्यू झाला होता. तो फुटणार होता. माझ्या हातून सनी तलवार जणू तो माझ्या शरीराचाच एक भाग आहे. मी आजूबाजूला धावलो. शरीर आणि त्याच्या आजूबाजूची जमीन रक्ताने माखलेली होती. त्या रात्री पुरूष-सु ची खूप चटक लागली होती वादळादरम्यान, सर्व उडणारी धूळ गाडली गेली. पांचाळ यांच्या अंगावरून पॅट जमीन पाहून मन खूप दुःखी झाले. मी मनातल्या मनात त्या घुबडाचे आभार मानले, ज्यांनी माझ्या या यशात मार्गदर्शक शक्तीची भूमिका बजावली होती.

२७

पैशासराखे पैशाने मला नेहमीच समाधान आणि अभिमान वाटतो
एन.एस जगतामाही त्यांनी आपली माणुसकी कलुषित होण्यापासून वाचवली होती, पण त्या भीषण हत्याकांडाने त्यानंतर, जेव्हा माझे वेड शांत होते, तेव्हा मला माझ्या स्वतः चा एक नवीन आणि वळलेला चेहरा समोर येतो. पी पासून आ

मृत पृथ्वीवर उभ्या असलेल्या पांडवांचा विचार करू लागले. उह neu जवळजवळ जिंकले होते. पण किंवा मुलगा गमावल्यानंतर त्यांनी याला विजय म्हणता येईल का? किंवा त्यांचा विजय आता असा खरा आनंद आणि आनंद देऊ शकेल, जो ते मिळवण्याचा प्रयत्न करत आहेत. तुम्ही महासमरा येथे उतरलात का? किंवा राज्य आणि वैभवाच्या मलमाने आपल्या कुटुंबाच्या विनाशाच्या जखमा बरे करा ते भरता येईल का? मला माझ्या यशाचा आनंद झाला, पण माझ्या मनात फक्त वाढ झाली पांडवांचेही असे मत नव्हते. माझेही मन मला काहीतरी करत होते.

किंवा माझ्यातील माणुसकी आणि माझे प्रेम, अशोभनीय हिंसाचाराची आग तू चढला नाहीस का? की निष्पाप लोकांच्या मृत्यूनंतर मी स्वतः शांतपणे झोपू शकेन? त्या घुबडाला त्याच्या उत्कृष्ट कलाकृतीचे अनुसरण करावे लागले, परंतु एका पक्ष्याने प्रेरित केले

हसणाऱ्या प्राण्यासारखे वागणे योग्य आहे का? सहसा माझे हृदय मला ठोकते हे जाणवले मला माणसाची भुरळ पडली! माझ्या हसण्याचे हळूहळू पावसात रुपांतर होऊ लागले.

अमानुष कृत्ये केल्यानंतर हृदयात पाऊस पडणे ही वस्तुस्थिती दर्शवणारी आहे
 माझ्या माणुसकीचा काही भाग अजूनही सुरक्षित आहे. मी पूर्णपणे अमानुष आहे याचा मला आनंद झाला नाही ते होते. माझ्या मनात मोक्षाचा आत्मा आणून, मी कुकुमच्या कॅथर्सिससाठी त्याच्यासोबत असेन आणि

समोरचे खरोखर हे ज्ञान मी हांथे घ्याची सवण मी सज्जीज आहे लो गित्युद्धी प्रणासोच आहे
हजारो सैनिकांना मारणे सामान्य आणि सामान्य मानले जाते, त्याच प्रकारे माझे
ही कारवाईही बघितली जाईल.

किंवा खरोखरच रणांगणात सैनिकांना ठार मारणे आणि एका निष्पाप बालक-मादीला झोपवले
तीच गोष्ट करायची का? किंवा युद्धाच्या वेळी, रक्तपात आणि
बुद्धीमुळे एखाद्याचे काम समान भावनेने पाहता येईल का? हे माझ्या आत वाढत आहेत
माझ्या फरकाचे मंथन करत होते आणि त्या मंथनाने लानाच्या चुकीचे अनुकरण करत होते
केवळ शरीर आणि मनच नाही तर माझा आत्मा देखील वर्षाव झाला. आत्ता माझी दया
पाच पांडवांबद्दल सहानुभूती दाखवून मी माझ्या बाजूने आलो या संभ्रमात मी अजूनही झुंजत होतो.
पाहिले. किंबहुना त्यांना माझ्या भूतकाळातील कृती कळली. भीमसेन अग्रभागी
जड पावलांचा फडशा पाडत तो माझ्याकडे धावत होता. त्याचे पाय
आजूबाजूची झाडे थरथरत होती. गांडीव हातात धरून अर्जुन त्याच्या मागे गेला.
त्याच्या हातात कृष्ण होता आणि त्याच्यासोबत युध्द, नकुल आणि सहदेव होते. मला विचार करावा लागेल
ना वेळ उरला होता ना वेळ! तुझा मृत्यू समोर पाहून माझी लाज ओसंडून वाहत आहे
जणू गोठत होते. माझं डोकं जड होऊ लागलं. किंवा माझ्याकडे अजून एक सुगावा आहे
होते?

कृष्णाच्या हातातला सहारा आणि चंद्राचे आकाश पाहून मला असे वाटले
राकाच्या वास्तव्यात मला कृष्णाचा आशीर्वाद मिळाला तेव्हाचा प्रसंग आठवला.
मागायला गेलो होतो. मी कृष्णाला सूचना दिल्याचे मला वारंवार आठवत होते.
त्या बदल्यात त्याला मोक्ष देण्यास सांगण्यात आले.

"हो!" हा शब्द मनात येताच जणू मी जमिनीत प्रयत्नाने मरत आहे.

पाणी मिळाले! मी माझ्या उजव्या हातात चीम केला.

कट झाला. त्याच्या योगासनासाठी आवश्यक असलेले शब्द उच्चारताच त्याच्या टिपाने
ऐन उठली आणि डोळे मिचकावताच तिने चांदवाला रूप धारण केले. मी त्याला दिले
मी ते घेऊन पांडवांकडे पाहिले. ते थांबून आपापल्या जागी गेले. मला वाटले
की माझ्यातील निसर्गजातीची ज्योत मंद होऊ लागली होती आणि पांचाळ शिवारात
ज्या माणसाने हे हत्याकांड घडवले होते त्याने पुन्हा डोके वर काढले आणि तो शिरच्छेदाच्या मार्गावर होता.

शुना जवळ होती, पण मृत्यू त्याहून जवळ होता. माझ्या हातात होते. आता या क्षणी
त्या गेय अ च्या जोडण्याशिवाय पर्याय नव्हता. माझ्या पत्त्यावर
मी त्याला योगा न करण्याची सक्त ताकीद दिली होती. मी मनातल्या मनात माझा पत्ता विचारला आणि
'पांडव-पृथ्वी हरवल्या!' हे भयंकर संकट ओढवून घेताच
भाग घेतला अधिक चंदा । मी आणखी काही विचार केले - असे विचार
संहारक अ ला पांडवांकडे सोडले.

कृष्णाकडे आहे त्याला पाहून तो आश्चर्यचकित होऊन अर्जुनला म्हणाला, "अजुना! या
अथमाने फक्त आ खराचा योग केला. आचो दया येथे
तुमच्या हृदयाचीही किंमत आहे. आता त्याच्या योगाची वेळ आली आहे कारण
हे फक्त थांबवता येते. तू फक्त त्याला मारून पांडवांना मार.
कृपया त्याला शुभेच्छा देऊन सोडा!"

अर्जुनने डोळे मिटले आणि मेला. पुढच्याच क्षणी त्याच्याही हातात
तसा तो कट झाला. उर्जा वाचवण्यासाठी अर्जुनने ते वाचले आणि
'पांडवांना शुभेच्छा!' असे म्हणत त्याने प्राणही सोडले. आम्हा दोघांचे
ते हवेत आदळले आणि त्यातून बाहेर पडले. हजारो पडू लागले. सर्व एक नाही k

ज्याचीतवी ह्या संज्ञासुद्धा ग्राणी छेकडे घेऊन आले त्याने त्याची स्तब्धतेमला वाचले नव्हतीच नाही समोर येतील आणि त्यांच्या आदेशानुसार सत्ता वापरली जाईल! a उपवलाने याच्या मदतीने तिन्ही जग जाळण्यास सुरुवात केली.

तेव्हा आकाशात देव नारद आणि महाषस प्रकट झाले आणि ते म्हणाले, "भूतकाळ मी भयंकर वाईट गोष्टी सांगणारा आहे, पण आजपर्यंत हे शब्द कोणी वापरलेले नाहीत. पण केले नाही मग हे अडाणी धाडस तुम्ही दोघांनीही केले आहे का? आपण हे गमावले मूर्खपणाने पृथ्वीवरील सर्व जगांत मोठा आक्रोश झाला आहे. हे आमचे आहे आदेश द्या की तुम्ही दोघेही ताबडतोब स्वतःकडे परत या आणि तुमच्या वैयक्तिक संघर्षाकडे परत या. दुसऱ्याच्या निर्णयावर विश्वास ठेवू नका!"

नारदजी आणि ससार्जीचा हा आदेश ऐकून अर्जुन हात जोडून म्हणाला, "भू! मी माझा स्वतःचा व्यवसाय मजबुरीने चालवला होता जेणेकरून तो अस्थमा चालवेल. शांत व्हा आणि तुमच्या इच्छेनुसार मी माझा स्वत्व परत घेतो. पण तू अस्थमाला स्वतःचा, म्हणजेच आपला नाश परत घेण्यास सांगा. तेही नाही." असे म्हणत अर्जुनने मला वाचून दाखवले आणि त्याचा मित्र त्याच्याकडे परत गेला. गया.

मी चालवलेले वाहन आकाशात फिरत होते आणि पृथ्वीची परिस्थिती गंभीर होती. ते चालले नारद आणि ससार्जींनी माझ्याकडे पाहिले. तो आता माझ्यासारखाच आहे हे मला माहीत होतं

आपण होते मी ते वाचले पण काही अर्थ नव्हता. चालू असलेला विनाश लीला चालू राहिल्या.

मंत्रिपद देऊनही ते परत आले नाहीत, असे सर्वांचे मत होते. याचे कारण असे की, मंत्र्याचे नुसते ज्ञान वर्ग परत करण्यासाठी पुरेसे नव्हते. होता, परंतु त्या कायद्याचा धारक संयमी आणि सद्गुणी असणे ही देखील एक आवश्यक अट आहे. होते. मन्नाचा योग झाला आणि त्याच्या संयोगाने मानवजाती झाली मी त्याकडे दुर्लक्ष केले होते, त्यामुळे माझा संयम आणि पुण्य थांबले होते. साठी प्रयत्न करणे त्यानंतरही मी माझा आत्मा परत मिळवू शकलो नाही. अर्जुन नम्र आणि संयमी होता आणि मला शांत करण्यासाठी त्याने खरोखरच त्याचे मिशन चालवले त्याचे पैसे परत मिळवण्यात त्याला यश आले.

माझ्या मद्यधुंद अवस्थेमुळे सेवा होत असल्याचे पाहून तेथे उपस्थित सर्वांनी मला सांगितले ते तिरस्काराने बघत होते. मी जमिनीत गाडले जात होते. ते नव्हते प्रवाशाला परतीचा मार्ग आता उरला नव्हता, पण त्याला आकाशात मोकळेपणाने हिंडावे लागले. देणे म्हणजे पृथ्वीच्या विनाशाला आमंत्रण देण्यासारखे होते.

काहीतरी विचार करून मी आईला म्हणालो, "मला विश्वास आहे की मी वेडा आणि रागावणार आहे. त्यामुळे हा गुन्हा बनला आहे. यासाठी मला योग्य ती शिक्षा झाली पाहिजे हेही मला मान्य आहे हवे होते पण आता मी गुन्हा केला आहे आणि हा A परत करणे शक्य नाही. त्यामुळे ज्या हेतूने मी हे काम केले, ते मी अंशतः पूर्ण केले असावे. व्वा! मी येथे पांडवांच्या नाशासाठी धावले होते, पण आता मी त्याला अर्जुन म्हणतो. सून आणि अभिमायूची बायको, उत्तराच्या पोटी सोडून!"

"नाही!" अर्जुन म्हणाला, "नाही! बरं, तुम्ही ते करू शकत नाही! या जगात अनेक निष्पाप मुलं-बाळं आधीच जन्माला आली आहेत. तू गरोदर बाळ आहेस असा प्राणघातक हल्ला करण्याचा अधिकार नाही."

"अजुना तू म्हणतोस की तू ठीक आहेस," मी उत्तर दिले, "पण ते उत्तर मी कसे विसरणार? गर्भात फक्त तूच वंशज आहेस का? मन्ना चालवण्यापूर्वी पांडवांचा नाश करशील.

इच्छा काय होती? तुम्हांला मारून मी कदाचित ती इच्छा पूर्ण करू शकणार नाही. पण माझे तुमचा भावी वंश संपवण्याचा पर्याय तुमच्याकडे आहे!” असे म्हणा त्याला उत्तराच्या गर्भावर ठेवण्यात आले.

आकाशात एक भयंकर आवाज आला आणि अचानक माझ्या शिष्याने आपली स्थिती बदलली आणि पांडवांनी शवरा आत शिरला. थोड्या वेळाने, होणारा सर्व विनाश थांबला. A त्याचे ध्येय वेगळे करते दया आली तो उराच्या गर्भावर पडला आणि त्याच्यामध्ये राहणारा अर्जुनाचा वंशज नाना असावा. गेला!

२८

एन.एस. सर्व काही पूर्ण झाल्यानंतर, मला माझे जीवन वेगवान किंवा केंद्रित नाही असे वाटू लागले. हा! केले की काय? मला माझ्या काकांचे, कृपछायाचे शब्द आठवत होते, त्यांनी मला बोलावले. धन्यवाद. राग आणि वेडेपणाने माझे सर्व काही लुटले होते. माझा स्वतःचा विवेक आहे आणि संयमाने जी काही स्तुती आणि स्तुती केली होती, ती सर्वांमध्ये लीन झाली. या या जाणिवेने माझे दुःखी मन थंड केले. रागाचे स्थान जेव्हा मन शांत असते लया.

Laan ही कॅथर्सिसची थीम आहे आणि ती त्याची संपूर्ण पायरी आहे. मला आणू नका पूर्ण जाणीव झाली होती, पण आता मी निश्चयाच्या मार्गावर होतो. मला असे वाटते माझा पत्ता हरवल्याचा बदला मी घोर पाप करून घेतला होता. आणि हसले हिंसेला नकार देणे आणि हिंसेचा बदला हिंसेने घेणे हा अमानवीय गुन्हा आहे. परकाशिवाय दुसरे काही नाही. मी विचार करत होतो की तेवढ्यात कृष्ण माझ्याकडे आला. गेला.

कृष्ण म्हणाला, "अरे धन्यवाद! वापरून तुम्ही केलेला गुन्हा

त्याची शिक्षा तुम्हाला नक्कीच मिळेल पण तुम्ही उत्तर प्रदेशच्या पोटी जन्मलेल्या मुलाचे कृत्य केले आहे. केलेल्या जघन्य पापाची शिक्षा थोडीच आहे! तु काय केलस?

आता या देशात बारा वर्षे पाऊस पडणार नाही. यामुळे येथे नवोदितांना विविध प्रकारच्या त्रासांना सामोरे जावे लागेल. या सगळ्याला तुम्हीच जबाबदार आहात. त्याची त्याच वेळी, तिन्ही लोकांमध्ये तुझ्या मूर्ख कृत्यांमुळे, भयंकर विनाश आला आहे जग भारी आहे. ते पापही तुमच्या डोक्यावर! आपण येथे आहात याची शिक्षा अशी आहे की, तुम्हाला ते काढून हरेममध्येही द्यावे लागेल. तरच तुला पांडवांपासून संरक्षण मिळू शकेल!”

“हेकरा,” मी आत्म्याने उत्तर दिले, “पांडव आणि कौरवांकडे तितके घाबरू नका, हा मंत्र त्या सर्वांमध्ये सर्वात मौल्यवान आहे. ही काही सामान्य बाब नाही. हे माझे जन्मापासून ते मेरेमपर्यंत मी गुंतले आहे. जो तो परिधान करतो त्याला ए-श इतर आजारांची भीती नाही आणि तिला त्रासही होत नाही. अगदी देवांनाही सर्प, रास इत्यादि सुद्धा या मंत्राच्या धारकास इजा करू शकत नाहीत. त्यामुळे अनेक प्रदीर्घ आणि भयंकर युद्धानंतरही माझ्या शरीरावर कोणत्याही प्रकारची जखम नाही. पण मी तुम्ही केलेल्या पापाची आणि त्यासाठी तुम्ही ठरवलेल्या शिक्षेची जबाबदारी स्वीकारा मी ते काय स्वीकारू!” असे म्हणत मी कमरेला बांधलेला चाकू बाहेर काढला आणि त्याच्या हृदयात असलेल्या मिश्रणाच्या काठावर एक चीरा बनवला. मेरेम पासून रक्त प्रवाह ते तुटले. प्रचंड वेदनांनी माझे शरीर थरथरत होते. तेथे उभ्या असलेल्या पाहणाऱ्यांसाठी खुले रहा गेला. मी चाकूची धारदार टीप माझ्या आरशात खोलवर ठेवली. क्षणार्धात बाहेर काढले. तो अद्भूत कण, जो कणाच्या चिलखतासारखा, माझ्या शरीरात मी त्याचा एक भाग होतो, अनुकरण माझ्या हृदयातून बाहेर पडले. मी मंताला एका हाताने पकडले आणि हळूच कृष्णाच्या हातावर ठेव.

तोफातून माझ्या शरीराची प्रत होताच माझे शरीर निस्तेज होऊ लागले. मला माझ्या आतल्या आतल्यासारखं वाटलं वर्ष थकवणारे होते आणि मला ते आता जाणवत होते. मला खूप मजबूत वाटते करत होतो. मेरेममधून रक्ताचा प्रवाह वाहत होता. मी कृष्णापुढे मस्तक टेकवले ऑर्डरची वाट पाहत आहे कारण मला माहित आहे की मी आतापर्यंत क्लिअर झालो आहे करण्यासाठी गाडी चालवल्याबद्दल दंड होता. त्याला उराच्या गर्भावर सोडण्यासाठी आणि पांडवांचा शेवटचा वंशज होण्यासाठी. हयाचा हिशेब अजून व्हायचा होता!

माझ्या मनातून, कृष्णाच्या हातातील बनावट मिश्रण एखाद्या लघुचित्रासारखे चमकत होते. त्याने ते सामन्यावर टाकले आणि नंतर योद्ध्याला देऊ केले. त्यानंतर ते म्हणाले, "अरे धरा! तुम्ही पांचाळ शिवारात घुसून निष्पाप सैनिक, युवक, मुला-मुलींना ठार मारले. तो निर्दयीपणे मारला गेला आणि त्याने पांडवांच्या पाच दुष्ट पुत्रांनाही मारले. जर हे सर्व करून तुझं वेड हरवून मनाला शांती मिळाली असती तरी बरं झालं असतं, पण तू खूप भारी आहेस. हत्याकांड करूनही तुमचे समाधान झाले नाही, तर तुम्ही मोहीम सुरू केली आणि केव्हा

बाळावर नियंत्रण ठेवता आले नाही, म्हणून तुम्ही त्यातून गर्भधारणा केली! तू मारलेला फटका अतुलनीय आहे. त्याच्या दुखापतीतून उराचा गर्भ सुरुवात यू-पुक है किंवा ना न्टा आहे. पण जर तुम्हाला वाटत असेल की तुम्ही ते केले जर तुम्ही पांडवांचा वंश संपवला असेल तर ती तुमची चूक आहे. मृत्यूच्या कायद्यानुसार मला हे आवडते

तुम्ही ढवळाढवळ करू नका, पण तुम्ही रागाच्या भरात आला आहात. पांडवांचा उपयोग कुळाचा नाश करण्याचे मोठे पाप काय आहे. म्हणून, मला माझे दैवी शुद्ध करायचे आहे- तुझ्या पोटात असलेल्या त्या निष्पाप मुलाला मी शक्तीच्या सहाय्याने जिवंत करत आहे. होय ते आहे! हे मूल मोठे होईल आणि देवदूताच्या नावाने ओळखले जाईल आणि आपण आपले डोळे गमावाल. त्याच्या समोर पांडव कुळात पुढे जातील. मला पांडव वंशाचा अंत करायचा होता. तुम्ही हे द्वेषपूर्ण युद्ध उधळून लावत आहात!

मला खात्री होती की माझ्या या पापाची शिक्षा कृष्ण मला नक्कीच देईल, पण ते म्हटल्यावर 'ते मूल माझ्या डोळ्यांसमोर पांडवाची मूर्ती पुढे करणार आहे. वाढेल,' म्हणून मी सुटकेचा निःश्वास सोडला कारण त्याचा अर्थ कृष्णाने मला दिला होता जीवन एक दया होते. अजून थोडा वेळ वाट बघेन असा विचार मनात येत होता. आयुष्य जिवंत राहणार होते, तेव्हाच माझ्यावर भयंकर नशिब येईल.

कृष्णाने आपला मुद्दा पुढे चालू ठेवला आणि म्हणाला, "पण धन्यवाद, माझा मुद्दा आता आहे. ते संपलेले नाही. हे युद्ध आहे आणि युद्धात पडणे स्वाभाविक आहे. मी पांचाळ आहे- प्रौढाच्या झऱ्यांचा वध व संहार करणाऱ्या शिवाला वंदन मी करू शकतो, पण ते आहे! तुम्ही तुमचा पत्ता दिला आहे या उत्तर प्रदेशच्या पोटात जन्माला येणाऱ्या बालकांचा काय उपयोग आणि काय. तुझे पृथ्वीवर sh k वापर आणि खुनापेक्षा जघन्य गुन्हा दुसरा नाही. त्यांच्यासाठी तुम्हाला नक्कीच शिक्षा होईल. म्हणूनच मी तुला शाप देतो, वासुदेव कृष्णा, तू हजार वर्षे जगशील. जोपर्यंत तू या पृथ्वीवर भटकणार आहेस. तुमच्या शरीरातून लघवीचा प्रवाह सतत चालू असतो. राहतील जखमेच्या कुजल्यामुळे तुमच्या शरीरातून एक भयानक वास येईल आणि माणूस एकतर जग आहे. तुम्ही प्राण्यांच्या जवळ जाण्यास लाजाल. ती फक्त, जगातील लोक तुमच्याशी बोलतात आणि तू या विशाल पृथ्वीवर हजार वर्षे जगशील, एकटे, या असह्य परिस्थितीत सहन करावे लागेल. तू मृतावस्थेत आहेस, तुझ्या कुजलेल्या शरीराचा, उष्ण जंगलाचा भार उचलत आहेस मी चालत राहीन या जगात असे अनेक लोक आहेत, जे चरणजीवी आहेत, अमर आहेत, पण त्यांच्याकडे ते अमरत्व आहे. मला वरदान मिळाले आहे. हा शाप मिळालेला तुम्ही एकमेव अपवाद आहात! इतर लोकांसाठी, जिथे त्याचे अमरत्व ही आनंदाची आणि अभिमानाची बाब आहे, तिथे तो शाप म्हणून आपले अमरत्व गमावून बसतो. आयुष्यभर तू आमच्याबरोबर चालशील!"

कृष्णाचा कठोर शाप ऐकून माझा आत्मा हादरला. हजारो वर्षे, जाजर आणि एकाकी आयुष्य! अशा जीवनासाठी मी काय करू? श्रीकृष्णाच्या चरणी नतमस्तक तो रडतच राहिला. "अरे वाड!" मी कृष्णाला विनंती केली, "माझ्यावर दया करा. माझ्या मालकीचे आहे

मी सर्व पापे स्वीकारतो. मी तुझा आश्रय घेतो, माधव! पाहिजे तर सुदशन कडून छ म्हणूनच, माझा जीव घ्या. तुम्ही कोणतीही शिक्षा द्याल, ती मी आनंदाने स्वीकारेन, पण मला या भयंकर शापातून मुक्त कर. प्रभु, मी हजार वर्षे अशा स्थितीत जगतो राहायचं की काय? मी तुम्हांला विनवणी करतो की मला कुजलेल्या मांसाचा एक गोळा बनवा हार मानू नकोस, केशव... दया कर... माझ्यावर दया कर!"

मी डोके वर काढले तेव्हा मला आश्चर्य वाटले. तिथे कोणीच नव्हते. आदराने पांडव आणि इतर सर्वजण निघून गेले होते. तिथे फक्त मीच होतो - एकटा! सहसा माझ्या शरीरात बदल घडू लागला. ते जागोजागी चावायला लागले आणि त्यातून घाण आणि गळती निघाली होत होते. कृष्णाचा शाप जाणवू लागला होता! मी मोठ्याने ओरडलो, squeaked, पण काही काळापूर्वी ते लोक भरले होते की कृष्णाच्या शापाचा आत्मा होता ती जागा अनेकदा हरवली होती.

उपसंहार

एन.एस. भयंकर घटनेला हजार वर्षे उलटून गेली आहेत. दरम्यान, मी ज्या स्थितीत आहे, माझ्याकडे आहे सुरुवातीला थोडे वर्णन केले होते. आता माझी अवस्था अशी झाली आहे की मी माझाच होतो त्याचे पूर्ण वर्णन करणेही योग्य नव्हते. आता मी विचार करणे देखील सोडून दिले आहे की मी या दयनीय अवस्थेत अजून किती वर्षे असेच सडायचे कारण याला मी जीवन म्हणू शकत नाही मी करू शकतो आणि माझ्या हातात मरणार नाही!

हे दुःखदायक जीवन अनुभवूनही मी भीमाला वाचवल्याचे समाधान आहे. खीरमध्ये वर्षभर मारूनही पैसे काही हाती लागले नाहीत. मला आनंद आहे की मी लालगुहात पांडवांचा वध करण्याच्या योजनेतही तो माणूस पैशासोबत नव्हता. मला हे सांग माझ्या संबोधनाच्या वेळी आचार्याने कमानीसारखे एकल आणि कण तयार झाला आहे हे देखील पुष्टी आहे त्यांच्यापासून दूर, त्यावेळी मला आतून आनंददायी वाटले नाही आणि असे सर्व प्रसंगी माझ्या पत्त्याच्या स्वभावातील दोषांचा उल्लेख न करण्याचे धाडस मी वाढवू शकलो.

ओ. राज्यसभेत काहींनी चिंधी-बधिरता केली, असा विचार करून मला हायसे वाटले यामुळे माझा अपमान होत होता, मी पांडवांच्या पत्नींवर काहीतरी केले. आपल्या टाकून गडी बाद होऊ देऊ नका. माझे पैसे असताना अशा अनेक गोष्टींनी मी समाधानी आहे मृत्यूनंतरही त्यांनी आपले पावित्र्य शेवटपर्यंत जपले. माझ्याकडे काही आहे

कदाचित त्यामुळेच मला जगासमोर तटस्थपणे बोलण्याची हिंमत मिळाली असेल. मी ठेवू शकलो. या गोष्टींचा उल्लेख करून मी स्वतःला प्रभावित करू इच्छितो. कोणताही हेतू नाही. माझ्याशी युद्धाच्या वेळी मी पूर्ण आत्मविश्वासाने कबूल करतो गुन्हा अ.

मला माझ्या पत्न्यापेक्षा जास्त आवडायचे आणि म्हणून मी त्याचा अवमान सहन करायचो किंवा करू शकलो नाही त्याचा परिणाम म्हणून मी माझा विवेक गमावला आणि मी माझा आत्मा पांचाळाच्या रूपात गमावला. त्यांनी आत घुसून निरपराधांचे रक्त सांडले आणि सर्वात भीषण नरसंहार केला. माझा पत्ता दिला लोकांच्या हितासाठी दया आली, पण हट्टीपणा आणि मगूरपणामुळे मी ती शक्ती वापरली. काय, ज्याच्यामुळे पृथ्वीवरील सर्व लोकांचे जीवन धोक्यात आले. कृष्णाचा मन वळवूनही, मी माझ्या त्या शक्तीला आणि त्या विनाशकारीवर नियंत्रण ठेवू शकलो नाही

ए चे संशोधन एका निष्पाप गर्भवती महिलेवर करण्यात आले आणि तिच्या पोटी बाळाचा जन्म झाला. तुम्ही काय करता! मधला थोडा धीर होता आणि वासुदेवाने कृष्णाकडे क्षमा मागितली.

त्याने हल्ला थांबवण्याचा मार्ग विचारला असता तर त्याने नक्कीच युद्ध सुचवले असते, पण तिथे त्याने मला विचारले. विसरलो. कृष्णाने मला शाप दिलेली ही दोन मुख्य कारणे होती. मी हे सर्व कुकुमला शिक्षा भोगावी लागली.

गेल्या हजार वर्षात मानवी संस्कृतीला अनेक वेळा मी वळण घेताना पाहिले आहे. माने मी असंख्य लढाया पाहिल्या आहेत, मी रक्तपात पाहिला आहे, मी त्या भीषण हत्याकांडाचा साक्षीदार आहे. माने मानवाला वर्णद्वेषी आणि जघन्य पाप करताना पाहिले आहे. पण तरीही मी पापी आहे, आराध्य किंवा द्वेषी अशा वैभवाचा उपभोग घेत नाहीत किंवा असे शापित जीवन जगत नाहीत. पाहिले. इतकं बघून आणि सहन करूनही मी अजूनही आहे हे माझं नशीब आहे अरे ही मला आता स्थळ, स्थिती आणि काळाचे भान राहिलेले नाही. मी स्वतःला ओळखत नाही पृथ्वीच्या कोणत्या भागात, किती दिवस मी प्रवास करत आहे.

कृष्णाने दिलेली कठोर शिक्षा मी पण मनातल्या मनात स्वीकारली नेहमी उठून कृष्णाने मला इतके दिवस शाप दिला? अशा स्थितीसह काही काळाचा शाप सुद्धा मानवासाठी हजार वर्षांपर्यंत कापणे कठीण असू शकते शाप काय आहे?

गेल्या काही वर्षात माझ्याकडे काही काम नसल्यामुळे मी पण चिंतन करत राहिले. बर्याच काळापासून मला असे वाटले की मला या गरजेचा त्रास सहन करावा लागतो आणि कृष्णाने मला दयनीय अवस्थेत इतके दिवस जगण्याचा शाप देऊन माझी साथ दिली. हे काय आहे? पण, नंतर मला कळले की कृष्ण स्वतः तिथे आहे; त्याच्या शासनाखाली हे फक्त हरवण्याबद्दल नाही! याचा अर्थ या शापामागे कृष्णाचा हात आहे. काही तरी मन असेल. काळ युगयुगाच्या क्षितिजात प्रवेश करत होता, माझा या काळोखासमोर शापाची वस्तू बनली.

हा शाप मला असह्य होईल हे कृष्णाला माहीत होते. पण अवतार हिंहर आणि नु त्यामुळे कलियुगात पृथ्वीवर दुष्प्रवृत्ती वाढणार असल्याचे कृष्णाने भविष्यात डोकावले होते. ते येत्या काळात लोक विविध प्रकारचे विनाशकारी कचरा बनवणार आहेत हे माहीत होते. आपण त्यांचा वापर कराल आणि माणूस, माणसाच्या शरीराचा आदर केला जाईल. याला कलियुगात लोकांच्या मनातील गोष्टी करण्याऐवजी इच्छा अधिक मजबूत होईल, ज्यामुळे गर्भवती बाळांना, विशेषतः काय होईल, दर महिन्याला वाढू लागेल. यामुळे कृती संतुलन बिघडेल आणि समाजात विकृती निर्माण होईल. अशा प्रकारे, कृष्णाने माझ्याकडून केलेले दोन्ही अपराध केले आहेत. मी भविष्यात पुनरावृत्ती पाहिली होती. माझा असा अंदाज आहे की, यामुळे देव माझा आहे कलियुगाच्या माध्यमातून लोकांना हा संदेश द्यायचा होता की देवाच्या अधिपत्याखाली,

नधा जागे आहे!

कृष्णाने मला हाच संदेश कलीपर्यंत नेण्यासाठी जिवंत सोडला.
जेणेकरून लोकांना माझ्याबद्दल कळेल आणि अशा गुन्ह्याचे काय परिणाम होतील हे माझ्याकडून शिकेल.
असह्य होऊ शकते.

इतक्या वर्षांनंतर मला ते कृष्ण समजले, मला हा शाप दिल्याबद्दल
सक्ती करण्यात आली पण त्या वेळी त्याने मला त्याचा उद्देश सांगितला नाही कारण तो देवाचा भविष्यकाळ असेल.
तो योजनेचा भाग होता आणि सामान्य मानवाला भविष्याची जाणीव नसावी!

मी पाहू शकतो की कृष्णाने माझ्यासाठी जे केले, त्याने मानवी समाज बदलला आहे.
आणि वंसकारी ए-श के वापरा आणि खुनासारख्या जघन्य गुन्ह्यांपासून दूर राहा
ते अगदी आवश्यक होते. मला ते कमी हवे आहे, ज्या वेदना मी सहन केल्या आहेत, तो
दुसऱ्या माणसाला त्रास होऊ नये. या कथेतून मला वाटते, मी
ज्यासाठी कृष्णाने मला जिवंत सोडले होते, तो संदेश लोकांपर्यंत पोहोचवला आहे.
म्हणून मी सुदर्शन धारण करणाऱ्या भगवान श्रीकृष्णाला प्रार्थना करतो की आता तो माझ्यावर कृपा करील.
कर आणि मला या असह्य वेदनातून मुक्त करा!

जे मला अमर मानायचे आणि मंदिरे, जंगले, प्रार्थनास्थळे शोधायचे.
होय, त्यांना हे समजले पाहिजे की मनुष्याला शरीर नाही, परंतु त्याचे विचार आणि संदेश अमर आहेत.
राहतात. म्हणूनच इतर मानवांप्रमाणे माझे शरीरही नश्वर आहे आणि मीही या जगात आहे.
मी यागकाराच्या मागे जाईन, पण वासुदेव कृष्णाचा हा संदेश सदैव अमर राहील. त्यांनी दिलेले
शापाची कथा सदैव अमर राहील. मी सदैव जगतो आणि मी सदैव जगेन !!